

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALANYA KALESİ'NİN ÇAĞDAŞ KORUMA YÖNTEMLERİ
BAĞLAMINDA ETKİN KULLANIMI VE SUNUMU

Şule ÇOLAK BORA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Rölöve ve Restorasyon Programı

Danışman

Doç. Dr. Elvan Ebru OMAY POLAT

Temmuz, 2020

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALANYA KALESİ'NİN ÇAĞDAŞ KORUMA YÖNTEMLERİ
BAĞLAMINDA ETKİN KULLANIMI VE SUNUMU

Şule ÇOLAK BORA tarafından hazırlanan tez çalışması 23.07.2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve ve Restorasyon Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elvan Ebru OMay POLAT
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Elvan Ebru OMay POLAT, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep Gül ÜNAL, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Yegan KAHYA SAYAR, Üye
İstanbul Teknik Üniversitesi

Danışmanım Doç Dr. Elvan Ebru Omay Polat sorumluluğunda tarafımda hazırlanan "Alanya Kalesi'nin Çağdaş Koruma Yöntemleri Bağlamında Etkin Kullanımı ve Sunumu" başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Şule ÇOLAK BORA

İmza

Canım Ailem

ve biricik kızım

Nezihe Meryem BORA' ya...

TEŞEKKÜR

İlk olarak yol göstericim ve çalışmalarına destek olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Elvan Ebru Omay POLAT'a teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmamın öncesinde ve sonrasında her türlü desteği ile yanımda olan ve her zaman cesaretlendirerek çalışmamı tamamlamamda itici güç olan hem ablam, hem iş arkadaşım, hem öğretmenim diyebileceğim yüksek mimar sevgili Emine CİMRİN KOÇAK'a çok teşekkür ederim. Çalışmamı yapabilmem için beni sabırla idare eden ofis arkadaşlarım iç mimar Aybala PEKER'e, restoratör Gülizar BİRAL'a ve özellikle yapıcı eleştirilerini benimle paylaşarak çalışmalarına yön vermede büyük payı olan mimar Şükran URAL'a teşekkürlerimi sunuyorum. Paylaşımçı yapılarıyla yardımlarını benden esirgemeyen yüksek mimar İpek DEMİR'e, AHEP Üniversitesi mimarlık bölümü öğrencisi Yasin AKSOY'a da çok teşekkür ederim. Uzak mesafede olmamın getirdiği sıkıntıları aşmamda bana destek olan bütün arkadaşlarıma ve bilhassa Y. Mimar Miskine AKAR'A sonsuz teşekkürler.

Tez çalışmam süresince deneyimlerini, araştırmalarını ve bilgilerini hiç tereddüt etmeden büyük bir zevkle benimle paylaşan sevgili Nilgün AKMAN'a, bilgisinden çokça faydalandığım ve tez çalışmamda desteklerini benden esirgemeyen başta Alanya Kalesi kazısı başkanı sayın Prod. Dr. Osman ERAVŞAR olmak üzere, Alanya Müzesi Müdürü sayın Seher TÜRKMEN'e, Alanya Kültür ve Sosyal İşler Müdürü sayın Nimet HACIKURA'ya, Alanya Belediyesi şehir plancısı sayın Yelda ARAL'a ve Alanya Belediyesi harita teknikeri sayın Hilmi GÜRBÜZ'e, bilgi birikimlerinden faydalandığım sayın Murat Levent KOÇAK'a ve sayın M. Ali KOÇAK'a, harita mühendisi sayın Sinan SEYİDİOĞULLARI'na ve son olarak fotoğraf arşivlerini, birikimlerini büyük bir içtenlikle benimle paylaşan eniştem Hayri YENİALP'e ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam boyunca maddi-manevi her çıkmazımda yanımda olan, hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyen ve her türlü kahrımı çeken sevgili eşim Mehmet BORA'ya bu fedakarlıklarından dolayı minnettarım.

Yüksek lisansımı yaparken her daim moral ve motivasyonu ile yanımda olan ve bana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen, her zorumu kolaylaştıran, minik kızım

büyük bir fedakarlıkla ilgilenen canım annem Nezihe ÇOLAK'a, hayatı boyunca eğitime gönül vermiş, okul hayatımda her türlü desteği ile yanımda olan ve kendimi bildim bileli kütüphanesinde ve zihninde biriktirdiklerini büyük bir heyecan ve umutla benimle paylaşan, her daim bana cesaret veren sevgili babam Sedat ÇOLAK'a sonsuz teşekkür ederim. Bu tez vesilesi ile büyükleri ile daha çok vakit geçirme fırsatı yakalayan kızımın ne kadar şanslı olduğunu bana hissettiren, büyük bir özveriyle ilgilenen babaannesi Zehra BORA'ya, dedesi Kerim BORA'ya ve kızımı idare etmede büyük yardımları olan amcaları Süleyman, Mustafa ve Oğuzhan BORA'ya çok teşekkürler. Yine kızımın şanslı olduğunu hissettiren, kendi kızından ayırt etmeyerek içtenlikle kızımla ilgilenen Durdane ablaya ve kızı Gamze'ye de çok teşekkür ederim. Hayatım boyunca olduğu gibi bu süreçte de bana yoldaş olan ve beni anlayan diğer yarım, canım ikizim Hale ÇOLAK YENİALP ve çalışmamı tamamlamamda beni cesaretlendirerek itici güç olan canım kardeşim İpar Han ÇOLAK, hakkınızı ödeyemem. Bütün aileme sonsuz teşekkürler, iyi ki varsınız. Sizler olmasanız bu tez bitmeyebilirdi.

Son olarak her bir torununa yaşlıtlarına kıyasla büyük bir ilgi ve alakayla yaklaşan, mutluluğumu da üzüntümü de tüm samimiyeti ile benimle paylaşan, dualarıyla büyük güç aldığım, ailemizin en büyüğü ve en kıymetlisi canım anneannem Saliha KASAPOĞLU' na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Şule ÇOLAK BORA

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	2
1.3 Hipotez	2
2 ALANYA İLÇESİ'NİN VE KALESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ	4
2.1 Alanya İlçesi	4
2.1.1 Coğrafi Konumu	4
2.1.2 Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2 Kültür Mirası Olarak Kale Yapıları ve Alanya Kalesi	11
2.2.1 Kale'nin Tanımı.....	11
2.2.2 Kale Yapılarının Mekansal ve Mimari Bileşenleri	13
2.2.3 Alanya Kalesi'nin Konumu ve Topografik Özellikleri	18
2.2.4 Alanya Kalesi'nin Tarihsel Gelişimi	21
3 ALANYA KALESİ'NİN MEVCUT DURUMUNUN KORUMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	64
3.1 Alanya Kalesi'nin Mevcut Durumunun Analizleri	64
3.1.1 Alanya Kalesi'nin Sit Alanı Sınırları, Alt Bölgeleri ve Çalışma Alanı Sınırı	64
3.1.2 Alanya Kalesi'nin Ulaşım Analizi.....	73
3.1.3 Alanya Kalesi'nin Kentsel Rölövesi.....	80
3.1.4 Alanya Kalesi'nin Kullanım ve Yoğunluk Analizi	90
3.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Durumunun Değerlendirilmesi	93
3.2.1 Alanya Kalesi'nin Planlama ve Koruma Tarihi	93
3.2.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Değerleri, Sorunları ve Potansiyelleri	94
4 ALANYA KALESİ'NİN DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİNİN ETKİN KULLANIMI VE SUNUMUNA YÖNELİK ÖNERİLER	116

4.1 Kalelerin Korunması ve Etkin Kullanımı.....	116
4.1.1 Tarihi Kalelerin Korunmasına Dair Kavramsal Yaklaşım	116
4.1.2 Tarihi Kalelerin Etkin Kullanımı ve Sunumu	118
4.1.3 Tarihi Kalelerde Uygulanmış Koruma, Etkin Kullanım ve Sunum Örnekleri	122
4.2 Alanya Kalesi'nin Etkin Kullanımı ve Sunumu.....	139
4.2.1 Alanya Kalesi'nde Uygulanmış Etkin Kullanım ve Sunum Örnekleri.....	139
4.2.2 Alanya Kalesi'nde Gezi Rotalarının Belirlenmesi ve Kullanım Önerileri	146
4.2.3 Alanya Kalesi'nde Gezi Rotalarının Odaklarının Belirlenmesi ve Kullanım Önerileri.....	166
5 SONUÇ VE ÖNERİLER	186
KAYNAKÇA	190
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR	195

KISALTMA LİSTESİ

ABFA	Alanya Belediyesi Fotoğraf Arşivi
AKKAİP	Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı
AKKOB	Alanya Kalesi Kazı Onarım Başkanlığı
ALMÜ	Alanya Müze Müdürlüğü
ALTSO	Alanya Ticaret ve Sanayi Odası
ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
ICOFORT	International Scientific Committee on Fortifications and Military Heritage (Kaleler ve Savunma Mirası Üzerine Ululararası Bilimler Komitesi)
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
KVTKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1	Alanya' nın kısmi olarak gösterilen dünya haritasındaki yeri - uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google earth ve internet, erişim: 2019).....	4
Şekil 2. 2	Alanya' nın konumu [4].....	5
Şekil 2. 3	Alanya Kalesi'ne ait hava fotoğrafı [6]	5
Şekil 2. 4	Alanya haritası [5].....	6
Şekil 2. 5	Alanya Kalesi Piri Reis haritası (1521) [11]	10
Şekil 2. 6	İngiliz ressam Baertlet'in Alaiyye gravürü (1899).....	10
Şekil 2. 7	İlk çağdan Romalılara kadar olan dönem içinde yerleşmelerin ve kalelerin savunma ihtiyacının gelişim evreleri [12]	12
Şekil 2. 8	Carsten Niebuhr'un 1766 yılında çizdiği Konya planı [19]	13
Şekil 2. 9	Anadolu Selçuklu dönemi kalesi örneği olan Alanya Kalesi'nin bileşenleri gösterilmiştir.....	15
Şekil 2. 10	Diyarbakır Kalesi'ndeki Ulu Beden Burcu ve Alanya Kalesi'ndeki Kızıl Kule (Fotoğraf: İnternet, 2020)	16
Şekil 2. 11	Alanya Kalesi'nde hendek [6]	17
Şekil 2. 12	Alanya Medici-Lazzara haritası (1609-1615) [26]	18
Şekil 2. 13	Tarihi Alanya Kalesi'nin üzerine kurulduğu sarp kayalıklar (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010).....	18
Şekil 2. 14	Alanya Kalesi'nin günümüz hali panoramik görüntüsü (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	19
Şekil 2. 15	Sarp kayalıklar üzerine kurulmuş olan tarihi Alanya Kalesi'nin topografik yapısı [6]	19
Şekil 2. 16	Alanya Kalesi'nin topografya analizi Alanya Belediyesi alan yönetimi başkanlığınca Dünya Kültür Mirası adaylığı için hazırlanan çalışmalar kapsamında yapılmıştır [27]	20
Şekil 2. 17	Alanya Kalesi'nin Francis Beaufort'un Karamania'sında yer alan eski bir gravürü, 1817 [28]	21
Şekil 2. 18	Alanya Kalesi'nin planı üzerinde tarihi eserlerinin gösterimi [5]	22
Şekil 2. 19	Ehmedek Kalesi'nde duvarın alt kısımlarında kalan Helenistik Dönemin iri boyutlu taşları (Fotoğraf: Ş.Bora, 2017)	23
Şekil 2. 20	Alanya Kalesi'nin Helenistik dönemdeki yerleşim durumu ve bu dönemde yapıldığı düşünülen sur duvarı [30].....	24
Şekil 2. 21	Helenistik dönem taşlarının bulunduğu sur duvarı [6]	24
Şekil 2. 22	Tarihi yarımada'nın en tepesinde İçkale [6]	25
Şekil 2. 23	İç kale'nin genel yapısı ve Bizans Kilisesi [31]	25
Şekil 2. 24	İçkale' nin planı üzerinde sarnıçlar işaretlenmiştir [5]	26

Şekil 2. 25	Bizans Kilisesi'ne ait çizimler [5]	27
Şekil 2. 26	Arap Evliyası cephe fotoğrafı (internet erişim: 2019) [24]	28
Şekil 2. 27	Arap Evliyası çizimleri [5]	28
Şekil 2. 28	Fotoğraflarda Cilvarda Burnu ve üzerinde yer alan gözetleme kulesi görülme (1.Fotoğraf: Sedat ÇOLAK, 2. Fotoğraf: Hayri YENİALP, 2010)	29
Şekil 2. 29	Fotoğrafta Cilvarda Burnunda yer alan kilise ve manastır harabeleri görülme (Fotoğraf: Hayri Yenialp, 2010).....	30
Şekil 2. 30	Fotoğrafta Cilvarda Burnunda yer alan kilisenin daha yakın hali görülme (Fotoğraf: Hayri Yenialp, 2010).....	30
Şekil 2. 31	Cilvarda Burnu üzerinde yer alan yapılara ait çizimler işaretlenmiştir [5]	31
Şekil 2. 32	Selçuklu dönemi öncesine ait yerleşim planı üzerinde Bizans dönemi yuvarlak kuleli sur duvarı [30]	32
Şekil 2. 33	Bizans dönemi yuvarlak kuleli sur duvarı [6]	32
Şekil 2. 34	Helenistik döneme ve Bizans dönemine ait eserler Alanya Kalesi'nin haritası üzerinde gösterilmiştir	33
Şekil 2. 35	Alanya Kalesi'nin Helenistik dönem, Bizans dönemi ve Selçuklu dönemi yerleşim planları [30]	34
Şekil 2. 36	İ. H. Konyalı' nın kitabında yer alan Alanya Kalesi'nin planında kapıların bir kısmı yer almaktadır [1]	37
Şekil 2. 37	Alanya Kalesi'nin planında dış surlar, iç surlar ile kalenin bölümleri ve kapıları gösterilmiştir	38
Şekil 2. 38	Kızılkuş' nin üstten görünüşü [24]	39
Şekil 2. 39	Kızılkuş'ye ait çizimler [5]	40
Şekil 2. 40	Tersanenin karşıdan ve içinden fotoğrafı (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010- 2012)	41
Şekil 2. 41	Tersaneye ait plan ve görünüş çizimi [5]	41
Şekil 2. 42	Alanya Tersanesi ve Kızılkuş [24]	42
Şekil 2. 43	Tophanenin terasından bir fotoğraf (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010- 2012)	42
Şekil 2. 44	Tophane Kulesi'ne ait çizimler [5]	43
Şekil 2. 45	Türbey'e ait çizimler [5]	43
Şekil 2. 46	Fotoğrafta Akşebe Sultan Türbesi ve yakınında yer alan Mecdüddin sarnıcı görülmekte [24]	44
Şekil 2. 47	Akşebe Sultan Mescidi ve minaresi (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2014)	44
Şekil 2. 48	İç Kale'nin planı, saray kompleksine ait fotoğraflar ve fresko izinin fotoğrafı [33]	45
Şekil 2. 49	Ehmedek Kalesi ve sarnıçları [6]	46

Şekil 2. 50	Ehmedek kalesinin planı üzerinde kırmızı renkle kuleler, yeşil renkle Helenistik dönem kalıntılarının olduğu duvar, mavi renkle de sarnıçlar gösterilmiştir [5]	47
Şekil 2. 51	Ehmedek kalesinin görünüş çizimi [5]	47
Şekil 2. 52	Selçuklu hamamı [6]	48
Şekil 2. 53	Selçuklu hamamı planı [5]	48
Şekil 2. 54	Mecdüddin sarnıcının içten fotoğrafı (internet, erişim: 03.03.2020) .	49
Şekil 2. 55	Tarihi hamam ve üzerinde bulunan ev (internet, erişim: 03.03.2020)	50
Şekil 2. 56	Tarihi hamam ve yakınındaki Girene çeşmesi (internet, erişim: 03.03.2020)	50
Şekil 2. 57	Andızlı Cami [35]	51
Şekil 2. 58	Caminin altındaki sarnıç ve caminin kapısı [35]	51
Şekil 2. 60	Gemili Mescidin karşıdan görünüşü (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2017).	52
Şekil 2. 59	Gemi grafitilerinin birkaçının fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2017)	52
Şekil 2. 61	Kale planında Selçuklu dönemi öncesi ve Selçuklu dönemine ait eserler	53
Şekil 2. 62	2000'li yıllardan Alanya Kalesi (Fotoğraf: Salt araştırma arşivi, Çalıköglü Ailesi)	54
Şekil 2. 63	Süleymaniye Cami'nin planı ve görünüşü [5]	55
Şekil 2. 64	Süleymaniye Camii ve yakın çevresinin hava fotoğrafı [6]	56
Şekil 2. 65	Süleymaniye Camii (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010-12)	56
Şekil 2. 66	Caminin minaresi ve son cemaat yeri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	56
Şekil 2. 67	Arastalar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	57
Şekil 2. 68	Bedestenin çatısından fotoğraf (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	57
Şekil 2. 69	Bedestenin ve arastaların planı [5]	58
Şekil 2. 70	Tarihi bedesten, arastalar ve Süleymaniye Camii hava fotoğrafında gösterilmiştir [6]	58
Şekil 2. 71	Alanya Kalesi'nin geleneksel konut dokusunu oluşturan evler, Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)	59
Şekil 2. 72	Alanya Kalesi'nin geleneksel konut dokusunu oluşturan evler, Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)	60
Şekil 2. 73	Günümüze kadar ulaşmış olan geleneksel konutlar. Solda bir yapının yapım malzemeleri, sağda ise bir başka yapının (saygı gereği) yola terki görülmektedir (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019)	60

Şekil 2. 74	Kale planında Selçuklu dönemi öncesi, Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemi eserleri gösterilmiştir	61
Şekil 2. 75	Mübadelen sonra Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)	63
Şekil 2. 76	Günümüzde Tophane Mahallesi ve harabe alan (Rum mahallesi) (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	63
Şekil 2. 77	Harabe alanın yakından fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	63
Şekil 3. 1	Alanya Kalesi alan yönetimi tarafından hazırlanan Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırları analizi [27]	66
Şekil 3. 2	Alanya Kalesi'nde "Doğal sit: Kesin korunacak hassas alan" bölgesi [41]	67
Şekil 3. 3	Bakanlar kurulunca yeniden düzenlenen Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırları görseline lejant bilgileri eklenmiştir [41]	67
Şekil 3. 4	Alanya Kalesi'nin arkeolojik değer ve nitelik bakımından alt bölgeleri [27]	69
Şekil 3. 5	Alanya Kalesi'nin hava fotoğrafı üzerinde çalışma alanının sınırları gösterilmiştir [6]	71
Şekil 3. 6	Alanya Kalesi'nin uydu fotoğrafı üzerinde çalışma alanı sınırı ile birlikte kalenin surları ve etkileme geçiş alanı sınırı gösterilmiştir	72
Şekil 3. 7	Alanya Kalesi'ne ulaşımın sağlanacağı caddeler ile yaya ve araç giriş noktaları uydu fotoğrafında gösterilmiştir (Fotoğraf: Yandex.com) ...	74
Şekil 3. 8	Alanya Kalesi'nin ulaşım analizi	76
Şekil 3. 9	Sur içinde istinat duvarları arasında yer alan mevcut yol dokusu gösterilmiştir	77
Şekil 3. 10	Teleferik istasyonundan sonra Kaleye ulaşan yeni düzenlenen ahşap yol (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	79
Şekil 3. 11	Kale'de özellikle Tophane Mahallesi'nde sıklıkla yer alan taş basamaklı yürüyüş yolları (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	79
Şekil 3. 12	Alanya Kalesi'nin yapılı alan dokusu incelenmiştir	81
Şekil 3. 13	Alanya Kalesi'nin korunması gerekli yapılarına ait bilgiler, AKKAİP verileri ve Kale'nin güncel durumu esas alınarak Alanya Kalesi'nin haritası üzerinde gösterilmiştir	82
Şekil 3. 14	Kale içerisinde yer alan yapıların nitelik dağılımları gösterilmiştir	83
Şekil 3. 15	Tarihi kapılar ve tespit edilen diğer kapılar, açıklıklar, geçitler analiz çalışmasında gösterilmiştir	84
Şekil 3. 16	Alanya Kalesi'nde aktif olarak kullanılmakta olan tarihi kapılar harita üzerinde işaretlenip, fotoğraflar ile gösterilmiştir	85
Şekil 3. 17	Alanya Kalesi'nde aktif olarak kullanılmamakta olan tarihi kapılar, uğrun kapılar, açıklıklar harita üzerinde işaretlenip, fotoğraflar eşliğinde gösterilmiştir	86

Şekil 3. 18	Kale'nin bakı noktaları, terasları (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019).....	87
Şekil 3. 19	Kale'de yer alan bilgilendirme noktalarından bir fotoğraf gör÷lmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	88
Şekil 3. 20	Alanya Kalesi'nin kentsel rölöve çalışması.....	89
Şekil 3. 21	Alanya Ticaret ve Sanayi Odası (ALTSO) tarafından hazırlanan yıllara göre Alanya Kalesi'nin ziyaretçi sayıları [44]	90
Şekil 3. 22	Kullanıcı yoğunlukları analizi	91
Şekil 3. 23	Kale'de yerel halkın dinlenme alanı olarak kullandıkları yer fotoğrafta işaretlenmiştir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019).....	92
Şekil 3. 24	Mart yemişi/ mart inciri (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019).....	95
Şekil 3. 25	Yeşillikler içerisinde kabaklar ve Begonvil (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019)	95
Şekil 3. 26	Kale'nin bitki örtüsü bakımından zengin bölümleri (Soldaki fotoğraf: [6], sağdaki fotoğraflar: Ş. Bora, 2020).....	96
Şekil 3. 27	Korsanlar mağarası ve fosforlu mağara [6].....	97
Şekil 3. 28	Harabe alan ve çevresindeki konut dokusu [6]	97
Şekil 3. 29	Tophane Mahallesi'nin Konut dokusu [6].....	98
Şekil 3. 30	Kalenin kara tarafına açılan hendek ve 3 kademeli duvarlar (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2020)	98
Şekil 3. 31	Kalenin duvarlarında tarihi gemi grafitileri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	99
Şekil 3. 32	Kalenin onarım görmüş yapıları Alanya Kalesi'nin haritası üzerinde gösterilmiştir	99
Şekil 3. 33	Etkileme geçiş alanından kaleye bakış [6]	100
Şekil 3. 34	Alanya Kalesi'nin doğal ve kültürel değerleri analizi	101
Şekil 3. 35	Hava fotoğrafında etkileme geçiş alanı işaretlenmiştir [6]	102
Şekil 3. 36	Harabe yapılardan fotoğraflar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019).....	103
Şekil 3. 37	Süleyaniye Cami'nin avlusu (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019)	104
Şekil 3. 38	Cilvarda burnundan bir fotoğraf (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	105
Şekil 3. 39	Eskiden çocuk parkı olarak kullanılan alanın günümüz halinden bir fotoğrafı [6]	105
Şekil 3. 40	Hava fotoğrafında Esat Burcu işaretlenmiştir [6].....	106
Şekil 3. 41	Alanya Kalesi'nde restore edilmesi gerekli kültür varlıklarından bazıları (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	107
Şekil 3. 42	Fotoğraflarda yaya yolları üzerindeki bozulmalar gör÷lmekte (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019).....	107
Şekil 3. 43	Alanya Kalesi'nin yaya yolları AKKAİP (Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planı) eşliğinde değerlendirilmiştir.....	108

Şekil 3. 44	Alanya Kalesi'nin koruma sorunları analiz çalışması olarak gösterilmiştir	110
Şekil 3. 45	Kalenin sunum potansiyeli olan sur duvarları (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2018)	111
Şekil 3. 46	Hava fotoğrafında harabe alan [6]	112
Şekil 3. 47	Harabe alanın daha yakından bir fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	112
Şekil 3. 48	Hava fotoğrafında Bedesten yapısının bahçesi ve yakınındaki parseller [6]	113
Şekil 3. 49	İçkale' nin giriş kapısının önündeki açık alan (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	114
Şekil 3. 50	Alanya Kalesi'nin potansiyelleri	115
Şekil 4. 1	Buda Kalesi'nin avlusunda açık alan düzenlemesi ve etkinlik [56] ...	123
Şekil 4. 2	Dilbirliği içinde düzenlenmiş satış birimleri [56], sağda Kaleye ulaşmak için merdiven ve asansör düzenlemesi görülmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2015)	124
Şekil 4. 3	Avlu zemininde ve merdivende aydınlatma düzenlemeleri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2015)	124
Şekil 4. 4	Carcassonne Kalesi (Fotoğraf: thewoodpecker.com)	125
Şekil 4. 5	Solda Kaleye giriş kapısı ve duvardaki kademelenme [56], sağda ise Kale duvarlarında yürüyüş görülmektedir (Fotoğraf: trip101.com).125	
Şekil 4. 6	Günümüzde Kale etkin bir şekilde kullanılmakta ve içerisinde birçok etkinlik yapılmaktadır (Fotoğraf: baris-france.com)	126
Şekil 4. 7	Kalenin çevresinde ve avlusunda yürüyüş yolları düzenlemesi [56]	127
Şekil 4. 8	Solda sur üzerinde yürüyüş yolu ve yeni düzenlenen yaya yolu (Fotoğraf: anotherheader.wordpress.com), sağda ise Kale içerisinde etkinlik ve toplanma alanı düzenlemesi (Fotoğraf: dailypost.co.uk).127	
Şekil 4. 9	Haapsalu Kalesi ve yakın çevresi (Fotoğraf: linnus.salm.ee)	128
Şekil 4. 10	Kalenin bahçesindeki etkinlik alanları (Fotoğraf: linnus.salm.ee)	128
Şekil 4. 11	Kale içerisinde etkin kullanıma yönelik düzenlemeler (Fotoğraf: linnus.salm.ee, loftcn.com)	129
Şekil 4. 12	Müze olarak kullanılan yapının tonozlu bölümü içinde sergileme-sunum uygulaması (Fotoğraf: loftcn.com)	129
Şekil 4. 13	Dubrovnik eski kenti ve sur duvarları (Fotoğraf: climbermonkeysabroad.com)	130
Şekil 4. 14	Sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları, bakı terasları (Fotoğraflar: daildream360.com, pinterest.com, travel-experience.com)	130
Şekil 4. 15	Kalenin surları çevresinde açık alan düzenlemeleri [56]	131
Şekil 4. 16	Suriçinde açık alanda kent mobilyaları ve arkada İçkale müzesi (Fotoğraf: youtube.com)	132

Şekil 4. 17	Kalenin İçkale bölümünde açık alan düzenlemeleri ve kamusal alan kullanımı görülmektedir (Fotoğraf: youtube.com)	132
Şekil 4. 18	İçkalede tarihi yapılar ve açık alan düzenlemeleri (Fotoğraf: sozcu.com)	133
Şekil 4. 19	Sinop Kalesi'nin sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları ve kent mobilyaları düzenlemeleri (Fotoğraf: gezenek.com).....	133
Şekil 4. 20	Kilitbahir Kalesi çevre düzenlemesi (Fotoğraf: fikriyat.com)	134
Şekil 4. 21	Kale içerisinde ahşap yürüyüş yolu ve sunum- sergi düzenlemesi (Fotoğraf: fikriyat.com)	134
Şekil 4. 22	Kalenin avlusunda yer alan canlandırmalar ve çevre düzenlemeleri (Fotoğraf: aa.com)	135
Şekil 4. 23	Seddülbahir Kalesi ve yakın çevresinin 3 boyutlu tasarımı (Fotoğraf: muzesergiisleri.com).....	136
Şekil 4. 24	Kale içinde uygulanması için tasarlanan çevre düzenlemeleri (Fotoğraf: muzesergiisleri.com).....	136
Şekil 4. 25	Kale yapısı içerisinde uygulanması için tasarlanan sunum mekanları (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)	136
Şekil 4. 26	Yürüyüş yolunun etrafında ve tarihi yapı kalıntısının üzerinde yeni ekler (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)	137
Şekil 4. 27	Solda seyir alanı ve sağda kapalı alan içinde sunum mekanı (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)	137
Şekil 4. 28	Sergi – sunum mekanları (Fotoğraf: muzesergiisleri.com).....	137
Şekil 4. 29	Kızılıkule – Tophane Eksenı'ndeki yapılar (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)	141
Şekil 4. 30	Alanya Kalesi'nin Kızılıkule-Tophane Eksenı Projesi kapsamında yapılan yürüyüş yolu düzenlemesi [6]	141
Şekil 4. 31	Tersane'nin ve Kızılıkule' nin içinden fotoğraflar (Fotoğraflar: Antalyagezirehberi.net).....	142
Şekil 4. 32	Alanya Kalesi'nde onarımı yapılan kültür evlerinden bazıları. Solda Kemal Atlı Evi, sağda Kayhanlar Evi[6]	142
Şekil 4. 33	İç Kale'nin havadan görünümü [6]	143
Şekil 4. 34	İç Kale'de Bizans Kilisesi ve yakın çevresindenin yeni düzenlemeler [6]	143
Şekil 4. 35	Alanya Kalesi'nde teleferik uygulaması bu kapsamda düzenlenen ahşap yürüyüş yolları (1. Fotoğraf: tirolinsaat.com, 2. Fotoğraf: Ş. Bora, 2018)	144
Şekil 4. 36	Alanya Kalesi'nde yeni düzenlenen ahşap yürüyüş yolları (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	145
Şekil 4. 37	Varşova eski kentinde oluşturulan Kraliyet Rotası kırmızı renkle ifade edilmiş, mavi renkle de ulaşım güzergahı gösterilmiştir [73].....	147

Şekil 4. 38	Varşova eski kenti (Fotoğraf: greatruns.com).....	148
Şekil 4. 39	Solda Kraliyet Rotasının başlangıcı olan kale meydanı ve sağda rotanın bitişinde yer alan Wilanow Kraliyet Sarayı (Fotoğraf: greatruns.com).....	148
Şekil 4. 40	Eski kent içerisinde bilgilendirme bankları (Fotoğraf: greatruns.com).....	148
Şekil 4. 41	Türkiye’de bulunan kültürel rotalar ve simgeleri [72]	149
Şekil 4. 42	Tasarlanan Rota-1’in gösterimi.....	154
Şekil 4. 43	Tasarlanan Rota-2’ nin gösterimi.....	157
Şekil 4. 44	Oryantiring sporundan fotoğraflar (Fotoğraf 1: yoremgazete.com, fotoğraf 2: hurriyet.com)	160
Şekil 4. 45	Alanya Kalesi’nin haritası üzerine AKKAİP’de önerilen tur güzergahı hattı ve Alanya Belediyesi tarafından düzenlenen dağ bisikleti yarışı güzergahı gösterilmiştir	161
Şekil 4. 46	Tasarlanan alternatif yolların gösterimi.....	162
Şekil 4. 47	Yeşil alan içerisinde güzergah boyunca devam eden dinlenme elemanı örneği (Fotoğraf: archdaily.com/Çin).....	163
Şekil 4. 48	Tasarlanan Rota-3’ün gösterimi	164
Şekil 4. 49	Alanya Kalesi'nin hava fotoğrafı üzerinde tasarlanan ROTA-3 'ün ve alternatif yolların gösterimi (Fotoğraf: Alanya Belediyesi)	165
Şekil 4. 50	Alanya Kalesi’nde Ehmedek Kalesi ile teleferik istasyonu arasındaki yürüyüş yollarında kullanılan korkuluklar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	166
Şekil 4. 51	Bedesten yapısının yakın çevresinin mevcut hali (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	167
Şekil 4. 52	Fotoğrafta solda bir harabeye ait yapı kalıntıları, sağda Esat burcu alanı ve yakın çevresi görülmektedir (Fotoğraf: Sedat Çolak).....	168
Şekil 4. 53	İçkale’nin doğu kapısının önündeki açık alan (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	170
Şekil 4. 54	Süleymaniye Cami’nin avlusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	170
Şekil 4. 55	Er Kapı’dan Süleymaniye Cami’ne geçilen alanların mevcut dokusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	170
Şekil 4. 56	Hisariçi Mahallesi’nde seçilen öneri alanlarının hava fotoğrafı üzerinde gösterilmesi ve Rota-3 ile ilişkisi [6]	171
Şekil 4. 57	Tophane Mahallesi’nde öneri olarak seçilen alanlar ve Rota-3 ile ilişkisi gösterilmiştir [6]	171
Şekil 4. 58	Alanya Kalesi’nde tasarlanan Rota-3 üzerinde belirlenen odak noktaları ve plan kararları gösterilmiştir	172

Şekil 4. 59	Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten'in yakın çevresinde kültürel etkinlik alanı önerisi için seçilen alanların mevcut halini gösteren analiz çalışması	173
Şekil 4. 60	Tophane Mahallesi'nde Esat Burcu'nda kültürel etkinlik alanı önerisi için seçilen açık alanın mevcut halini gösteren analiz çalışması	174
Şekil 4. 61	Tarihi alanda yürüyüş yolları projeleri kapsamında tasarlanan ve uygulanan oturma elemanları ve yönlendirme levhaları (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	176
Şekil 4. 62	Alanya Kalesi'nde yürüyüş yolları projesi kapsamında tasarlanan ve uygulanan sergi panosu ve çöp kutusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	177
Şekil 4. 63	Seçilen alanda açık hava sineması veya sunum esnasında kullanılması önerilen tarihi içburç yüzeyi (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)	178
Şekil 4. 64	İtalya' nın Bolonya şehrinde, tarihi meydanda açık hava sineması uygulaması (Fotoğraf: pinterest.com)	178
Şekil 4. 65	Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten yapısının yakın çevresi için önerilen kültürel etkinlik alanına yönelik kullanım önerileri	179
Şekil 4. 66	Topografyaya göre düzenlenmiş oturma elemanları örneği (Fotoğraf: pinterest.com, Çin)	181
Şekil 4. 67	Fotoğrafta Esat Burcu açık alanının yakınında yer alan harabe yapı işaretlenmiştir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020).....	181
Şekil 4. 68	Fotoğrafta karşıda sur duvarının üzerine çıkılan merdiven ve sağda Esat Dede yatırı görülmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)	182
Şekil 4. 69	Esat Burcu alanında etkinlik alanı olarak kullanılmak üzere seçilen alanın sınırları gösterilmiştir [6]	182
Şekil 4. 70	Tophane Mahallesi'nde kültürel etkinlik alanı olarak seçilen Esat Burcu'ndaki açık alan için kullanım önerileri (Ş. Bora, 2020)	183
Şekil 4. 71	Rekreasyon alanları olarak seçilen, İç Kale'nin doğu kapısının önündeki açık alanın, Süleymaniye Cami'nin avlusu ile kuzeyinde yer alan yeşil alanın ve Tophane Mahallesi'ndeki çocuk parkının mevcut halleri ve bunlar için tasarlanan kullanım önerileri gösterilmiştir	185

Alanya Kalesi'nin Çağdaş Koruma Yöntemleri Bağlamında Etkin Kullanımı ve Sunumu

Şule ÇOLAK BORA

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Elvan Ebru OMAY POLAT

Alanya şehri tarih öncesi çağlardan günümüze kadar pek çok medeniyeti ve kültürü içinde barındıran, tarih boyunca yerleşim sürekliliği olan bir sahil kentidir. Şehir ilk olarak bugün Alanya Kalesi olarak tanımladığımız tarihi yarımada üzerinde kale kent olarak kurulmuştur. Alanya Kalesi surlarıyla, tarihi dokusu ve üzerinde yaşamış olan uygarlıkların bıraktığı zengin katmanlarıyla günümüzde bir odak noktası halindedir. Ancak halen barındırdığı doğal ve kültürel değerleriyle daha çok bilinmeyi ve tanınmayı beklemektedir.

Bu tezin amacı, Alanya Kalesi'nin daha çok bilinmesine ışık tutmak amacıyla mevcut değerlerini tanımak, önemini vurgulamak ve aynı zamanda koruma ilkeleri doğrultusunda kullanıcılar için Kale'yi daha görünür ve etkin kullanılır kılmaktır. Bu amaca yönelik tez çalışmasında 4 ana bölüm ele alınmıştır. Birinci bölümde teze alakalı literatür taramaları, tezin amacı ve hipotez yer almaktadır. İkinci bölümde Alanya'nın ve Alanya Kalesi'nin genel özellikleri ve tarihçesi, Alanya Kalesi'nin tarihi değerine vurgu yapmak amacıyla Kale'nin barındırdığı tarihi katmanlar ve günümüze kadar ulaşmış olan kültür varlıkları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Kale'nin mevcut durumu üzerinden yapılan kentsel rölöve çalışması, Kale'nin doğal ve kültürel değerleri, ulaşımı, mevcut yapılarının tescil ve onarım durumları,

kullanıcı türleri ve yoğunluğu gibi başlıklar şeklinde sıralanabilecek analizlere ve tespitlere yer verilmiş ve bu tespitler sonucunda Kale'nin var olan sorunları ve potansiyelleri irdelenmiştir. Dördüncü bölümde ise tarihi çevre ve koruma kavramları ele alınarak Kale'nin etkin kullanımına yönelik öneriler geliştirilmiş ve Kale'nin değerlerinin sergileneceği gezi rotaları tasarlanmıştır. Sonuç bölümünde ise tarihi mekanların korunması ve etkin kullanımına dair tasarlanan önerilerden elde edilen çıkarımlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre, Alanya Kalesi, kentsel koruma, kale kent, gezi rotası

The Effective Use and Presentation of Alanya Castle in the Context of Contemporary Conservation Methods

Şule ÇOLAK BORA

Department of Architecture

Master of Science Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Elvan Ebru OMAY POLAT

The city of Alanya is a coastal city that has many civilizations and cultures from prehistoric times to today and has a continuity throughout the history. The city was first established as a castle city on the historical peninsula, which we define today as Alanya Castle. With its fortifications, historical texture and rich layers remained from different civilizations, Alanya Castle is a focal point today. However, it still expects to be known and known with its natural and cultural values.

The aim of this thesis is to recognize the existing values of the Alanya Castle, to emphasize its importance, and at the same time to make Castle more visible and usable for users in line with the principles of protection. In this thesis study for this purpose, 4 main sections are discussed. In the first part, literature reviews related to the subject, the purpose of the thesis and the hypothesis are included. In the second part, the general features and history of Alanya and Alanya Castle, the historical layers and the cultural heritage that have survived until today, have been examined in order to emphasize the historical value of Alanya Castle. In the third part, the analysis and determinations that we will list as the urban survey work done on the current status of Kale, natural and cultural values of Kale, transportation, registration and repair status of existing structures, user types and density are given

and as a result of these determinations, 's existing problems and potentials are examined. In the fourth section, suggestions for the effective use of Kale have been developed by considering historical environment and protection concepts, and travel routes where the values of Kale will be displayed have been designed. In the conclusion part, the inferences obtained from the suggestions designed for the protection and effective use of historical places are revealed.

Keywords: Historical environment, Alanya Castle, urban preservation, castle city, sightseeing route

1.1 Literatür Özeti

Yüksek lisans tezi çalışması kapsamında literatür taramaları, ilgili birimlerle görüşmeler ve saha çalışmaları yapılmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan Alanya Kalesi'ne dair ilk etapta kaynak araştırması yapılmış ve alanla ilgili envanterler, haritalar taranarak incelenmiştir. Literatür taramasında Emine Hacıkura Kütüphanesi, Alanya Halk Kütüphanesi, Müne Mimarlık Ofisi Kütüphanesi, araştırmacı tarih öğretmeni Sedat ÇOLAK' a ait şahsi kütüphane taranmıştır.

Tez çalışması içerisinde Alanya Belediyesi tarafından yürütülmüş olan ve 27.08.18 tarih ve 8154 sayılı kurul kararıyla 2018 yılında tamamlanmış olan "Alanya Kalesi Süleymaniye Camii ile İç Kale Arasındaki Yürüyüş Yollarını Kapsayan Alanın Çevre Düzenleme Projesinin Hazırlanması İşi" projesinde görev alınmıştır. Bu proje kapsamında tez çalışmasının birincil adımı olan alanı "tanıma" süreci için kaynak taramalarının yanı sıra saha çalışmalarında yer alınarak gözlemler ve incelemeler yapılmış ve ayrıca alanında uzman kişilerle görüşmeler yapılarak sözlü ve yazılı bilgiler edinilmiştir.

Saha çalışması için öncelikle 1999 yılında hazırlanan, Alanya Kalesi'nin Koruma Amaçlı İmar Planı' nın (AKKAİP) kararlarının işlendiği kale haritasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu harita müze müdürlüğünde büyük boyutta bir çıktı halinde bulunmaktadır. Ancak dijital ortamda bir örneği yer almamaktadır. Bu sebeple Alanya Belediyesi'nde yer alan haritanın verilerine ulaşarak digital ortama aktarılmıştır. Bu çalışma sonrasında kalenin halihazır haritası ile koruma amaçlı imar planı ile alanı tanımak için sahada analiz çalışmaları yapılmıştır. Bu değerlendirmeler tez çalışmasına aktarılmıştır.

Alanya Kalesi tarihten günümüze kadar birçok gezginin ilgi odağı olmuştur. Antik çağ tarihçilerinden Strabon, 1523'de Pir-i Reis, XIV. yy' ın ilk yarısında İbn-i Batuta ve 1671-72'de Evliya Çelebi gibi ünlü seyyahlar çalışmalarında bu şehri konu

etmişlerdir. Tez çalışmasında bu kaynaklardan faydalanılmıştır. Özellikle 20. yüzyıl gezginlerinden İbrahim Hakkı Konyalı' nın "Alanya" kitabı ve Seton Llyod ile D. Storm Rice'ın "Alanya (Alaiyye)" kitabı tez çalışması boyunca temel kaynaklar olmuştur.

1.2 Tezin Amacı

“Alanya iç ve dış aleme karşı kapalı bir kutu halindedir. Tanınmayan ve bilinmeyen şey sevilmez.” [1] 20. yüzyıl seyyahlarından İbrahim Hakkı Konyalı 1946 yılında yayımladığı ve Alanya’nın tarihçesi için temel kaynak olarak kullanılan “Alanya” isimli kitabında şehri bu şekilde ifade etmiştir. Günümüzde de Alanya için benzer ifadeler kullanmak mümkündür.

Geçmişî oldukça eskiye dayanan, pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Alanya; tarihiyle, doğal ve kültürel değerleriyle ve kale kompleksi ile korumanın öncelikli olduğu kullanım ve tanıtım açısından yeniden değerlendirilmelidir.

Alanya Kalesi günümüze kadar pek çok yazılı ve sözlü çalışmalara konu olsa da Kale’yi bir bütün olarak ele alan ve değerlendiren bilimsel çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu tarihi alanın öneminin vurgulanması için içerisinde var olan değerlerinin okunurluğunun sağlanmasına ve sunulmasına ihtiyaç vardır.

Bu tez çalışması ile Alanya Kalesi’nin sahip olduğu değerlerinin irdelenmesi, öneminin vurgulanması ve bu değerlerin koruma ilkeleri esas alınarak kullanıcılar için görünür ve kullanılabilir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın son bölümünde, tarihi alanın değerlerini sergileyecek gezi rotalarına yer verilmiştir. Bu gezi rotalarında da tarihi alanın etkin kullanımı ve sunumuna yönelik odak noktaları belirlenmiş ve kullanım önerileri geliştirilmiştir.

1.3 Hipotez

Alanya Kalesi’nin ve içinde barındırmış olduğu doğal ve kültürel değerlerinin önemini daha iyi kavrayabilmek ve algılanabilirliğini artırmak, tarihi alanı daha iyi tanımakla ve daha iyi sunmakla mümkündür. Bu tez çalışması ile öneriler bölümünde geliştirilen gezi rotaları ve odak noktaları kullanıcıları tarihi alan içerisinde kontrollü bir şekilde yönlendirmeyi, aynı zamanda Kale’nin değerlerini

vurgulamayı ve Kale'nin algılanabilirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Böylece bahsedilen değerlerin korunması için bölgesel ölçekte bütüncül bir bakış açısı getirilecek ve alan içerisindeki kültürel mirasın sürdürülebilir olması sağlanacaktır.

ALANYA İLÇESİ'NİN VE KALESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1 Alanya İlçesi

2.1.1 Coğrafi Konumu

Alanya tarih boyunca gerek konumu ve topografik özelliğiyle gerekse doğal ve kültürel güzellikleriyle pek çok gezginin ilgi odağı olmuştur. “Bu ülke dünyanın en güzel memleketidir. Allah, güzelliklerini öteki ülkelere ayrı ayrı dağıtırken, burada hepsini bir araya getirmiştir.” diyen ünlü gezgin İbni Batuta Anadolu’ya ilk kez Alanya’dan geçerek giriş yapmıştır [2].

Alanya’nın bu ilgi çekici konumuna değinmek gerekirse;

Şekil 2. 1 Alanya' nın kısmi olarak gösterilen dünya haritasındaki yeri - uydu görüntüsü (Fotoğraf: Google earth ve internet, erişim: 2019)

Alanya Akdeniz Bölgesi’ nin batısında, Antalya ili’ne bağlı, şehir merkezine 135 km. uzaklıkta bulunan bir kıyı ilçesidir [3]. Alanya 36'30'07" ve 36'36'31" kuzey enlemleri ile 31'38'40" ve 32'32'02" doğu boylamları arasında 175.658 hektarlık bir alan üzerinde yer almaktadır (Şekil 2. 1, Şekil 2. 2). Alanya' nın kuzeyinde ihtişamlı Toros Dağları ve üzerinde yaklaşık 1000 m. yüksekliğe ulaşan yaylaları yer almaktadır.

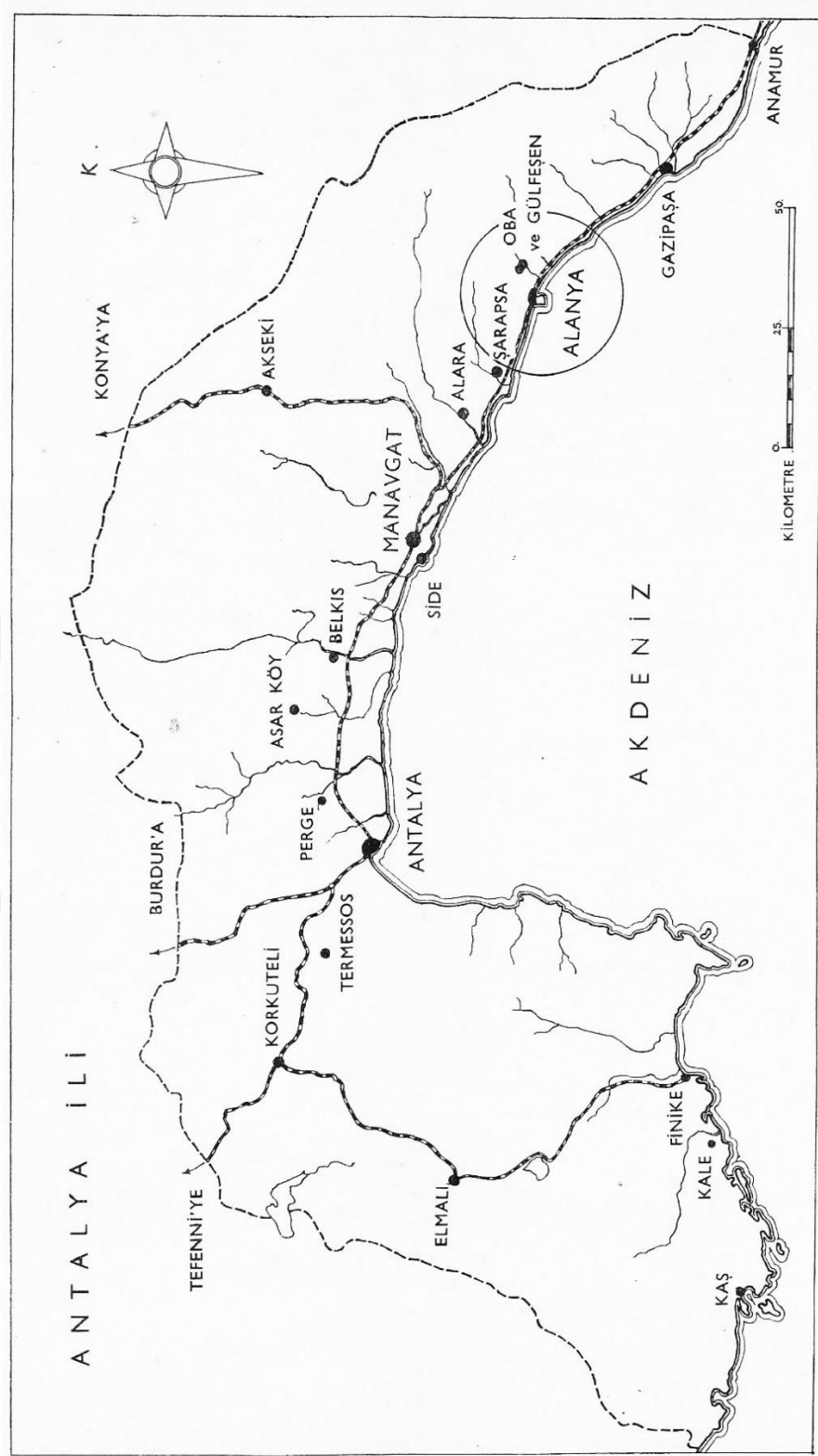
Şekil 2. 2 Alanya' nın konumu [4]

Alanya Kalesi yaklaşık 800 m² lik bir alana oturmaktadır. Kale'nin güneyinde yükseklik yaklaşık 260 m. civarındadır. Güneyinde Cilvarda Burnu çıkıntısı vardır ve denize doğru yaklaşık 300 m kadar ilerlemektedir (Şekil 2. 3, Şekil 2. 4) [5].

Alanya, kışları ılık ve yağmurlu, yazları ise sıcak ve kurak geçen tipik Akdeniz iklimi hakimiyeti altında bir şehirdir. Bitki örtüsü makidir. Uygun iklimi, verimli toprakları sayesinde pek çok çeşit sebze meyvenin yetişmesine, Toroslar'da yükseldikçe çeşitli endemik bitkilerin oluşmasına elverişlidir. Tarım faaliyeti olarak muz, limon ve portakal yetiştirilmektedir.

Şekil 2. 3 Alanya Kalesi'ne ait hava fotoğrafı [6]

Şekil 2. 4 Alanya haritası [5]

2.1.2 Tarihsel Gelişimi

Alanya' nın tarihte tam olarak hangi zamanda ve ne şekilde kurulduğuna dair elimizde kesin bir veri yoktur. Ancak Prof. Kılınç Kökten'in 1957 yılında Kadıni Mağarasında yapmış olduğu araştırma, bölgenin tarihini İ.Ö.20.000-17.000 yüzyıla ait olduğunu göstermiştir [7].

Alanya Antik Çağ'da ünlü Yunan tarihçi, coğrafyacı ve filozofu Strabon'un coğrafyasında Korakesion (Coracesium) olarak anılmıştır. Bu isim Yunanca ve Latince'de Corax: Karga ve Latince'de Caesium: Gök şeklinde anlamlandırılmıştır. Sonraları bu şehir, üzerinde yer aldığı dağın güzelliği sebebiyle Bizanslılar tarafından 'Güzeldağ' anlamına gelen Kalon-oros olarak adlandırılmıştır [1]. Müslümanlar'ın Fethi'nden sonraları da Candelor, Scandalore, Galanorum vs. olarak bilinmiştir [5]. Selçuklu Sultanı 1. Alaaddin Keykubat'ın Alanya kalesi'ni alması ile şehrin ismi "Alaiyye" olmuştur. Atatürk 1935 yılında şehri ziyaret ettiğinde ise kente " Alanya" adını vermiştir [8].

Bu yarımada konumu itibarıyla kimi zaman Kilikya veya Pamfilya şehirleri arasında sayılmıştır. Strabon Kilikya'ya batıdan giriş yapıldığında bu şehri karşılaşılan ilk şehir olarak göstermiştir ve oldukça eğimli kayalık üzerinde bir kale olarak ifade etmiştir [5].

Kentten ilk kez bahseden İ.Ö. 4. yy. Antik Çağ'ının ünlü coğrafyacısı Syllax'dır. Daha sonra sırasıyla Antik Çağ tarihçilerinden Strabon, 1523'de Pir-i Reis, XIV. yy' ın ilk yarısında İbn-i Battuta ve 1671-72'de Evliya Çelebi gibi ünlü seyyahlar çalışmalarında kentten bahsetmişlerdir [7].

İbn-i Battuta 1323 M. yılında deniz yolu ile Alanya'ya gelmiştir. Alanya' nın güzelliğini dile getirmek için o yıllarda bazı gözlemler yapmıştır. Gözlemlerinden kısaca bahsetmek gerekirse; Allah'ın güzellikleri başka yerlere dağınık bir şekilde dağıtırken bu beldede hepsini bir arada topladığını söylemiştir. Ve devam ederek halkının görüntüsünün güzel olduğundan, temiz ve içten insanlar olduğundan ve ayrıca yemeklerinin de çok güzel olduğundan bahsetmiştir [1].

Evliya Çelebi 1671-72 yılında Alanya'ya geldiğinde yapmış olduğu gözlemleri anlatırken; şehirde 60-70 kadar evin bulunduğu, Kale'nin harap halde

olduğundan, Kale'nin Ehmedek ve İçkale diye iki kalesi olduğundan bahsetmiştir. Kalelerin su ihtiyacının da içerisinde bulunan büyük sarnıçlardan sağlandığını söylemiştir. Kızılküle' nin büyüklüğünü ifade ederken de 2000 kadar kişiyi alacak boyutta olduğunu söylemiştir. Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı Süleymaniye Camii'nden, Bedrettin Camii'nden (Andızlı Cami), altı tane mektepten, iki medreseden, üç tane han ve bir de hamamdan ve 150 kadar da dükkanın varlığından söz etmiştir [1]

Alanya'ya gelmiş olan diğer seyyahlar; "1810'da Francis Beauford, 1816'da O. Von Richter, Lanckoronsky, Wilhelm ve Heberdey olup, yöredeki anıtlar ve yazıtlar üzerinde çalışmışlardır. Selçuklu Alanya'sını eski haliyle haritaya geçirenler R. Riefstahl ile İbrahim Hakkı Konyalıdır." [9] [10].

1810 yılında kaptan Francis Beauford, gemicilerinden bir bölümünü Alanya şehrine göndermiş ve onların izlenimlerini kayda geçirmiştir. Kaptanın söylediğine göre şehrin bir padişahın başşehri olmasına rağmen bakımsız olduğundan, çok özenli olmayan birkaç tane camisinin olduğundan bahsetmiş ancak ekleyerek oldukça sert bir kaya üzerinde, karşı konulması zor bir yer olduğundan da söz etmiştir [5].

Korakesion doğal limanı sayesinde tarih boyunca kolay bir müdafaa sağlayabilmiş ve böylece korsanlar için iyi bir sığınak olmuştur [5]. M.Ö. 199'da Kilikya şehri kral Büyük Antiochus'un eline geçmiş ancak Kilikya'ya bağlı olan Korakesion, elverişli konumu sayesinde iyi bir direniş göstererek bağımsızlığını koruyabilmiştir [10]. Korakesion tarihte ilk kez bu karşı koyuşu ile anılmıştır [5].

İ.Ö. 2. yy. 'ın ortalarında Anadolu'nun kıyı şeritlerinde yer alan şehirlerin güvenliğini sağlayan birliğin dağılmasıyla korsanlık komşu bölgelere de yayılmıştır. Hatta korsan yerine Kilikyalı denilmiştir. Bu korsanların yayılmasına son vermek amacıyla Roma harekete geçmiştir ve tecrübeli bir generali Pompeius M.Ö. 65 yılında bu korsanlık hakimiyetini bitirmiştir [7]. Antonius Korakesion'u Mısır Kraliçesi Kleopatra'ya hediye olarak vermiştir. Roma' nın Mısır'a savaş açması ve Mısır'ın da mağlup olması sebebiyle şehir Roma'nın hakimiyetine geçmiştir [10].

Bizans dönemi hakkında pek fazla veri yoktur. Yalnız Pompeius'un yıkılan kaleleri yeniden yaptırdığı ve Bizans'ın da kale ve kilise inşasına önem verdiği bilinmektedir.

Bu sebeple günümüzde Alanya ve yakınında yer alan bir çok kale ve kilisenin bu dönemlerde yapıldığı düşünülmektedir [10].

Türklerin Küçük Asya'da hakimiyet kurabilmeleri ancak diğer bir Türk kolu olan Selçukluların 1071'de Malazgirt'te Bizans'a karşı zafer kazanması ile olmuştur.

Selçuklu Sultanı I. Gıyasüddin Keyhüsrev'in oğlu I. Keykavus 1214 yılında Bizans İmparatorluğu'nu Karadeniz'de mağlup edip ilk Selçuklu şehrini kurmuştur. Ardından Antalya'yı da alarak Anadolu'yu Selçuklu hakimiyetine geçirmiştir. 1219 yılında I. Keykavus ölünce yerine hapiste olan kardeşi I. Keykubad tahta gelmiş ve "Ala' ud-din" ünvanını almıştır [5].

Alaaddin Keykubad ilk seferini "Kalanoros" yani Alanya'ya yapmıştır. Şehrin başında Hristiyan olan Kyr Vart bulunmaktadır. Kuşatma karşısında direnememiş ve teslim olmuştur. Kızını Huand Hatun'u Keykubad'a eş olarak vermiştir. Kızı sonradan dinini değiştirmiştir ve Mah-peri Sultan ismini almıştır [7].

Şehir Sultanın ismine uygun olarak "Alaiyye" adını almıştır. Kent en parlak dönemini Selçukluların fethi ile yaşamıştır. Konya başkent olmuştur. Kışlık başkent olarak da Alaiyye kullanılmıştır. Sultan Alaiyye'de bir çok kaleler, köşkler ve saray yaptırmıştır. Tersane de bu dönemde yapılmıştır. Ayrıca kiliseleri yıktırıp yerine camiler inşa ettirdiği de söylentiler arasında yer almaktadır. Alanya'da yapılan ve üzerindeki kitabelerde I. Alaadin'in adı geçen yapıtlar 1226 – 1231 tarihleri arasında olduğu bilinmektedir [10] .

Keykubat'tan sonra kentin bu parlak zamanı devam etmemiştir. Moğol saldırıları, taht kavgaları vs. Selçeklu devleti'ni yıpratmış ve 1300'de devletin parçalanmasına sebep olmuştur. Alaiyye bundan sonra Karamanoğulları hakimiyetine geçmiştir [7].

1450 yılında Kıbrıs Kralı II. John, Alaiyye'nin başında bulunan Lütfi Bey ile Karamanoğullarına karşı destek olması için anlaşma yapmış ve kızını Osmanlı veziriyle evlenmesi için vermiştir. Osmanlı devleti Karamanoğlu Beyliği' ni ortadan kaldırmış ve 1471 tarihine kadar Alaiyye'yi idare etmiştir [10]. 1471 yılında Fatih Sultan Mehmet döneminde Alaiyye fethedilerek Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır [7].

Alanya ilk kez Osmanlı Dönemi'nde Piri Reis'in haritasında yer almıştır (Tamamlanışı 1523) (Şekil 2.4) [5].

1571 tarihinde Alaiyye Kıbrıs yönetimine alınmıştır. 1864 yılında Konya'ya, 1868 yılında ise Antalya'ya dahil edilerek 1871 tarihinde bu ilin ilçesi olmuştur [10].

Cumhuriyet döneminde 1935 yılında Atatürk'ün şehri ziyareti ile şehrin ismini Alaiye iken Alanya olarak değiştirmiştir [10].

Şekil 2. 5 Alanya Kalesi Piri Reis haritası (1521) [11]

Şekil 2. 6 İngiliz ressam Baertlet'in Alaiyye gravürü (1899)

2.2 Kültür Mirası Olarak Kale Yapıları ve Alanya Kalesi

2.2.1 Kale'nin Tanımı

İnsanlığın var olduğu günden bugüne korunma içgüdüğü insanlara tarih boyunca farklı dönemlerde çeşitli barınma yöntemleri geliştirmesine, tarım ile gelişen yerleşik hayatta da üretimini yaptığı ürünlerini saklama isteği oluşması savunma içgüdüünün doğmasına imkan sağlamış ve aşama aşama kale yapılarının oluşumu gerçekleşmiştir [12].

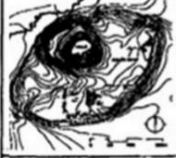
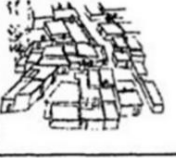
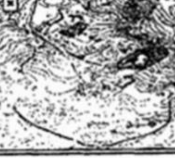
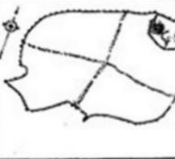
Savunma fonksiyonu ilk önceleri kentin topografyasının ve coğrafyasının elverdiği şartlar doğrultusunda su, bitki gibi doğal etkenler ile sağlanmış, daha sonraları saldırılara karşı yaşamış olduğu alanı savunmak için yerel malzemelerle etrafını çevreleme ihtiyacı duymuştur [13]. Kalelerin gelişim evreleri üzerine Türkan Kejanlı'nın yapmış olduğu bir çalışma Şekil 2. 7'de yer almaktadır [12].

Kale kelimesi hakkında pek çok tanım görmek mümkündür. Bu kelime Arapça kökenli bir kelime olup, "ka-le'a" kökünden türeyen "kal" masdarı ile bir şeyi kökünden sökmek anlamına gelmektedir [14]. Türk dil kurumunun sözlüğünde: "Düşmanın gelmesi beklenen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı, kermen." olarak tanımlanmıştır [15]. Mimarlık sözlüğünde ise: "Eski zamanlarda, içine halkın ve askerinin kapanıp düşmana direnmeleri için kurulan yüksek ve kalın duvarlı, kuleli, burçlu ve mazgallı geniş yapı; surların tümü, kermen." şeklinde ifade edilmiştir [16].

Boran'ın çeşitli ansiklopedileri ele alarak yapmış olduğu tanımlamada ise bu kelime; bir yeri düşmandan korumak ve gerekli askeri kuvveti barındırmak, savunma ve güvenliği sağlamak için kurulan yüksek ve kalın duvarlı, kuleli, mazgallı, burçlu geniş yapı olarak anlatılmıştır [14].

Kale yapıları tarih boyunca kolay savunulabilir olması, uzun süreli kuşatmalarda dayanıklı olabilmesi, içinde barındırdığı bazı bölümlerin daha korunaklı olabilmesi gibi sebeplerle stratejik özellikleri olan yerlere, arazideki doğal yapılanmadan faydalanılarak inşaa edilmişlerdir. Kale yapıları arazi boyunca devam eden kalın duvarlar ve duvarlar üzerinde belli aralıklarla devam eden burçlardan

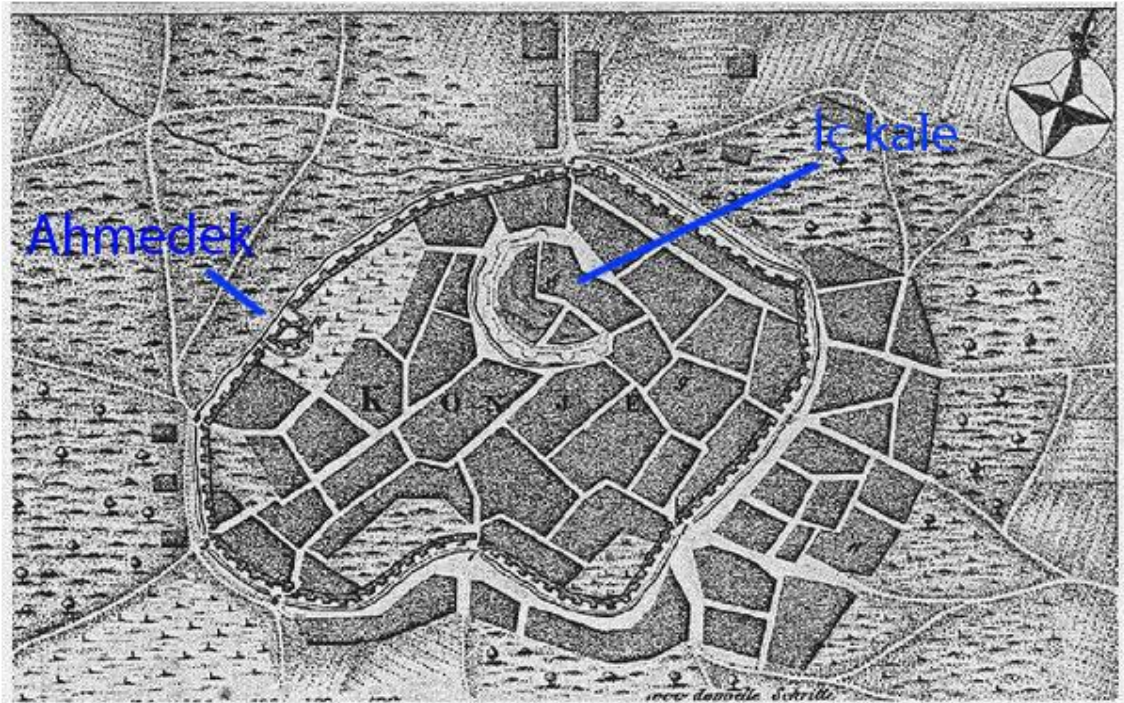
oluşmaktadır. Duvar üzerinde askeri amaçla yürüyüş gerçekleştirebilmesi için duvarın üzeri düz yapılmaktadır. Bu düz yere "seğirdim yeri" denilmektedir.

DÖNEM ADI	Paleolitik Dönem 12000 yıl öncesi	Mezolitik Dönem MÖ. 12000 - 10000	Neolitik Dönem MÖ. 10000 - 5500	Kalkolitik Dönem MÖ. 5500 - 3000
DÖNEMİN ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN KENT YERLEŞMELERİNDEN ÖRNEKLER	Kaya sığınakları / Mağaralar			
		Çayönü (Ergani / Diyarbakır)	Çatalhöyük (Çunur / Konya)	Yümüktepe (Mersin)
SAVUNMA İHTİYACININ GELİŞİMİ	KORUMA DOĞAL YÖNTEMLERLE YAPILMIŞTIR	SAVUNMA AMAÇLI BİR SUR DUVARI İHTİYACI ORTAYA ÇIKMAMIŞTIR	SAVUNMA AMAÇIYLA EVLERDE KALIN DIŞ DUVARLAR OLUŞTURULMUŞTUR	KENTİ SARAN SAVUNMA DUVARLARI ORTAYA ÇIKMIŞTIR
DÖNEM ADI	Erken Bronz Dönemi MÖ. 3000 - 2000		Geç Bronz Dönemi MÖ. 2000 - 1000	
DÖNEMİN ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN KENT YERLEŞMELERİNDEN ÖRNEKLER				
	Alışar (Sorum / Yozgat)	Troya (Canakkale)	Karum / Kaneş (Kültepe / Kayseri)	Boğazköy (Hattuşa / Yozgat)
SAVUNMA İHTİYACININ GELİŞİMİ	EVLER İLE KENT DUVARI BİRBİRİNDEN AYRILMIŞ, KALE BAĞIMSIZ BİR YAPI HALİNE GELMİŞ VE KALE KENTLER ORTAYA ÇIKMIŞTIR		KENTLERDE İÇ KALE VE DIŞ KALE OLGUSU ORTAYA ÇIKMIŞTIR	
DÖNEM ADI	Helenistik Dönem MÖ. 330 - 30	Roma Dönemi MÖ. 30 - MS. 330		
DÖNEMİN ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN KENT YERLEŞMELERİNDEN ÖRNEKLER				
	Milet	Diyarbakır		
SAVUNMA İHTİYACININ GELİŞİMİ	KENTLERDE SAVUNMANIN VE ASKERİ GÜCÜN GÖSTERGESİ OLARAK YERLEŞMELERİN BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNDE KALE OLGUSU GÖRÜLMÜŞTÜR		LİMAN KENTLERİNDE ARAZİ KOŞULLARINA UYARLANMIŞ KALELER, ESKİ KENTLERDE ARAZİ KOŞULLARINA GÖRE GENİŞLETİLMİŞ KALELER YER ALMIŞTIR	

Şekil 2. 7 İlk çağdan Romalılara kadar olan dönem içinde yerleşmelerin ve kalelerin savunma ihtiyacının gelişim evreleri [12]

2.2.2 Kale Yapılarının Mekansal ve Mimari Bileşenleri

Mimari yapısını yer aldığı coğrafyaya, topografyaya göre belirleyen kale yapıları genellikle iç kale, dış kale, şehristan ve ahmedek gibi bölümlerden meydana gelmektedir. Bazı kale yapılarında bu bölümlerin her biri bulunmamakta ve sadece iç kaleden de oluşabilmektedir [14]. Genel bir anlatımla, şehrin çevresini saran kalın, yüksek dış duvarlı bölüme dış kale, dış kalenin içinde en tepede bulunan yere iç kale, şehrin asıl bölümünü oluşturan, ticaret ve konut alanlarının yer aldığı bölüme de şehristan denilmektedir [17]. Ahmedek ise kimi kaynaklarda iç kale olarak tanımlanmaktadır. İç kaleden farkı surlarla çevrili bir alandır ve daha çok askeri amaca hizmet etmektedir [18].

Şekil 2. 8 Carsten Niebuhr'un 1766 yılında çizdiği Konya planı [19]

Kale yapılarının bu mekansal ve mimari bileşenlerine daha detaylı bir şekilde bu bölümde yer verilecektir.

İç Kale

Kenti dışardan çevreleyen savunma hattından farklı bir savunma duvarları ile sarılmış olan bölümdür [20]. Kale yapılarının en son savunma yeri halinde, en yüksek tepeye konumlandırılırlar. Olası bir düşman saldırısında veya şehirde

meydana gelebilecek bir isyan hareketinde müdaafa etmeye yarayacak olan ikincil bir kale olarak yapılmışlardır. bu yapı öz Türkçede "erk" olarak tanımlanmaktadır [14]. İç kalenin içerisinde genellikle askeri, yönetim merkezleri işlevlerini barındıran ve diğer bölümlere göre daha korunaklı olan bölümdür. Bu yapıların içinde genellikle yöneticilere ait saray ve köşk yapıları, ibadethaneler (cami, kilise), kışla ve darphane gibi yapılar bulunmaktadır. Böylece iç kaleler bir bakıma yönetim merkezi konumunu ve işlevini üstlenmişlerdir [20]. Kimi kaleler dış kale olmadan sadece iç kaleden de oluşmaktadır.

Dış Kale ve Şehristan

"Kentın asıl bölümünü oluşturan şehristan (şehir), ticaret ve konut alanlarını, dini ve diğer kamu yapılarını içine alan bölüme denmektedir. Kentin asıl bölümünü oluşturan şehrin etrafını çeviren sura da Dışkale adı verilmektedir" [14].

Savunma ilk etapta dış kalede gerçekleşmektedir. Dış kaleden sonra iç kısımda yer alan şehristan bölümünde ise daha çok " Mahalleler, çıkmaz sokaklar, saray, kamu yapıları, meydan, ulu cami, vakıf kurumları ve Pazar yerleri gibi bölümler yer almaktadır. Pazar yerleri sur dışında kurulurken daha sonraları dıştan gelen saldırılar sonucunda şehristanın için alınmıştır " [14].

Dış surların dışında kalan, sur dışı konumundaki bölge varoş olarak adlandırılmaktadır. Bu kısım kaleye top atıldığında topun düştüğü yer olduğu için buraya top altı da denilmektedir [21].

Dış kalenin çevrelediği alanın büyüklüğüne göre kent tabirini alan bu bölümler "kale-kent" ifadesini meydana getirmektedir. Bu kısımlar kale kentte nüfus artışı sebebiyle sur sınırı dar gelince yerleşim varoş diye tabir edilen bölüme doğru ilerlemiştir. 13. yy dan sonraları kentin büyümesi, ticaret ve kervanların kent içine her daim dahil olabilmeleri gibi sebeplerden kaynaklı dış kale bölümü yapılmamaya başlanmıştır [14].

Ahmedek (Ehmedek)

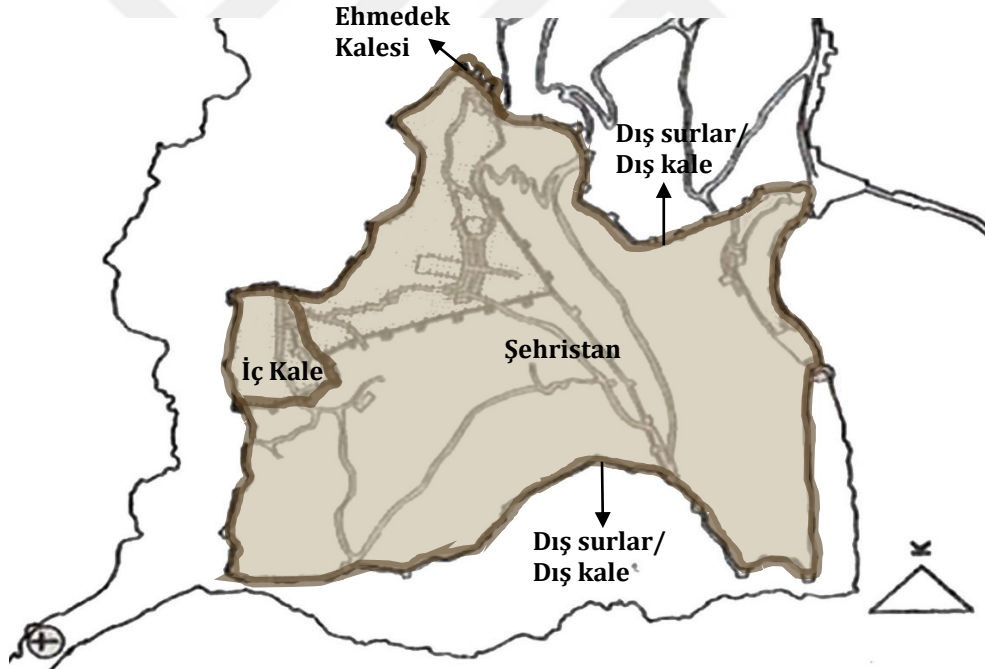
Ahmedek yapısı ile iç kale yapısı genellikle karıştırılmış ve eş anlamlı olarak ele alınmıştır. Ahmedek kelimesinin sonuna eklenen "ek" eki Farsçadan gelmiş olup küçültme ve sevgi anlamlarını vurgulamaktadır. Bu bakımdan Ahmedek kelimesi

“Ahmedcik” ifadesini doğurmaktadır ancak bu şekilde bir anlam ifade etmemektedir [14].

Bu yapı birimi kentin yöneticisi veya komutanı için ayrılmış olup, askeri ve askerlere hizmet edecek birimlerin, su sarnıçları ve dini yapıların yer aldığı bölümdür. Bazı zamanlarda bu bölümde ken içinde meydana gelebilecek iç ve dış tehditlere karşı yöneticiler için bir sığınma yeri olarak kullanılmaktaydılar [20].

Ahmedek yapıları ile iç kaleler arasındaki farklar bahsettiğimiz işlev ve biçimleniş farkından ibaret değildir. İç kale yapıları Selçuklu dönemi öncesinden kalma kalelerin sınırlarına sahipken ahmedek yapısı tamamen Selçuklu dönemi yapısıdır.

Selçuklu kalesi olan Alanya Kalesi’nde de suriçini oluşturan ve mahallelerin, sokakların, ibadethanelerin, çarşının yer aldığı şehristan bölgesi, kaleyi dıştan saran surların oluşturduğu dış kale bölümü, ehmedek kalesi ve iç kale bulunmaktadır (Şekil 2. 9).

Şekil 2. 9 Anadolu Selçuklu dönemi kalesi örneği olan Alanya Kalesi’nin bileşenleri gösterilmiştir

Kale yapılarını oluşturan mekansal öğelerin dışında kalenin mimari elemanlardan da bahsetmek gerekmektedir. Bunları; sur, hendek, kapı, burç ve kule gibi öğeler olarak ele almak mümkündür. Bu öğelerin özellikleri veya çeşitleri kullanılan bölgeye göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle kalelerin genel mimari

bileşenleri haricinde kendine özgü mimari elemanlarının da olabileceği anlaşılmaktadır.

Surılar: Kale yapılarını çevreleyen ve üstünde belli aralıklarla kuleler, burçlar bulunan duvarlardır. Bu duvarlar için sur, beden, beden duvarı gibi tanımlamalar da yapılmaktadır [22]. Topografyanın zorluğuna göre tek taraflı sur duvarı yapılırken, arazinin saldırı için elverişli olan kısımlarında birden fazla sur duvarı da yapılabilmektedir. Sur duvarlarının üzerinde askerlerin yürüyebilecekleri boyutta düzlük bulunur. Askerlerin bu düzlük üzerinde savunma yapabilmeleri ve korunabilmeleri için sur duvarları dendanlı yapılmaktadır.

Burçlar ve kuleler: Burç terimi Türk dil kurumunda: “Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı” şeklinde tanımlanmaktayken kule kelimesi ise “ Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapı” şeklinde daha yüksek ve büyük bir yapı olarak ifade edilmiştir [15]. Bu kelimeler üzerine çoğu kez farklı kaynaklar tarafından eş anlamlı olarak kullanılmakta ve farklı da burç yapıları, kale duvarlarında sıklıkla yer alan daha küçük boyutta inşa edilmekte, kuleler ise boyut itibarıyla daha büyük yapılmakta ve sur duvarlarından ayrı olarak özelleşmiş bir şekilde inşa edilmektedirler. Bu yapıların içinde askerlerin barınmasına yönelik koğuşlar yer almaktadır. Üzerleri dendanlar ile çevrili, bulundukları konuma göre birden fazla kata sahip ve aynı zamanda kapı kenarlarında savunmayı artırmak amacıyla iki tarafta da yer alabilen yapılardır. Kale örneklerine bakıldığında bu yapıların stratejik önemine göre çok daha büyük boyutlarda da yapıldığı görülmektedir [19]. Örnek olarak Alanya Kalesi’ndeki Kızıl Kule ve Diyarbakır Kalesi’ndeki Ulu beden burcu verilebilir (Şekil 2. 10).

Şekil 2. 10 Diyarbakır Kalesi’ndeki Ulu Beden Burcu ve Alanya Kalesi’ndeki Kızıl Kule (Fotoğraf: İnternet, 2020)

Hendek: Hendek kelimesi “Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur” olarak tanımlanmıştır [15]. Kale yapılarında savunmanın daha güçlü yapılabilmesi için sur dışında kalenin etrafında boş ya da suyla doldurulmuş açıklıklar hendek olarak adlandırılmaktadır. Hendek yapımının Pratik bir sebebi olduğu öne sürülmektedir. Surun hemen yakınında hendek kazıldığı zaman çıkan malzeme (taş, kerpiç gibi) sur yapımında kullanılmıştır. Böylece sur malzemesi elde edildiği gibi savunma daha güçlü bir şekilde, engel açılarak sağlanmış olmaktadır [22]. Hendekler müdaafanın zor olduğu, saldırıların daha kolay gerçekleşebileceği yerlerde yapılmaktadır. Düzlük alanlarda özellikle tercih edilmişlerdir. Tepelerde ise çoğunlukla surun savunmasının zor olduğu yerlere yapılmışlardır (Şekil 2. 11). Hendeklerden kaleye giriş yapabilmek için inip kalkan ahşap köprü yer almaktadır [18].

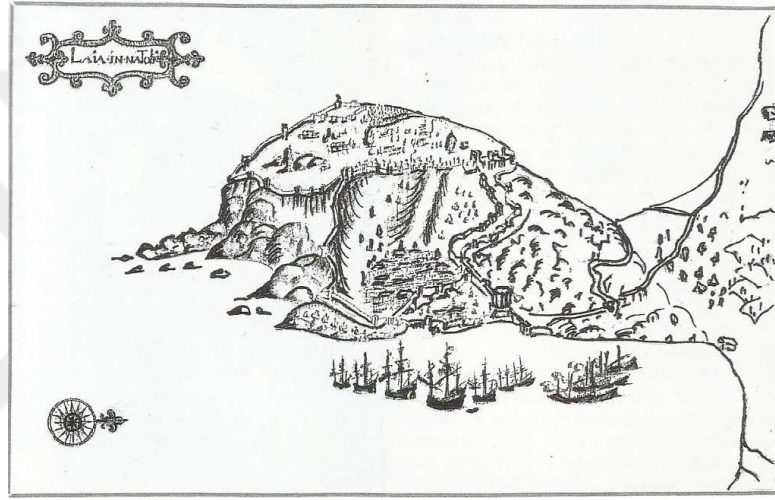

Şekil 2. 11 Alanya Kalesi'nde hendek [6]

Kapı: Kapılar kale yapılarında en zayıf noktalardan biri olarak kabul edilmektedirler. Bu sebeple bu noktaları daha güçlü hale getirmek için bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Kapılarda savunmanın daha iyi sağlanabilmesi için iki yanına kuleler konulmasına dikkat edilmiştir. Bazı kalelerde ise düşman karşısında kapıyı kapatmaya veya önünde bulunan iner kalkar köprüyü yukarı çekmeye fırsat bulunamazsa yukarıdan aşağıya inen ağır kapılar düzenlenmiştir. Kapıdan direkt içeriye giriş engellenmeye çalışılmış ve kapıdan sonra etrafı kapalı bir avlu oluşturularak düşmanı burada kısırmak amaçlanmıştır [23].

2.2.3 Alanya Kalesi'nin Konumu ve Topografik Özellikleri

Alanya kalesi, Alanya' nın güneyinde yer alan, denize doğru bir burun şeklinde çıkıntı yaparak uzanan yarımadadır [5]. Uzunluğu 6 km'yi bulan surlar içerisinde yer alan kale, 10 hektar boyutunda bir yarımada da konumlanmıştır [24]. Bu burnun uzunluğu 300 m. yi bulmaktadır [5]. Kale'nin yüksekliği yer yer 260 m.yi geçmektedir [10]. Dağlık ve yükselteli topografik yapısı, ve zor ulaşılabilir olması sebebiyle tarih boyunca kolay savunulabilen güvenli bir yerleşim alanı olmuştur (Şekil 2. 12, Şekil 2. 13) [7]. Aynı zamanda bu doğal formu kuytu bir şekilde liman oluşmasına imkan sağlayarak bölgenin su ile ilişkisini kolaylaştırmıştır [25].

Şekil 2. 12 Alanya Medici-Lazzara haritası (1609-1615) [26]

Şekil 2. 13 Tarihi Alanya Kalesi'nin üzerine kurulduğu sarp kayalıklar (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010)

Alanya Kalesi kıyından bakıldığında yükseltili, eğimli yapısı sayesinde panoramik bir yarımada görüntüsü sunmaktadır (Şekil 2. 14) [10]. Bu görüntü üzerinde tarihi sur duvarlarını, geleneksel yapı dokusunu, yeşil dokuyu ve topografyayı görmek mümkündür. Alanya Kalesi'nin topografik yapısına bakıldığında kıyından içeriye doğru yükselti artmaktadır (Şekil 2. 14). En iç kısım en yüksek kısımdır ve tepeyi oluşturmaktadır (Şekil 2. 15).

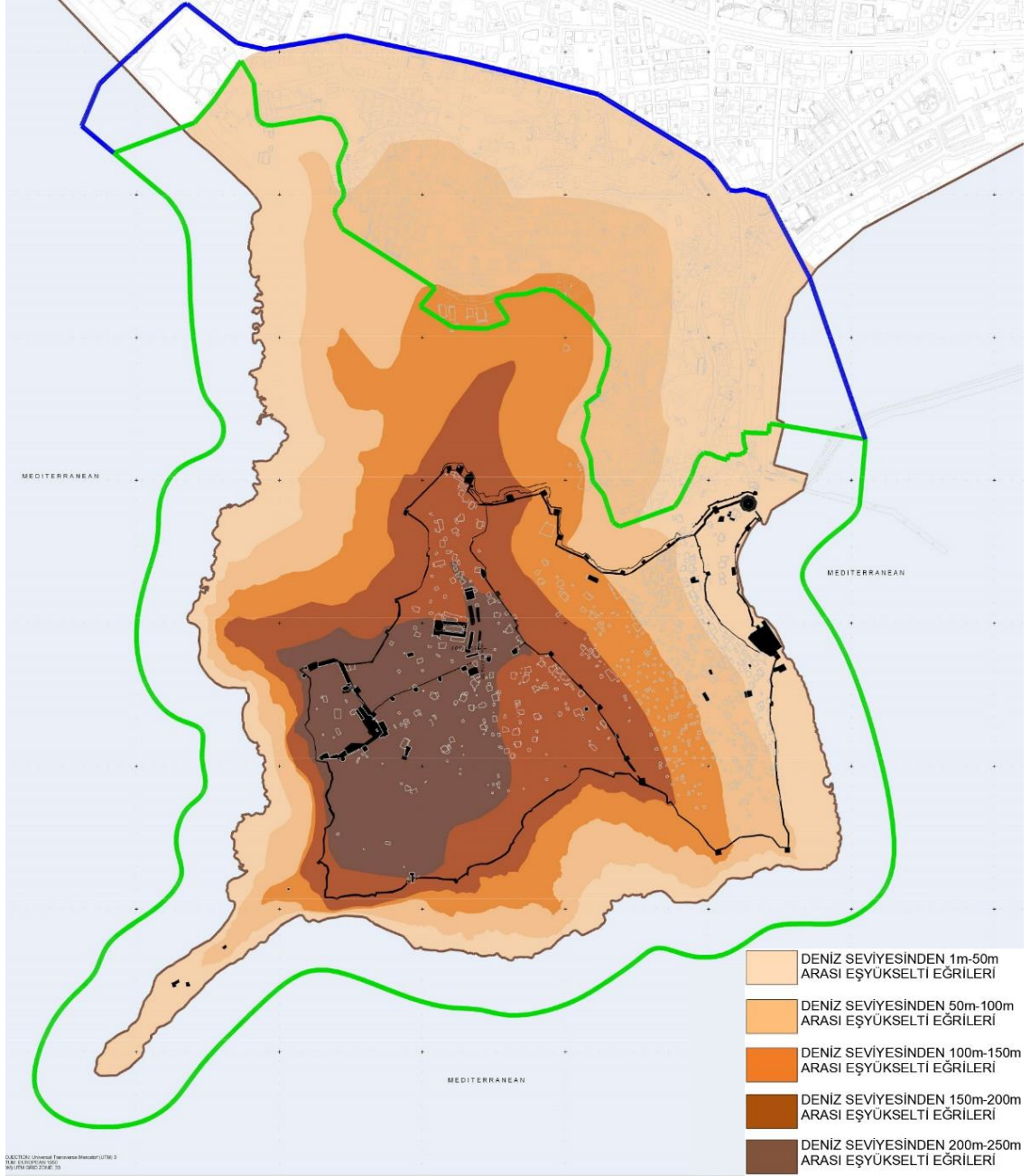
Şekil 2. 14 Alanya Kalesi'nin günümüz hali panoramik görüntüsü (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

Şekil 2. 15 Sarp kayalıklar üzerine kurulmuş olan tarihi Alanya Kalesi'nin topografik yapısı [6]

Aşağıda yer alan Alanya Kalesi'nin topografyaya ait harita çalışması Alanya Alan Yönetimi Başkanlığınca Alanya Kalesi'nin "Dünya Kültür Mirası" adaylığı için

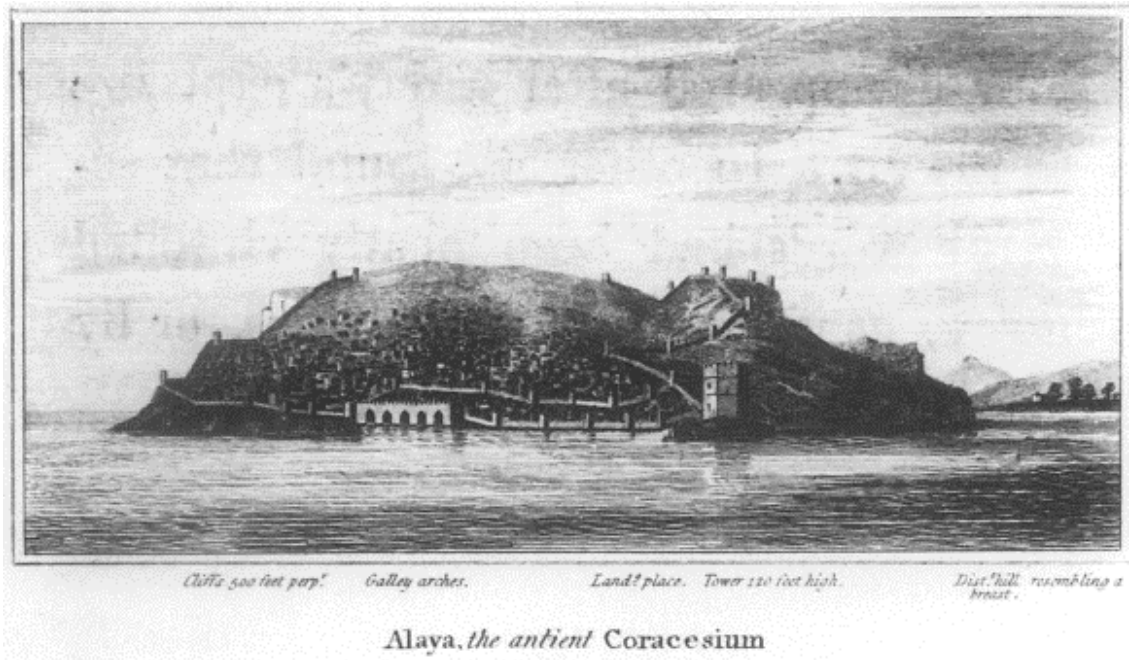
hazırlanan çalışmalar kapsamında yapılmıştır. Hazırlanan çalışmada eş yükselti eğrileri farklı renklerle belirtilmiş ve bu renkler her 50 metrede bir yükseklik alınarak oluşturulmuştur (şekil 2. 16).

şekil 2. 16 Alanya Kalesi'nin topografya analizi Alanya Belediyesi alan yönetimi başkanlığınca Dünya Kültür Mirası adaylığı için hazırlanan çalışmalar kapsamında yapılmıştır [27]

2.2.4 Alanya Kalesi'nin Tarihsel Gelişimi

Alanya kalesi surları, buçları, sarnıçları ve özellikle Kızılkule ve Tersanesi gibi birçok anıtsal yapısıyla büyük bir çoğunluğu günümüze kadar ulaşabilmiş, özgün niteliklerini koruyabilmiş ender Anadolu Selçuklu kalelerinden biridir. İçerisinde birçok Osmanlı ve Selçuklu dönemi eserler barındırmaktadır. Bulunduğu konum ve topografyası itibariyle açık hava müzesi şeklinde tarihi bir yarımadaı tanımlar (Şekil 2. 17).

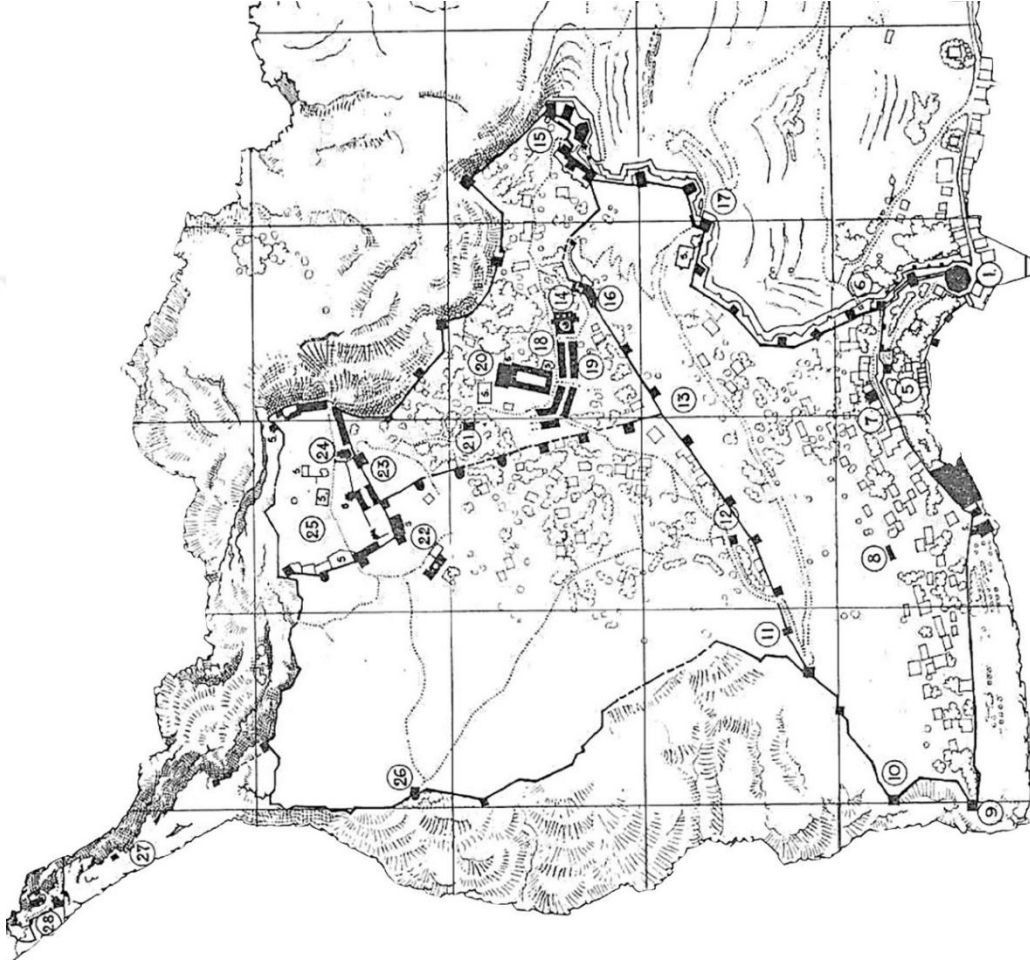
Şekil 2. 17 Alanya Kalesi'nin Francis Beaufort'un Karamania'sında yer alan eski bir gravürü, 1817 [28]

Alanya Kalesi'nin tarihsel gelişimini etkileyen dört farklı dönemden söz etmek mümkündür. Kale'yi daha iyi analiz etmek için tarihsel süreci oluşturan bu dört dönemi ve eserlerini incelemek gerekmektedir (Şekil 2. 18). Bu dönemleri;

- Selçuklu dönemi öncesi yapılı çevre (Helenistik dönem sur duvarları ve Bizans dönemi eserlerinden olan İçkale'deki kilise, Arap Evliyası, Cilvarda burnu üzerindeki manastır harabeleri ve Orta Hisar'dan İçkale'ye devam eden yuvarlak kuleli sur kalıntıları),
- Selçuklu dönemi yapılı çevre (Kale duvarlarının neredeyse tamamı, büyük sarnıçlar(Mecdüddin sarnıcı), Tersane, Kızılkule, Tophane, ve İçkale'deki saray

kompleksi, Ehmedek, Akşebe Mescidi, Andızlı Camii, Gemili mescit, Selçuklu hamamı, Aşağı Kale hamamı),

- Osmanlı dönemi yapılı çevre (Bedesten, arastalar, Süleymaniye Cami, Alanya feneri, Rum kilisesi ve geleneksel dokuyu yansıtan sivil mimarlık örnekleri),
- Cumhuriyet dönemi olarak sınıflandırmak mümkündür.

Şekil 2. 18 Alanya Kalesi'nin planı üzerinde tarihi eserlerinin gösterimi [5]

1 KIZILKULE	8 RUM KİLİSESİ	15 EHMEDEK	22 SELÇUKLU HAMAMI
2 DENİZ KAPISI	9 ESAT BURCU	16 ER KAPI	23 İÇ KALE KAPISI
3 TERSANE	10 UĞRUN KAPI	17 KALE KAPISI	24 BİZANS KİLİSESİ
4 TOPHANE	11 ARAP EVLİYASI	18 HAN	25 İÇ KALE
5 MEYYİT KAPISI	12 MESCİT	19 BEDESTEN	26 FENER
6 AŞAĞI KAPI	13 MÜSLÜMANLARDAN ÖNCEKİ SUR	20 MECDETTİN SARNICI	27 DARPHANE
7 ANDIZLI CAMİ	14 SÜLEYMANİYE CAAMI	21 AKŞEBE TÜRBESİ	28 MANASTIR

2.2.4.1 Selçuklu Dönemi Öncesi Yapılı Çevre

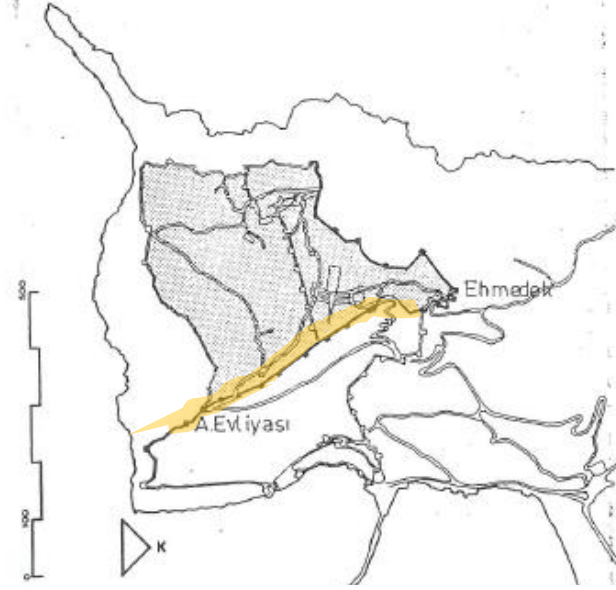
Alanya Kalesi'nin ilk kez Romalı korsanlar tarafından kurulduğu düşünülmektedir. Şehrin yarımada üzerinde kale olarak kurulmuş olan en eski halinin bir şato şeklinde olduğu varsayılmaktadır [29]. Bu zamanda kale doğal yapısı sayesinde koruma ve savunma amaçlı kullanılmış, zaman zaman ticarete de önem verilmiştir. Romalıların korsanlığı bitirmesi ile Bizans döneminde Alanya'ya karayolu ile tek ulaşım Antalya'dan sağlanmakta idi. Yolların engebeli ve zor ulaşılır olması ticareti deniz üzerinden yapmaya sağlamıştır. Kıbrıs, Ceneviz, Venedik denizcilerinin geldiği bir ticaret merkezi olmuştur [10].

Bizans dönemindeki kalenin boyutunun Helenistik dönemdeki kalenin surlarla sınırladığı alanın yarısına kadar küçültülmesiyle oluşturulduğu ve Bizans dönemi surlarının Helenistik dönem sur duvarına dik olarak birleşmesinin küçültme yapmak için olduğu düşünülmektedir. Böylece daha küçük bir alanla daha kolay bir savunma gerçekleşmiş olduğu söylenmiştir [30]. Burada Bizans dönemi surlarına ait olarak tarif edilen dairesel burçlar bu görüşü destekler niteliktedir. Alanya Kalesi'ni çevreleyen Selçuklu dönemi kare burçlarından hem boyut ve şekil olarak hem de yıpranmışlık olarak çok daha farklıdır.

Alanya Kalesi'nde yer alan tarihi eserlerden Selçuklu Dönemi öncesine ait olup günümüze kadar ulaşanlar Bizans Dönemi eserleridir. Ancak Orta Kale'de Arap Evliyası diye bilinen yapıdan Ehmedek Kalesi'ne kadar olan kısımdaki sur duvarının alt kısmı Helenistik dönem sur duvarıdır ve M.Ö. II. yy' da şehrin başındaki Diototos Tryphon tarafından yaptırılmıştır (Şekil 2. 20) [24]. Selçuklu döneminde bu surların kalıntıları temel olarak kullanılmıştır (Şekil 2. 19, Şekil 2. 20, Şekil 2. 21) [1].

Şekil 2. 19 Ehmedek Kalesi'nde duvarın alt kısımlarında kalan Helenistik Dönemin iri boyutlu taşları (Fotoğraf: Ş.Bora, 2017)

Şekil 2. 20 Alanya Kalesi'nin Helenistik dönemdeki yerleşim durumu ve bu dönemde yapıldığı düşünülen sur duvarı [30]

Şekil 2. 21 Helenistik dönem taşlarının bulunduğu sur duvarı [6]

Bizans döneminden önce yıktırılan Korakesion kalesinin Bizanslılar tarafından tekrar onarıldığı edinilen bilgiler arasında yer almaktadır. Bizanslıların kale yapmakta hünerli olduğu ve öncesindeki dönemlerden bu hususta daha başarılı olduğu da bilinmektedir [1]. Alanya Kalesi'nde Bizans döneminde yapıldığı düşünülen eserler arasında; İçkale'deki kilise, Arap Evliyası, Cilvarda burnu üzerindeki manastır harabeleri ve Orta Hisar'dan İçkale'ye devam eden yuvarlak kuleli sur kalıntıları yer almaktadır [24]. Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad'ın şehri fethedince buradaki kiliseleri yıktırıp yerlerine cami yaptırdığı bazı kaynaklarca varsayılmaktadır [5].

İçkale Kilisesi

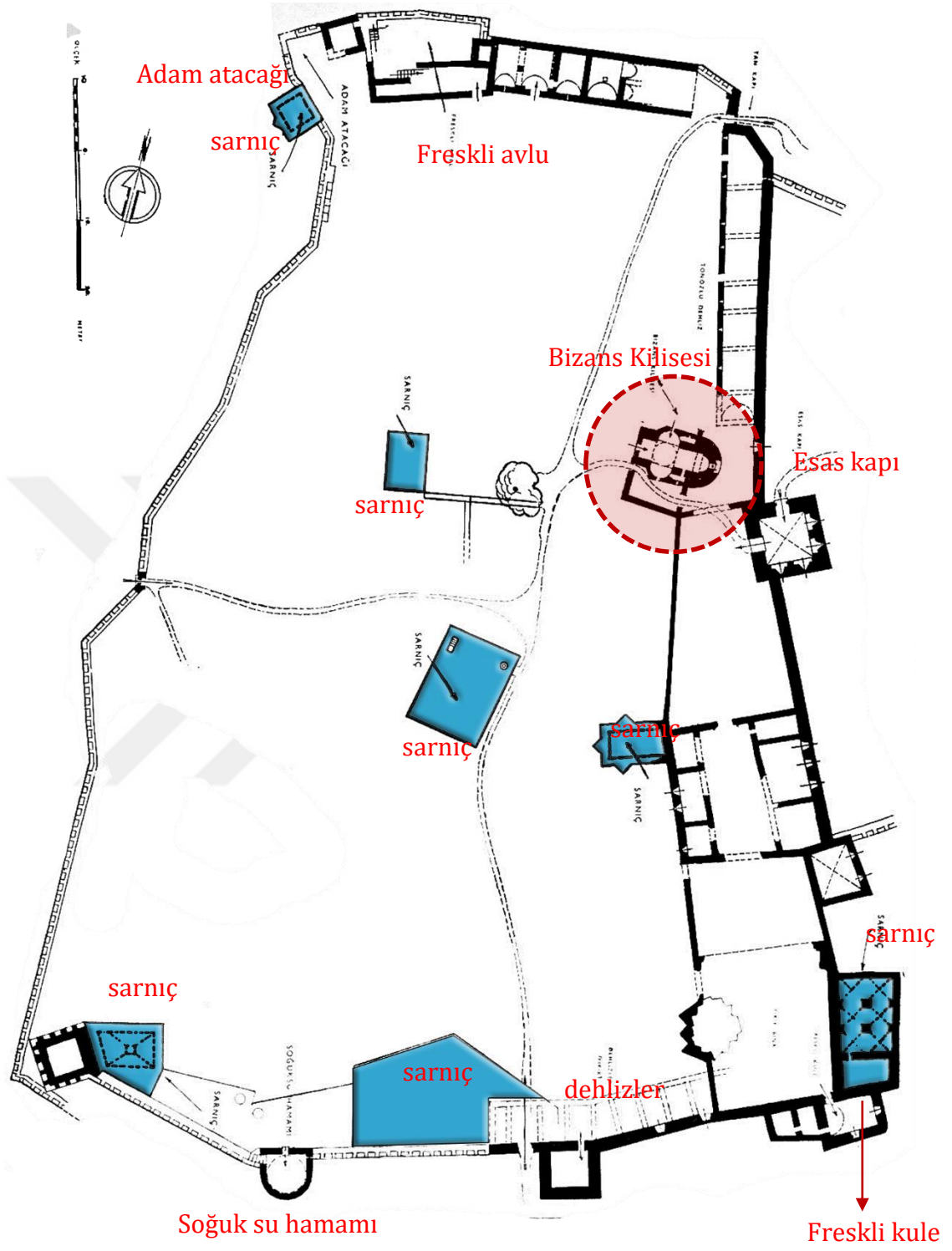
Kale'nin en yüksek tepesine konumlandırılmış olan kısma İçkale denilmektedir. Kaynaklarda tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmemekle beraber Alaaddin Keykubad dönemine ait verilerden ulaşılan en erken tarih 1231 M. olarak kaydedilmiştir [1]. Kalenin konumlandığı tepenin yüksekliği 260 m.'ye ulaşmaktadır. Güneyden kuzeye doğru daralarak giden dikdörtgen formda bir yeri kaplamaktadır. Oldukça yüksek ve dik bir yamaç kenarında yer almasına rağmen her tarafı duvarlarla çevrilidir (Şekil 2. 22, Şekil 2. 23) [1].

Şekil 2. 22 Tarihi yarımada'nın en tepesinde İçkale [6]

Şekil 2. 23 İç kale'nin genel yapısı ve Bizans Kilisesi [31]

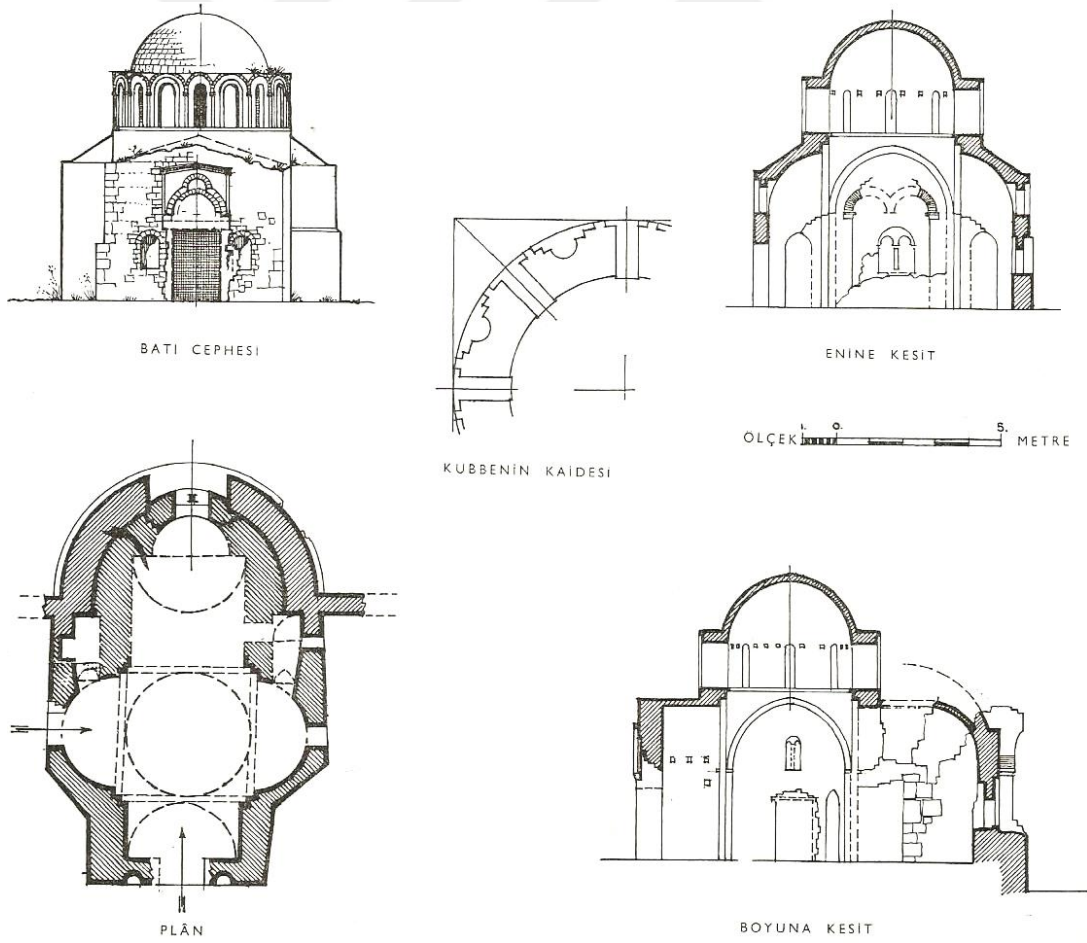

Şekil 2. 24 İçkale' nin planı üzerinde sarnıçlar işaretlenmiştir [5]

İçinde Şekil 2. 24' de görüldüğü üzere günümüze kadar ulaşmış olan oldukça büyük iki tane su sarnıcı ve bunların dışında da birçok sarnıç yer almaktadır. Bu sebeple buraya "Sarnıçlı Kale" de denilmektedir (Şekil 2. 24) [1].

İçkale içinde yer alan kiliseye Bizans kilisesi veya İçkale kilisesi denilmektedir. Bu kilisenin Selçuklu'dan daha önceki döneme ait olduğu böylece kalenin inşasından daha önce yapıldığı anlaşılmıştır. Selçuklu Alanya'sını eski haliyle haritaya geçirenlerden Rudolf Meyer Riefstahl'ın bahsettiğine göre yapı öncesinde çok daha büyük bir kilise idi ve Bizans dönemine ulaşmış olan mihrabın üzerine bugünkü boyutu inşa edilmiştir (Şekil 2. 24) [5].

Kilise moloz taş ve horasan harcı kullanılarak inşa edilmiştir. Doğu-batı ekseninde haç şeklindedir [7]. Kubbesinde üst kısmı yarım daire alt kısmı dikdörtgen şeklinde pencereler yer almaktadır. Pencerelerin aralarında sağır nişler yer almaktadır (Şekil 2. 25) [5].

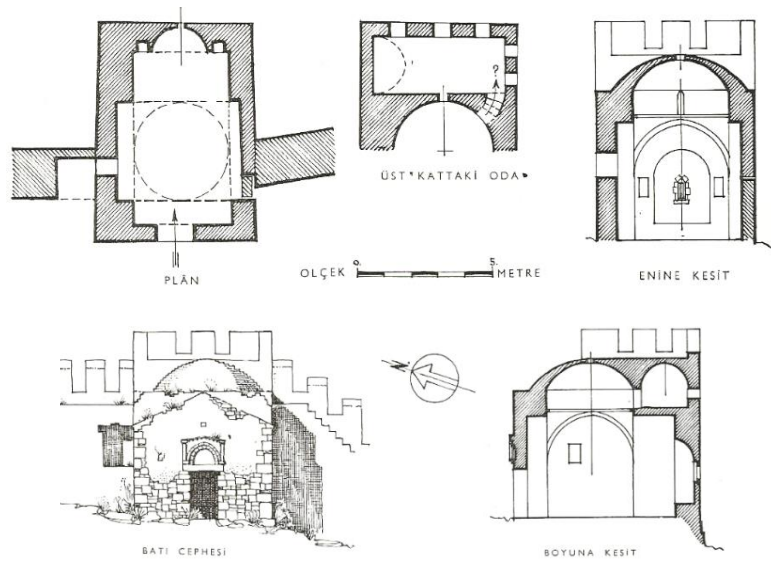
Şekil 2. 25 Bizans Kilisesi'ne ait çizimler [5]

Arap Evliyası

Günümüzde Arap Evliyası olarak bilinen anıtsal yapı esasında küçük bir kilisedir. Kale'de değinilen 3 ayrı dönemi üzerinde barındırması sebebiyle çok katmanlı bir yapıdır. Helenistik döneme ait kare planlı kule üzerine Bizans döneminde kilise yapılmıştır. Selçuklular Dönemi'nde de yapıya zarar vermeyecek şekilde duvarlar eklenmiştir. Yapı İ.Hakkı Konyalı' nın deyimiyle tarihte 'Aya Yorgi Kilisesi' olarak adlandırılmıştır. Müslümanlar zamanında yapı mezarlık olarak kullanılmış ve 1932'de içinde bulunan Arap Evliyası isimli mezar sebebiyle bu ismi almıştır (Şekil 2. 26) [5]. Yapı kale bölgesinde güney-doğu sur duvarları üzerinde yer almaktadır. Plan tipi dikdörtgen olan yapı, taş kagir bir yapıdır. Kubbesinde 4 adet pencere vardır. Doğu duvarında küçük bir mihrap bulunmaktadır (Şekil 2. 27) [7].

Şekil 2. 26 Arap Evliyası cephe fotoğrafı (internet erişim: 2019) [24]

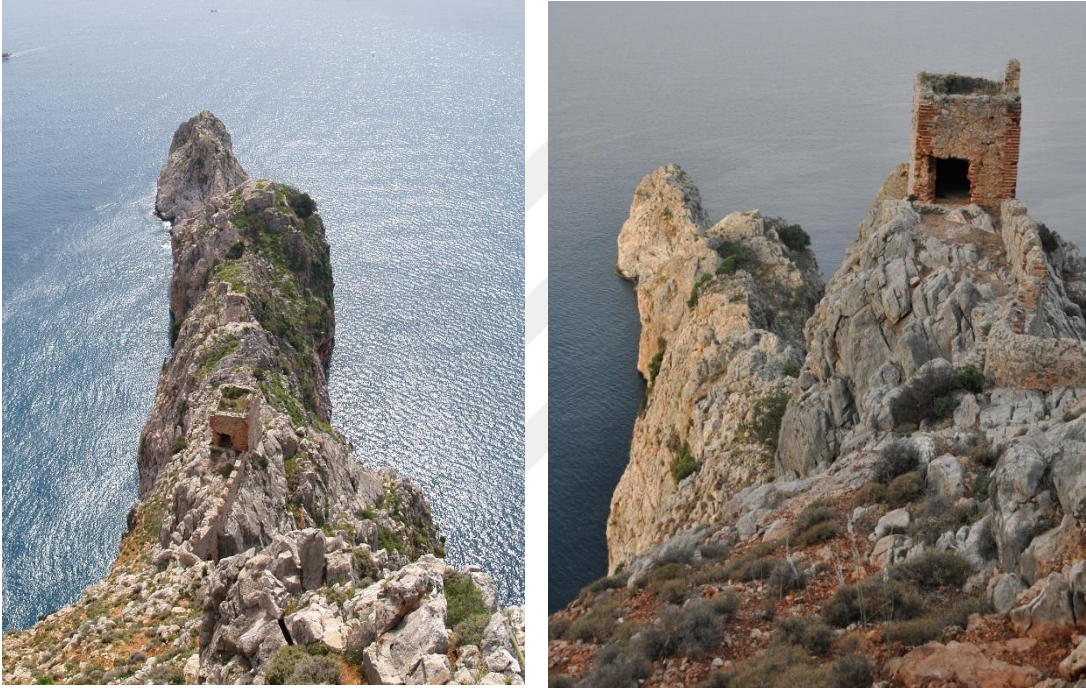

Şekil 2. 27 Arap Evliyası çizimleri [5]

Cilvarda Burnundaki Manastır Harabeleri

Cilvarda burnu Alanya Kalesi'nin güney-batı ucunda denize doğru ince bir burun şeklinde uzanan kayalık ve oldukça sarp bir alandır (Şekil 2. 28). Günümüzde buraya ulaşım çok zordur.

Kalenin duvarları ve burçları bu burnun sonuna kadar devam etmektedir. Zamanında kale içinden Cilvarda Burnu'na açılan bir uğrun kapı (gizli kapı) olduğu bilinmektedir [1]. Ancak günümüzde burna gidebilmek için küçük bir delik vardır ve içerisinden geçerek ilerlemek güçtür.

Şekil 2. 28 Fotoğraflarda Cilvarda Burnu ve üzerinde yer alan gözetleme kulesi görülmekte (1.Fotoğraf: Sedat ÇOLAK, 2. Fotoğraf: Hayri YENİALP, 2010)

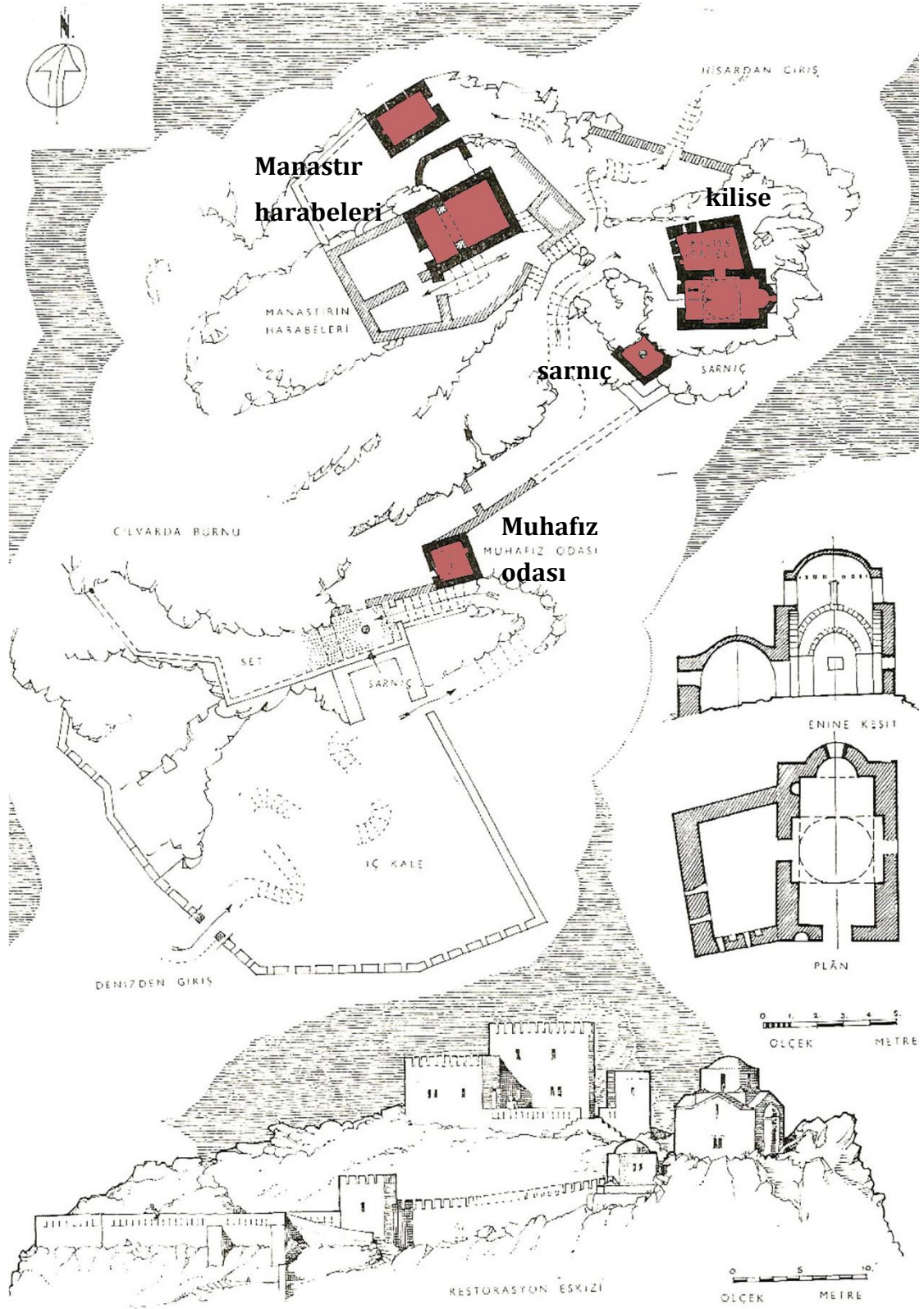
Cilvarda burnu üzerinde Arap Evliyası' na benzer boyutlarda bir kilise ve kilisenin hemen yakınında bir yapı harabesi vardır (Şekil 2. 29, Şekil 2. 30). Bu harabelerin bir manastıra ait olduğu bilinmektedir. Bu manastır Bizanslılar döneminde yapılmıştır [1]. Kaleden manastıra ulaşımın, burnun üzerindeki kayalar yontulup merdiven yapılarak sağlandığı düşünülmektedir. Bu merdivenler de bugün oldukça harap durumdadır [5]. Günümüzde bu yapı Darphane olarak bilinmektedir. Üzerinde yer alan yapıların çizimleri ilerleyen sayfalarda yer almaktadır (Şekil 2. 31).

Şekil 2. 29 Fotoğrafta Cilvarda Burnunda yer alan kilise ve manastır harabeleri görülmekte (Fotoğraf: Hayri Yenialp, 2010)

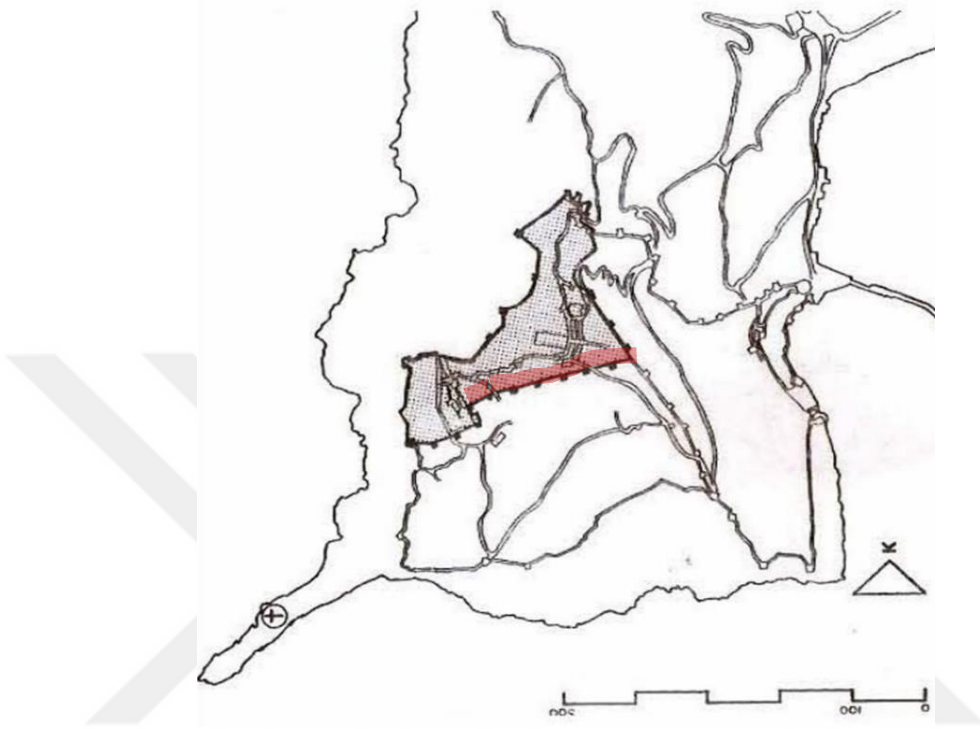
Şekil 2. 30 Fotoğrafta Cilvarda Burnunda yer alan kilisenin daha yakın hali görülmekte (Fotoğraf: Hayri Yenialp, 2010)

Şekil 2. 31 Cilvarda Burnu üzerinde yer alan yapılara ait çizimler işaretlenmiştir [5]

Orta Hisardan İçkale'ye Uzanan Yuvarlak Kuleli Sur Kalıntıları

Kalenin "Ortahisar" denilen kısmından İçkale'ye kadar devam eden yuvarlak kuleli sur duvarlarının kalıntıları günümüze kadar ulaşmıştır. Bu kalıntıların Bizans döneminde yapıldığı bilinmektedir (Şekil 2. 32, Şekil 2. 33) [24].

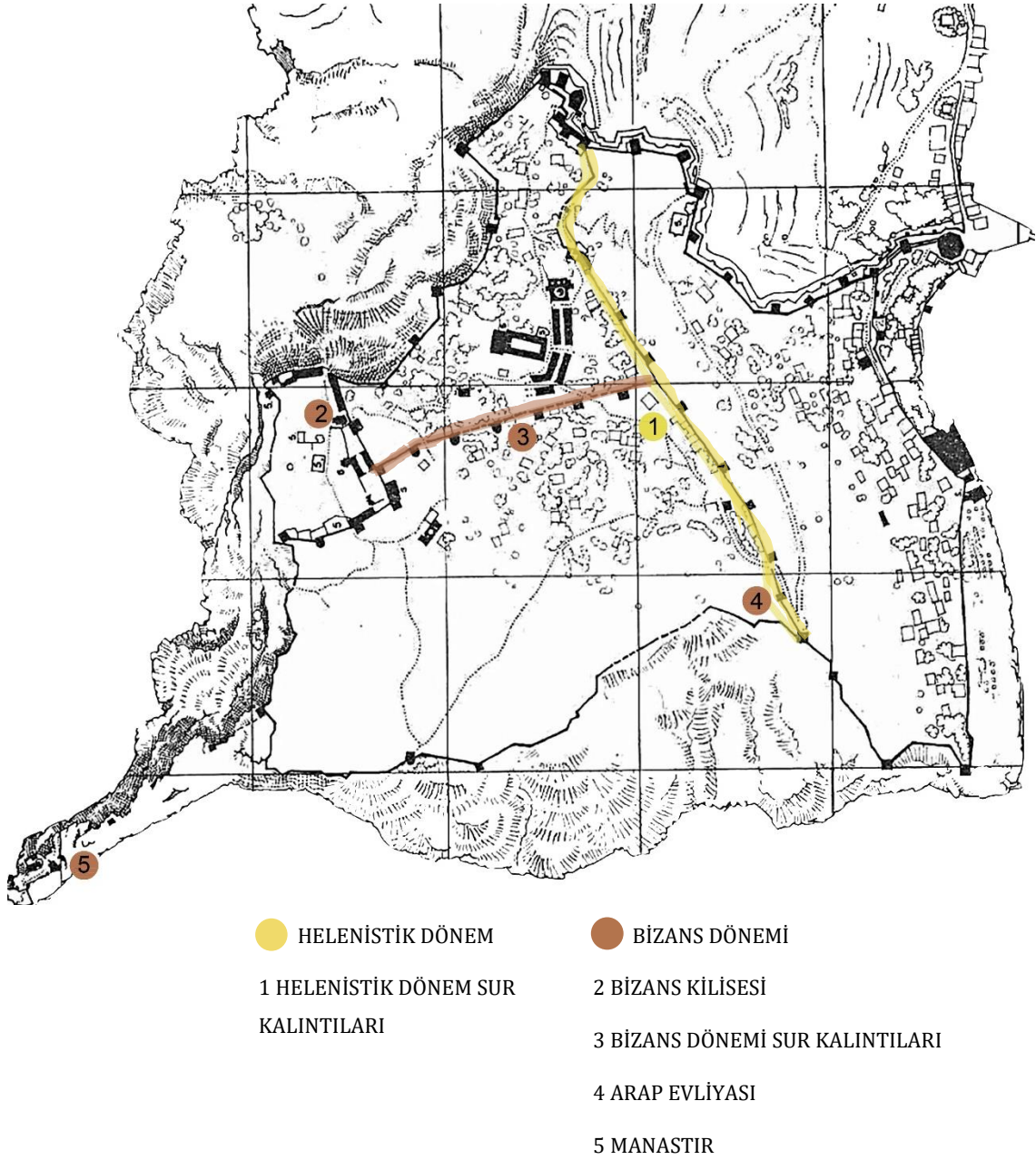

Şekil 2. 32 Selçuklu dönemi öncesine ait yerleşim planı üzerinde Bizans dönemi yuvarlak kuleli sur duvarı [30]

Şekil 2. 33 Bizans dönemi yuvarlak kuleli sur duvarı [6]

Seton Lloyd ve D. Storm Rice Alanya kitabında yer alan kale planının çizimi üzerinde Selçuklu dönemi öncesine ait eserler gösterilmiştir (Şekil 2. 34).

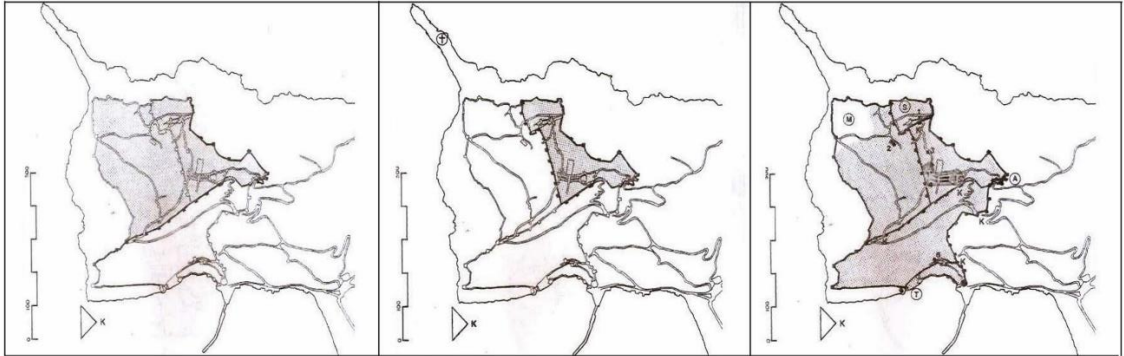
Şekil 2. 34 Helenistik döneme ve Bizans dönemine ait eserler Alanya Kalesi'nin haritası üzerinde gösterilmiştir

2.2.4.2 Selçuklu Dönemi Yapılı Çevre

Alanya en parlak günlerini 13. yüzyılda Selçuklular döneminde Sultan Alaaddin Keykubad zamanında yaşamıştır. Sultan bu şehri çok sevmiştir ve kışlık başkent olarak kullanmış, kış aylarında burada bulunmuştur [1]. Bu sebeple şehrin hem siyasi gücünü, kale ve tersane yaptırarak hem de askeri gücünü artırmıştır [10].

Kale’de Selçuklu dönemine tarihlenen en eski kitabenin tarihi 1226 ‘dır [1]. Kale inşasının, fetih zamanıyla yani 623/1226 yılında başlanıldığı ve yaklaşık beş yıl sürerek 629/1231’de tamamlanmış olduğu varsayılmaktadır [29].

Alanya Kalesi’ni çepeçevre saran, kalenin en önemli bileşenlerinden birisi olan surlar bugünkü halini Selçuklular döneminde almıştır (Şekil 2. 35). Yine bu dönemde kalenin kara tarafının savunmasını daha güçlü bir hale getirmek için Ehmedek Kalesi’ne ek olarak kalenin kuzeydoğu tarafında, Kızılkule’ye kadar uzanan hendek açılmıştır [29]. Evliya Çelebi bu hendeğin kalenin merkezini adaya çevirerek, çepeçevre sararak kazılmış olduğundan bahsetmektedir [32].

Şekil 2. 35 Alanya Kalesi’nin Helenistik dönem, Bizans dönemi ve Selçuklu dönemi yerleşim planları [30]

Surlar Kızılkule’den başlayarak güneye doğru Esat burcuna, oradan batı yönünde Cilvarda burnuna, sonrasında da kuzey yönünde ilerleyerek İçkale’ye ve Ehmedek Kalesi’ne ulaşırlar. Ehmedek Kalesi’nden de limana doğru kotu azalarak inerler ve böylece kaleyi oluştururlar (Şekil 2. 37).

Kaleiçi bölgesinin sınırlarını oluşturan bu dış surlar dışında kalenin içinde yer alan ve kaleyi savunma hatları diyebileceğimiz bölümlere ayıran bir de iç surlar, duvarlar vardır. İ. Hakkı Konyalı’ nın saptadığı, Seton Lloyd, D. Storm Rice tarafından da benimsenen bu hatlar ile kale altı bölüme ayrılmıştır [1].

Kalenin Selçuklu dönemi surları üzerinde yer alan ve kalenin bahsedilen bu bölümleri arasında veya sur dışı ile sur içi arasında geçişi sağlayan tarihi kapılar bulunmaktadır. Bu kapıları; Deniz kapısı, Soğuk kapı, Meyyit kapısı (İskele kapısı), Tophane kapısı (Aşağı kapı, Orta kapı), Kale kapısı (Kocakapı, Yukarı kapı, veya Eskipazar kapısı) ve Otakbaşı kapısı, Er kapı, Helenistik kapı, Eğri kapı, İçkale kapısı olarak ele almak mümkündür. Bu kapılar günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır. Bunların yanısıra sur içinden sur dışına geçişi sağlayan, farklı işlevler için de kullanıldığı bilinen kapılar/ geçitler/açıklıklar da vardır [1]. İlerleyen sayfalarda kalenin bölümleri ve kapıları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

- **Birinci bölüm:** Kalenin birinci bölümünü Kızılkuş'den Tersaneye doğru uzanan surların çevrelediği, içinde Tophane'nin de bulunduğu alan oluşturmaktadır. Bu bölümde Kızılkuş ile Tersane arasında bulunan ve denize çıkışı sağlayan "Deniz Soğuk kapı" bulunmaktadır. Konyalı kitabında, Kızılkuş' nin önünde denize doğru uzanan bir dehlizden ve dehlizin önünde eğri kule olarak adlandırılan bir kulenin varlığından söz etmiştir. Bu kuleden denize inilen "deniz kapısı" olarak adlandırılan bir kapının varlığından da bahsetmiştir [1].

Bunların dışında ikinci bölümden birinci bölüme geçişi sağlayan, Andızlı Caamii'nin önünden aşağı doğru inen yol üzerinde, "Meyyit kapısı" olarak adlandırılan bir kapı bulunmaktadır. Zamanında bu kapıdan kaledaki cenazeler çıkarılmakta olduğu ve bu sebeple kapının meyyit ismini aldığı anlaşılmıştır. Bu kapıya Evliya Çelebi "iskele kapısı" demiştir [1].

- **İkinci bölüm:** Kalenin ikinci bölümünü, Tophane'den güney yönüne, Esat burcundan Arap Evliyası' na doğru ilerleyen ve Ehmedek Kalesi'ne kadar uzanan sur duvarlarının çevrelediği alan oluşturmaktadır. Tophane Mahallesi bu bölüm içerisinde yer almaktadır. Alanya şehir merkezinden Alanya Kalesi suriçine giriş için kullanılan kapılar da bu bölümde bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, Kale Caddesi'nden kaleye girerken geçilen, çeşitli dönemlerde "Kale kapısı, Kocakapı, Yukarı kapı" veya bu kapının girişinde önceden şehrin pazarı kurulduğu için "Eskipazar kapısı" olarak da adlandırılan kapıdır. Kapının önünde köprü olduğu, 2.35 m genişliğinde, 3.75 yüksekliğindedir. Kapının üzerinde kemerin orta kısmında gizli bir vaziyette, kapıyı zorlayanları haşlamak için yapıldığı

düşünülen zift, haşlama bacası denilen bir boşluk bulunmaktadır. Kapının üzerinde bulunan kitabesinden edinilen bilgiye göre kapı miladi 1230 yılında, surların yapımından beş sene sonra, Selçuklu döneminde yaşamış olan Karaca isimli devlet adamı tarafından yaptırılmıştır. Bu kapının kaleye sonradan açıldığı anlaşılmaktadır. Kapının ilerisinde, asıl kale kapısı olarak bilinen “Otakbaşı kapısı” olarak adlandırılan bir kapı daha bulunmaktadır. Üzerindeki kitabeye göre miladi 1226 yılında Otakbaşı Yakut tarafından yaptırılmıştır. Anadolu Selçuklularının hükümdarının oturduğu çadır olan “otağ”ı (saltanat çadırı) taşıyan, kuran ve saklayan ekibin başında bulunan kimseye otakbaşı denilmektedir [1]. Bu sebeple kapı, yaptıranın adı dikkate alınarak Otakbaşı olarak adlandırılmıştır.

Kale kapılarının neredeyse hepsinin iki katlı olduğu ve her birinin askeri amaçlar için açıldığı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu kapıların yanındaki duvar üzerine ahşap veya taştan yapılmış olan uzun boyutlu direkleri geçirmek için uygun boyutta delikler açılmıştır [1].

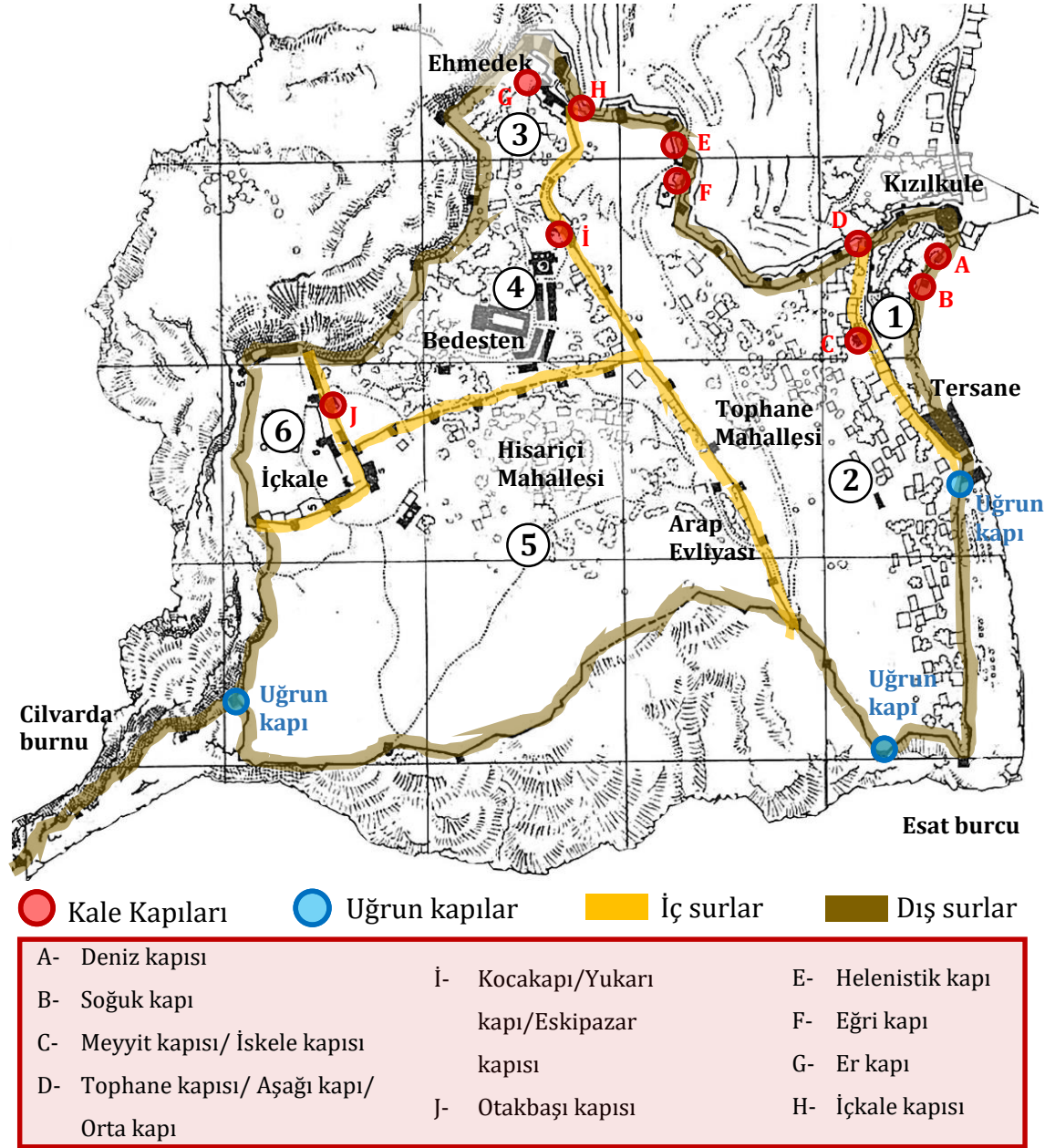
Alanya şehrinden kaleye, Tophane Mahallesi’ne açılan diğer kapı ise “Tophane kapısı” veya “Aşağı kapı” olarak adlandırılan kapıdır. Kapının yer aldığı burcun üzerinde bulunan kitabeye göre miladi 1226 yılında Alaaddin Keykubat zamanında yapıldığı bilinmektedir [1].

- **Üçüncü bölüm:** Kalenin üçüncü bölümünü Ekmedek Kalesi oluşturmaktadır. Ehmedek Kalesi’ne dördüncü bölümden sonra batı taraftan giriş yapmayı sağlayan “Helenistik kapı” olarak adlandırılan bir kapı bulunmaktadır. Ehmedek Kalesi’nin giriş duvarının Helenistik dönem kalıntılarının üzerine yapılmasından dolayı kapının bu ismi aldığı bilinmektedir. Ehmedek Kalesi’nin doğusunda bulunan ve surdışına çıkışı sağlayan bir başka kapı daha vardır ve “Eğri kapı” olarak adlandırılmaktadır [1].
- **Dördüncü bölüm:** Dördüncü bölümü Ehmedek ile İçkale arasında kalan ve Bizans dönemi yuvarlak kuleli sur kalıntılarının çevrelediği alan oluşturmaktadır. İkinci bölüm olan Tophane Mahallesi ile bu bölüm arasında geçişi sağlayan “Er kapı” bulunmaktadır. Zamanında bu kapının önünde bazı adetlerden, inanışlardan doğan bir takım merasimlerin yapıldığı da varsayılmaktadır [1].

- **Beşinci bölüm:** Beşinci bölümü Arap Evliyası’ndan batı yönüne doğru ilerleyen ve dış sur duvarlarının çevreleyerek İçkale ile Bizans dönemi sur kalıntılarının güney tarafını oluşturan alandır [1].
- **Altıncı bölüm:** Bu bölümü İçkale oluşturmaktadır. İçkale’ nin doğu duvarında kale giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı “İçkale kapısı” olarak adlandırılmaktadır [1].

Şekil 2. 36 İ. H. Konyalı' nın kitabında yer alan Alanya Kalesi'nin planında kapıların bir kısmı yer almaktadır [1]

tarafından güvenlik sebebiyle, gizli bir çıkış kapısı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bir başka kaynakta bu kapıların aslında bir kapı olmadığı, çobanların hayvanlarını sur dışında otlatmak için dışarı çıktıkları bir açıklık olduğu da var olan rivayetler arasındadır [5]. Aşağıdaki görselde Seton Lloyd ve D. Storm Rice' ın "Alanya" kitabında yer alan kale planı üzerinde dış surlar, iç surlar ile kalenin bölümleri ve kapıları tarafımca işaretlenerek gösterilmiştir (Şekil 2. 37).

Şekil 2. 37 Alanya Kalesi'nin planında dış surlar, iç surlar ile kalenin bölümleri ve kapıları gösterilmiştir

Günümüzde Selçuklu dönemi eserlerine bakıldığında kale duvarlarının neredeyse tamamı, büyük sarnıçlar, Tersane, Kızılkuale, Tophane, ve İçkale'deki saray kompleksi bu dönemde inşa edilen yapılardan bazılarıdır. Ehmedek, Akşebe Mescidi, Andızlı Camii, Selçuklu hamamı, Aşağı Kale hamamı yapılarının bu dönemde yapıldığı bilinmektedir. Bu yapılar bu bölümde incelenecektir.

Kızılkuale

Kızılkuale Selçuklu'dan günümüze kalan ve Alanya' nın sembollerinden biri olan oldukça ihtişamlı bir yapıdır. Alanya kalesi sur duvarlarının en büyüğünü oluşturan bu heybetli yapı; yapım şekli, özgün formu, planı ve diğer mimari özellikleri ile öne çıkmaktadır (Şekil 2. 38).

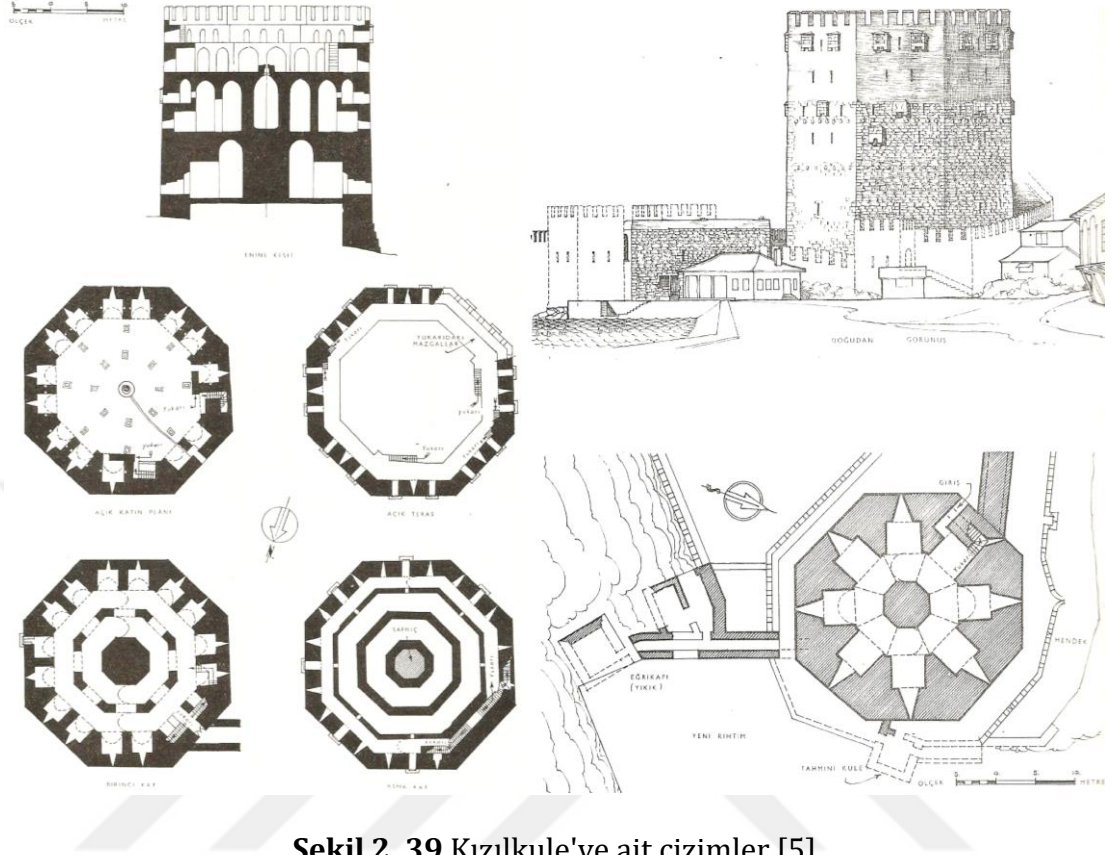

Şekil 2. 38 Kızılkuale' nin üstten görünüşü [24]

Kule yapım malzemesi olan kırmızı tuğlalar sebebiyle "Kızılkuale" olarak anılmıştır. Kentin alınmasından altı sene sonra yapılan yapının mimarı üzerindeki kitabelerden edinilen bilgilere göre Halepli Ebu Ali'dir [10].

Kule sekizgen planlıdır ve cephedeki sadeliğe karşın içinde karmaşık bir düzen vardır. Zemin katta sekizgen kalın ayağın etrafında genişliği 2.5m olan bir koridor dönmektedir. Bu koridorun etrafında da tonozlu odalar yer almaktadır. İ. Hakkı

Konyalı' nın asma kat olarak tarif ettiği kat ile beraber yapı altı katlıdır. En üst katın üzeri açıktır ve teras şeklindedir (Şekil 2. 39) [5].

Şekil 2. 39 Kızıl Kule'ye ait çizimler [5]

Dışardan bakıldığında sade bir cephe düzenine sahipken üzerinde açılan ince uzun boşluklarla cephe hareketlenmiştir. Bu boşluklar düşmana karşı kızgın zift, su dökmek için açılmıştır [10].

Asma kata kadar yapının duvarları çakıtaşı ile örölüp üstüne dikdörtgen şeklinde blok taşlar monte edilmiştir. Kulenin üst kotları kırmızı tuğla ile örülmüştür [10]. Bu durum bize ya malzeme teminatında sıkıntı olduğunu ya da yükseldikçe duvar örme tekniğinin zorlaşacağı sebebiyle yapıldığını düşündürmektedir.

Kızıl Kule günümüzde restorasyonu yapılmış ve etnografya müzesi olarak kullanılmaktadır.

Tersane

Tersane Alanya Kalesi'nin doğusunda, Kızılküle' nin güneyinde kıyı şeridinde yer alan bir yapıdır. Selçuklu'dan günümüze kadar oldukça sağlam bir şekilde gelebilen kültür varlıklarından biridir. İbrahim Hakkı Konyalı; Alanya' nın hiçbir tarihi yapısı olmasa bile tersanesi ile övünebileceğini söyleyerek, bu yapının değerini ve önemini belirtmiştir (Şekil 2. 40) [1].

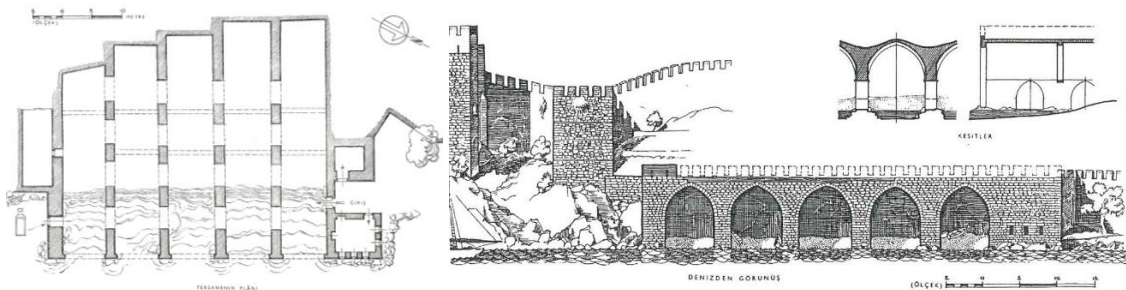
Selçuklular ikinci deniz üssü saydıkları bu yapı ile Akdeniz'e açılmışlardır. Hatta Alaaddin Keykubad bu yapı inşasıyla " İki denizin Sultanı" adını almıştır [31].

Yapı hava şartları dikkate alınarak üstü kapalı olarak inşa edilmiştir [5]. 5 tane tonozlu bölmesi vardır ve bu tonozlu kısımlara geçmek için sivri kemerli açıklıklar yer almaktadır (Şekil 2. 41). Yaklaşık olarak 57m uzunluğunda, 40 m genişliğindedir.

Yapı 1960' lara kadar tekne yapımı için kullanılmıştır. Günümüzde denizcilik ve gemi müzesi olarak hizmet vermektedir [24].

Şekil 2. 40 Tersanenin karşıdan ve içinden fotoğrafı (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010-2012)

Şekil 2. 41 Tersaneye ait plan ve görünüş çizimi [5]

Şekil 2. 42 Alanya Tersanesi ve Kızıl Kule [24]

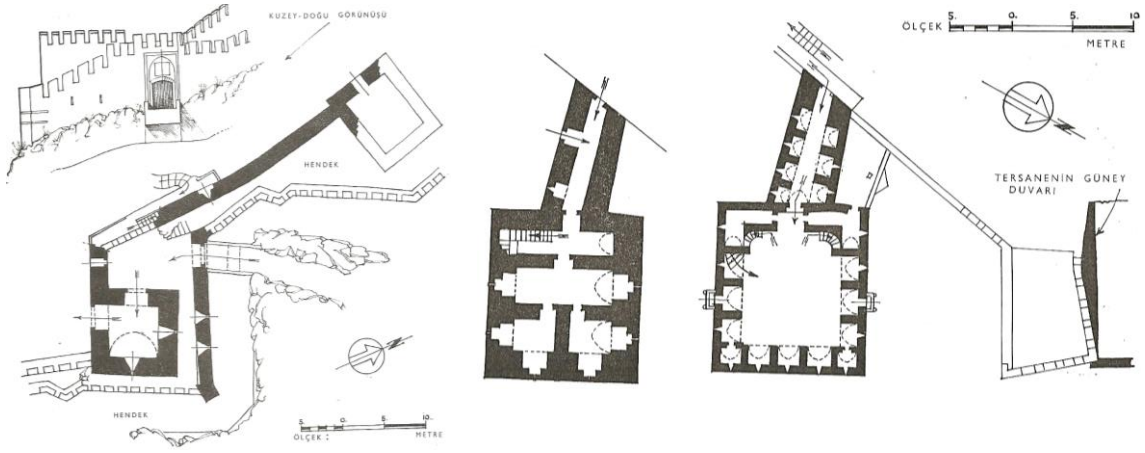
Yapının giriş kapısı üzerinde dikkat çeken bir kitabesi bulunmaktadır. Girişin sağında ve solunda bulunan odalardan biri mescit diğeri ise memur odasıdır (Şekil 2. 41) [24]. Tersane günümüzde denizcilik ve gemi müzesi olarak hizmet vermektedir (Şekil 2. 42).

Tophane

Tophane kulesi tersanenin güvenliğini sağlamak için yapılmıştır. Kule iki katlıdır ve yüksekliği 19m dir. Tonozlu bir geçitle ana surla bağlanmıştır. 14x12m boyutlarında dikdörtgen şeklinde bir plana sahiptir. Alt katta 4 tane oda vardır. Üst katında ise etrafında odalar yer almaktadır ve üzeri açık teras şeklindedir (Şekil 2. 43, Şekil 2. 44).

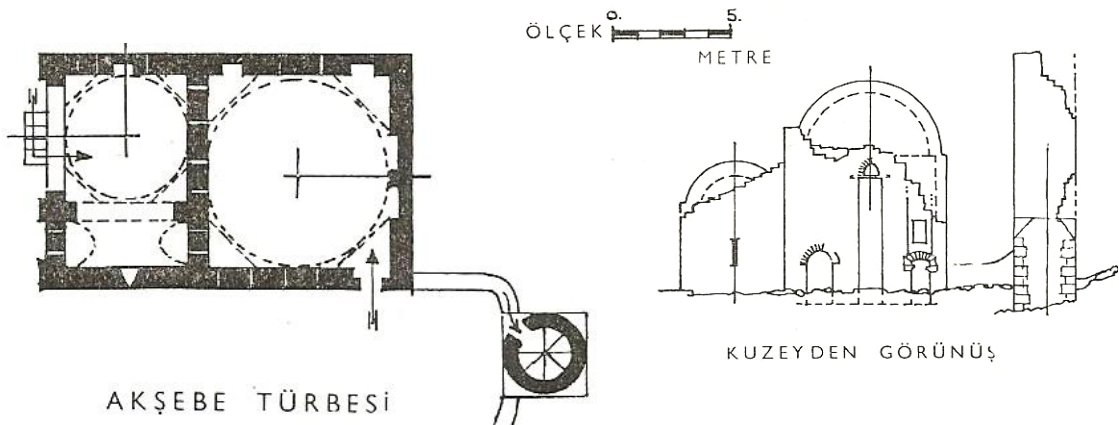
Şekil 2. 43 Tophanenin terasından bir fotoğraf (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010-2012)

Şekil 2. 44 Tophane Kulesi'ne ait çizimler [5]

Akşebe Sultan Mescidi (Türbesi)

Akşebe Mescidi, Mecdüddin sarnıcı ile İçkale arasında bulunan yol üzerinde yer alan bir yapıdır. Girişi kuzey tarafından birkaç basamakla sağlanmaktadır (Şekil 2. 45). Yapı kırmızı renkli tuğla ile inşa edilmiştir. Çatısında iki yarım daire şeklinde kubbe vardır ve bunlar da aynı malzeme ile örülmüştür. Bu kubbelerin altında iki mekan vardır. Küçük mekanın yanına dar bir oda birleştirilmiştir. Yapının kuzeybatı yönünde yuvarlak formlu tuğla ile örülmüş minaresi belli bir seviyeye dek günümüze ulaşmıştır (Şekil 2. 46, Şekil 2. 47). Bazı kapılar ve nişler sonradan kapatılmış ve zamanla farklı müdahaleler geçirmiştir. Bu durum yapının okunmasını zorlaştırmaktadır.

Şekil 2. 45 Türbeye ait çizimler [5]

Şekil 2. 46 Fotoğrafta Akşebe Sultan Türbesi ve yakınında yer alan Mecdüddin sarnıcı görülmekte [24]

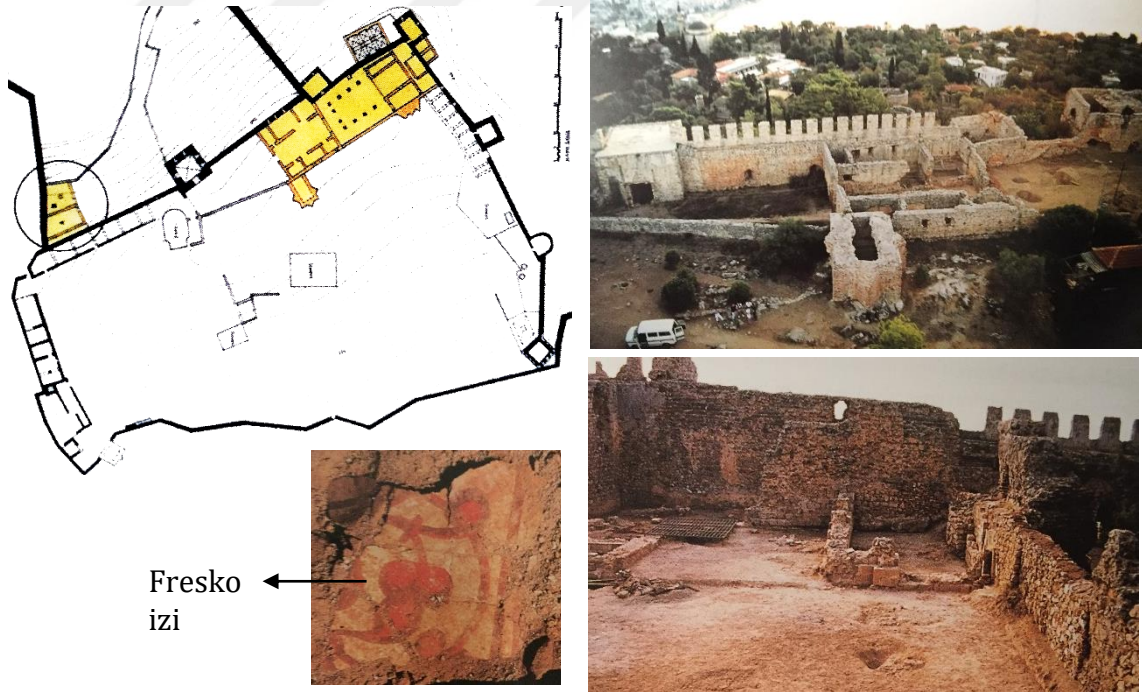

Şekil 2. 47 Akşebe Sultan Mescidi ve minaresi (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2014)

İç Kale'deki Saray Kompleksi

Alanya Kalesi'nin en yüksek tepesinde konumlanan İç kale yapısının güney doğu tarafında saray kompleksine ait önemli bölümler ortaya çıkarılmıştır. Bu sarayın Alaaddin Keykubad tarafından 1221-1223 yılları arasında yaptırıldığı anlaşılmıştır [33].

Saray yapısına ait bölümler iç kalenin güneydoğu ucunda ayrı bir iç duvar ile sıralanmıştır. Burada ilk olarak koridor etrafında mekanlarla sarılı bir hacime girilmektedir. Hacimlerin içerisinde iri zik zaklar halinde olan Selçuklu freskleri insutu olarak kalmıştır. Bu Selçuklu fresklerine bu yörede birçok yerde rastlanılmaktadır. "13. yüzyıl sarayları genellikle ahşap ağırlıklı olduklarından içerisinde süsleme sanatı açısından çiniler, freskler ve Selçuklu ahşap sanatı örnekleri olduğu düşünülmektedir " [24]. Bir başka hacimde ise rumi ve kıvrımlı dallardan oluşan fresk parçaları bulunmuştur (Şekil 2. 48). Koridor görünümlü bu mekandan ilerleyince üç tarafı revaklarla çevrili bir avluya geçiş yapılmaktadır. Bu avlunun hükümdar tahtına veya bir tören avlusuna ait olduğu düşünülmektedir (Şekil 2. 48) [33].

Şekil 2. 48 İç Kale'nin planı, saray kompleksine ait fotoğraflar ve fresko izinin fotoğrafı [33]

Ehmedek Kalesi

Ehmedek Kalesi Alanya Kalesi'nin kuzeyinde yüksek bir tepe üzerinde yer almaktadır. Karadan gelecek saldırıları önlemek için 1227 yılında yapılmıştır. Kale içinde üçer kuleli iki farklı bölüm bulunmaktadır (Şekil 2. 49) [24]. İsmi Selçuklu döneminde yaşamış olan yapı ustasından aldığı sanılmaktadır [34].

Yapıyı Piri Reis şu şekilde tasvir etmiştir. "... Ahmetçe derler deniz üzerine havale ada gibi bir yumru burnun üzerinde bir harap kale vardır. Ol kaleye efrenç taifesi derler, yani top hisarı demek olur. Vakıa top taşı misalinde bir yumru burnun üzerinde vaki olmuştur. Mezkur kaleden Alaiyye 20 mildir." Evliya Çelebi ise seyahatnamesinde şu şekilde ifade etmiştir: "Buradan kuzeye yokuş 600 adım küçük iç kaledir. Dörtgen şeklindedir. Kibbe tarafında hendeği vardır. Batıya bakan iki demir kapısı vardır. İçinde dizdardan başka kimse yoktur" [1].

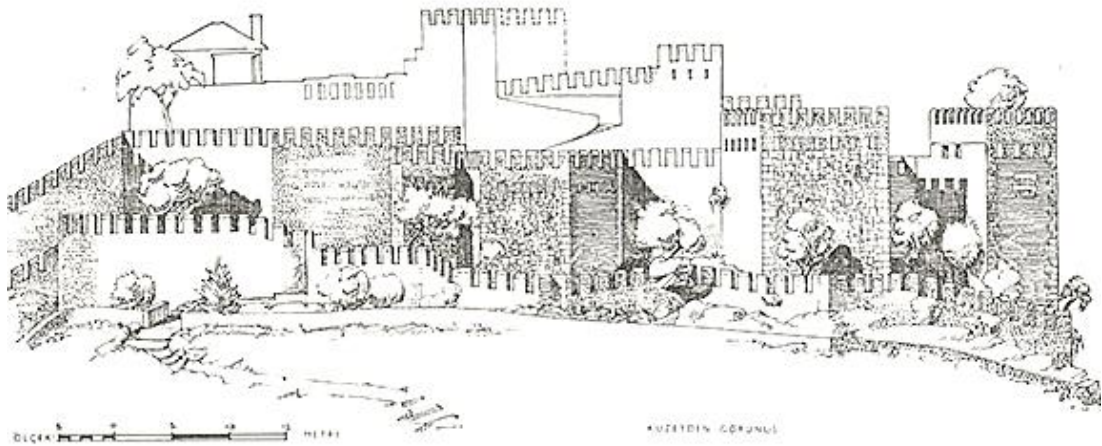
Yapı Selçuklular tarafından Kızılkuş'den sonra inşa edilmiştir. Kale'nin batı ve doğu yüzlerinde girişler bulunmaktadır ancak esas girişi doğu tarafındadır. Batı girişinin bulunduğu duvarların alt kısımlarında Helenistik dönemin iri taşları bulunmaktadır. Kale Helenistik dönem kalıntıları üzerine inşa edilmiştir [24]. Ehmedek Kalesi'nin duvarları diğer kale duvarlarından farklı olarak daha iri taşlarla örülmüş ve duvarları daha yüksektir. Yapı içinde hükümdarların da oturduğu söylenmektedir [1]. Üçlü kulelerden birinin içinde günümüze kadar ulaşmış olan bir tane hamam bulunmakta ve kulelerin önündeki holde de üç tane sarnıç ağzı görülmektedir (Şekil 2. 49). Yakın zamana kadar ziyaretçilere açık olan kale, onarım çalışmaları sebebiyle belli bir süreliğine ziyarete kapatılmıştır.

Şekil 2. 49 Ehmedek Kalesi ve sarnıçları [6]

Şekil 2. 50 Ehmedek kalesinin planı üzerinde kırmızı renkle kuleler, yeşil renkle Helenistik dönem kalıntıları olduğu duvar, mavi renkle de sarnıçlar gösterilmiştir [5]

Şekil 2. 51 Ehmedek kalesinin görünüş çizimi [5]

Selçuklu Hamamı

Selçuklu hamamı İçkale'nin güneydoğu ucunda, kaleye yakın bir konumdadır. Bu hamamı harab haldeyken ilk kez kayda geçiren, harabenin hamam olduğunu ilk tespit eden kişi İ. Hakkı Konyalıdır [5]. Evliya Çelebi'nin kaleye dair birçok esere değinmesine karşın "Kalede bunlardan gayri han ve hamam ve imaret ve medreseden bir alamet yoktur." Diyerek hamamın varlığından haberdar olmadığını belirtmiştir [1].

Hakkı Konyalı hamamın suyunun künkler ile İçkale'de bulunan büyük sarnıçlardan sağlandığını söylemektedir [1]. Sultan burayı kale muhafızlarının kullanması için yaptırmıştır. Hamamın inşasında kullanılan tuğla malzemesi Kızılkuş, tophane, Akşebe mescidi ve Bedesten yapılarının inşasında kullanılan tuğlalar ile aynıdır [1]. Hamam günümüzde yıkık durumdadır.

Şekil 2. 52 Selçuklu hamamı [6]

Şekil 2. 53 Selçuklu hamamı planı [5]

Mecdüddin sarnıcı

Alanya kalesinde insanlar su ihtiyaçlarını yağmur sularının toplandığı sarnıçlardan karşılamaktaydılar. Bugün de görebileceğimiz gibi neredeyse her evin kendisine ait bir sarnıcı bulunmaktadır. Bu sarnıçların dışında büyük sarnıçlar da kalenin genel su ihtiyacını karşılamakta olduğu bilinmektedir [24].

Halk tarafından “mecveddin” olarak söylenen Mecdüddin sarnıcı 13. yy Selçuklu sarnıcıdır. Kalenin ortahisar diye tabir edilen, merkezi sayılabilecek konumunda yer almaktadır. İçkale halkı zamanında su ihtiyaçlarını bu sarnıçtan temin etmekte olduğu ve diğer sarnıçlarda olduğu gibi sarnıcın suyu yağmur suyu ile sağlandığı belirtilmiştir. Kalenin en büyük sarnıçlarından bir tanesidir. Genişliği 13 metre uzunluğu da 22.20 metredir. İçinden tulumba kullanılmadan, kova yardımı ile su alındığı, halk tarafından bu yöntemin suyun durgunluğunu sağlamakta daha iyi olduğu düşüncesiyle tercih edildiği varsayılmaktadır [1].

Yapı dikdörtgen planlı ve beşik tonozludur. İç yüzeyinde horasan harcı ile tuğla duvar yapılarak üstü sıvanmıştır. Sarnıcın üstünde 3 tane su çekme yeri ve bir tane de su sızdırma boşluğu yer almaktadır [24]. Sarnıcın tavanı, üzerine çıkılarak su kirlenir düşüncesiyle taş duvarlarla çevrilmiştir [1]. Günümüzde içerisinde yaz kış su bulunmaktadır. Yaklaşık 5 yıl önce de restorasyonu yapılarak halkın ziyaretine açılmıştır (Şekil 2. 54).

Şekil 2. 54 Mecdüddin sarnıcının içten fotoğrafı (internet, erişim: 03.03.2020)

Aşağı kale hamamı

Aşağı kale hamamı kalenin doğu tarafında, Kızılkule' nin güneyinde yer almaktadır. Hamam geçmişte çarşı halkının kullanımına yönelik hizmet vermiştir. İnşasında moloz taş, tuğla ve kireç harc kullanılmış fakat cumhuriyet döneminde çimento harcı kullanılarak onarılmıştır. Kare planlı ve kenarlarında halvet hücreleri yer almaktadır. Ortasın büyük bir kubbe hücre üzerlerinde de küçük kubbeler bulunmaktadır. Hamamın yol tarafında, aynı dönemde yapılmış "Girene çeşmesi" diye tabir edilen bir çeşme vardır. Hamamın suyu bu çeşmenin arkasında bulunan depodan temin edilmektedir [1]. Hamamın üzerinde ev bulunmakta ve ev bu hamamın adı ile "hamamlı ev" olarak anılmaktadır. Bu evin sahipleri 1960 yılına dek hamamı işletmişlerdir [24]. Günümüzde hamamın restorasyonu yapılmış, halkın ziyaretine açılmıştır (Şekil 2. 55, Şekil 2. 56).

Şekil 2. 55 Tarihi hamam ve üzerinde bulunan ev (internet, erişim: 03.03.2020)

Şekil 2. 56 Tarihi hamam ve yakınındaki Girene çeşmesi (internet, erişim: 03.03.2020)

Andızlı Camii (Emir Bedrüddin Cami)

Andızlı Camisi Tophane Mahallesi'nde bulunmaktadır. Önünde bulunan andız ağacından dolayı camiye bu isim verilmiştir. Emir Bedrüddin 1277 tarihinde bu camiye yaptırdığı için camiye bu isim de verilmektedir [35]. 1970 tarihinde yapılan düzenlemelerle bugünkü halini almıştır. İlk yapıldığı halinden günümüze ancak avlusu, giriş kapısı, minarenin belli bir bölümü ve üzerindeki 3 tane kitabesi ulaşmıştır. Kitabelerinden birinde 1725 tarihinde onarım gördüğünü gösteren ifade yer almaktadır [24].

Caminin üzeri çatı örtülüdür. Minaresi kesme taş ile inşa edilmiştir. Deniz yönünde 5 tane penceresi vardır (Şekil 2. 57). Caminin altında Selçuklu döneminde yapılan bir sarnıç yer almaktadır (Şekil 2. 58) [24].

Şekil 2. 57 Andızlı Cami [35]

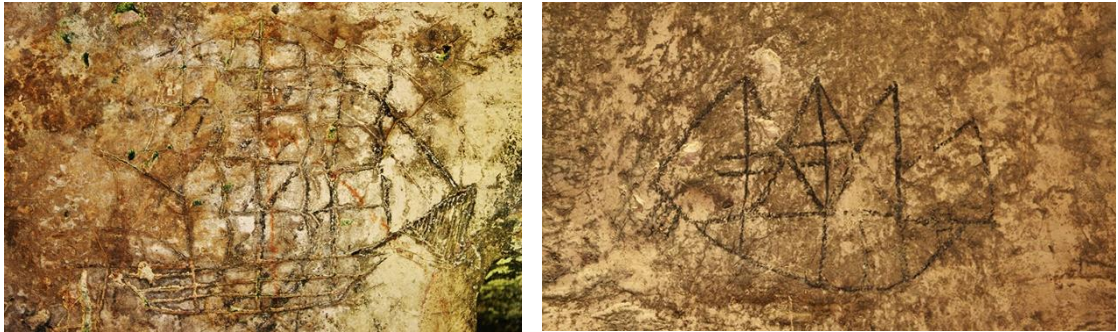
Şekil 2. 58 Caminin altındaki sarnıç ve caminin kapısı [35]

Gemili Mescit

Yapı Alanya Kalesi'nde Arap Evliyası yapısının kuzey yönünde, biraz ilerisinde yer almaktadır (Şekil 2. 60). Yığma yapım tekniğinde olan yapının inşasında moloz taş ve tuğlu kullanılmıştır. Plan şekli karedir ve tek mekandan, tek kattan oluşmaktadır. Üzeri kubbe ile örtülüdür. Kale içerisindeki küçük boyutta olan anıtsal yapılardan bir tanesidir. Yapı içerisinde duvarlar üzerine kazılı şekilde görebileceğimiz 170 kadar gemi grafitisi yer almaktadır (Şekil 2. 59) [24]. Bu grafitiler şehrin denizcilik geçmişine ışık tutan belgeler niteliğindedir. Yapının 2012 yılında restorasyonu yapılmış ve halkın kullanımına açılmıştır.

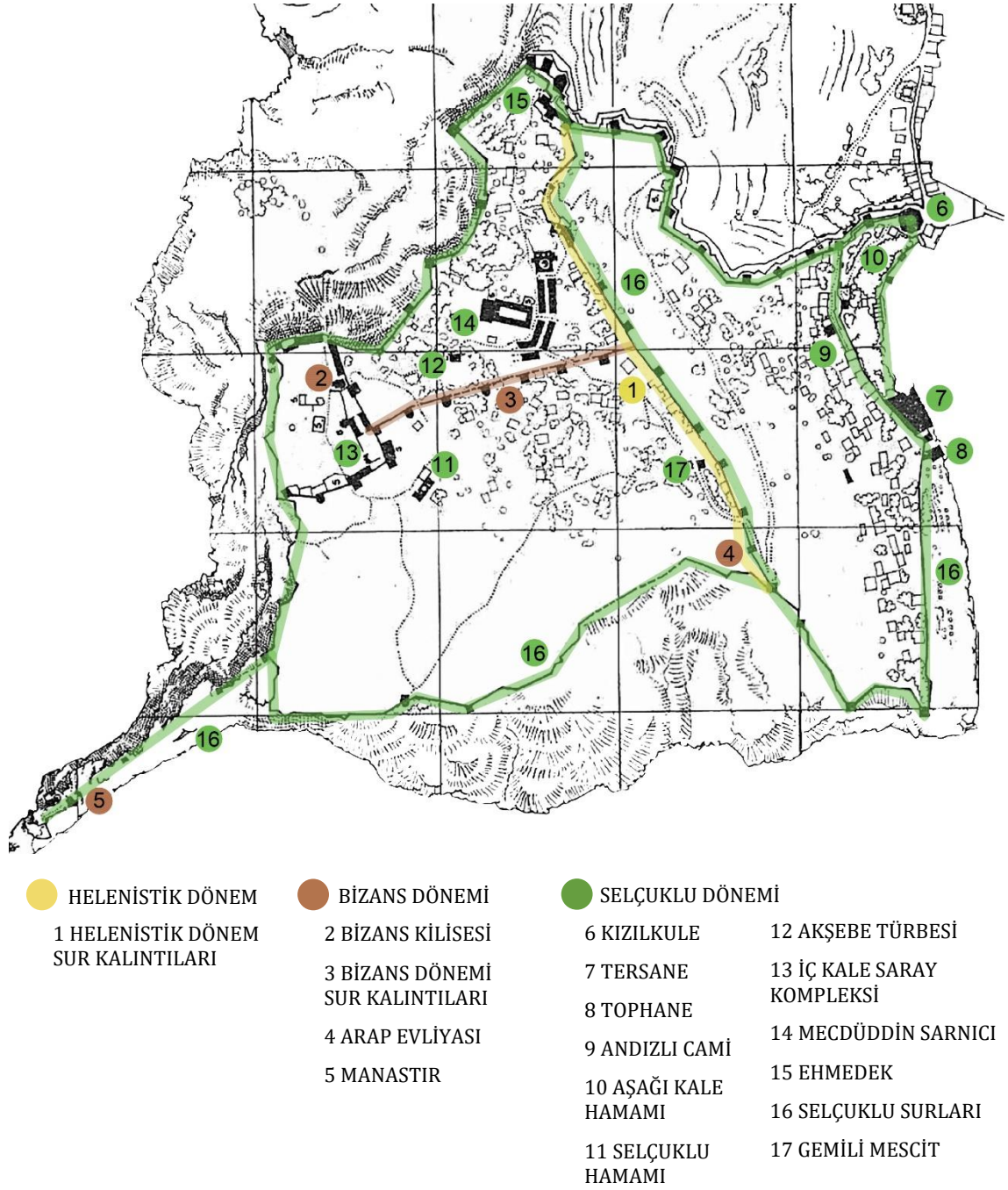

Şekil 2. 60 Gemili Mescidin karşıdan görünüşü (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2017)

Şekil 2. 59 Gemi grafitilerinin birkaçının fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2017)

Seton Lloyd ve D. Storm Rice' ın "Alanya" kitabında yer alan kale planı üzerinde Selçuklu dönemi öncesine ve Selçuklu dönemine ait eserler tarafımcı işaretlenerek gösterilmiştir (Şekil 2. 61).

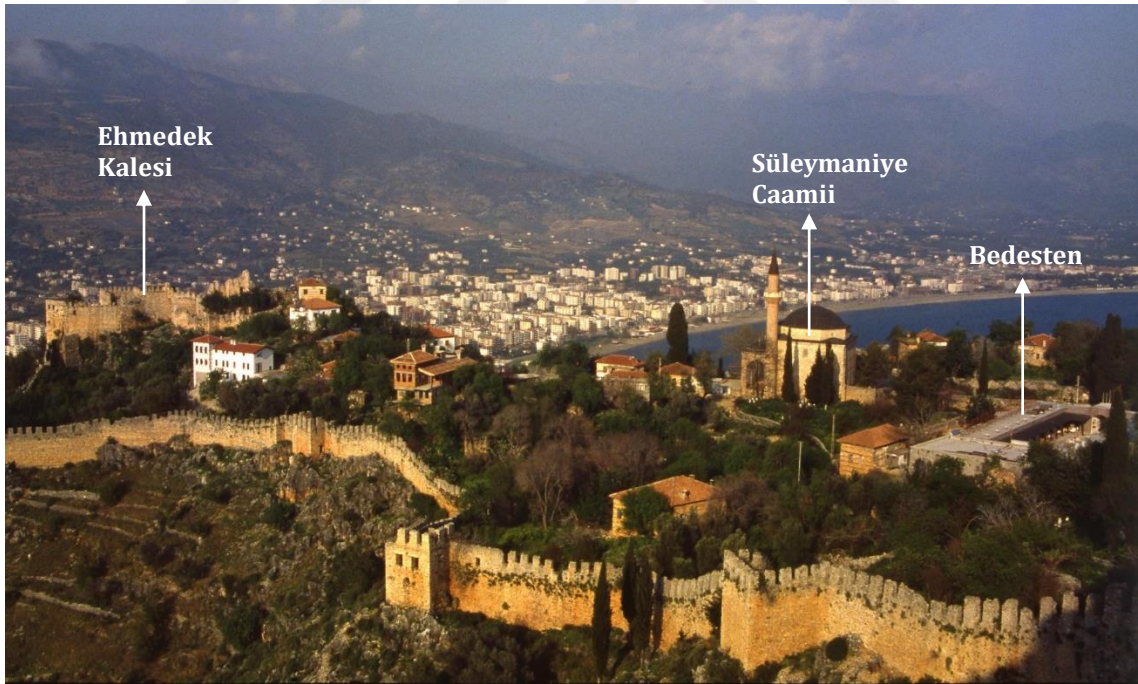

Şekil 2. 61 Kale planında Selçuklu dönemi öncesi ve Selçuklu dönemine ait eserler

2.2.4.3 Osmanlı Dönemi Yapılı Çevre

Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlığı zamanında 1471 tarihinde Alaiye şehri kuşatılarak Osmanlı hakimiyetine katılmıştır. Bu dönemde kent sahil tarafına kaymış, çarşı ve merkez aşağı kalede oluşmuştur. Bu sebeple nüfus yoğunluğu da bu tarafta gelişmiştir. Yukarı kale bölümü terk edilmiş ve askeri ağırlık da Kızılıkule ve Tersaneye kaydırılmıştır. 1571 yılında Kıbrıs'a bağlanmış ve bu yüzyılda Mısır ile olan ticaretini de yitirmiştir. Daha sonraları 16. ve 17. yüzyıllarda Mısır ile ticaretini tekrar geliştirmiş, kereste ve odun ihracatına devam etmiştir. Şehir 1868 yılında Antalya'ya bağlı bir kaza olmuş ve bu yıldan itibaren Cumhuriyet dönemine kadar kaza olarak kalmıştır [36].

Selçuklu döneminde inşa edilen Kale Cami sonrasında Süleymaniye Cami olarak adlandırılmıştır. Caminin yakınına Bedesten yapısı ve arastalar da eklenerek büyük bir külliye oluşturulmuştur (Şekil 2. 62) [29]. Bu dönemde yaptırılan bir diğer yapı deniz feneridir. Ayrıca kaledeki günümüze kadar ulaşmış olan geleneksel Alanya evleri de bu dönemde inşa edilmiştir.

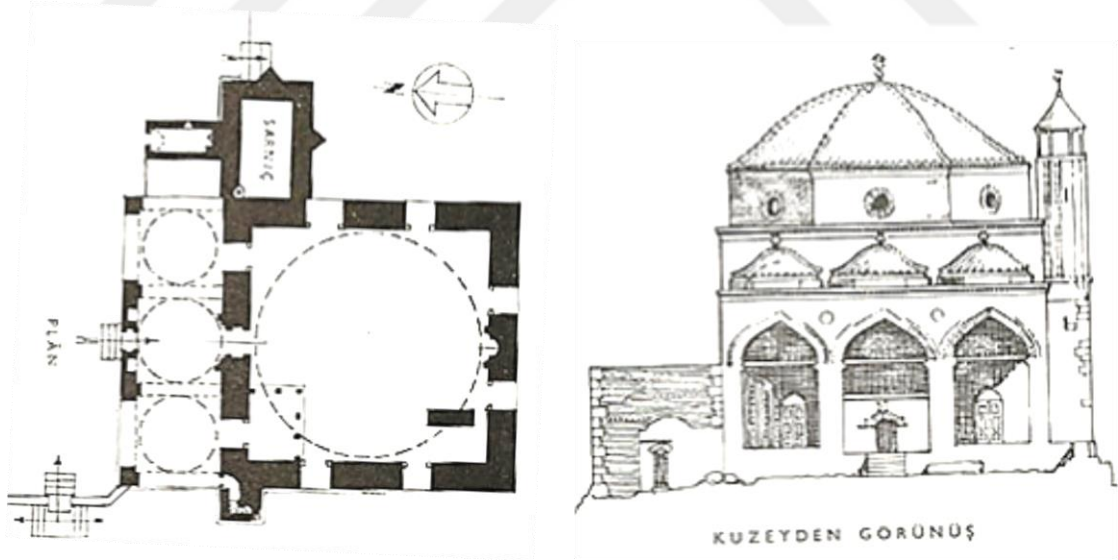

Şekil 2. 62 2000'li yıllardan Alanya Kalesi (Fotoğraf: Salt araştırma arşivi, Çalikoğlu Ailesi)

Kale Cami (Süleymaniye Cami)

Kale Camisi'ni ilk olarak 1231 yılında Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad yaptırmış, sonrasında ciddi bir hasar görmüş ve Osmanlı döneminde Kanuni Sultan Süleyman tarafından kalıntılar üzerine yeniden inşa edilmiştir. Bu sebeple Süleymaniye Camisi olarak da bilinmektedir [29]. Cami kalenin orta hisar bölümünde Hisariçi Mahallesi'nde yer almaktadır.

Caminin üzeri yarım küre şeklinde kubbe ile örtülüdür. Kare planlıdır. Son cemaat yeri daha küçük üç kubbe ile örtülü, açık bir mekandır (Şekil 2. 63, Şekil 2. 66). Kubbelerin yapım malzemesi tuğla, duvarların ise kimi yerde tuğla kimi yerde taşlarla inşa edilmiştir. Minaresi de kare planlıdır ve son cemaat mekanının korniş hizasına kadar taşlar ile geri kalanı da tuğla ile örülmüştür (Şekil 2. 66) [5]. Caminin ahşap kapısı ve iç pencerelerin ahşap kapakları Osmanlı dönemi ahşap işçiliğini yansıtmaktadır. Bahçesinde ve çevresinde mezarlıklar bulunmaktadır (Şekil 2. 64). Cami 1530 ile 1566 yılları arasında yapıldığı ve başbakanlık arşivinde bulunan kayıtta da "Kalede Sultan Süleyman Camii" olarak geçtiği bilinmektedir (Şekil 2. 65) [1].

Şekil 2. 63 Süleymaniye Cami'nin planı ve görünüşü [5]

Şekil 2. 64 Süleymaniye Camii ve yakın çevresinin hava fotoğrafı [6]

Şekil 2. 65 Süleymaniye Camii (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2010-12)

Şekil 2. 66 Caminin minaresi ve son cemaat yeri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Bedesten ve Arastalar

Süleymaniye Cami'nin güneybatı yönünde bulunan ve Evliya Çelebi'nin tabiriyle "bedesten" olarak adlandırılan yapının kervansaray veya kapalı çarşı olduğu hakkında farklı görüşler vardır.

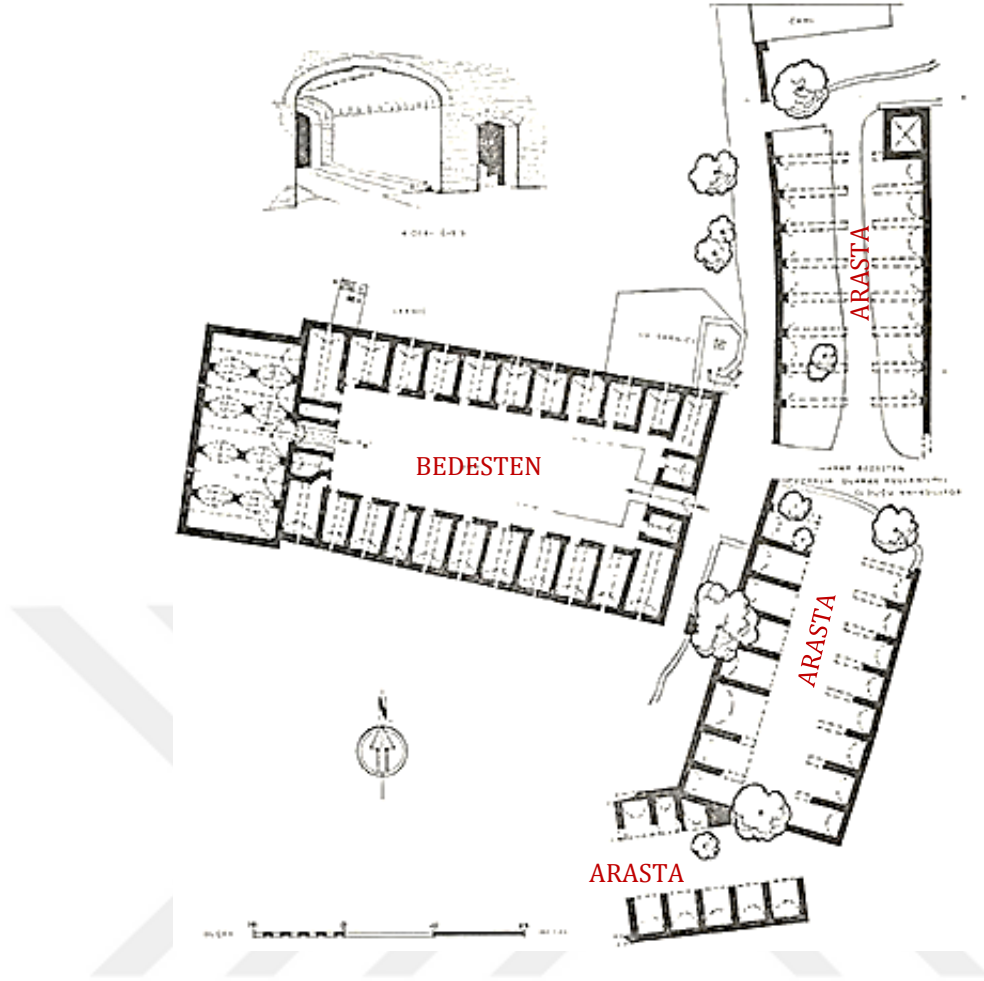
Günümüzde de bedesten olarak adlandırılan bu yapı dikdörtgen planlıdır. Ortasında avlusu bulunmakta ve avlu etrafında sıralı bir şekilde konumlanmış odalar yer almaktadır. Lloyd bu yapıyı kervansaray olarak tasvif etmiş ve yan odaların da tüccarların konaklamasına yönelik olduğunu düşünmüştür. Yan odaların üzeri tonoz ile örtülüdür. Yapının batı kısmında ahır olarak kullanıldığı düşünülen dikdörtgen bir mekan vardır (Şekil 2. 69) [5]. Han yapısında günümüzde restorasyon çalışmaları sürmektedir. Arastalar ise bedestenin doğu yönü boyunca devam eden yapı grubudur. Bu yapının çarşı olduğu ve arastaların ortasından bir yol geçerek etrafını dükkanların sardığı bilinmektedir (Şekil 2. 68). Bu yapı grubu Selçuklu döneminde yapılmış, Osmanlı döneminde ekler yapılarak aynı işlevde kullanılmaya devam edilmiştir [34]. Bugün arastaların büyük bir kısmı yıkılmış vaziyettedir.

Şekil 2. 67 Arastalar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

Şekil 2. 68 Bedestenin çatısından fotoğraf (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

Şekil 2. 69 Bedestenin ve arastaların planı [5]

Şekil 2. 70 Tarihi bedesten, arastalar ve Süleymaniye Camii hava fotoğrafında gösterilmiştir [6]

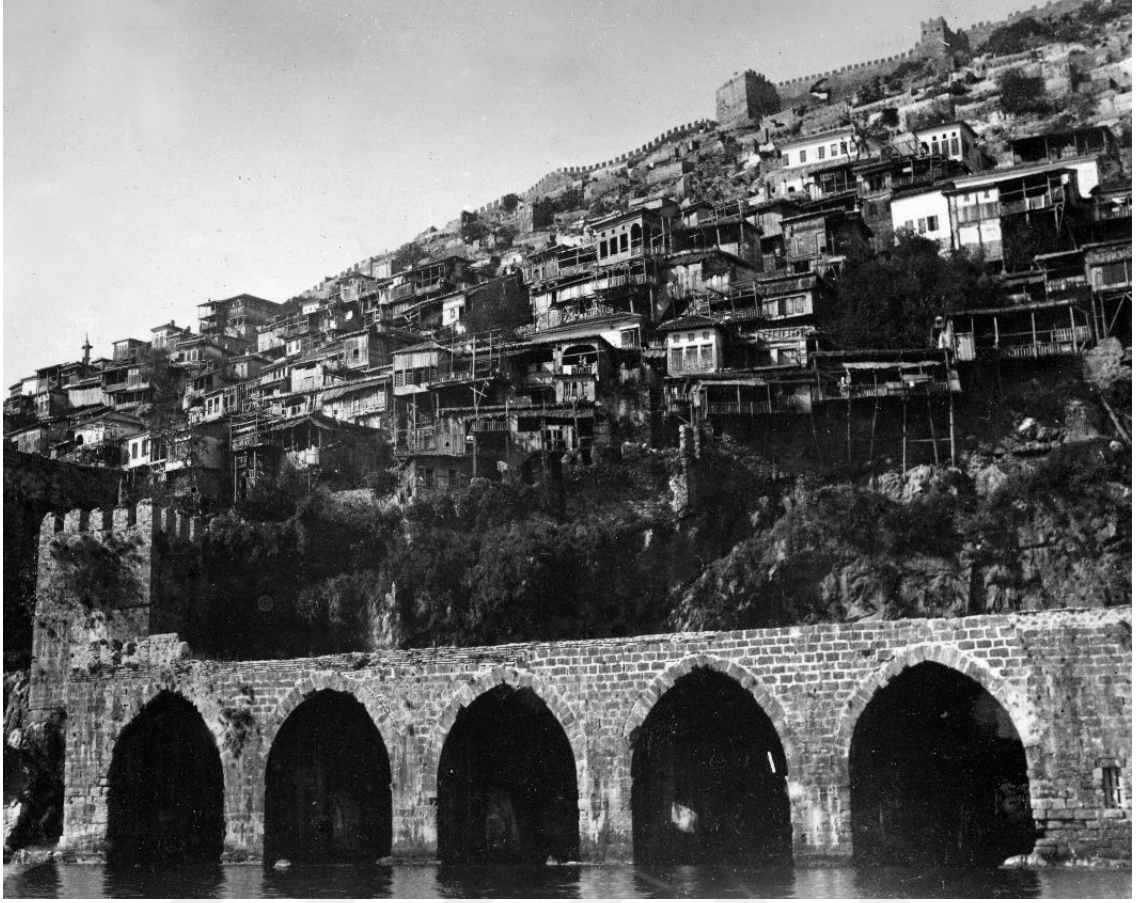
Geleneksel Alanya Evleri

Alanya' nın geleneksel konut dokusunu oluşturan yapıların 19. yüzyılda Osmanlı döneminde yapıldıkları bilinmektedir. Bu yapılar Hisariçi ile Tophane Mahallesi'nde yerleşim göstermişlerdir. Yapım sistemlerine bakıldığında; zemin katta taş kagir, üst katta mekanların arka kısımları daha az açıklıklı olacak şekilde taş yapı, manzaraya dönük kısımdaki "hayat" olarak anılan sofa mekanı ve mabeyn, çağnişir gibi misafirler için kullanılan daha özellikli odalar ise ahşap yapı olarak bağdadi yapım tekniğı ile yapılmışlardır [37]. Yapıların dış yüzeyleri maddi sebepler veya başka türlü etkenler ile sıvalı veya sıvasız olarak görölmektedir.

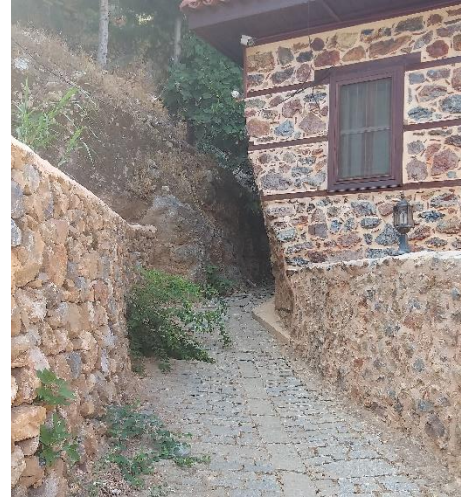
Türk evi geleneğinde olduğı gibi Alanya'nın geleneksel konutları da birbirlerine karşı saygı teması esas alınarak yerleşim göstermiş ve bu amaca göre inşa edilmişlerdir. Cengiz Bektaş'ın deyiimiyle birbirlerinin güneşini, havasını, manzarasını kesmeyecek ve birbirlerinin içini görmeyecek şekilde konumlandırılmışlardır. İnşa edileceklerinde ise tutumlu bir tavır takınılarak doğasına en yakın, en uygun olan malzeme seçimi yapılmıştır (Şekil 2. 71, Şekil 2. 72, Şekil 2. 73) [38].

Şekil 2. 71 Alanya Kalesi'nin geleneksel konut dokusunu oluşturan evler, Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)

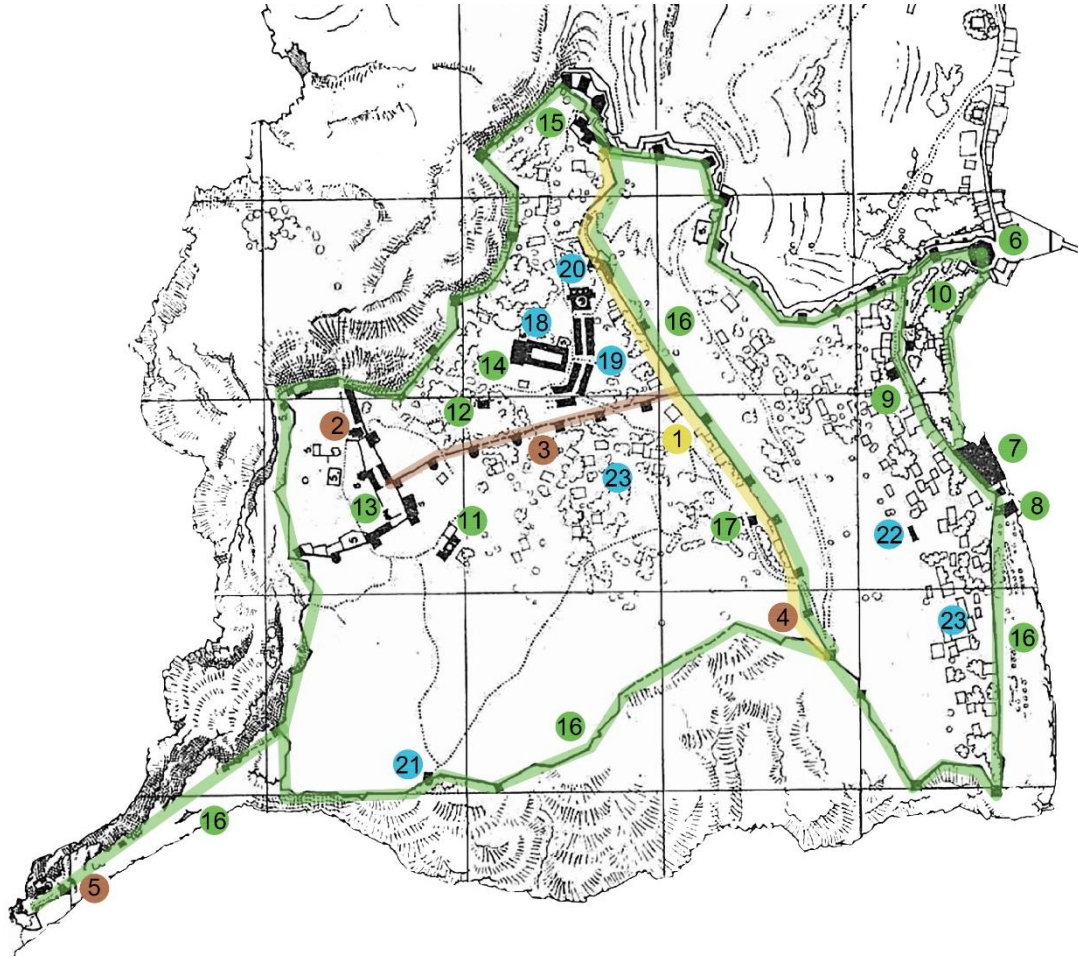

Şekil 2. 72 Alanya Kalesi'nin geleneksel konut dokusunu oluşturan evler, Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)

Şekil 2. 73 Günümüze kadar ulaşmış olan geleneksel konutlar. Solda bir yapının yapım malzemeleri, sağda ise bir başka yapının (saygı gereği) yola terki görülmektedir (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019)

Seton Lloyd ve D. Storm Rice Alanya kitabında yer alan kale planının çizimi üzerinde Selçuklu dönemi öncesi, Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemi eserleri tarafımcı işaretlenerek gösterilmiştir (Şekil 2. 74).

HELENİSTİK DÖNEM	SELÇUKLU DÖNEMİ	OSMANLI DÖNEMİ
1 HELENİSTİK DÖNEM SUR KALINTILARI	6 KIZILKULE	12 AKŞEBE TÜRBESİ
2 BİZANS DÖNEMİ	7 TERSANE	18 BEDESTEN
3 BİZANS DÖNEMİ SUR KALINTILARI	8 TOPHANE	19 ARASTA
4 ARAP EVLİYASI	9 ANDIZLI CAMİ	20 SÜLEYMANİYE CAAMI
5 MANASTIR	10 AŞAĞI KALE HAMAMI	21 FENER
	11 SELÇUKLU HAMAMI	22 RUM KİLİSESİ
		23 GELENEKSEL ALANYA EVLERİ

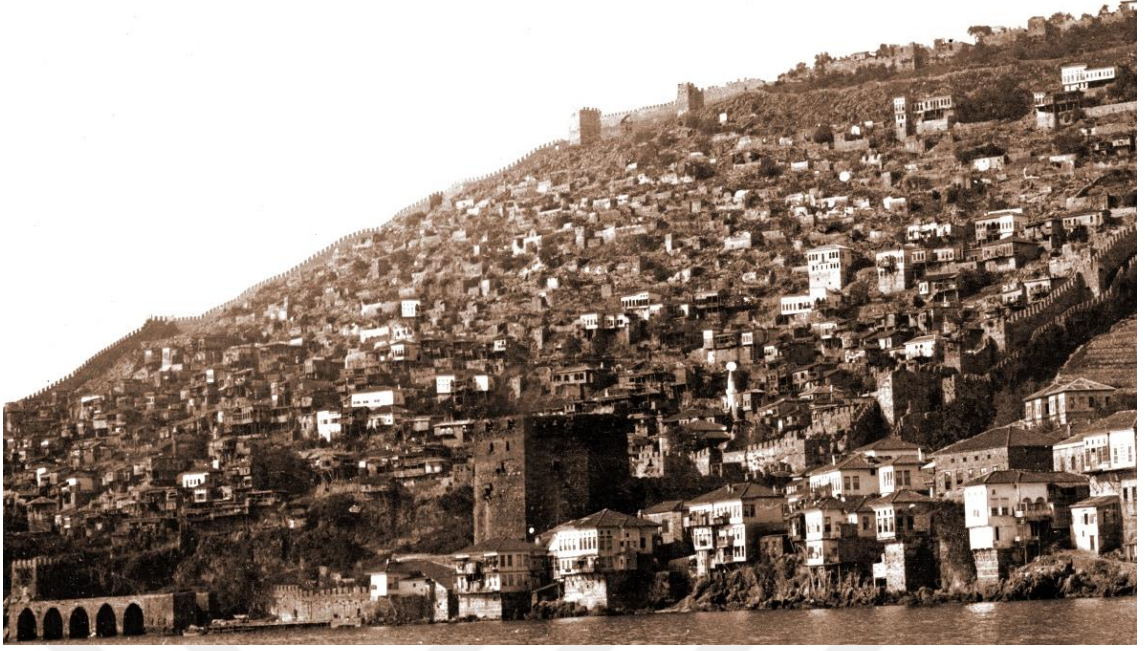
Şekil 2. 74 Kale planında Selçuklu dönemi öncesi, Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemi eserleri gösterilmiştir

2.2.4.4 Cumhuriyet Dönemi

Alanya’da cumhuriyetin ilanından hemen önce, 8 ekim 1922 tarihinde Türkiye – Yunanistan arasında nüfus mübadelesi olarak bilinen zorunlu göç gerçekleştirilmiştir. Alanya’da yaşayan Rumlar dini inanış sebebiyle gerçekleştirilen zorunlu göç sonucu Yunanistan’a gönderilmiştir. Yunan kaynaklarına göre 1700-1800 kişi, Türk kaynaklarına göre 2012 kişi Alanya’dan gönderilmiştir [39]. Alanya’ya Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat’ın Alanya şehrini fethetmesiyle Hristiyan olan Kyr Vart’ın kızı ile evlenmiş ve şehre Müslüman Türkler’in yanısıra Hristiyan Türkler’i de yerleştirmiştir [1]. Dolayısıyla Rumların ilk kez Selçuklular döneminde Alanya şehrine yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

Alanya Kalesi’nde Tophane Mahallesi’nde bugün “harabe alan” olarak tanımlanan alan, bir zamanlar Rumların yaşadığı ve günümüzde Rum Mahallesi olarak da bilinen bölgedir. Mübadelenin ardından terk edilen yerler atıl vaziyette, harabe olarak kalmışlardır. Hükümetin de izniyle burada yaşayan halk terk edilen evleri söke söke, yeri geldiğinde yakacak olarak, yeri geldiğinde evinde inşaat malzemesi olarak kullandıkları bilinmektedir. Ayrıca kaledeki evlerin inşaatını rum olan ustaların gerçekleştirdiği, mübadele sonrasında da bu ustaların gitmesiyle birçok evin yarım kaldığı edinilen bilgiler arasındadır [39]. Eski Alanya fotoğraflarına bakıldığında bu terk edilen evlerin çok kısa bir süre içinde harabeye dönüştüğü görülmektedir. Zorunlu göç anlaşması ile kale sakinlerinin sayısı azalmış, kalenin büyük bir bölümü kullanılmayan, ıssız bir yer haline gelmiştir. Bu durum, kale içindeki eserlerin çok fazla deforme olmadan, daha fazla yanlış uygulamalar yapılmadan da günümüze ulaşmasına imkan sağlamış olabileceğini düşündürmektedir (Şekil 2. 75, Şekil 2. 76, Şekil 2. 77).

Cumhuriyetin ilanı ile şehrin ismi Alaiye iken Alanya olarak değiştirilmiştir. Şehrin ana geçim kaynağı tarım sektörüyken, ulaşım olanaklarının artması ve gelişmesi ile bölgenin yurt içi ve yurt dışı faaliyetleri de gelişme göstermiş, ana geçim kaynağı turizm sektörüne dönmüştür.

Şekil 2. 75 Mübadelen sonra Tophane Mahallesi (Fotoğraf: Haşim Yetkin fotoğraf arşivi, 1930'lu yıllar)

Şekil 2. 76 Günümüzde Tophane Mahallesi ve harabe alan (Rum mahallesi) (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

Şekil 2. 77 Harabe alanının yakından fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

ALANYA KALESİ'NİN MEVCUT DURUMUNUN KORUMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alanya Kalesi'nin üzerinde yer alan tüm kültür varlıkları Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından denetlenmektedir. Tarihi alanda yapılacak olan tüm müdahaleler için Alanya Belediyesi tarafından KA-BA Eski Eserler Koruma ve Değerlendirme Mimarlık L.T.D. şirketine yaptırılan, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca (KVTKK) 23.07.99 gün ve 4308 sayılı kararla kabul edilen, "Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Kararları" na başvurulmaktadır [40]. Bu bölümde Alanya Kalesi'nin mevcut durumunun koruma açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmede Alanya kalesi koruma amaçlı imar planı (AKKAİP) kararlarından gelen, güncelliğini yitirmemiş verilerle çalışma alanı üzerinde yapılan tespitler ve gözlemler ele alınmıştır. Bunlar sonucunda tez çalışmasının konusuna yönelik tarihi alanın daha iyi tanınması için analizler hazırlanmıştır.

3.1 Alanya Kalesi'nin Mevcut Durumunun Analizleri

Bu bölümde Alanya Kalesi'nin mevcut durumuna ilişkin analiz çalışmalarına yer verilmiştir. Yapılan analiz çalışmaları;

- Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırları, alt bölgeleri ve çalışma alanı sınırı,
- Alanya Kalesi'nin ulaşım analizi,
- Alanya Kalesi'nin kentsel rölövesi,
- Alanya Kalesi'nin kullanım ve yoğunluk analizi

3.1.1 Alanya Kalesi'nin Sit Alanı Sınırları, Alt Bölgeleri ve Çalışma Alanı Sınırı

Bu bölümde Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırlarının belirlenmesi hakkında bilgilere, kalenin barındırdığı farklı dokudaki alanların nitelikleri ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bunlar sonucunda çalışma alanı sınırları belirlenmiş ve bu sınırların nasıl oluşturulduğu anlatılmıştır.

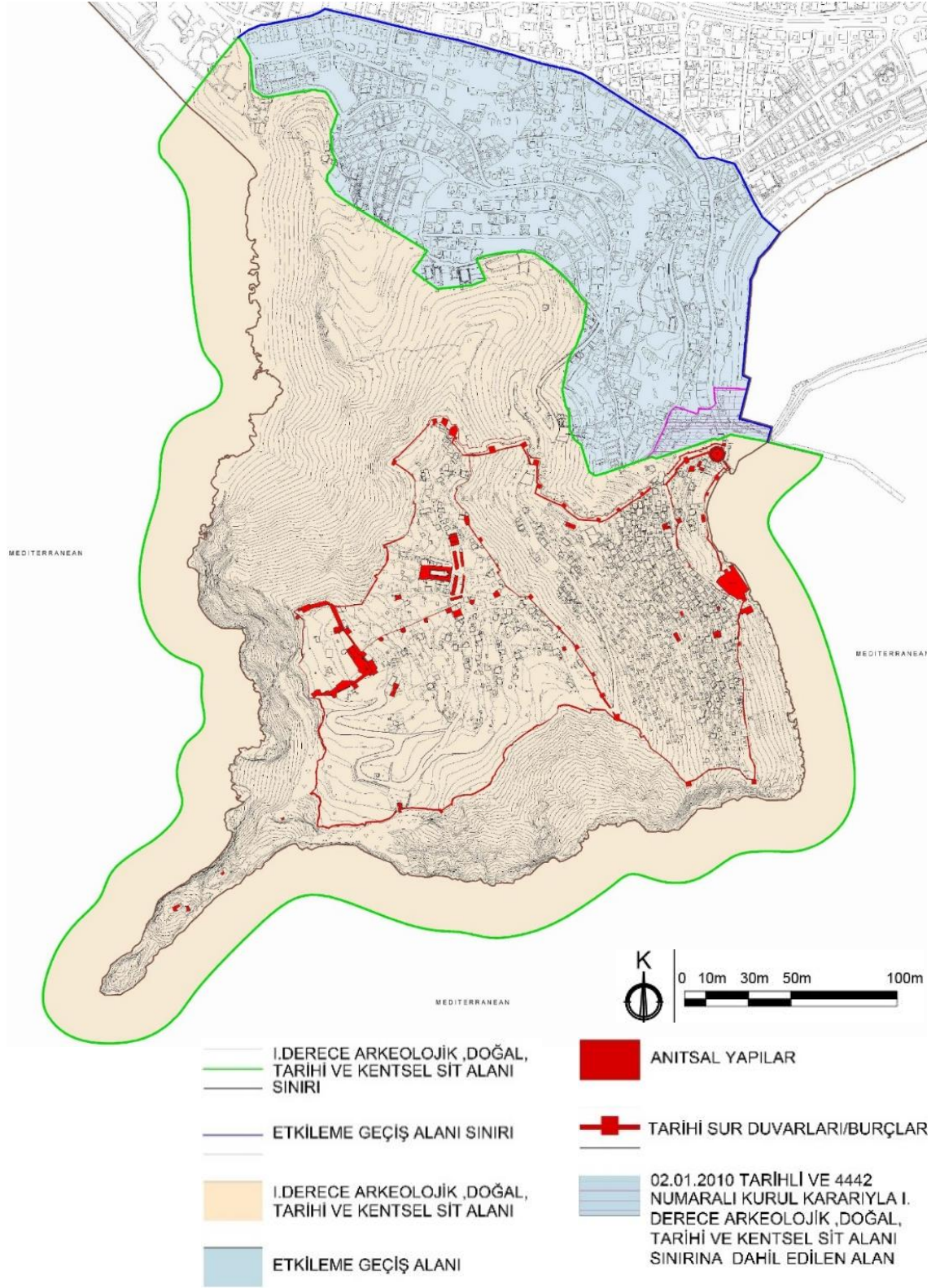
3.1.1.1 Sit Alanı Sınırları

Alanya Kalesi sit alanı olarak ilk kez Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun yaptırdığı bir çalışma ile, 17.09.1987 gün ve 3673 sayılı, 23.10.1987 gün ve 3128 sayılı kararlarla belirlenmiştir. Bu kararın ardından devam eden süreç içerisinde çeşitli tarihlerde yapılan güncellemeler ile 2011 yılında son halini alarak Alanya kalesi "I. derece arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit alanı bölgesi" ilan edilmiştir.

Alanya Kalesi'nde ne tür düzenlemelerin yapılacağına dair kararların yönetildiği, ve Alanya Müzesi başkanlığınca yürütülen alan yönetim ofisi 2010 yılında kurulmuştur. Bu kapsamda Alanya Kalesi'nin alan yönetim planı oluşturulmuş ve 2012 yılında plan kararları tekrar revize edilerek güncellenmiştir.

Alanya Belediyesi, alan yönetimi başkanlığınca 2012 yılında UNESCO dünya mirası listesine adaylık için hazırlanmıştır. Bu çalışmalar kapsamında Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırlarına ait bir analiz çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın üzerinde yer alan lejant bilgileri Türkçe olarak tekrar düzenlenmiştir. Alan yönetimince hazırlanan bu analiz çalışmasında Alanya Kalesi'nin I. Derece arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit alanı sınırı gösterilmiştir. Bu sınıra Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 02.01.2010 tarihli ve 4442 numaralı kurul kararı ile Kızılkule yakınında bulunan alan I. derece arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit alanı sınırına dahil edilmiştir. Sit alanı sınırı Şekil 3. 1'de tarihi yarımada'nın dışında denizde de belli bir alanı içermektedir. Analiz çalışmasında ayrıca Alanya Kalesi üzerinde yer alan tarihi sur duvarları ve anıtsal yapılar da gösterilmiştir. Sit alanı sınırı ile Alanya şehir merkezi arasında bulunan kısım Etkileme Geçiş Alanı olarak belirtilmiştir (Şekil 3. 1). Alan günümüzde plansız değişimlerle kendi haline bırakılmış tanımsız bir bölge görünümünde kalmıştır.

Şekil 3. 1'de doğal sit alanı olarak belirtilen ve deniz içerisinde de belli bir alanı içerisine dahil eden kısım, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda yer alan verilere göre yeniden güncellenmiştir. Bu güncelleme ile sit alanı sınırı deniz içerisinde daha geniş bir alanı kaplamaktadır (Şekil 3. 2, Şekil 3. 3).

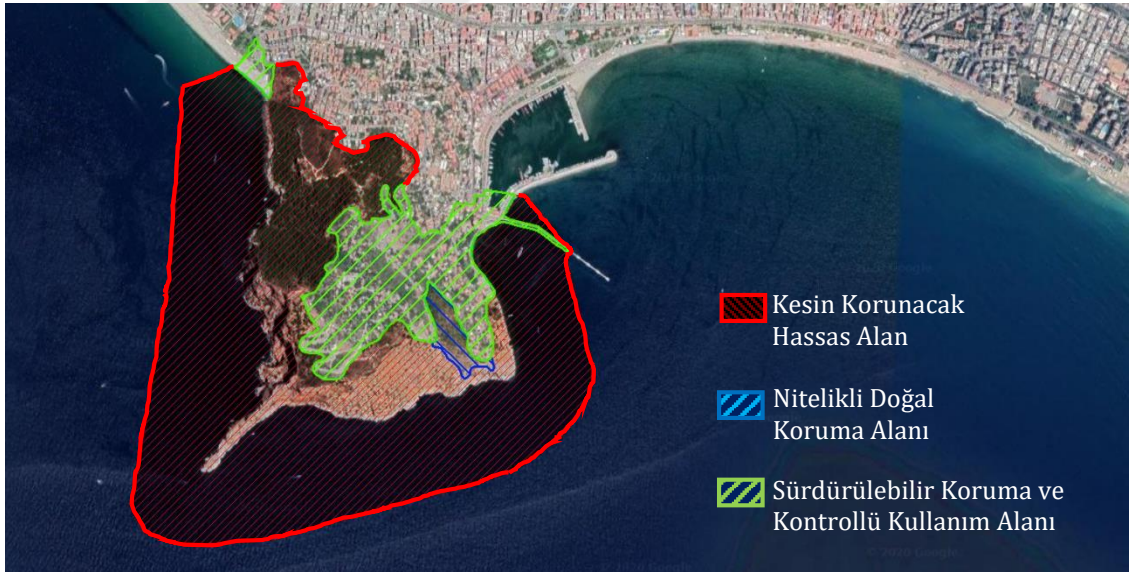

Şekil 3. 1 Alanya Kalesi alan yönetimi tarafından hazırlanan Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırları analizi [27]

Alanya Kalesi Doğal Sit Alanı, Bakanlık Makamının 22.08.2017 tarihli ve 9906 sayılı Olur'u ile "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan", "Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" olarak tescil edilmiştir (Şekil 3. 3) Alanya Kalesi Doğal Sit Alanı içerisinde bulunan "Kesin Korunacak Hassas Alan" a ait tescil işlemi Bakanlar Kurulunca 05.02.2018 tarihinde 2018/11370 sayılı karar ile gerçekleştirilmiştir (Şekil 3. 2) [41].

Şekil 3. 2 Alanya Kalesi'nde "Doğal sit: Kesin korunacak hassas alan" bölgesi [41]

Şekil 3. 3 Bakanlar kurulunca yeniden düzenlenen Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırları görseline lejant bilgileri eklenmiştir [41]

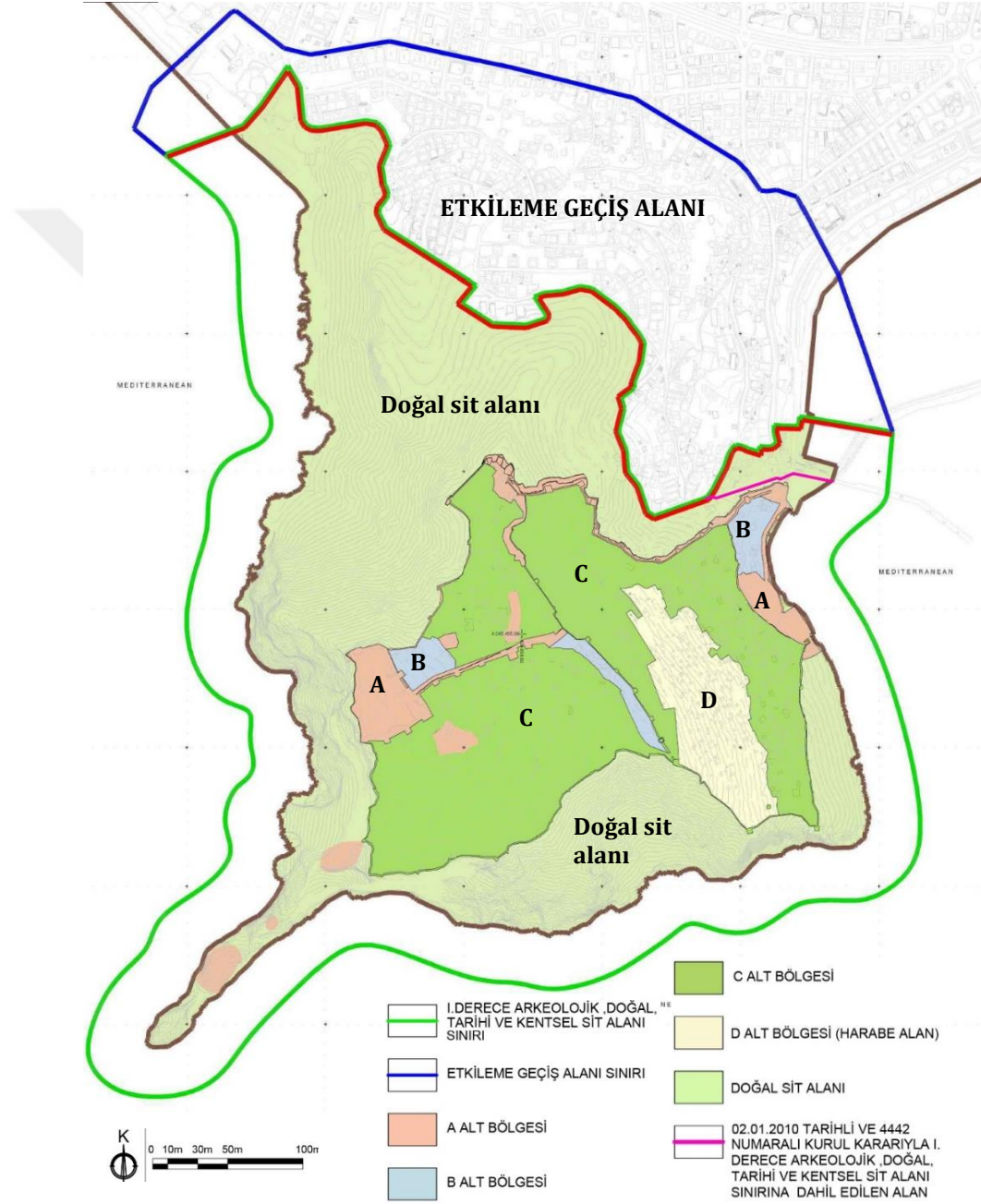
Günümüzde doğal sit alanı sınırı Bakanlar kurulunca tekrar ele alınmış ve düzenleme çalışmaları halen devam etmektedir.

3.1.1.2 Alanya Kalesi'nin Alt Bölgeleri

Alanya kalesi, koruma amaçlı imar planı kararlarında belirtildiğine göre arkeolojik değer ve nitelik bakımından 4 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler A alt bölgesi, B alt bölgesi, C alt bölgesi, D alt bölgesidir. Alt bölgelerle alakalı hükümlerin yer aldığı Alanya Kalesi koruma amaçlı imar planını (AKKAİP) kararlarına göre;

- A alt bölgesi, Kızılkule ve tersane çevresini, Ehmedek Kalesi'ni, İçkale'yi, İçburçları, Cilvarda burnu üzerindeki anıtsal yapıları içermektedir. A alt bölgesi üzerinde plan kararına göre herhangi bir yapılaşmaya izin verilemeyeceği ve bilimsel amaçlı kazıların dışında herhangi bir kazı yapılamayacağı belirtilmiştir [40].
- B alt bölgesi, Kızılkule' nin yakın çevresinde yer alan bölgeyi, İçkale'nin giriş kapısının ön kısmını ve Arap Evliyası ile İçburçların arasında kalan sur duvarını içermektedir. Bu bölgenin plan kararında, noktasal turistik hizmetler için tasarlanan birimler haricinde herhangi bir yapı yapılamayacağı, bilimsel amaçlı kazılar dışında bir kazı yapılamayacağı, kazı yapmadan yüzeysel olarak bahçe, avlu gibi düzenlemeler yapılabileceği ve içermiş olduğu yapıların plan kararlarına göre onarım yapılabileceği yer almaktadır [40].
- C alt bölgesinde bulunan alanlar kaleiçinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. A, B ve D alt bölgesi olarak adlandırılan harabe alanlar dışında kalan bütün bölge C alt bölgesini oluşturmaktadır. Bu bölgenin plan kararında ise plan içinde genel olarak alınan uygulama kararlarının yapılabileceğine, alan düzenleme işlemlerinin ise Alanya Müze Müdürlüğü (ALMÜ) denetimince yapılabileceğine değinilmiştir [40].
- D alt bölgesi ise "Harabe Alan" olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgede belirli alanlarda bilimsel kazı ve araştırma yapılacağına ve bu çalışmalar sonucunda edinilen bilgiler doğrultusunda alanın korunması ve değerlendirilmesi için gerekli kararlar alınacağına değinilmiştir. Çalışmaların Alanya Kalesi Kazı Onarım Başkanlığınca (AKKOB) denetlenerek yapılabileceği ifade edilmiştir [40].

Alanya Kalesi'nin AKKAİP kararlarına göre belirtilen bu 4 alt bölgesi, Alanya Belediyesi alan yönetimi başkanlığınca dünya mirası listesi için yapılan çalışmalar doğrultusunda Alanya Kalesi'nin alt bölgeleri analizi olarak hazırlanmıştır [27]. Bu analiz çalışmasında; Alanya Kalesi' nin I. derece arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit alanı sınırı ile doğal sit alanı sınırı, etkileme geçiş alanı sınırı, A, B, C ve D alt bölgeleri sınırları ve ilgili kurul kararı ile I. derece arkeolojik, doğal, tarihi ve kentsel sit alanı sınırına sonradan dahil olan kısmı gösterilmiştir (Şekil 3. 4).

Şekil 3. 4 Alanya Kalesi'nin arkeolojik değer ve nitelik bakımından alt bölgeleri [27]

Alanya Kalesi'nin surlarla çevrili alanı ile birlikte Cilvarda Burnu'nun belli bir miktar alanını içine alan bu alt bölgelerin kararları doğrultusunda hangi alanda ne tür düzenlemeler yapılabileceği tanımlanmıştır. C alt bölgesi kaledeki suriçi bölgesinin büyük bir çoğunluğunu kaplamaktadır. Bu alan, koruma ilkeleri doğrultusunda uygulama yapılabileceği kararının yer aldığı tek bölgedir. B alt bölgesinde ise önerilen turistik hizmet birimleri dışında herhangi bir yapılaşmaya izin verilmezken A alt bölgesinde bu tür düzenleme dahi uygun görülmemiş ve hiçbir yapılaşmaya izin verilmemiştir. Bu durumda kalenin suriçindeki en hassas alanı olarak A alt bölgesi görülmektedir. D alt bölgesinde henüz net bir karar yer almamakla beraber kontrollü kazılar yapıldıktan sonra düzenleme yapılabileceğine değinilmiştir (Şekil 3. 4).

3.1.1.3 Çalışma alanı sınırları

Alanya Kalesi doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel değerlerin taşındığı 1. derece sit alanı bölgesidir. Bu bölge tarih boyunca var olan farklı dokudaki yerleşimlerle mevcut niteliklerini koruyarak günümüze kadar ulaşmış bir Selçuklu Kalesidir. Bu tarihi kalede çalışma alanı sınırları oluşturulurken dünya kültür mirasına aday olan bu şehrin tarihi sur duvarlarıyla çevrili suriçi bölgesi seçilmiştir. Bu alanın seçilmesinde;

- 1. derece sit alanı içerisinde yer alması,
- Bütün tarihi ve anıtsal yapıların suriçinde yer alması,
- Tarih boyunca yaşantının sürekli var olduğu bir yerleşim yeri olması,
- Kale'nin arkeolojik değer ve nitelik bakımından sıralanan alt bölgeleri arasında öneri geliştirilip, müdahale edilebilecek bir yer olması,
- Suriçinin tamamı düşünülerek bütüncül bakış açısının sağlanabileceği bir yer olması gibi kriterler göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma alanı sınırını oluşturan surlar, Kızılkule'den başlayarak düzensiz hatlarla batı yönüne doğru ilerleyerek Ehmedek Kalesi'ne ulaşmaktadır. Ehmedek Kalesi'nden sonra güney yönü boyunca ilerleyerek İçkale bölgesine ulaşırlar ve buradan güney hattı üzerinden devam edip limana ulaşırlar. Surların çevrelediği bu alana "suriçi veya kaleiçi" denilmektedir. Suriçinde anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, harabeler, sarnıçlar gibi yapıları ve doğal çevreler bulunmaktadır. Suriçi

olarak tanımladığımız çalışma alanı kot farkının fazla olduğu eğimli bir araziye sahiptir. Alanın en üst kotunda İç Kale bulunmaktadır. Kot denize doğru indikçe azalmaktadır ve en alt kotta Kızılkule – Tersane hattı bulunmaktadır (Şekil 3. 5). Alanya Kalesi'nde zamanında gayri müslimlerle müslüman nüfusun bir arada yaşadığı kısım olan Tophane mahallesi ve Hisariçi mahallesi olmak üzere iki mahalle bulunmaktadır. Günümüzde geleneksel dokuyu yansıtan sivil mimarlık örnekleri daha çok Tophane Mahallesi'nde bulunmakta ve böylece kaledeki yerleşimin çoğunluğunu da bu mahalle oluşturmaktadır (Şekil 3. 5).

Şekil 3. 5 Alanya Kalesi'nin hava fotoğrafı üzerinde çalışma alanının sınırları gösterilmiştir [6]

Kale'nin kuzey bölümü Alanya şehir merkezine yakın konumdadır ve şehir merkezindeki yapılaşmaya benzer bir dokudadır. Günümüzde bu bölüm Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planında belli sınırlar içerisine alınarak "Etkileme geçiş alanı" olarak nitelendirilmiştir (Şekil 3. 6) [40]. Kalenin sur dışında kalan denize doğru meyilli bölümleri çoğunlukla doğal kayalıklardan oluşmaktadır. Bu doğal topografyanın kıyısında çeşitli mağara ağız açıklıkları bulunmaktadır. Bu alanlar 1. derece doğal sit alanı olarak belirtilmiş, hassas alan olarak nitelendirilmiştir.

Şekil 3. 6 Alanya Kalesi'nin uydu fotoğrafı üzerinde çalışma alanı sınırı ile birlikte kalenin surları ve etkileme geçiş alanı sınırı gösterilmiştir

3.1.2 Alanya Kalesi'nin Ulaşım Analizi

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Alanya limanı önemini hep korumuş ve liman üzerinden çeşitli ülkeler ile deniz yolu ticareti sağlanmıştır. Ulaşım çoğu zaman buna bağlı olarak deniz üzerinden yapılmıştır. 1950'li yıllarda gelişen otoyol inşası ile yurtiçi ve yurtdışı ulaşım şekli kolaylaşmış, böylece karayolu ana ulaşım hattı olmuştur. İhracatın gelişmesiyle kentte tarım sektörüne yatırım artmıştır. Bunların yanında turizm faaliyetleri de ilerleme göstermiştir. Günümüzde Alanya limanından Kıbrıs'a deniz otobüsleri ile ulaşım gerçekleşmektedir. Ancak denizyolu belli zamanlarda gelen turistik amaçlı ziyaretler dışında yoğun olarak kullanılmamaktadır.

Alanya turizm kentidir ve her yıl farklı ülkelerden ziyarete gelen binlerce turiste ev sahipliği yapmaktadır. Şehrin turistler tarafından en çok ilgi gören yeri Alanya Kalesidir. Kale geçmişten günümüze yurt içi ve yurt dışından gelen turistik amaçlı ziyaretçilerin uğrak noktasıdır. Kalenin şehir merkezine yakın bir konumda bulunması ve kolay ulaşılabilir olması tarihi alanda ziyaret yoğunluğunu artırmaktadır.

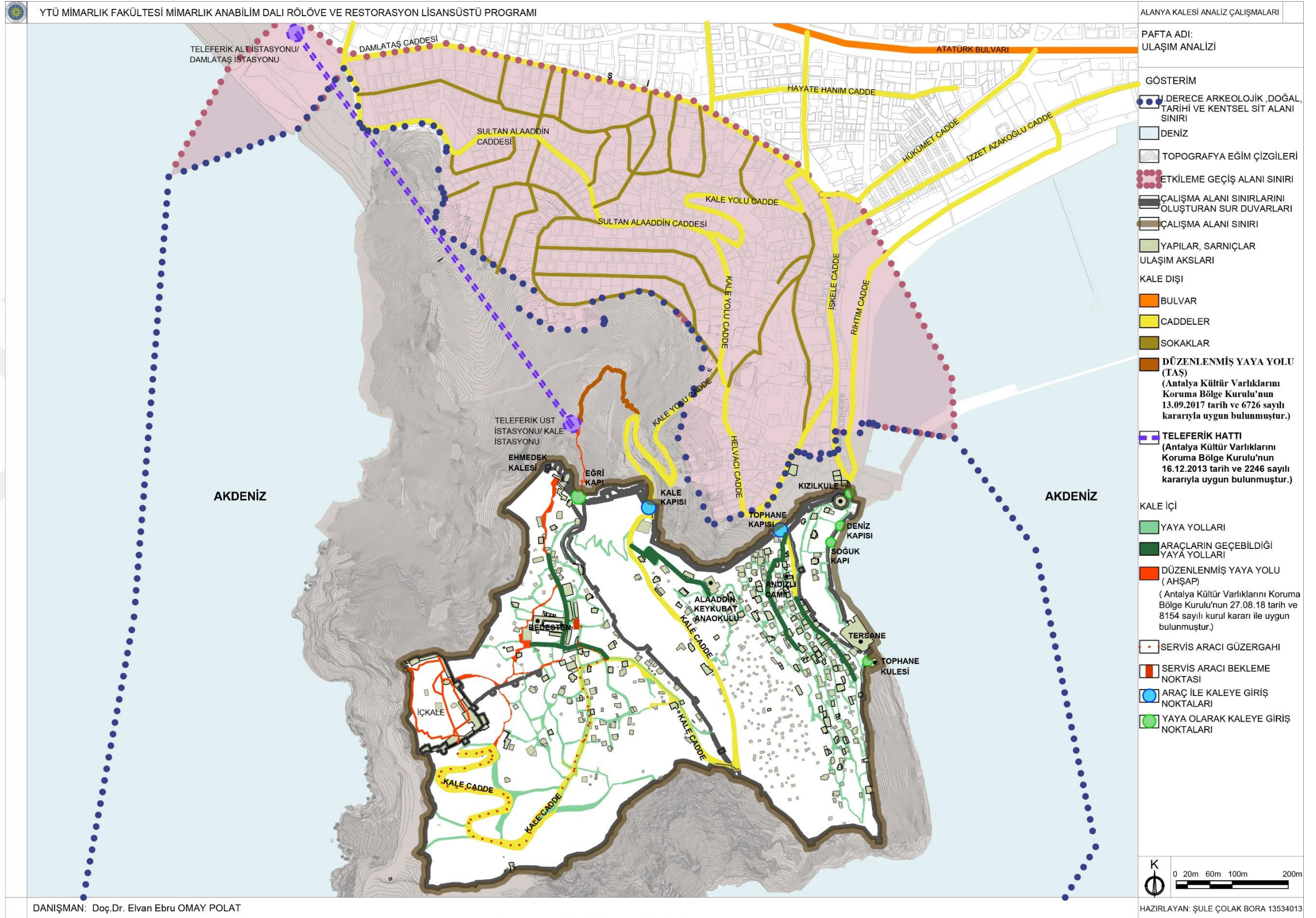
Alanya Kalesi'ne ziyaretçilerin ulaşımı şehrin merkezinden sağlanmaktadır. Araç ile gelmek isteyenler Alanya şehir merkezinde bulunan Damlataş Caddesi'nden geçerek etkileme geçiş alanına ve buradan da tarihi yarımada'ya giriş yapabilmektedir. Yaya olarak kaleye girmek isteyenler ise bu yolları kullanabileceği gibi limandan, Kızılkule'den giriş yaparak Meyyit kapısına ve buradan kaleiçine doğru ilerlemeleri mümkündür. Tarihi yarımada'ya kara yolu ve deniz yolu dışında giriş yapabilmek için, Alanya Belediyesi tarafından Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 16.12.2013 tarih ve 2246 sayılı kararıyla projeleri uygun bulunan ve 2017 yılında uygulaması tamamlanarak ulaşım'a açılan ve özel bir firma tarafından işletilen "teleferik hattı" düzenlenmiştir. Teleferik hattı ile kaleye ulaşabilmek için Alanya Damlataş Caddesi'nden kalenin kuzeybatı ucuna yakın bir konumda bulunan Teleferik alt istasyonuna (Damlataş istasyonu) giriş yapılmaktadır. Buradan da Ehmedek Kalesi'ne yakın bir mevkiye bulunan Teleferik üst istasyonuna (Kale istasyonu) iniş gerçekleşmektedir (Şekil 3. 7). İstasyondan sonra yaya olarak belli saatler içerisinde kaleiçine giriş yapmak mümkündür.

incelenerek yapılmıştır. Analizde Alanya Kalesi'ne gelebilmek için kullanılabilecek ve kaleiçinde kullanılabilecek ulaşım araçları ve araçların kaleye girişini sağlayan tarihi kapılar gösterilmiştir. Aynı zamanda yaya olarak kaleye giriş noktaları ve kaleiçinde yer alan yaya yolları da analizde ifade edilmiştir (Şekil 3. 8).

Kaleye taşıtları ile ulaşmak isteyenler etkileme geçiş alanından Tophane kapısına ve Kale kapısına gelmektedirler. Tophane kapısından da Andızlı Cami'ye kadar araç ile gelinebilmektedir. Camiden sonra Tophane Mahallesi'nde ilerleyiş yaya olarak devam etmektedir. Ancak bazı yerlerde yolların imkan verdiği takdirde kale sakinleri evlerine şahsi araçları ile ulaşabilmektedirler. Kale kapısından da Hisariçi Mahallesi'ne buradan da İçkale'ye doğru ilerlemek mümkündür. Aynı zamanda kale kapısından ilerleyen Kale Caddesi güzergahı üzerinde belli sıklıkta halk otobüsleri geçmektedir. Tur otobüsleri veya turistik amaçlı hizmet verecek olan herhangi bir aracın kalede kullanımı kaldırılmıştır. Kaleye yaya olarak ulaşmak isteyenler ise liman tarafından Kızılkuş'un yanından, Ehmedek Kalesi'ne ve buradan da kaleiçi girilen eğri kapıdan, denizden gelenler içinse deniz tarafındaki surlarda yer alan soğuk kapı ve deniz kapısından giriş yapabilmektedir. Aynı zamanda araçların kullandığı kapılardan yayalar da girebilmektedir.

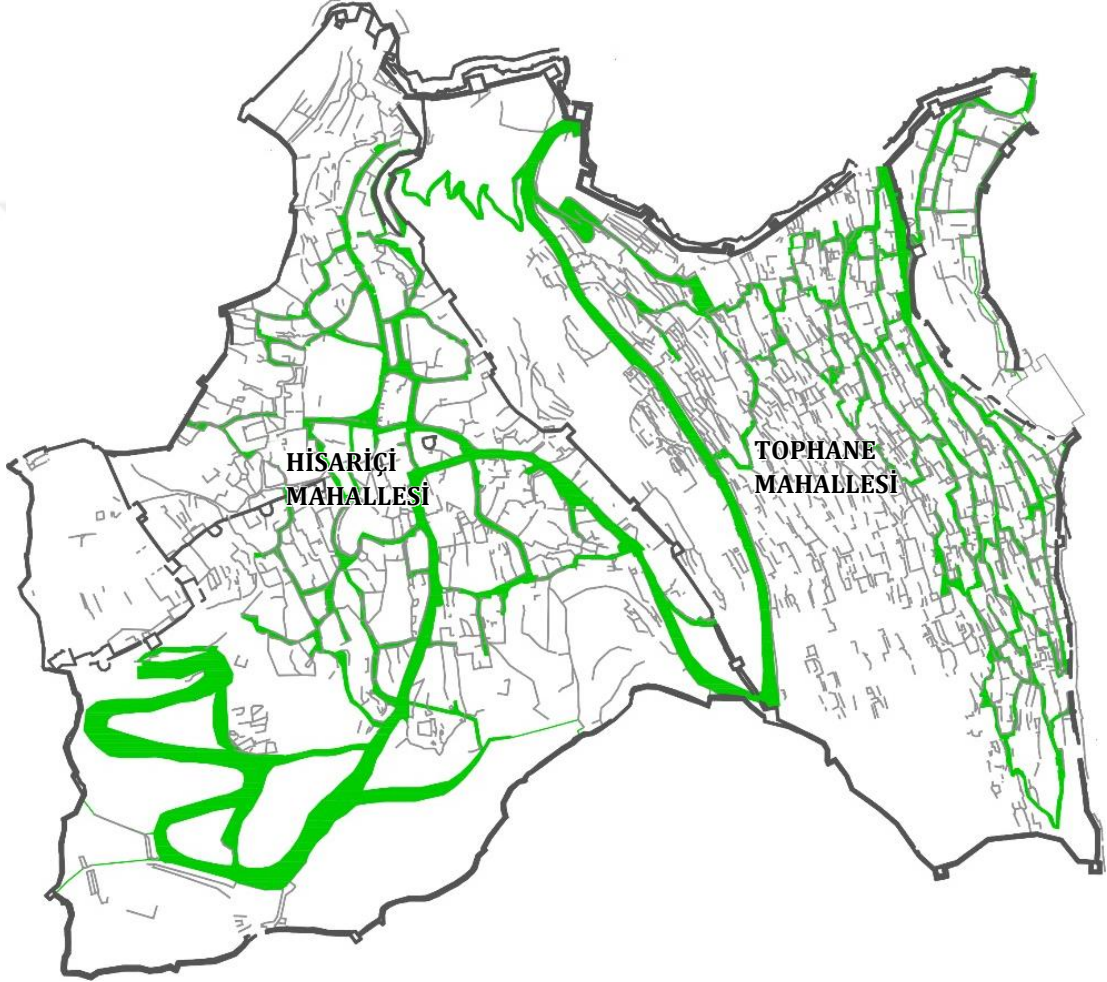
Alanya Kalesi'nin yürüyüş yollarını düzenleme projesinin 2. etabı olan ve 27.08.18 tarih ve 8154 sayılı kurul kararı ile uygun bulunan Süleymaniye Camisi- İç kale arası ahşap yürüyüş yollarının düzenlenmesine ek olarak Hisariçi Mahallesi'nde "Shuttle" olarak adlandırılan ring sistemi kurulmuştur. Bu sistem kullanıcıları/ziyaretçileri belirlenen bir güzergah ile Bedesten'in yakınında yer alan shuttle'a ait park yerinden alıp İçkale'ye kadar götürmektedir (Şekil 3. 8). Günümüzde shuttle araçları yerine aynı hizmeti veren servis minibüsleri kullanılmaktadır. Bu sistem de teleferiği işleten özel firma tarafından işletilmektedir.

Şekil 3. 8'de tarafımda yapılan Alanya Kalesi'nin ulaşım analizi çalışması gösterilmiştir.

Şekil 3. 8 Alanya Kalesi'nin ulaşım analizi

Sur içinde yer alan mevcut yollara bakıldığında topografyanın doğal yapısından kaynaklanan organik bir şekillenme görülmektedir. Topografyanın fazla eğimli yapısı tarihi alanda yoğun bir şekilde istinat duvarları yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılar bu duvarların üzerinde konumlandırılmış ve böylece eğime paralel kademelenmelerin görüldüğü bir yerleşim dokusu oluşmuştur. İstinat duvarlarının ve yapıların dışında kalan kısımlarda oluşan ve dar olan sokaklarda çoğunlukla yaya olarak ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 3. 9).

Şekil 3. 9 Sur içinde istinat duvarları arasında yer alan mevcut yol dokusu gösterilmiştir

Kaleyi ziyaret eden, kullanan kimseler, yolların niteliğinin elverdiği ölçüde kendi şahsi araçlarını kullanabilmekte ancak çoğunlukla yaya olarak ulaşımı gerçekleştirmektedirler. Dar ve çıkmaz sokaklar ulaşım için problem gibi görünse de bu organik dağılım sayesinde karşılaşılabilecek sürpriz ara yollar, merdivenler ile birçok yere kestirme iniş çıkışlar yapılabilmektedir. Ancak bu kestirme ara yolların,

tecrübe edilmediği takdirde yönlendirme eksikliğinden dolayı bilinmesi ve kullanılması oldukça güçtür. Özellikle Tophane Mahallesi'nde kale sakinleri ara yolları deneyimleyerek keşfetmişler ve kendi yöntemleriyle kestirme yollar kurgulayarak evlerine ulaşmışlardır. Bu deneyim kaleyi ilk kez ziyaret edenler için söz konusu değildir. Kalede ziyaretçilerin, saha tecrübesi olmayan kimselerin ulaşmak istedikleri yere varmaları hayli zaman almakta ve çoğu zaman yönlerini kaybetmektedirler.

Günümüzde Kaleiçinde Hisariçi Mahallesi'nde tamamlanmak üzere olan ahşap yaya yolları ulaşım kolaylığı sağlamaktadır. Tophane Mahallesi Hisariçi Mahallesi'ne nazaran çok daha eğimli bir topografyaya sahiptir. Bu sebeple yollar da eğimli bir yapıdadır ve merdiven olmadığı yerlerde çoğunlukla %10 u aşan rampalar üzerinde ilerlemek gerekmektedir. Merdivenli sokaklarda ise basamaklar dahi kendi içinde belli bir eğime sahiptir. Tophane Mahallesi'nde aşağı kotlarda yer alan yolların durumu üst kottaki yollara göre çok daha iyidir. Eğim arttıkça ve üst kotlara gidildikçe yollarda malzeme kayıpları, girinti çıkıntılar, deformasyonlar ve bakımsızlıktan kaynaklı bitkilenme gibi sorunlar artmaktadır. Tophane Mahallesi'nde henüz herhangi bir yürüyüş yolu düzenlemesi yapılmamıştır. Yollarda ulaşım kolaylığı açısından gerekli olan bilgilendirme ve yönlendirme levhaları da şu anda eksik durumdadır.

Tarihi alanda bir diğer sorun olarak görülen konu da otoparklardır. Birkaç tane park yeri dışında şahsi park etme imkanı dahil olmak üzere otopark kullanımı neredeyse yoktur.

Tarihi alanda ulaşılabilirlik konusu ele alındığında en büyük sorun engelliler için görülmektedir. Tekerlekli sandalyesi ile Alanya Kalesi'ne ulaşmak isteyen bir engellinin ilerleyebilmesi neredeyse imkansız görünmektedir. Toplu taşıma araçlarını örneğin teleferiği kullanmak isteyen bir engellinin kale istasyonundan sonra merdivenli rampalardan geçerek Ehmedek Kalesi'ne doğru ilerlemesi mümkün değildir (Şekil 3. 10). Ancak şahsi aracı ile kaleiçinde belli ölçüde ziyaretini gerçekleştirebilir.

Şekil 3. 10 Teleferik istasyonundan sonra Kaleye ulaşan yeni düzenlenen ahşap yol (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

Mevcut yollar eğimli yapısı sebebiyle birçok yerde taş basamaklı yürüyüş yolları şeklindedir. Yol genişlikleri, rampa eğimleri, zemin malzemesi ve manevra imkanları açısından kale henüz engelliler için ulaşılabilir değildir (Şekil 3. 11). Bu konuda herhangi bir yönetmelik veya koruma planı kararı ile de karşılaşılmamıştır.

Şekil 3. 11 Kale’de özellikle Tophane Mahallesi’nde sıklıkla yer alan taş basamaklı yürüyüş yolları (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

3.1.3 Alanya Kalesi'nin Kentsel Rölövesi

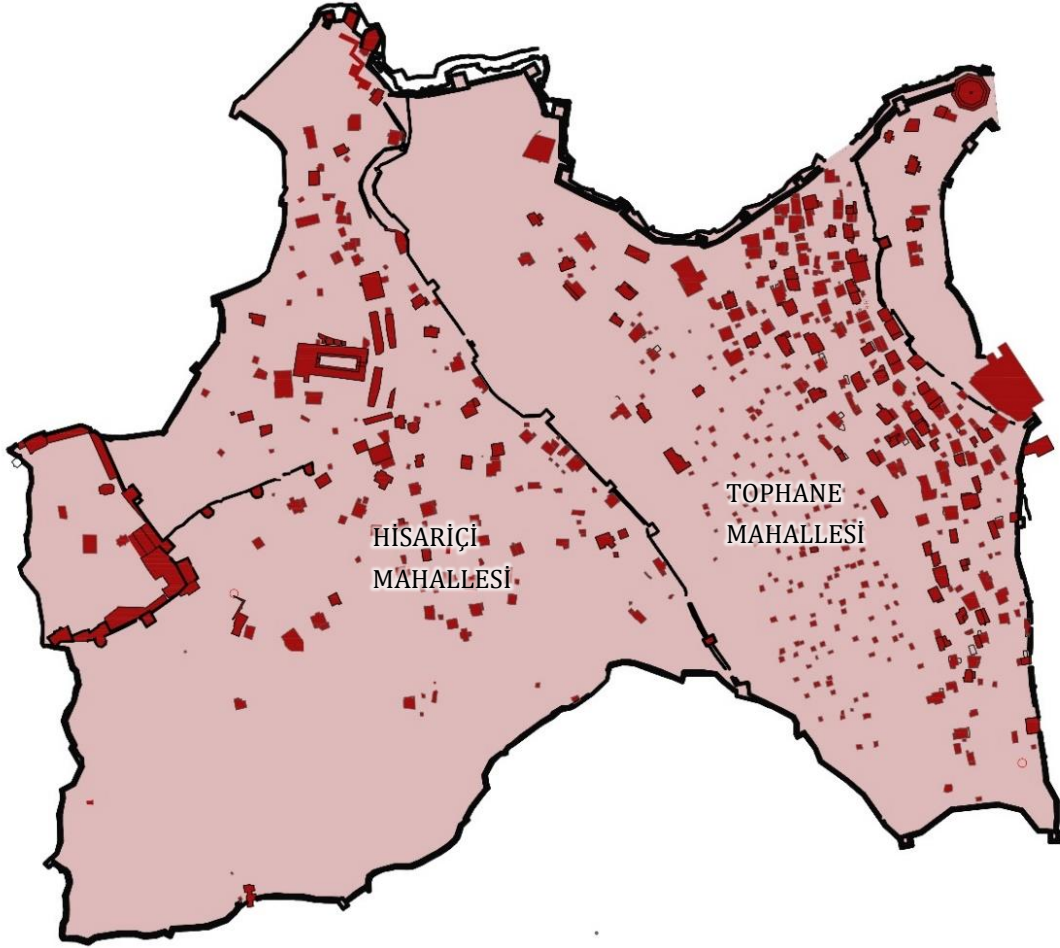
Rölöve, bir strüktürü üç boyutlu halinden iki boyutlu çizim olan plan, kesit, cephe ve detay ile ifade edebilmek için yapılan ölçü alma tekniğidir [42]. Rölöve çalışması, günümüze ulaşmış olan tarihi bir yapının, eserin o anki halinin çizimlerle anlatılması, ilave ve yıkılmış kısımlarını da kapsayarak orjinal haline göre neler değiştiğinin anlaşılması için yapılmaktadır. Her türlü nitelikli veya niteliksiz dönem eklerini, uygulamalarını gösterdiği için koruma çalışmalarında müdahale kararları alınırken yapılması zorunlu bir belgeleme tekniğidir. Rölöve çalışmaları tek yapı bazında örneğin bir kültür varlığını ve içinde bulunduğu parsel ölçeğinde ele alabileceği gibi kentsel ölçekte olan ve içinde doğal ve kültürel miras alanlarını barındıran büyük ölçeklerde de hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar “kentsel rölöve” olarak ifade edilmektedir. Bu bölümde Alanya Kalesi'nin mevcut durumunun daha iyi anlaşılması, analiz edilebilmesi ve günümüz haliyle belgelenebilmesi için “Alanya Kalesi'nin Kentsel Rölöve Çalışması” yapılmıştır. Bu analiz çalışmasında yerinde yapılan gözlemlerin ve tespitlerin yanı sıra kalenin koruma amaçlı imar planı kararlarından gelen, güncelliğini yitirmemiş verilerden de yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının 2. bölümünde anlatılan kale içerisindeki tarihi yapılar konusundan gelen veriler bu bölümde altlık olarak kullanılmış, yerinde yapılan gözlemler doğrultusunda da kentsel rölöve hazırlanmıştır. Kentsel rölövenin oluşturulabilmesi için öncelikle; mevcut yapı dokusu ve yapıların nitelikleri, tescil durumları, kaledeki tarihi kapılar gibi alt başlıklar ele alınmıştır. Bu başlıklar bu bölümde detaylı olarak anlatılmıştır.

Yapılı Alan

Alanya Kalesi'ndeki yapıların dağılımına bakıldığı zaman mevcut yapı dokusu yerleşim yoğunluğu hakkında fikir vermektedir. Yerleşimin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Tophane Mahallesi'ndeki yapıların topografyadan kaynaklı kademelenmelere göre konumlandıkları görülmektedir. Yapılar denize paralel konumda yanyana dizilmişlerdir. Hiçbiri birbirinin güneşini kesmeyecek, birbirine gölge dahi oluşturmayacak şekilde itinayla arazideki yerlerini almışlardır. Tophane Mahallesi'nde kuzey güney doğrultusunda lineer bir yerleşim görülmekteyken Hisariçi Mahallesi'nde daha merkezi bir yerleşim görülmektedir. Kalenin güney

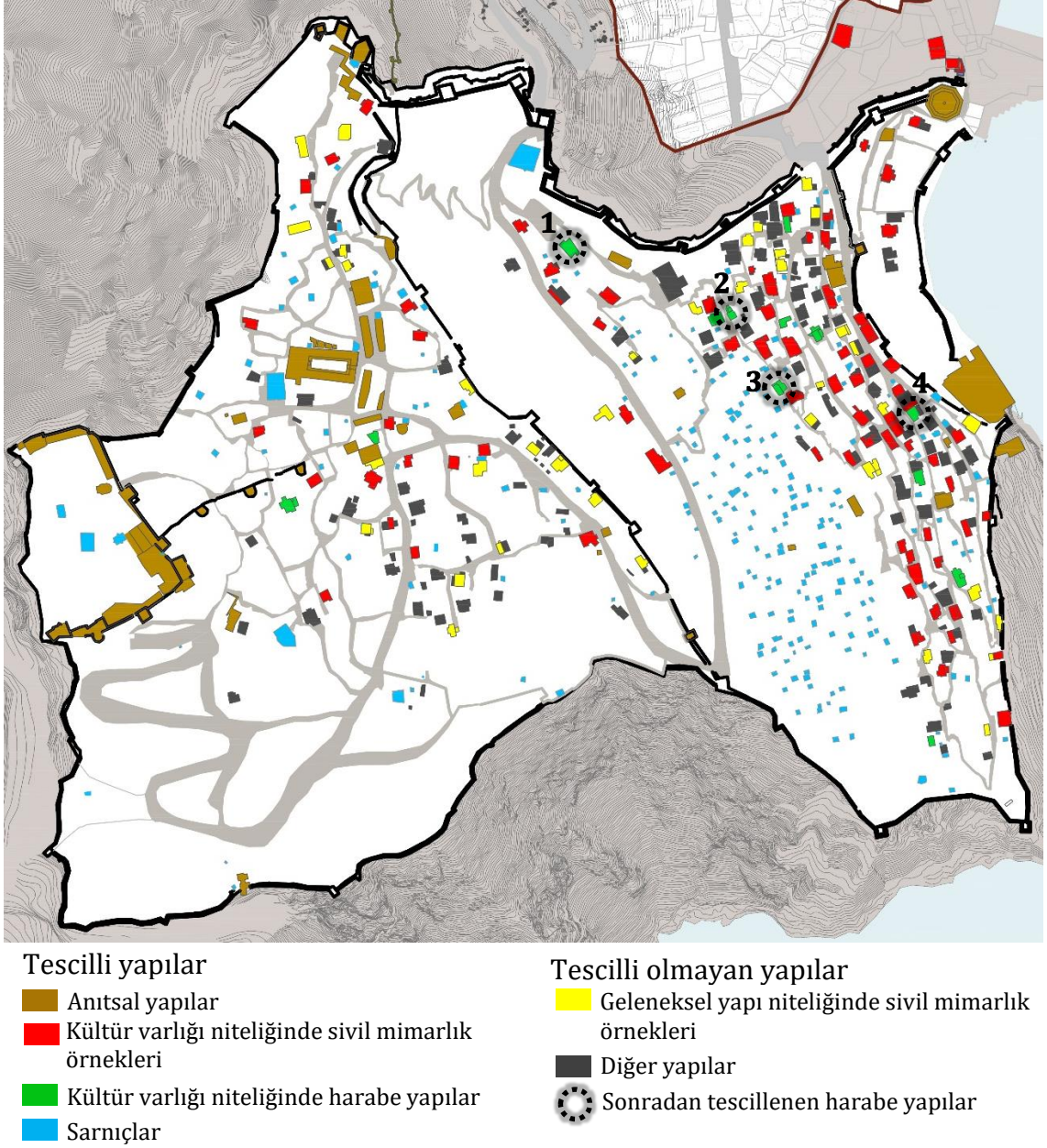
ucunda yapılı çevre neredeyse yok denecek kadar azdır. Tophane Mahallesi'nin batı tarafında Rum Mahallesi'nin harabe kalıntıları dışında yapılı bir alan görülmemektedir (Şekil 3. 12).

Şekil 3. 12 Alanya Kalesi'nin yapılı alan dokusu incelenmiştir

Kaleiçindeki yapılı alanlar irdelendiğinde içerisinde anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, burçlar, sarnıçlar ve harabeler gibi yapı gruplarının var olduğu görülmektedir. Bu gruplamalar Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planında anlatılmış ve büyük bir çoğunluğu güncelliğini korumaktadır. 1999 yılında hazırlanmış olan ve şu anda halen altlık olarak kullanılan AKKAİP kararlarına göre kaleiçinde nitelikleri belirlenen yapı grupları Şekil 3. 13'de gösterilmiştir. Bu çalışmanın güncelliğini kontrol etmek adına yerinde yapılan gözlemler ve ilgili birimler ile yapılan görüşmeler sonucunda Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nca 4 adet yapının plan kararlarının değiştirilmiş olduğu anlaşılmıştır [43]. Bu durumda AKKAİP kararında "Harabe yapı (H1)" olarak yer alan bu 4 yapı

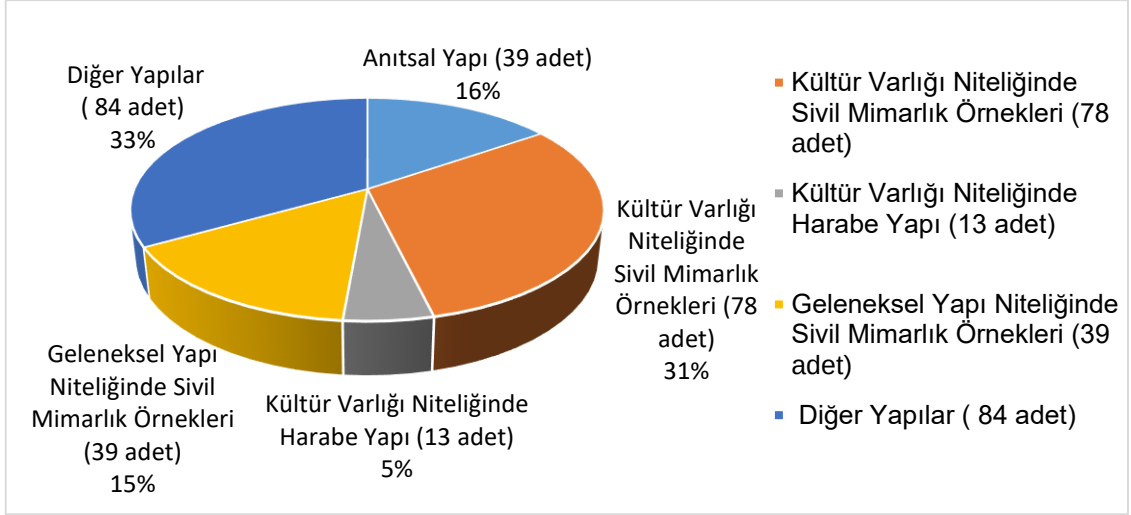
tescillenerek “Kültür varlığı niteliğinde harabe yapılar (KV-H2)” plan kararı olarak değiştirilmiştir (Şekil 3. 13).

Şekil 3. 13 Alanya Kalesi’nin korunması gerekli yapılarına ait bilgiler, AKKAİP verileri ve Kale’nin güncel durumu esas alınarak Alanya Kalesi’nin haritası üzerinde gösterilmiştir

Tarafımca hazırlanan Şekil 3. 13’de yer alan analiz sonucunda suriçi bölgesinde tescili yapılmış 39 adet anıtsal yapı, 78 adet kültür varlığı niteliğinde sivil mimarlık örnekleri ve 13 adet kültür varlığı niteliğinde harabe yapı bulunmaktadır. Bu durumda kale içerisinde toplam 130 adet tescilli yapı yer almaktadır. Bunlar dışında

kalede korunması gerekli 39 adet geleneksel yapı niteliğinde sivil mimarlık örnekleri de bulunmaktadır (Şekil 3. 14). Kalede yer alan diğer yapı grupları ise plan kararında çevreyle uyumlu yapılar, düzenleme gelecek yapılar, harabe yapılar ve kaldırılacak yapılar diye adlandırılmıştır. Ayrıca tarihi alanda birçoğunun sayısının dahi tespit edilemediği kadar fazla sayıda bulunan tarihi su sarnıçları da yer almaktadır. Kaledeki yapıların dağılımını gösteren grafik Şekil 3. 14’de gösterilmiştir.

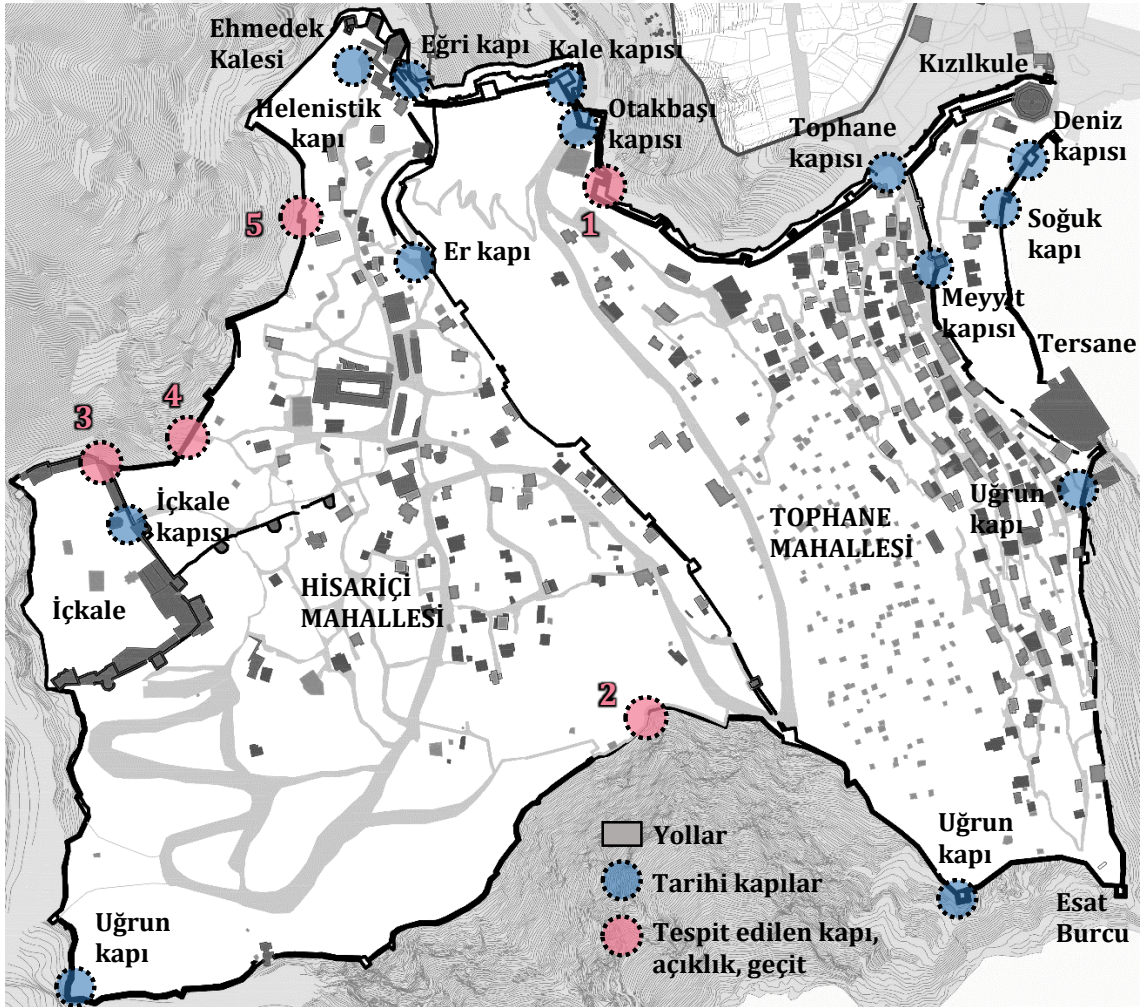

Şekil 3. 14 Kale içerisinde yer alan yapıların nitelik dağılımları gösterilmiştir

Tarihi Kapılar

Alanya Kalesi’nde yer alan tarihi kapılar kaleye kontrollü giriş çıkışın sağlandığı noktalardır. Tarihi kapıların birçoğu günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır. Bunların tarihteki işlevlerine, kullanım durumlarına ve nasıl adlandırıldıklarına dair bilgilere tez çalışmasının ikinci bölümünde değinilmiştir. Bunlar günümüzde kullanılmakta olan tarihi kapılar ile uğrun kapılardır. Ancak uğrun (gizli) kapılar günümüzde ulaşılabilir olmadıkları veya onarım gerektirdikleri için kullanılacak durumda değildirler. Bu kapıların haricinde yerinde yapılan incelemeler ve gözlemler, bilimsel kaynak taramaları ve alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda 5 farklı yerde de özgün kapı veya açıklık olarak tanımlayabileceğimiz yerlerin olduğu fark edilmiştir. Bunlara işlev ve boyut bakımından açıklık, menfez veya geçit gibi tanımlanmaların da yapılması uygundur. 1 nolu açıklık günümüzde sürgülü kapı olarak adlandırılmaktadır. Kapının sürgülü

bir sistem ile kaldırılıp indirilmesi sebebiyle bu ismi aldığı bilinmektedir. Bu kapının zamanında tarihi alanda biriken yağmur suyu veya kanalizasyon suyu için gider olarak kullanıldığı düşünülmektedir. 2 nolu açıklığın da yerinde yapılan gözlemler sonucu yağmur suyu gideri olarak kullanıldığı varsayılmaktadır (Şekil 3. 15). Diğer açıklıkların ise sur dışına çıkılan ayrı, gizli bir çıkış olduğu düşünülmektedir. Ancak günümüzde bunlar aktif olarak kullanılmamaktadır ve demir parmaklık gibi düzenlemeler ile kapatılmıştır. Alanya Kalesi'nde yer alan ve günümüzde aktif olarak kullanılan kapılar ise tez çalışmasının ikinci bölümünde; Deniz kapısı, Soğuk kapı, Meyyit kapısı (İskele kapısı), Tophane kapısı (Aşağı kapı, Orta kapı), Kale kapısı (Kocakapı, Yukarı kapı, veya Eskipazar kapısı) ve Otakbaşı kapısı, Er kapı, Helenistik kapı, Eğri kapı, İçkale kapısı olarak ele alınmıştır.

Şekil 3. 15 Tarihi kapılar ve tespit edilen diğer kapılar, açıklıklar, geçitler analiz çalışmasında gösterilmiştir

1 Kale kapısı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

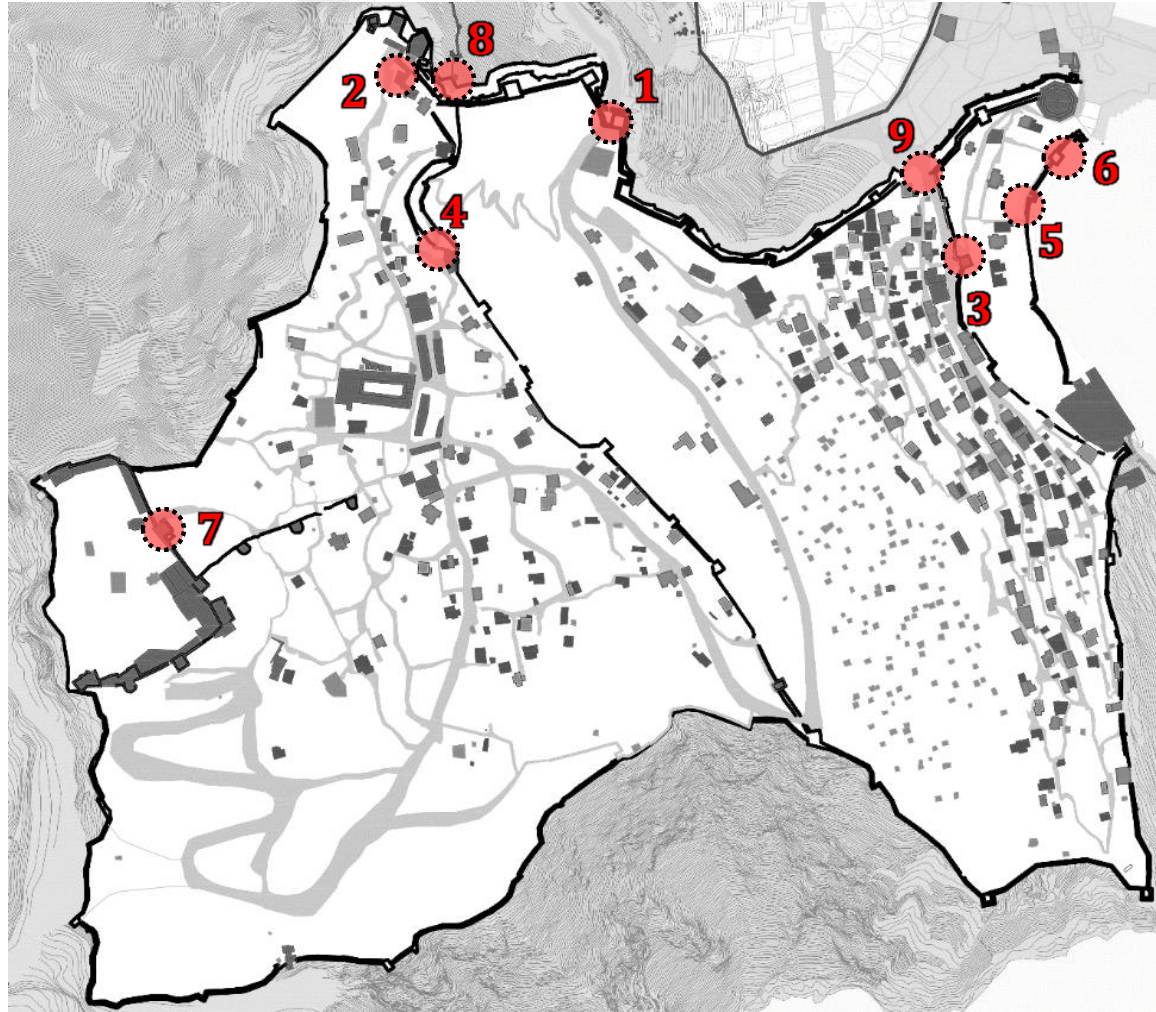
2 Helenistik Kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2017)

3 Meyyit Kapısı (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2013)

4 Er kapısı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

4 Er kapının içten fotoğrafı (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2013)

5 Soğuk kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

6 Deniz kapısı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

7 İçkale kapısı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

8 Eğri kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2017)

9 Tophane kapısı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2017)

Şekil 3. 16 Alanya Kalesi'nde aktif olarak kullanılmakta olan tarihi kapılar harita üzerinde işaretlenip, fotoğraflar ile gösterilmiştir

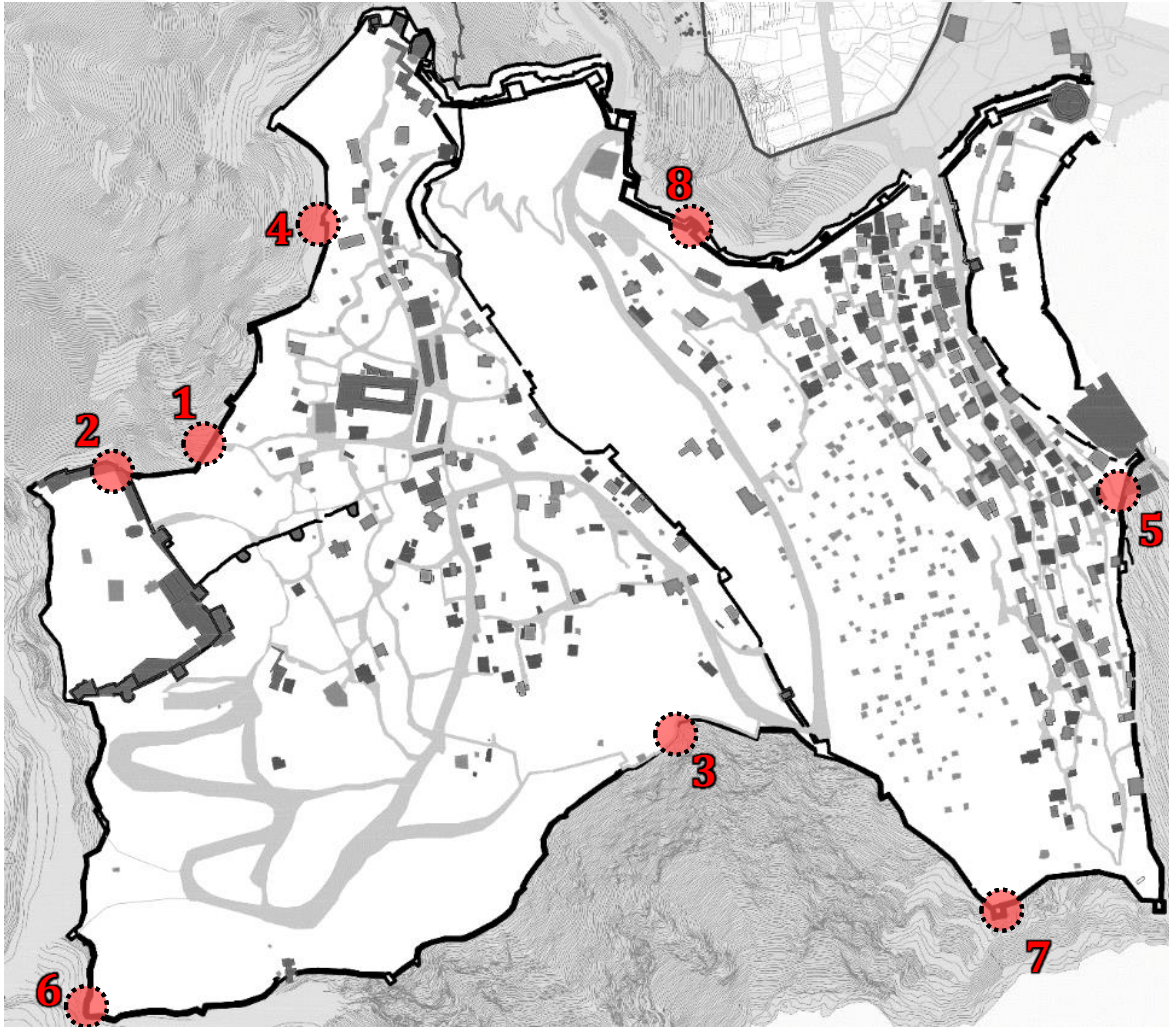
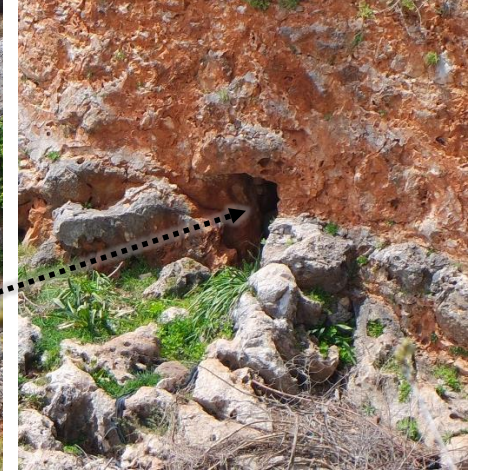
1 nolu kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

2 nolu kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

3 nolu kapı, açıklık: geçmişte yağmur suyu gideri olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

4 nolu kapı (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

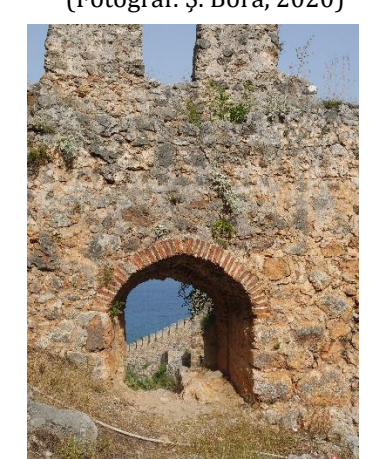
5 nolu kapı (uğrun kapı) (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

6 nolu kapı (uğrun kapı) (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

7 nolu kapı (uğrun kapı) (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

8 nolu kapı (sürgülü kapı)

Şekil 3. 17 Alanya Kalesi'nde aktif olarak kullanılmamakta olan tarihi kapılar, uğrun kapılar, açıklıklar harita üzerinde işaretlenip, fotoğraflar eşliğinde gösterilmiştir

Alanya Kalesi'nde tespit edilen özgün kapılar, açıklıklar kalenin bütününe dağılmış bir vaziyette ve birçoğu da tarihi sur duvarları üzerinde yer almaktadır. Günümüzde kullanılmamakta olan açıklıkların, kapıların mevcut halleri kısmi olarak iyi durumdadır ve ulaşılabilir olanları basit müdahaleler ile kullanıma açılabilir. Analizdeki 5,6 ve 7 nolu uğrun kapıların bir kısmı günümüzde bazı turistik haritalar üzerinde gösterilmektedir. Bu kullanılmayan kapıların, açıklıkların ulaşılabilir olanları ve mevcutta kullanılmakta olan özgün kapılar dikkate alınarak önerilecek olan gezi rotaları kurgulanırken rol almaları düşünülmektedir.

Kentsel rölöve çalışması oluşturulurken AKKAİP kararları incelenmiş ve güncelliğini koruyan veriler dikkate alınmıştır. Saha çalışmalarından elde edilen gözlemler ve tespitler ile oluşturulan analizler dikkate alınarak kale bütününe kapsayan bir değerlendirme çalışması yapılmıştır.

Kentsel rölövede Alanya Kalesi'nin sit alanı sınırı, çalışma alanı sınırı, çalışma alanı çevresindeki tampon bölgeler, sur duvarları, istinat duvarları, çalışma alanı içerisindeki yapılar, sarnıçlar, yollar, tarihi kapılar, ağaçlar, mezarlıklar gösterilmiştir. Tarihi alan içerisinde birçok yerde topografyanın yapısından kaynaklanan, manzara imkanı sunan bakı noktaları ve terasları yer almaktadır (Şekil 3. 18). Bunlar da analizde gösterilmiştir.

Şekil 3. 18 Kale'nin bakı noktaları, terasları (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019)

Ayrıca ziyaretçilerin kullanımına yönelik bilgilendirme noktaları, tuvaletler, otopark, servis aracı durağı gibi noktalar da analizde belirtilmiştir (Şekil 3. 19). Kalenin yeşil dokusunun, bitki örtüsünün zengin olduğu kısımlar, açık alanlar,

kayalıkların yoğun olduğu surdışı ve AKKAİP kararı ile tespit edilemeyen alanlar da analiz üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3. 20).

Şekil 3. 19 Kale’de yer alan bilgilendirme noktalarından bir fotoğraf gör÷lmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

Kentsel r÷l÷ve değerlendirildiğinde kalenin genelini kapsayan özellikle kamusal kullanıma hizmet verecek alanlarda bazı eksikliklerin olduğu anlaşılmıştır. Açık alanlar içerisinde meydan, toplanma ve etkinlik alanı, dinlenme noktaları gibi herhangi bir d÷zenlemenin yer almadığı ve otoparkların ise yetersiz olduğu gör÷lmektedir. Ayrıca Alanya Kalesi’nin oldukça eğimli yapısı ile yön tayin etmek ve kademelenmelerde rahat bir şekilde ulaşımı gerçekleştirmek kolay değildir. Bu sebeple de kale içerisinde iyi bir yönlendirmeye ihtiyaç vardır.

Şekil 3. 20’da tarafımda hazırlanmış olan Alanya Kalesi’nin kentsel r÷l÷vesi gösterilmiştir.

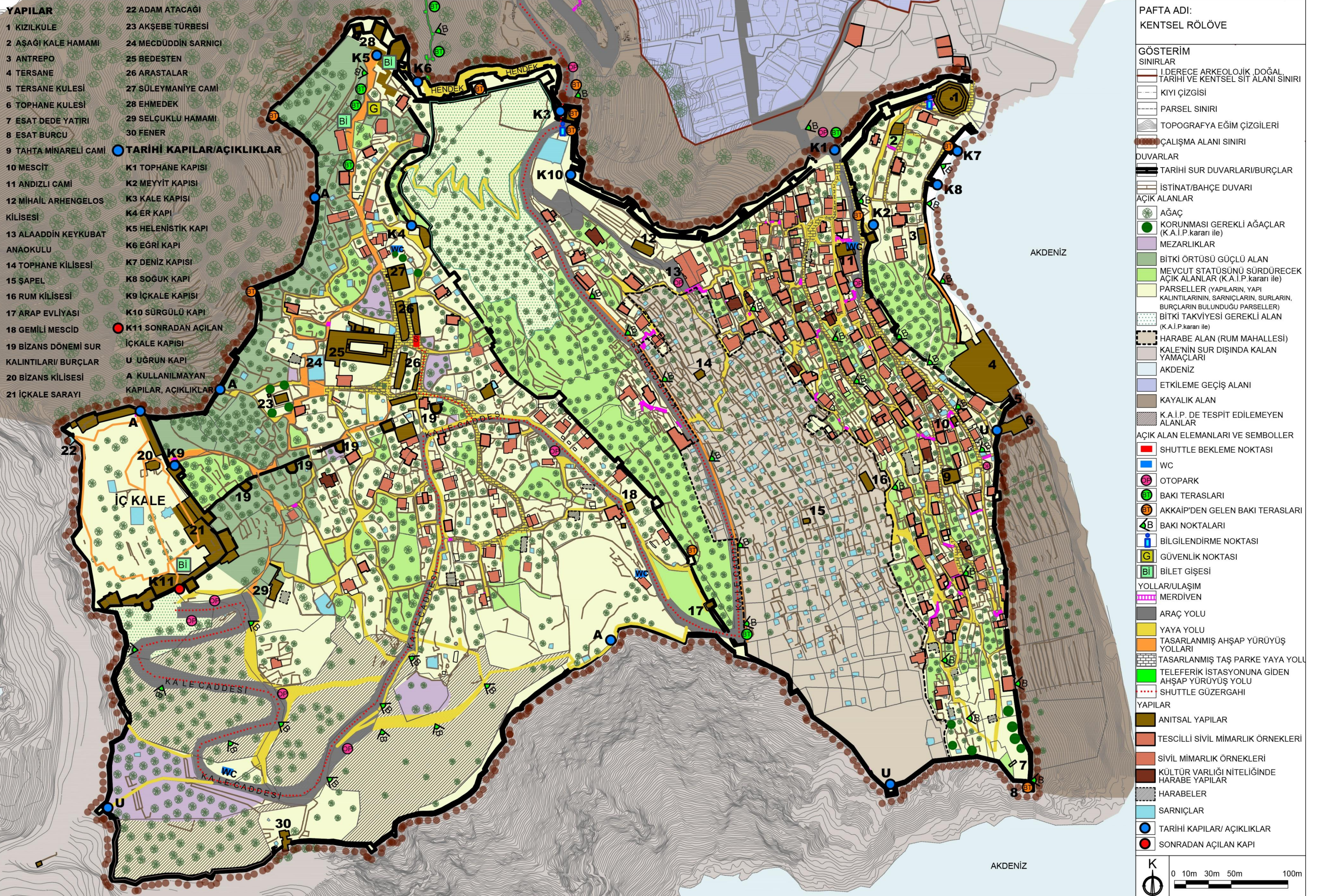
YAPILAR

- 1 KIZILKULE
- 2 AŞAĞI KALE HAMAMI
- 3 ANTREPO
- 4 TERSANE
- 5 TERSANE KULESİ
- 6 TOPHANE KULESİ
- 7 ESAT DEDE YATIRI
- 8 ESAT BURCU
- 9 TAHTA MİNARELİ CAMİ
- 10 MESCİT
- 11 ANDIZLI CAMİ
- 12 MİHAİL ARHENGELOS KİLİSESİ
- 13 ALAADDİN KEYKUBAT ANAOKULU
- 14 TOPHANE KİLİSESİ
- 15 ŞAPEL
- 16 RUM KİLİSESİ
- 17 ARAP EVLİYASI
- 18 GEMİLİ MESCİD
- 19 BİZANS DÖNEMİ SUR KALINTILARI/ BURÇLAR
- 20 BİZANS KİLİSESİ
- 21 İÇKALE SARAYI

- 22 ADAM ATACAĞI
- 23 AKŞEBE TÜRBESİ
- 24 MECDÜDDİN SARNICI
- 25 BEDEŞTEN
- 26 ARASTALAR
- 27 SÜLEYMANİYE CAMİ
- 28 EHMEDEK
- 29 SELÇUKLU HAMAMI
- 30 FENER

TARİHİ KAPILAR/AÇIKLIKLAR

- K1 TOPHANE KAPISI
- K2 MEYYİT KAPISI
- K3 KALE KAPISI
- K4 ER KAPI
- K5 HELENİSTİK KAPI
- K6 EĞRİ KAPI
- K7 DENİZ KAPISI
- K8 SOĞUK KAPI
- K9 İÇKALE KAPISI
- K10 SÜRGÜLÜ KAPI
- K11 SONRADAN AÇILAN İÇKALE KAPISI
- U UĞRUN KAPI
- A KULLANILMAYAN KAPILAR, AÇIKLIKLAR

DANIŞMAN: Doç.Dr. Elvan Ebru OMAV POLAT

HAZIRLAYAN: ŞULE ÇOLAK BORA 13534013

Şekil 3. 20 Alanya Kalesi'nin kentsel rölöve çalışması

3.1.4 Alanya Kalesi'nin Kullanım ve Yoğunluk Analizi

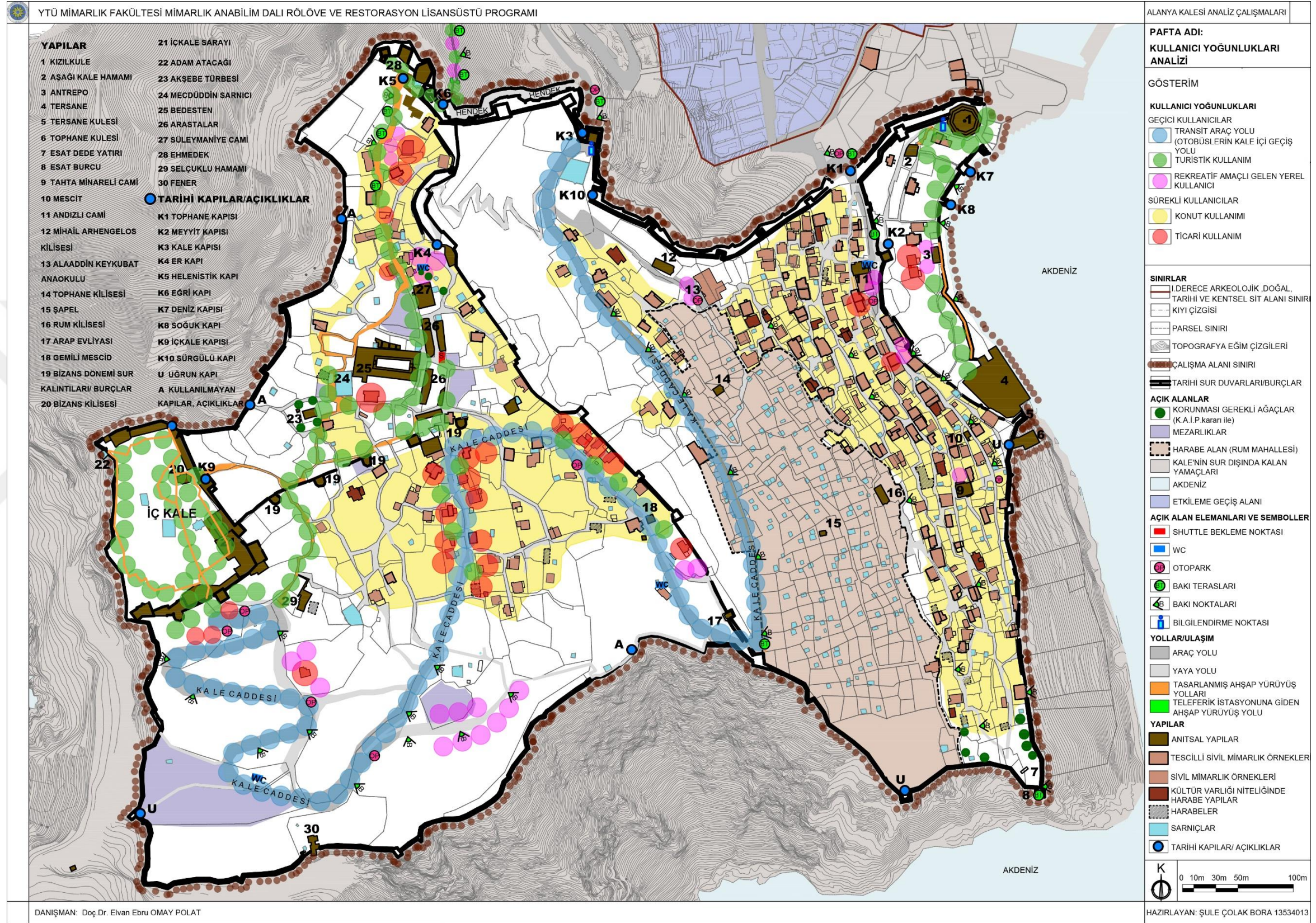
Alanya Kalesi'nin kullanıcı türü ve yoğunluğu analizi tarihi alan içerisinde yaşayan ve tarihi alana dışardan gelen ziyaretçilerin kale ile olan ilişkilerinin esas alınarak kullanım yoğunluklarının anlatıldığı analizdir.

Antalya şehri ulusal ve uluslararası ölçekte yoğun ilgi gören bir turizm şehridir. Şehrin en çok ziyaret edilen ören yerleri arasında Alanya Kalesi yer almaktadır. Alanya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından her yıl güncellenerek "Alanya Ekonomik Rapor" hazırlanmaktadır. En son yapılan güncelleme ile 2018 yılına ait tarihi ve turistik yerlerin ziyaretçi verilerine bakıldığında günümüzde Alanya Kalesi yaklaşık olarak 250 bin civarında kişi tarafından ziyaret edilmektedir (Şekil 3. 21). Bu veriler ile kalenin ciddi anlamda bir ziyaretçi akınına uğradığı, kale içerisinde yoğun bir kullanıcı profili olduğu görülmektedir.

Yeri	2016		2017		2018	
	Ziyaretçi Sayısı	Gelir (TL)	Ziyaretçi Sayısı	Gelir (TL)	Ziyaretçi Sayısı	Gelir (TL)
Alanya Kalesi ve Ehmedek Kalesi	212.795	1.774.245,00	252.374	2.080.130	262.981	2.505.540,00
Müze Müdürlüğü	18.662	57.540,00	20.980	84.230	26.448	106.525,00
Atatürk Evi ve Müzesi	Ücretsiz	Ücretsiz	9.953	-	10.858	Ücretsiz
Toplam	231.457	2.627.720,00	264.425	2.164.360	300.000	2.612.065,00

Şekil 3. 21 Alanya Ticaret ve Sanayi Odası (ALTSO) tarafından hazırlanan yıllara göre Alanya Kalesi'nin ziyaretçi sayıları [44]

Alanya Kalesi'nin kullanıcı yoğunluğu analizinde kalenin kullanılan, ziyaret edilen yerleri incelenmiştir. Kullanıcılar geçici ve sürekli kullanıcı olarak iki grup şeklinde ele alınmıştır. Geçici kullanıcılar; Kale Caddesi üzerinde transit araç yolu olarak kullanım gösteren halk otobüsleri, turistik kullanım ve rekreatif amaçlı gelen yerel kullanıcı olarak 3 farklı türde belirlenmiştir. Rekreatif amaçlı gelen yerel kullanıcılar ile kale içerisinde yaşayan veya Alanya şehrinde veya şehre yakın mevkide ikamet eden yerel halk ifade edilmektedir. Sürekli kullanıcılar içerisinde konut kullanımı ve ticari kullanım ele alınmıştır. Gruplandırmalardaki kullanıcıların kalede nereleri ziyaret ettikleri, nerelerde daha çok vakit geçirdikleri yerinde yapılan gözlem ve tespit çalışmaları ile belirlenmiş ve kullanıcıların yoğun olarak bulundukları yerler tarafınca yapılan analiz çalışmasında belirtilmiştir (Şekil 3. 22).

Şekil 3. 22 Kullanıcı yoğunlukları analizi

Yapılan analiz çalışması ile kalede kullanım yoğunluğu olan alanlar tespit edilmiştir. Halk otobüslerinin tek güzergahı olan güzergah Kale Caddesidir. Turistik amaçlı ziyaretçilerin en çok ziyaret ettikleri yerler kıyı şeridinde Kızılküle ile Tersane hattı, Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten, Süleymaniye Cami ve İçkale çevresi olarak görülmektedir. Düzenlenen teleferik hattının da özellikle turistler tarafından yoğun olarak kullanıldığı ve böylece turistlerin yürüyüşlerini çoğunlukla tasarlanan ahşap yol üzerinde gerçekleştirdikleri de görülmektedir. Yerel halkın, kalede vakit geçirebileceği, dinlenme, park alanı gibi bir kamusal düzenlemenin olmamasından dolayı kaleyi etkin bir şekilde kullanamadığı anlaşılmaktadır. Bu grup çoğunlukla kafelerde vakit geçirmektedir. Bir tek kalenin güney ucunda manzaraya dönük konumda bulunan küçük bir açık alanda yerel halkın vakit geçirmek için geldiği tespit edilmiştir (Şekil 3. 23). Analizde konut kullanımı olarak binaların bulunduğu, ticari kullanım olarak da iş yerlerinin bulunduğu yerler belirtilmiştir. Analiz çalışmasının diğer verilerini oluşturan elemanlar ise kentsel rölöve çalışmasından gelmektedir (Şekil 3. 22).

Şekil 3. 23 Kale’de yerel halkın dinlenme alanı olarak kullandıkları yer fotoğrafta işaretlenmiştir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

3.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Durumunun Değerlendirilmesi

Alanya Kalesi'nin koruma açısından bugüne kadar geçirmiş olduğu süreçlere ve barındırdığı değerlere, potansiyellere ve sorunlara ilişkin tespitler bu bölümde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.2.1 Alanya Kalesi'nin Planlama ve Koruma Tarihi

Alanya Kalesi'nin koruma tarihi ile ilgili bilgiler Alanya Kalesi alan yönetimi biriminden elde edilmiştir. Edinilen bilgilere göre Alanya Kalesi'nde koruma ile ilgili ilk resmi kararı 1977 yılında alınmıştır. 12.03.1977 tarih ve A-386 sayılı Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan karar ile sivil mimarlık örnekleri ve camilerin tespiti yapılmıştır. Daha sonra 23.10.1987 tarihli ve 3782 sayılı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun kararı yeniden değerlendirilerek sit alanının tümünün korunması amaçlanmış ve 1. Derece Doğal, Arkeolojik, Tarihi ve Kentsel sit alanı seçilmiştir. 1988 yılında da Alanya Kalesi'nin kuzey bölümünde kara tarafında yer alan bölge "Alanya Kalesi Etkileme Geçiş Alanı" olarak belirlenmiş ve bu alan ile ilgili koruma planı hazırlanmıştır. 2006-2011 yılları arasında ise Alanya Kalesi'nin 1. Derece Doğal, Arkeolojik, Tarihi ve Kentsel sit alanı sınırlarının Damlataş bölgesi ve liman bölgesi taraflarında kalenin silüetini etkileyecek alanlar da tespit edilerek sit alanı sınırına dahil edilmişlerdir. Antalya bölge koruma kurulunun 4442 ve 21.09.2010 sayılı kararıyla sit alanı sınırı Kızılkule yakınlarına genişletilmiştir.

Alanya Kalesi'nin günümüze kadar çeşitli dönemlerde UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine dahil edilmesi için başvurularda bulunulmuştur. Bu süreçle ilgili bilgiler Alanya Kalesi Alan Başkanı ve Müze Müdürü Seher Türkmen'den alınmıştır [45].

Alanya Kalesi ilk olarak 2000 yılında Dünya Miras Alanları geçici listesine "Alanya" adı altında başvurmuş, daha sonra daimi listede yer almak için 2011 yılında "Alanya Eski Kent Dokusu, Surları ve Selçuklu Tersanesi (Old City and Ramparts of Alanya with Seldjuk Shipyard)" ismi ile hazırlanmış ve böylece 2011 yılı (35 dönem 1354) listesine alınmıştır. Ancak daha sonra ICOMOS'un yapmış olduğu değerlendirmede önerilen alanın mevcut askeri ve denizcilik ile ilgili değerlerinin uygun bulunmasına karşın tarihi alanın belli kriterleri karşılamadığı birtakım sorunları barındırdığı

tespit edilmiştir. Bunlar sonucunda tarihi alanın ilgili dosyası geri çekilmiştir. Bu geri çekilmenin ardından Alanya Kalesi ikinci kez adaylık dosyası çalışmalarına başlamış ve 2012 yılında “Alanya Tarihi Kenti (Historic City of Alanya)” ismi ile dosya hazırlanmıştır. Dosya ICOMOS tarafından incelemeye alınmış ve değerlendirmeler sonucunda alınan kararlara yönelik tekrar çalışılmak üzere dosya yine geri çekilmiştir [45]. Günümüzde tarihi alanın UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi’ne alınması için gerekli çalışmalar ilgili birimlerce sürdürülmektedir.

3.2.2 Alanya Kalesi’nin Koruma Değerleri, Sorunları ve Potansiyelleri

Alanya Kalesi’nin mevcut değerleri, barındırdığı potansiyelleri ve koruma sorunları bu bölümde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

3.2.2.1 Alanya Kalesi’nin Doğal ve Kültürel Değerleri

Tarihi Alanya Kalesi Roma, Helenistik, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve günümüzü içinde barındıran bir ortaçağ yerleşimidir. İçerisinde özellikle Selçuklulara ait eserler barındıran, bu döneme ait yerleşim morfolojisi hakkında fikir veren ve iyi bir şekilde korunarak hayatta kalan tek Selçuklu Kalesi’dir. Kale, taşınmış olduğu bu tarihi ve kültürel öneminin tescili için 2012 yılında “UNESCO Dünya Mirası Listesi” ne başvurmuş ve şu anda aday bölge olarak Dünya Mirası geçici listesinde yer almaktadır.

Kale, sarp kayalığın ve uçurumun üzerinde yer alması, Selçuklu dönemi mimarisinin en iyi korunmuş kale örneği olması, önceki dönemlerin ve daha sonraki dönemlerin yerleşimi ve gelişimi hakkında fikir vermesi, çeşitli dönemlerden mimari yapıları barındırması ve yaşayan bir şehir olması ile günümüzde pek çok doğal ve kültürel değerler bileşeni halindedir. Bu değerlerinin tümünün bilinmesi, korunması ve belgelenmesi gerekmektedir. Kalenin barındırmış olduğu bu değerler, doğal ve kültürel değerler olarak iki grup halinde ele alınmıştır.

Kalenin Doğal Değerleri

Alanya Kalesi’ni ve yakın çevresini ele alan doğal değerler arasında doğal tabiatı ve zengin bitki örtüsünü içinde barındıran kalenin yamaçları ve özgün topografyası ilk etapta yer almaktadır. Kale içerisinde bulunan AKKAİP kararlarına göre korunması gerekli anıt ağaçlar ve kale içerisinde yer alan endemik bitkiler de doğal değerler

arasında bulunmaktadır. Kalenin yeşil dokusunu oluşturan diğer ağaçlar ise konutların bahçelerinde veya sokaklarda yaygın olarak bulunmaktadır.

Bitki örtüsü güçlü olan bölgeler kalenin yeşil dokusunun en güçlü olduğu bölümlerdir. Bu alanlar dışında yeşil alan, park olarak nitelendirilebilecek bir alan bulunmamaktadır.

Şekil 3. 24 Mart yemişi/ mart inciri (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019)

Kalenin doğal bitki örtüsü içerisinde özellikle mart yemişi ile yol üzerinde veya herhangi bir yeşil bahçe içerisinde sıklıkla karşılaşmaktadır (Şekil 3. 24). Alanya'ya özgü el sanatları arasında sayılabilecek olan "kabak boyama" kale sakinleri tarafından en çok yapılan uğraşlar arasındadır. Bu kabaklara Kale'nin herhangi bir yerinde denk gelmek mümkündür. Kabaklar bahçelerde, doğal bitki örtüsü içerisinde doğaya uyumlu bir şekilde yerlerini almaktadırlar (Şekil 3. 25).

Şekil 3. 25 Yeşillikler içerisinde kabaklar ve Begonvil (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2019)

Kalenin doğal tabiatı içinde yetişen ve flora ve faunasını oluşturan canlı grubu günümüzde bitki temizliği yapılması adına gerçekleştirilen ilaçlama sebebi ile yok olmaktadır. Kalenin kendine özgü bu gibi canlı türlerinin ziyareti gerçekleştirenlere aktarılmasına, ziyaretçilerin bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun için örneğin kaleye has endemik bir bitki türünün yakınına kısa bir bilgilendirme levhası konulmasında fayda vardır. Kalenin mevcut zengin yeşil alan dokusunun yer aldığı alanlar fotoğraflar üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3. 26).

Şekil 3. 26 Kale'nin bitki örtüsü bakımından zengin bölümleri (Soldaki fotoğraf: [6], sağdaki fotoğraflar: Ş. Bora, 2020)

Kalenin diğer doğal değerleri arasında bulunan ve her yıl yoğun olarak ziyaret edilen yerleri mağaralardır. Doğal ve kendilerine has oluşumları ile, aynı zamanda sağlık turizmi gibi ihtiyaçlara da hitab etmesi bakımından Alanya' nın çokça ziyaret edilen mekanları arasındadırlar (Şekil 3. 27). Bunların dışında kale içerisinde yer alan mezarlıklar ile özgün topografyasıyla cazibe mekanı olan Cilvarda Burnu da kalenin doğal değerleri arasındadır.

Şekil 3. 27 Korsanlar mağarası ve fosforlu mağara [6]

Kalenin Kültürel Değerleri

Kalenin kültürel değerleri arasında kale içerisindeki tarihi yapılar (anıtsal yapılar, tescilli sivil mimarlık örnekleri, tescilli harabe yapılar ve geleneksel dokuyla uyumlu sivil mimarlık örnekleri), sayılarının 400 kadar olduğu tahmin edilen su sarnıçları, kalenin surları, burçları, kuleleri, tarihi kapıları, hendekleri, Rum Mahallesi olarak gösterilen harabe alan ve özgün yaya yolları gösterilmiştir (Şekil 3. 27, Şekil 3. 28, Şekil 3. 29, Şekil 3. 30). Aynı zamanda geçmiş yerleşimlerin birer kanıtı olarak gösterilen tarihi grafitiler ve fresk çizimleri de kale içerisinde birçok duvar ve yapı üzerinde yer almaktadır. Bunlar da kalenin korunması gerekli kültürel değerlerinin en somut örnekleridir.

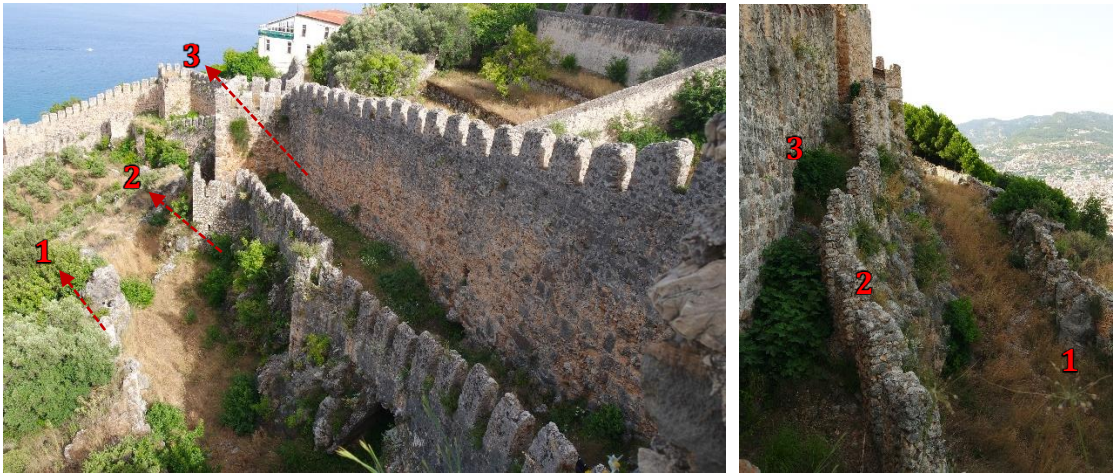
Şekil 3. 28 Harabe alan ve çevresindeki konut dokusu [6]

Şekil 3. 29 Tophane Mahallesi'nin Konut dokusu [6]

Kalenin tarihi sur duvarları inşa edilirken kara tarafına Ehmedek Kalesi'nden başlayarak doğu yönünde kıyı şeridinde doğru ilerleyen bir hendek açılmıştır. Çeşitli dönemlerde hendeğe güçlendirmeler yapılmış, destek duvarlar eklenmiştir. Savunmalara karşı kalenin zayıf noktalarından biri olan bu alandaki duvarlar daha sağlam ve korunaklı olması için 3 kademeli şekilde yapılmıştır (Şekil 3. 30).

Günümüze kadar ulaşan bu tarihi hendek içerisinde yürüyüş yapılabilir. Fakat günümüzde yönlendirme eksikliğinden dolayı ve yeterli güvenlik önlemleri de olmadığı için ancak meraklıları bu alanda yürüyüşlerini gerçekleştirmektedir.

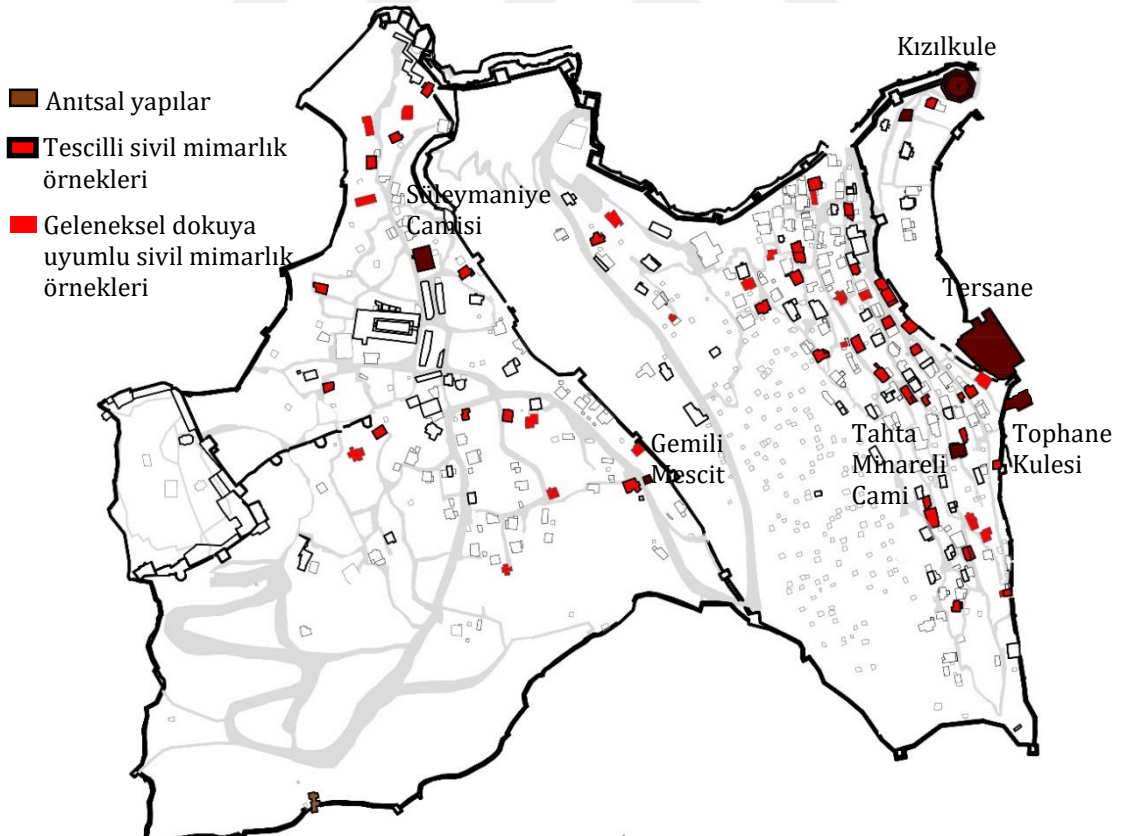
Şekil 3. 30 Kalenin kara tarafına açılan hendek ve 3 kademeli duvarlar
(Fotoğraflar: Ş. Bora, 2020)

Kalenin birçok yerinde dağılmış şekilde bulunan, Selçuklu dönemine tarihlendiği söylenen, çeşitli gemi vb. nesnelerin çizimlerinin yer aldığı grafitiler yer almaktadır. Şekil 3. 31'deki grafitiler Süleymaniye Cami'nden Er kapıya giderken yol üzerinde yer alan bir duvarda bulunmaktadır.

Şekil 3. 31 Kalenin duvarlarında tarihi gemi grafitileri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Kale içerisinde, KUDEB biriminde yer alan veriler ve yerinde yapılan tespitler sonucunda onarımı yapılmış tescilli sivil mimarlık örnekleri, geleneksel dokuya uyumlu sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal yapılar tarafımda hazırlanan analiz sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 3. 32). Kültürel değerler arasında yer alan bu yapılar tarihi çevreye estetik değer de katmaktadır.

Şekil 3. 32 Kalenin onarım görmüş yapıları Alanya Kalesi'nin haritası üzerinde gösterilmiştir

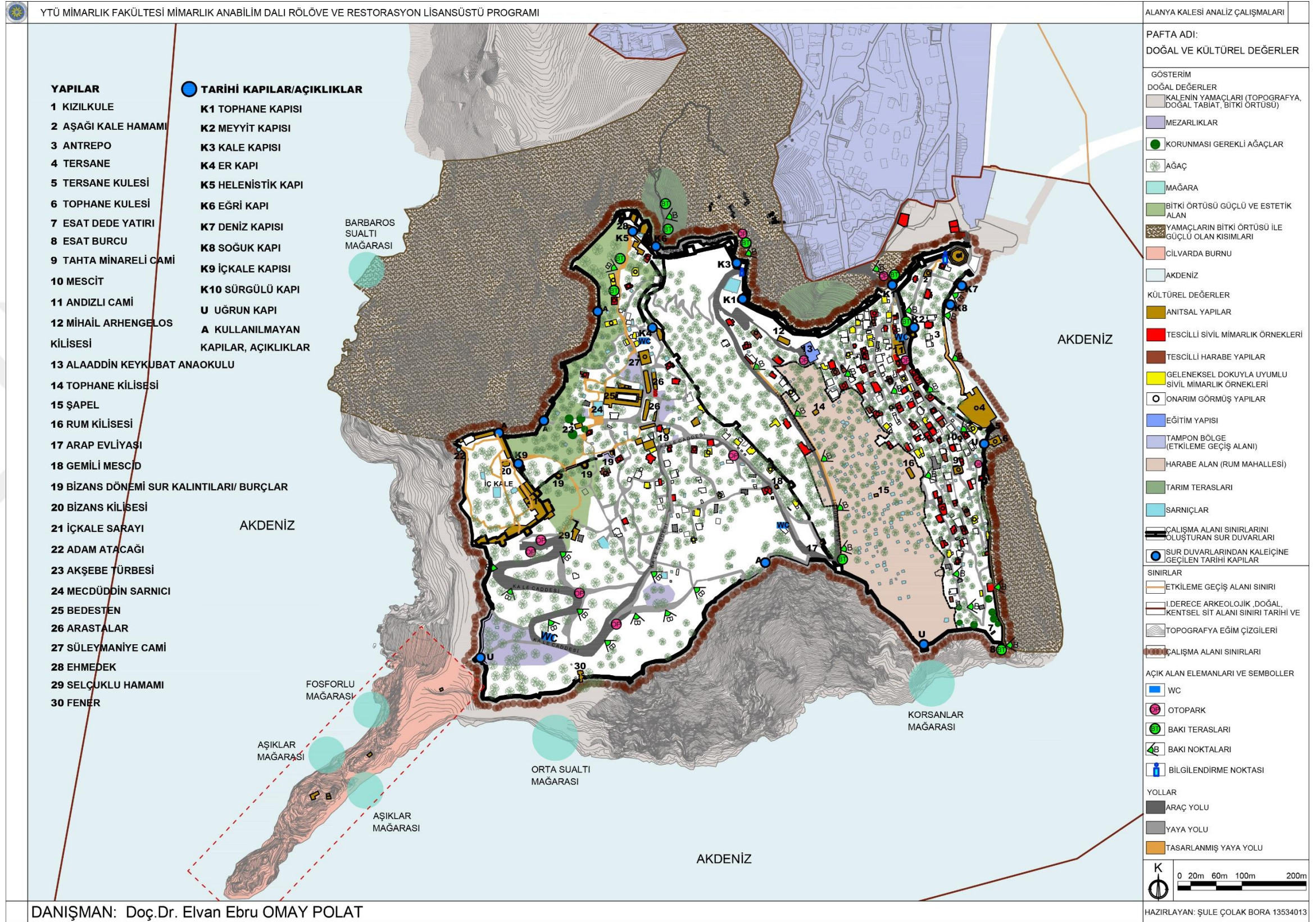
Kalenin yakın çevresinde koruma alanı dışında yer alan, tampon bölge konumunda olan etkileme geçiş alanı da kalenin kültürel değerleri arasında yer almaktadır (Şekil 3. 33). Bu alanlar ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde etkileme geçiş sahası olarak belirtilmiştir. Bu bölgenin koruma alanı dışında yer aldığı ve ikincil bir koruma alanı oluşturduğu, tarihi çevreyle beraber koruma alanlarını görsel, fiziksel ve sosyal olarak etkileyen alanlar oldukları tanımlanmıştır [46].

Alanya Kalesi'nin etkileme geçiş alanı kalenin kuzey tarafında yer almaktadır. Kara tarafından kaleye girişin sağlandığı tek alandır. Surların hemen yanında yer alması ile kaleiçi bölgesine oldukça yakın konumdadır. İkincil bir koruma alanı bölgesi sayılan bu kısım da korunması gerekli kültürel değerler arasında yer alan bir tampon bölgedir (Şekil 3. 33).

Şekil 3. 33 Etkileme geçiş alanından kaleye bakış [6]

Alanya Kalesi'nin barındırmış olduğu doğal ve kültürel değerleri tarafımda yapılan Şekil 3. 34 nolu analiz çalışmasında gösterilmiştir.

Şekil 3. 34 Alanya Kalesi'nin doğal ve kültürel değerleri analizi

3.2.2.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Sorunları

Alanya Kalesi'nin koruma sorunlarına bakıldığı zaman kalenin etkin kullanımını olumsuz yönde etkileyen, potansiyeli değerlendirilememiş alanlar, atıl halde kalmış yapılar, harabeler, açık alanlar göze çarpmaktadır. Çalışma alanı değerlendirildiğinde:

- Eşikte niteliksiz yapılaşma (etkileme geçiş alanı),
- Etkin kullanılamayan açık alanlar,
- Değerlendirilemeyen yapılar,
- Onarım gereken yollar.

Eşikte niteliksiz yapılaşma (etkileme geçiş alanı):

Alanya Kalesi'nin kuzeyinde bulunan ve Alanya şehir merkezi ile tarihi yarımada arasında bir köprü vazifesi gören bölge, 'Etkileme geçiş alanı' olarak adlandırılmıştır. Bu alana, koruma amaçlı imar planı kararlarında herhangi bir şekilde değinilmemiştir. Ancak konumunun tarihi yarımadaya oldukça yakın olması ve ikincil bir koruma alanı olarak nitelendirilmesi bakımından ilgili birimler tarafından planlamanın bir parçası olmalıdır. Alanın mevcut halinde analiz çalışmasında da görüldüğü üzere yerleşimin ve ulaşımın oldukça organik dağılımı alanı tanımakta ve bütüncül olarak algılamakta zorluk çıkarmaktadır. Ulaşım esnasında tarihi Alanya Kalesi'ne doğru yol alındığı, ancak yer yer görülebilecek yönlendirme tabelaları sayesinde anlaşılmaktadır. Bu bölge bugün kendi haline bırakılmış ve tarihi alandan kopuk vaziyettedir. Üzerinde yer alan yapılaşma plansız, çevrenin dokusuyla uyumsuz ve niteliksizdir (Şekil 3. 35).

Şekil 3. 35 Hava fotoğrafında etkileme geçiş alanı işaretlenmiştir [6]

Etkin kullanılmayan açık alanlar:

- Açık alan, dinlenme alanını eksikliği:

Kalenin bütününde meydan tanımının yapılabileceği veya buluşma, toplanma alanı olarak nitelendirebilecek herhangi bir açık alan düzenlemesi yer almamaktadır. Aynı zamanda dinlenme, rekreasyon, park alanı olarak kullanılabilecek bir düzenleme de tarihi alan içerisinde yapılmamıştır.

- Kentsel donatı eksikliği:

Tarihi alanda dilbirliğinin sağlanması açısından, ortak bir görsel dil ile tasarlanmış yönlendirme levhaları ve kentsel donatı elemanları yeterli değildir.

- Harabe alan ve harabe (H1) kararı almış yapı kalıntıları:

Kale'nin Tophane Mahallesi'nin büyük bir bölümünü oluşturan, harabe alan olarak tanımlanan bölge şu anda atıl durumdadır. Harabe alanın korunması ve sunumuna dair potansiyeli değerlendirilememektedir. Tarihi yarımadanın pek çok yerinde var olan ve günümüze kadar büyük bir kısmı ayakta kalmayı başarak ulaşmış olan yapı kalıntılarının ise plan kararında H1 olarak tanımlanması, kalıntılara müdahale edilmesine izin verilmemesine ve gün geçtikçe ayakta kalmış kısımlarının da yok olmasına ve alanın daha atıl bir vaziyet almasına sebep olmaktadır (Şekil 3. 36).

Şekil 3. 36 Harabe yapılardan fotoğraflar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

- Plan kararında tespit edilemeyen alanlar:

Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planında (AKKAİP) tespit edilemeyen alanlar olarak tanımlanan bölgeler analiz çalışmasında gösterilmiştir. Bu alanlar kalede tanımsız bir şekildedir ve oldukça büyük bir alanı kaplamaktadır. Alan günümüzde kendi haline bırakılmış, etkin bir şekilde kullanılamamaktadır.

- Süleymaniye Cami'nin avlusu:

Caminin günümüzde onarımı yapılmıştır. Yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından büyük ilgi gören bu cami Kale'nin en görkemli camisidir. Ancak böyle görkemli bir caminin avlusuna bakıldığında oran ve kurgu bakımından yetersiz görünmektedir. Caminin yakın çevresinde ilerlerken camiyi algılamak, avlusunda bulunan elemanların düzensiz yerleşimi nedeniyle oldukça güçtür. Avluda yer alan abdestlik, tuvalet ve lojman birimlerinin kurgusu camide avlu - meydan potansiyelini değerlendirebilecek şekilde uygulanmamıştır (Şekil 3. 37).

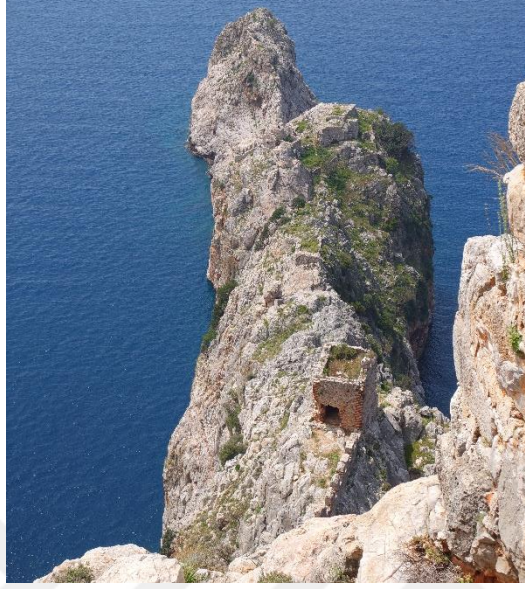

Şekil 3. 37 Süleymaniye Cami'nin avlusu (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019)

- Cilvarda burnu:

Cilvarda burnu Kale'nin denize doğru uzanan en güney noktasıdır. Günümüzde bu alana geçilmesi neredeyse imkansızdır ancak meraklıları zor şartlar altında bu alan geçiş yapmaktadır. Büyüleyici topografyası ve sarp bir kayalık üzerinde konumlanmış anıtsal yapıları ile oldukça ilgi çekici olan bu alan günümüzde kendi

haline bırakılmıştır. Üzerinde gerekli tedbirler ve önlemler alınarak meraklıları için cazip bir alan haline getirilebilecek bu alan günümüzde potansiyeli değerlendirilemeyip etkin kullanılamayan alanlar arasında kalmıştır (Şekil 3. 38).

Şekil 3. 38 Cilvarda burnundan bir fotoğraf (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

- Çocuk parkı:

Yakın zamana kadar çocuk parkı olarak kullanıldığı bilinen Tophane Mahallesi'nde Konstantinus Kilisesi'nin yanında yer alan alan günümüzde bakımsız, atıl bir halde kalmıştır. Tarihi yarımada bölgesinde gerek yetişkinler için gerekse çocuklar için yeşil alan, dinlenme, park gibi kamusal alan düzenlemeleri yer almamaktadır. Bu alanın çocuklar için potansiyeli değerlendirilemediği ve etkin olarak kullanılmadığı için Kale'de sorun teşkil etmektedir (Şekil 3. 39).

Şekil 3. 39 Eskiden çocuk parkı olarak kullanılan alanın günümüz halinden bir fotoğrafı [6]

- Esat burcu:

Esat burcu Tophane Mahallesi'nin en güney noktasıdır. Surların çevrelediği bir açık alan halinde olan bu bölge yakın zamana kadar 'Tophane şenlikleri' diye adlandırılan şenlik alanı olarak kullanılmaktaydı. Esat burcuna doğru ilerleyen yaya yolu üzerinde, kalede yaşayan halk kendi el emeği yaptıkları ürünleri sergileme, satma fırsatı buluyorlardı. Esat burcu denilen en uç kısımdaki açık alan ise şenliğin merkezi konumundaydı ve kimi zaman sahne olarak kimi zaman toplanma - buluşma alanı olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde alanda herhangi bir etkinlik düzenlenmemektedir. Ziyaretçiler yürüyüşlerini gerçekleştirirken tesadüf eseri içerisinde geçerek ilerlemektedirler. Alan atıl bir açık alan görünümündedir (Şekil 3. 40, Şekil 3. 44).

Şekil 3. 40 Hava fotoğrafında Esat Burcu işaretlenmiştir [6]

Değerlendirilemeyen yapılar:

Tarihi çevreye katkı sağlayacak anıtsal yapıların, tescilli yapıların, geleneksel dokuyu yansıtan sivil mimarlık örneklerinin ve sarnıçların birçoğu onarımı yapılmamış ve atıl halde kalmışlardır. Bu yapılar potansiyelleri değerlendirilip etkin bir şekilde kullanılamamaktadır.

Tophane ve Hisariçi Mahallesi'nde yer alan tescilli kültür varlıkları ve geleneksel dokuya uyumlu yapılar ele alındığında toplamda 56 tanesinin onarım gördüğüne 60 tanesinin ise onarım görmediğine önceki bölümde değinilmiştir. Oran olarak

bakıldığında yarısından fazlasının halen onarım beklediği anlaşılmaktadır. Potansiyel oluşturan bu yapılar etkin olarak kullanılmadıkları, değerlendirilmedikleri için sorun teşkil etmektedirler (Şekil 3. 41).

Şekil 3. 41 Alanya Kalesi'nde restore edilmesi gerekli kültür varlıklarından bazıları (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

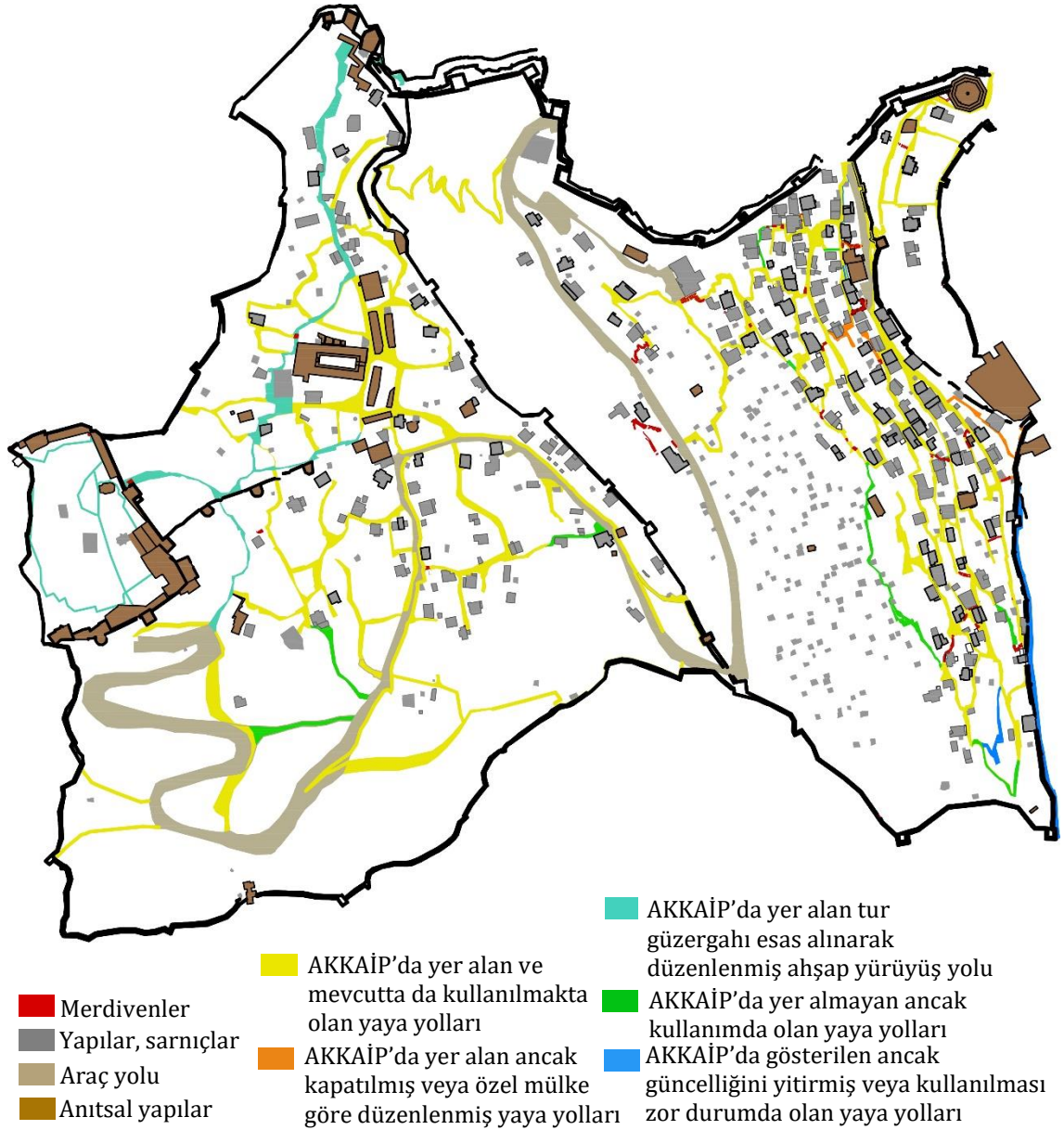
Onarım gereken yollar:

Yaya yolları Hisariçi Mahallesi'nde, Alanya Belediyesi tarafından koruma amaçlı imar planında yer alan tur güzergahı hattı esas alınarak "Alanya Kalesi Süleymaniye Camii İle İçkale Arasındaki Yürüyüş Yollarını Kapsayan Alanın Çevre Düzenleme Projesinin Hazırlanması İşi" kapsamında yapılmaktadır ve büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Ancak Tophane Mahallesi'nde yaya yolları en alt kotta yer alanlar dışında genel olarak bakımsız ve deforme olmuş durumdadırlar. Üst kotlara çıktıkça yaya yollarında yer yer çökmeler, malzeme kayıpları ve bitkilenme görülmektedir (Şekil 3. 42).

Şekil 3. 42 Fotoğraflarda yaya yolları üzerindeki bozulmalar görülmekte (Fotoğraf: Ş.Bora, 2019)

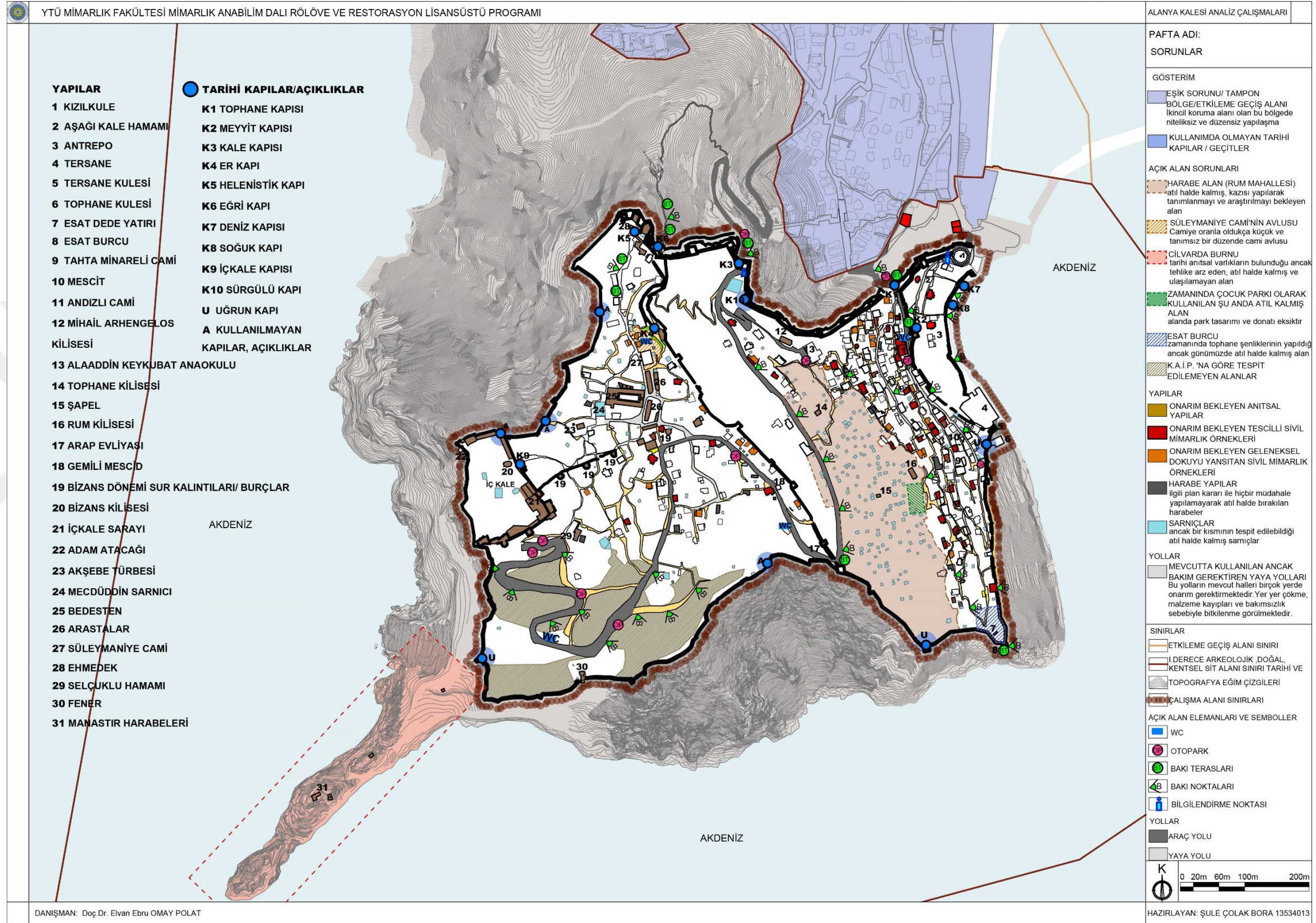
Ayrıca Alanya Kalesi içerisinde yer alan yaya yollarının mevcut kullanım durumları incelenmiştir. Bu yollar ile AKKAİP kararlarında yer alan kullanım kararları birlikte değerlendirilerek karşılaştırılmıştır. Yollarda ne gibi değişiklikler olduğu, günümüzde hangi yaya yollarının kullanıldığı veya kullanılmadığına dair yapılan tespitler analiz çalışması üzerinde ifade edilmiştir (Şekil 3. 43). Bu tespitler ileride önerilecek olan gezi güzergahları için altlık oluşturacak verilerdir.

Şekil 3. 43 Alanya Kalesi'nin yaya yolları AKKAİP (Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planı) eşliğinde değerlendirilmiştir

Bir diğerk sorun olarak ele alınan konu da, tarihi alan içerisinde ziyaretçiler için alanı tanımlayarak gezdiren birkaç yönlendirme ve bilgilendirme levhalarının dışında herhangi bir tanımlı ve yol gösterici elemanın, sistemin yer almamasıdır. Bu durum alanı btncl olarak algılamakta, tanımakta ve tarihi dokunun okunurluğuna kavramakta glk çıkarmaktadır. Günümüzde ziyaretçiler tarihi alanı ya rehber eşliğinde ancak belirli bir alanı görerek ya da yönlendirme olmadan keşfederek gezmektedirler. Ziyaretçiler için kontrollü, tanımlı bir rota olmadığı için güvenli olmayan tehlikeli alanlarda veya kültür varlıklarına zarar verebilecek bir kullanımla yürüyüşlerini tamamlamaktadırlar.

Kalenin bütününü ilgilendiren bir diğerk sorun da, günümüzde Alanya Kalesi'nde yapılacak olan her türlü müdahale için bakılan kaynağın Alanya Belediyesi tarafından KA-BA Eski Eserler Koruma ve Değerkendirme Mimarlık L.T.D. şirketine yaptırılan, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca (KVTKK) 23.07.99 gün ve 4308 sayılı kararla kabul edilen, "Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Kararları" şeklinde 1999 yılında yapılmış olmasıdır. Bu plan kararları üzerinden günümüze kadar herhangi bir güncelleme yapılmamıştır. Günümüz şartları ele alındığında bu durum da bir takım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğın harabe alanlar üzerinde alınan plan kararlarına bakıldığında bu harabelere herhangi bir müdahalenin yapılmaması söylenmektedir. Oysa harabe yapılara dair mevcut belgeler bulunmaktadır ve harabeleri uygun onarımlarla korumak ve yeniden işlevlendirmek mümkündür. Kalenin günümüzde daha etkin kullanılması için öncelikle Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planı kararları (AKKAİP), yetkili kurumlar ve ilgili disiplinler tarafından tekrar ele alınarak denetlenmeli ve güncelleştirilmelidir. Bu plan kararlarından günümüze kadar neler değışti, zamanla ne tür işlevler nasıl şekillendi, günümüzde ne tür gereksinimler gerekli gibi başlıklarla kalenin tekrar değerkendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 3. 44 Alanya Kalesi'nin koruma sorunları analiz çalışması olarak gösterilmiştir

3.2.2.3 Alanya Kalesi'nin Potansiyelleri

Alanya Kalesi'nin barındığı potansiyelleri değerlendirildiğinde bunlar 4 ana başlıkta ele alınmıştır:

- Kale içerisinde sunum potansiyeli olan yapı ve alanlar,
- Kale içerisinde yeniden kullanım veya yeni işlev kazandırma potansiyeli olan alanlar ve yapılar,
- Kale içerisinde rekreasyon potansiyeli olan alanlar şeklinde belirtilmiştir. Analiz çalışmasında da bu başlıkları ifade eden alanlar/ yapılar gösterilmiştir.

Sunum potansiyeli olan yapı ve alanlar:

Alanya Kalesi'nde sunum potansiyeli olan alanlar ve yapılar arasında Kalenin surları ve burçları, harabe alan (Rum Mahallesi) ve Cilvarda Burnu ele alınmıştır.

Kalenin surlarına ve burçlarına bakıldığında tarihi alanda var olan kentsel katmanları, nitelikli bir dokuyu görmek mümkündür. Bunlar tarihi çevreyi tanımlayan en belirgin öğelerdir. Kalenin silüetini oluşturmakta büyük rol oynamaktadırlar ve tarihi alanın içinde de tarihi çevreye bir fon oluşturmaktadırlar. Bu yönleriyle **surların ve burçların** sunum potansiyeli vardır (Şekil 3. 45).

Şekil 3. 45 Kalenin sunum potansiyeli olan sur duvarları (Fotoğraf: Sedat Çolak, 2018)

Tophane Mahallesi'nde büyük bir alanı kaplayan ve **harabe alan** (Rum Mahallesi) olarak tanımlanan bölge ise mevcut halinde barındırdığı tarihi yapı kalıntıları ile büyük bir arkeolojik alan görünümünde bir açık hava müzesidir. Bu alanın zamanla oluşmuş olan kendine has dokusu, yapıları alanların hemen yakınında farklı bir görsel efekt sunmaktadır (Şekil 3. 46).

Şekil 3. 46 Hava fotoğrafında harabe alan [6]

Şekil 3. 47 Harabe alanının daha yakından bir fotoğrafı (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

Cilvarda burnu da tez çalışmasının birçok yerinde bahsedildiği gibi özgün konumu ve etkileyici topografyası ile birçok gezginin ilgi odağı olmuştur. Bugün de ziyaretçiler için değerlendirilmesi gerekli potansiyeli olan bir alandır.

Yeniden kullanım veya yeni işlev kazandırma potansiyeli olan yapı ve alanlar:

Bu bölümde ele alınan başlıklar; onarım bekleyen anıtsal yapılar, tescilli yapılar, geleneksel dokuyu yansıtan yapılar ve harabe yapılar, çocuk parkı, Süleymaniye Camii'nin avlusu, esat burcu, Bedesten'in bahçesi ve karşı parseli, İçkale'nin doğu kapısının önünde yer alan açık alan şeklinde belirlenmiştir (Şekil 3. 50).

Onarım bekleyen yapılar, onarımları yapıldıkları takdirde yeniden kullanım veya yeni işlev verilmesi halinde mevcut yapıların alana kazandırılması bakımından potansiyel oluşturacak noktalardır.

Zamanında **çocuk parkı** olarak kullanılan yer günümüzde atıl bir vaziyette kalmıştır. Buranın onarımı yapılarak işlevi tekrar hayata geçirildiği takdirde tarihi alan içerisinde çocuklar için park imkanı sağlanmış olacaktır.

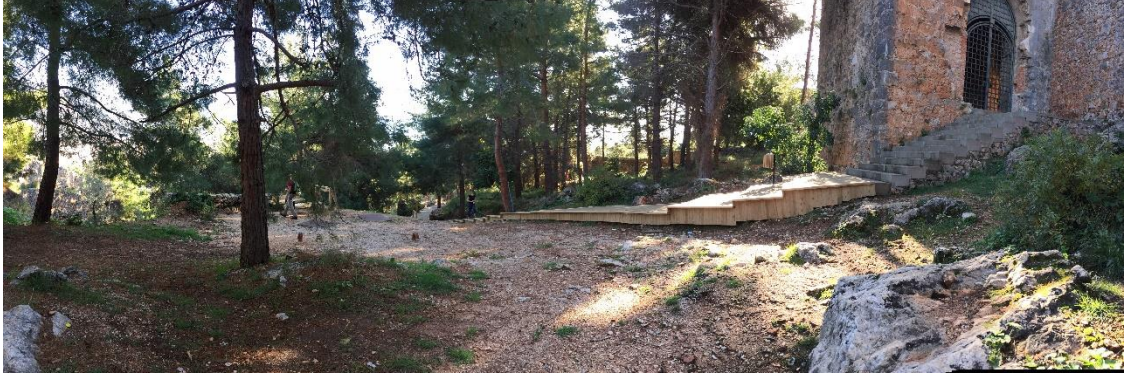
Süleymaniye Cami günümüzde çok sayıda ziyaretçi kabul etmektedir. Cami'nin avlusu önemli bir toplanma, bir araya gelme imkanı sunabilecek potansiyele sahiptir.

Esat Burcu'nun önceden edindiği şenlik alanı işlevi ile yeniden kullanıldığı takdirde tarihi alana toplanma-dinlenme potansiyeli sunacak nitelikte bir açık alan kazandırılmış olacaktır.

Bedesten yapısının plan kararında özel proje alanı olarak belirtilmiş olan bahçesi ve etrafında yer alan açık alan kalenin merkezi sayılabilecek konumdadır. Bu özelliği ile kültürel etkinlik alanı, kamusal amaçlı kullanıma imkan sağlayabilecek toplanma alanı işlevlerini gerçekleştirebilecek nitelikte bir potansiyel noktasıdır (Şekil 3. 48).

Şekil 3. 48 Hava fotoğrafında Bedesten yapısının bahçesi ve yakınındaki parseller
[6]

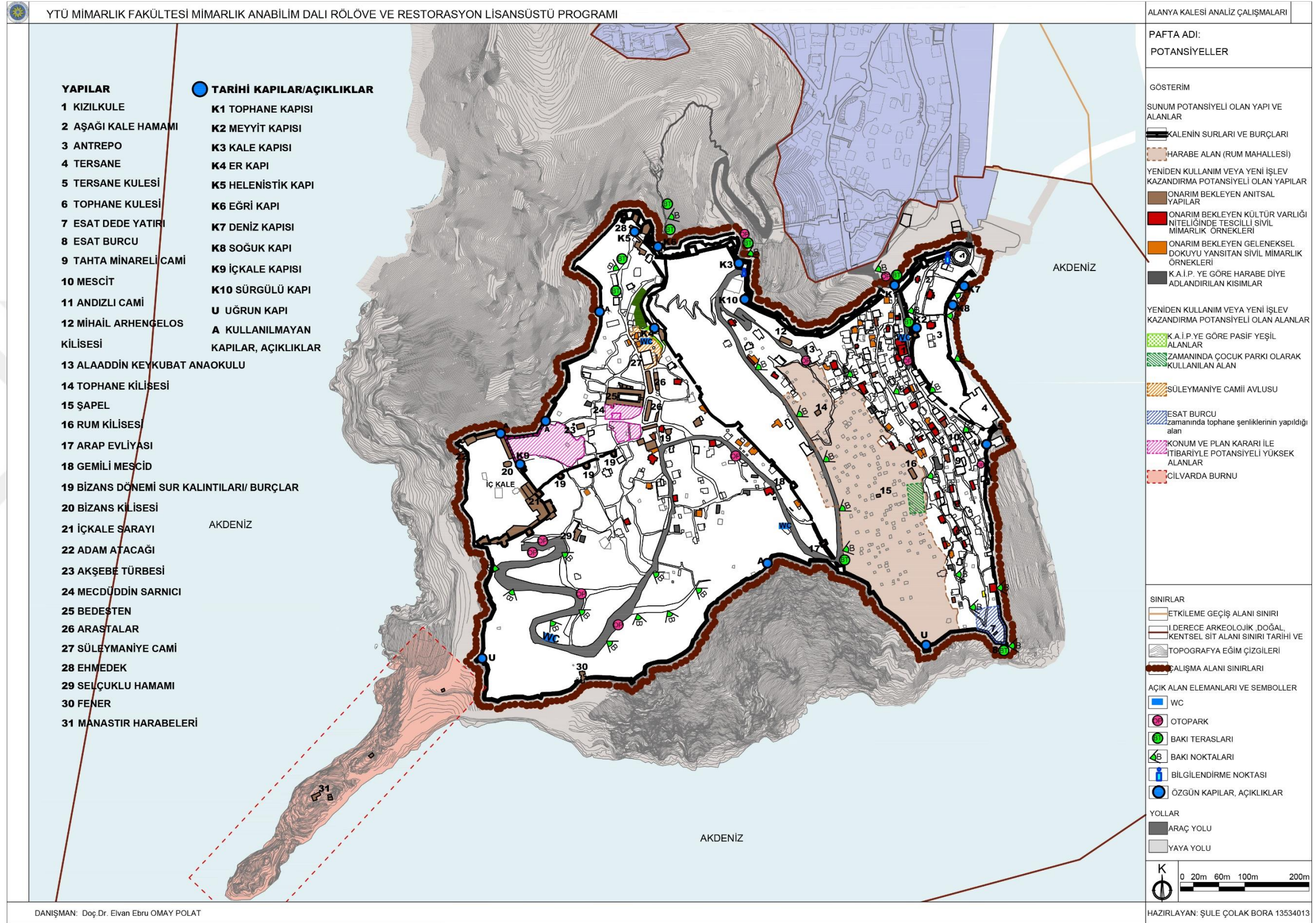
Şekil 3. 49 İçkale’ nin giriş kapısının önündeki açık alan (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

İçkale’ nin doğu kapısının önünde bulunan açık alan, mevcut doğal yapısı ve geniş düzlük alanı ile dinlenme, toplanma, bir araya gelme imkanı sunabilecek bir potansiyele sahiptir (Şekil 3. 49).

Rekreasyon potansiyeli olan alanlar:

Bu alanlar koruma amaçlı imar planında 'pasif yeşil alanlar, doğal hali ile korunacak alanlar ve bitki örtüsü güçlü alanlar' olarak belirtilen alanların mevcut halleri de göz önünde bulundurularak rekreasyon potansiyeli güçlü alanlar olarak belirlenmişlerdir. Kalenin tarihi ve doğal çevresi içerisinde dinlenme, bir araya gelme işlevlerinin değerlendirilmesi açısından potansiyeli yüksek alanlar olarak görülmektedir (Şekil 3. 50).

Alanya Kalesi’nin potansiyelleri tarafımda yapılan analiz çalışmasında gösterilmiştir (Şekil 3. 50).

Şekil 3. 50 Alanya Kalesi'nin potansiyelleri

ALANYA KALESİ'NİN DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİNİN ETKİN KULLANIMI VE SUNUMUNA YÖNELİK ÖNERİLER

4.1 Kalelerin Korunması ve Etkin Kullanımı

Kale yapılarının korunması ve etkin kullanımı, tarihi çevrenini bir parçası olan kültür miraslarının kent yaşantısına dahil edilmesini ve mirasın gelecek nesillere daha sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda örnek teşkil eden iyi korunmuş kale uygulamaları ulusal ve uluslararası ölçekte yer almaktadır. Bu bölümde kale yapılarına ilişkin koruma kavramları ile beraber korunmuş ve etkin kullanılmakta olan kale örnekleri incelenecektir.

4.1.1 Tarihi Kalelerin Korunmasına Dair Kavramsal Yaklaşım

“Koruma: Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürülebilmeleri için gerekli önlemleri alma.” [16] Korumanın asıl amacı miraslarımızın ömrünü uzatmaktır. Mirasların günümüze ulaşmış olan nitelikli hallerini ve estetik değerlerini ortaya çıkararak yapılacak olan onarımlarla koruma eylemi gerçekleştirilmiş ve böylece bu değerlerimiz gelecek nesillere aktarılmış olacaktır. Koruma faaliyetlerinin yapılma sebebi ise geçmişte yaşamış olan toplumların kültürel zenginliklerini ve o zamanda varmış oldukları teknik gelişmenin durumunu bizlere gösteren belgeler olmasıdır. Bu sayede geçmişini tanıyarak geleceğe örnek alma, yön verme için koruma eylemi oldukça gerekli bir eylemdir [47].

Korunması gerekli doğal ve kültürel değerleri barındıran tarihi çevreler, zengin kültürleri, birçok çeşit yapı üslupları, büyüleyici doğası, çok nizamlı olmayarak insanı etkisi altında bırakan sürpriz sokakları ve işçiliklerindeki incelik ve özen ile üzerinde yaşamış olan, izler bırakan yerleşimler hakkında bizlere ipuçları vermektedir [48]. O zamanki yerleşimleri, toplumları anlamamıza, tanımamıza büyük yardımda bulunmaktadır.

Tarihi çevreyi bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Bu bütünü meydana getiren ögeler yukarıda bahsettiğimiz fiziki yapılanmanın yanında bu çevrede yaşamış olan geçmiş uygarlıkların yaşam biçimi ve sosyo-kültürel değerlerdir [47]. Tarihi çevrenin kimliğini oluşturan bu değerler korunması gerekli doğal ve kültürel miraslarımızdır. Tarihi kale yapıları da bu kimliğin içerisinde yer alan kültürel miraslarımızı oluşturan öğelerdendir.

Geçmişten bugüne kadar koruma ilkeleri, tarihi yapılar, alanlar ve kentler, doğal ve kültürel miras, kültürel kimlik gibi konularda gelişen koşullara göre güncellenerek, yönlendirici rehber niteliğinde olan çeşitli ilkeler ve kararlar; UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşlar tarafından Venedik Tüzüğü esas alınarak belirlenmiştir. Bu ilkeler ile dünya genelinde koruma konusunda gerçekleştirilecek olan tutum ve yaklaşım şekillerinin anlaşılmış olacağı düşünülmüştür.

Doğal ve kültürel mirasın korunmasına dair koruma kararları 1972 yılında gerçekleştirilen Dünya mirası antlaşması ile ele alınmıştır. Böylece bu antlaşma ile doğal ve kültürel değerlere ilişkin kararların, UNESCO nezdinde uluslararası bir sözleşme ile oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu kararlar arasında doğal ve kültürel mirasta gerçekleşecek olan herhangi bir bozulmanın veya yok oluşun tüm dünyanın mirasına etki edecek olan bir zararı ortaya çıkaracağından, kültürel ve doğal mirasın büyük bir öneme sahip olduğu ve bu sebeple tüm dünyanın mirasının bir parçası olarak korunması gerektiği, bu varlıkları korumada belirlenen kararların ne şekilde olursa olsun dünyadaki tüm toplumlar için öneminin gösterilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir [49].

Kültürel miraslar arasında kabul edilen kale yapıları, tarihteki ilk kentlerin savunma amacıyla yüksek tepelerde surlarla çevrili bir şekilde oluşturdıkları yapılardır. Bu yapıların korunmasına ilişkin detaylı kararlar 2016 yılında kurulan ICOFORT (International Scientific Committee on Fortifications and Military Heritage – ICOMOS Uluslararası tahkimatlar ve askeri miras komitesi) tarafından oluşturulmuştur [50]. Bu kuruluş tarihi ve askeri mirası konu almakta ve bunlar üzerinde koruma ve yönetim kararlarını belirlemektedir. Askeri mirasın anlaşılmasını, araştırılmasını amaçlar ve bunların öğrenilmesi için gerekli eğitimleri teşvik etmektedir. Uluslararası çerçevede yeni bir kuruluş olan ICOFORT dışında bu

konuya ilişkin başka bir karara veya bu yapıları özellikle ele alan herhangi bir başka konuya rastlanılmamıştır.

Ulusal çerçevede kale yapılarına ilişkin kararlara bakıldığında, resmi gazetede yayınlanan, "2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" na [51] göre:

"Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkâmlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgâhlar; çeşme ve sebiller, imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar, külliye, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir." maddesi yer almaktadır.

Bu madde gereğince kale yapılarının taşınmaz kültür varlığı eserler olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak kale yapıları özelinde burada tanımlanan sınıflandırma dışında herhangi bir karara, değerlendirmeye rastlanılmamıştır.

Günümüzde tarihi kale yapılarının onarımı Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde 1990 yılında kurulan ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) Vakfı da bu onarımlara yol gösterici konumda destek olmaktadır.

4.1.2 Tarihi Kalelerin Etkin Kullanımı ve Sunumu

Tarihi çevreler ve içerisinde barındırdıkları doğal ve kültürel değerler, korunabildiği ve modern çağın yaşam şartları, tarzları ile birleşebildiği zaman o çevrede yaşayan toplumların kimliği oluşmuş olacaktır. Bu doğrultuda bu değerlerin yaşamasını sağlamanın gerekçesi de tarihi alanların yeniden yaşatılması, farklı fonksiyonlara göre değerlendirilmesi ve toplumun yaşantısına entegre olmasıdır. Yeniden değerlendirme kavramı tarihi eserin eski değerinin ortaya çıkarılması, eserin okunur ve görünür bir hal alması demektir. Böylece artık değerlerin yerinde dondurarak korunması algısından uzaklaşarak çağın ihtiyacına göre yaşatma anlayışı benimsenmektedir [52].

Tarihi alanların korunması, yeniden değerlendirilmesi konusu farklı tarihi alanlarda değişkenlik gösterebilmektedir. Bir alanda alınacak müdahale kararı bir başka alan için uygun olmayabilir. Bu sebeple her tarihi alanın kendine has bir yönetim planı hazırlanmaktadır.

Tarihi alanlarda yapılacak müdahale kararları için öncelikle yetkili idareler tarafından yönetim alanları belirlenmektedir. Bu belirlemede sit alanı, ören yerleri ve etkileşim alanları araştırılıp etütleri yapılmaktadır. Yönetim planı da seçili alana atanan başkanın eşgüdümünde alanın nitelikleri dikkate alınarak çeşitli meslek gruplarından gelen uzmanlarca hazırlanmaktadır. Yönetim alanlarına ilişkin usul ve esaslar “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmiştir [53].

Ülkemizde 2863 sayılı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda yer alan karara göre yönetim alanı; sit alanı, ören yerleri ve etkileşim alanlarının doğal birlikteliği içinde etkin bir şekilde korunması yaşıatılması, değerlendirilmesi, belli bir sağgörü ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel gereksinimleri ile örtüştürülmesi amacıyla oluşturulan alanlar olarak tanımlamıştır. Yönetim planı ise; yönetim alanlarının korunması, yaşıatılması, değerlendirilmesi için çeşitli projeler dikkate alınarak oluşturulan, her beş yılda bir gözden geçirilerek düzenlenen planlardır [51]. Böylece yönetim alanları, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarına yönelik koruma ve kullanımı esas alan ve bu amaca yönelik faaliyetleri kapsayan tarihi alanlardır.

Yönetim planı tanımlamalarına Uluslararası çerçevede bakıldığında ise ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) tarafından 2011 yılında Paris’te yapılan “Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri”nde yönetim planı; “Yönetim Planı kültür mirasının korunması için kullanılacak tüm strateji ve araçları ayrıntılı olarak tanımlayan ve aynı zamanda çağdaş yaşam gereklerini karşılayan bir belgedir.” şeklinde tanımlanmıştır. Yasal, parasal, yönetsel ve korumaya yönelik belgeler ile Koruma ve İzleme Planlarını içerir tarihi alanlarda iyi bir yönetim yapıldığı zaman tüm paydaşların arasında kapsamlı bir iletişimin oluşması sağlanacağından, tarihi kentlerin iyi bir şekilde

korunabilmesi, yaşaması ve sürdürülebilir olması açısından şart olduğu açıklanmıştır [50].

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen ve 27/11/2015 tarih ve 26006 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Alan yönetimi ile anıt eser kurulunun kuruluş ve görevleri ile yönetim alanlarının belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik" 'te açıklanan alan yönetiminin hedefleri şu şekildedir [53];

- a) Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,
- b) Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,
- c) Alanın değerini arttırarak uluslararası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,
- d) Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslararası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,
- e) Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,
- f) Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,
- g) Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,

h) Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanmasıdır.

Alan yönetimi hedefleri belirtildiği üzere 8 maddede tanımlanmıştır. Bu maddelerden özellikle a, b, g maddelerinde; sosyal, kültürel, doğal ve benzeri açılardan alanların korunması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğine, koruma, erişim ve sürdürülebilirlik için toplumla bağdaşan yollar üretilmesi gerektiğine, tarihi alanların koruma onarım ve  evre düzenlemeleri ile birlikte korunarak yaşatılmasının ve kullanılmasının gerekliliğine değinilmiştir. Bu gereklilikler tez çalışmasının da konusu ve amacı ile örtüşmektedir.

Dünya genelinde bu konuya bakıldığında, 2008 yılında Kanada'nın Quebec şehrinde sunulmuş olan "ICOMOS Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğü"nde (The ICOMOS Charter of Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites) alan yönetimi hedefler ř  şekilde belirtilmiştir [54];

1. Kültürel miras alanlarında anlayışın ve takdirin sağlanması ve göçmen halkın kendi yararı ve koruma adına bilinçlendirilmesi ve katılımının sağlanması.
2. Kültürel miras alanlarının anlamını, kabul görmüş bilimsel ve sistematik yöntemlerle olduğu kadar yerel-kültürel gelenekler ile de dikkatle belgelenmiş özgünlük beyanı yoluyla çeşitli sınıflardaki kitlelere iletmek.
3. Kültürel miras alanlarının soyut ve somut değerlerinin kendi doğal ve kültürel ortamında ve sosyal çevresinde korunması.
4. Kültürel miras alanlarının  zg nl ğine, tarihi doku ve kültürel değerlerinin önemini aktararak ve bu alanları elverişsiz canlandırma strüktürlerinin olumsuz etkisinden, ziyaretçi baskısından, yanlış ve uygunsuz canlandırma müdahalelerinden koruyarak saygı gösterilmesi.
5. Kültürel miras alanlarındaki sürdürülebilir korumaya, halkın devam eden koruma çalışmalarına karşı anlayış ve katılımını artırarak ve canlandırıcı altyapının uzun süreli ve periyodik bakımının sağlanması yoluyla katkıda bulunmak.
6. Kültürel miras alanlarındaki canlandırma faaliyetlerinin kapsayıcılığını, canlandırma programlarının kalkınma ve y r tmesindeki paydaşların ve bağlantılı toplulukların gelişimini kolaylaştırma yoluyla desteklemek.

7. Mirasın canlandırma ve sunumu için, teknoloji, araştırma ve eğitimi içine alan teknik ve profesyonel yönergeler geliştirmek. Bu yönergeler sosyal bağlamına uygun ve sürdürülebilir olmalıdır. [55]

Bu tüzükte hedefler 7 maddede tanımlanmıştır. Bunlardan özellikle 3, 5 ve 7 nolu maddelerde; kültürel miras alanlarının değerlerinin kendi doğal ve kültürel ortamlarında korunması, bu alanlar için sürdürülebilir korumaya katkıda bulunulması, mirasların canlandırma ve sunumu için teknikler geliştirilmesi ve bunların sürdürülebilir olması gerektiğine değinilmiştir. Bu maddeler tez çalışmasının da konusunu oluşturmakta ve hedefleri arasında yer almaktadır.

4.1.3 Tarihi Kalelerde Uygulanmış Koruma, Etkin Kullanım ve Sunum Örnekleri

Tarihi alanların ziyaretçiler için kentsel dokuyu yerinde görüp hayal edebilecekleri ve bütünlüğü bozulmamış bir tarihi alan sunmak kültür varlıklarının korunmasının sürekliliği için oldukça önemlidir. Koruma eylemi gerçekleştirilmemiş, kaderine terk edilmiş tarihi alanlar zamanla yok olmaya mahkumdur. Bu alanlar araştırılıp bilgiye dönüştürülmediği takdirde de pek çok kişi için bir anlam ifade etmeyecektir. Bu sebeple kültür yapılarının halka aktarılması gerekmektedir. Kültür varlığı ile toplum arasında bağ kurulmuş ve böylece tarihi eserler anlam kazanmış olacaktır. Tarihi alanların yaşatılması için başta UNESCO olmak üzere bütün kuruluşların doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik gayretleri desteklenmeli ve yerel, ulusal düzeyde bu çabalar devam ettirilmeli ve sürekliliğinin sağlanmasında itici güç olunmalıdır.

Ulusal ve uluslararası düzeyde örnek teşkil eden korunmuş, etkin kullanımda olan ve barındırdığı değerlerinin sunumuna yönelik örnek olabilecek nitelikte tarihi kale yapıları araştırılmıştır. Bu araştırmada öncelikle UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan kaleler incelenmiştir. Bunlar dışında kale yapılarında uygulanmış örnek olabilecek çalışmalar da araştırılmıştır.

Kale örnekleri seçilirken göz önüne alınan kriterler, tez çalışmasının amacı da esas alınarak kale yapılarında ve yakın çevrelerinde yapılan müdahalelerde özellikle,

açık alan düzenlemeleri, yürüyüş yolları, toplanma-etkinlik alanları, dinlenme alanları, kent mobilyaları dikkate alınmıştır.

Buda Kalesi/Budapeşte (Macaristan)

Macaristan'ın tarihindeki önemli dönemleri gösteren bu kale eşsiz manzarası ile de dikkat çekmektedir. Tarihi yapı ve yakın çevresindeki eski dokusuyla kentsel dokuda korunmuş, üstün evrensel değer niteliklerini barındıran bir kale olarak 2002 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır [56].

Günümüzde kalenin avlusu içerisinde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Şekil 4. 1 ve Şekil 4. 2'te görüldüğü üzere etkinlik alanı için dilbirliğini sağlamak amacıyla satış birimleri tasarlanmıştır. Kalenin avlusunda peyzaj ve oturma elemanı uygulamaları ile sabit bir açık alan düzenlemesi oluşturulmuştur. Etrafındaki sert zemin üzerinde de geçici satış birimleri sıralanmıştır.

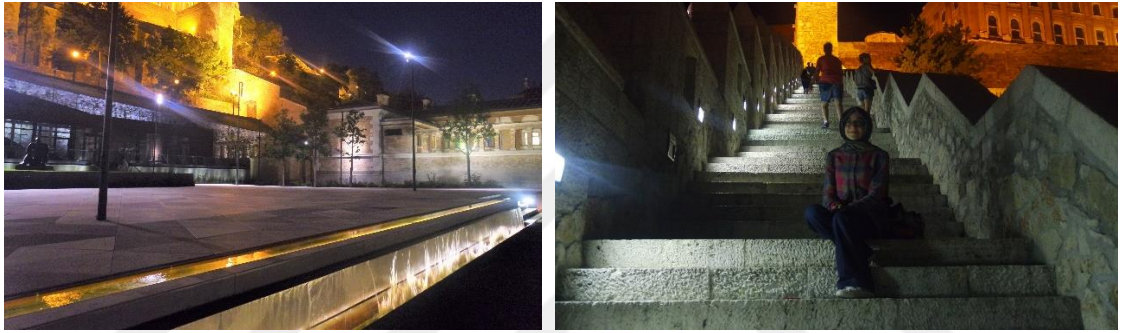

Şekil 4. 1 Buda Kalesi'nin avlusunda açık alan düzenlemesi ve etkinlik [56]

Kaleye ulaşırken çeşitli yollardan, merdivenlerden çıkılmaktadır. Bu ulaşımı sağlarken konforun ön planda olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ulaşım hatlarında ve açık alan zemin düzenlemelerinde modern yaklaşımlar ve aydınlatma uygulamaları kalenin algılanabilirliğini artırmaktadır (Şekil 4. 2, Şekil 4. 3).

Şekil 4. 2 Dilbirliği içinde düzenlenmiş satış birimleri [56], sağda Kaleye ulaşmak için merdiven ve asansör düzenlemesi görülmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2015)

Şekil 4. 3 Avlu zemininde ve merdivende aydınlatma düzenlemeleri (Fotoğraf: Ş. Bora, 2015)

Carcassonne Kalesi/Fransa

Kale ortaçağ döneminin önemli bir eseridir. Kale ve yakın çevresi tepe üzerine kuruludur ve bu bölge ortaçağ döneminden kalma bir kasaba görünümündedir. Şehrin tepesinde kurulmuş olması ve içeriisinde eski bir kenti barındırması sebebiyle Alanya Kalesi ile benzerlik göstermektedir (Şekil 4. 4).

Yapıya, modern koruma alanının kurucularından kabul edilen Viollet-le-Duc tarafından 19. yüzyılın ikinci yarısında uzun süren bir restorasyon çalışması yapılmıştır. Bu haliyle de önem kazanmıştır. Geç antik dönemden kalan duvarlar üzerine gelişim gösteren bu ortaçağ kalesi, 1997 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır [56]. Yapının koruması gerçekleştirilerek günümüzde ziyaretçiler tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

3 km lik bir alanı çevreleyen kale, içerisinde 2.500 yıllık eski şehir yer almaktadır. Bu eski şehir içerisinde ziyaretçilere yönelik dükkanlar, restoranlar, müzeler yer almaktadır. “Ortaçağı bugün yaşamak” şehrin sloganıdır ve dediği gibi eski şehir bugün de yaşanır vaziyettedir [57].

Şekil 4. 4 Carcassonne Kalesi (Fotoğraf: thewoodpecker.com)

Kalede yapılan etkin kullanım düzenlemelerine bakıldığında Şekil 4. 5’de görüldüğü üzere kaleye girilen kapının yanında yer alan duvarda yapılan kademelenme oturma elemanı işlevini de görmektedir. Kalenin sur duvarları günümüzde yürüyüş hatları olarak kullanılmaktadır. Sur duvarları arasındaki boşluk kısımlarda ve duvarın olmadığı taraflarda güvenlik sebebiyle korkuluk uygulanmıştır (Şekil 4. 5).

Şekil 4. 5 Solda Kaleye giriş kapısı ve duvardaki kademelenme [56], sağda ise Kale duvarlarında yürüyüş görülmektedir (Fotoğraf: trip101.com)

Kalenin en önemli özelliklerinden bir tanesi de sürekli yaz aylarında çeşitli festivaller düzenleniyor olmasıdır. Kale duvarları içerisinde “Carcassonne Festivali”

düzenlemektedir. Bu etkinlik için kale içerisinde izleyiciye yönelik büyük bir oturma alanı düzenlenmiş, geniş bir sahne alanı oluşturulmuştur. Böylece kalede tarihi atmosfer içerisinde ihtiyaca binaen büyük bir toplanma- etkinlik alanı oluşturularak tarihi kalenin etkin kullanımı sağlanmaktadır (Şekil 4. 6).

Şekil 4. 6 Günümüzde Kale etkin bir şekilde kullanılmakta ve içerisinde birçok etkinlik yapılmaktadır (Fotoğraf: baris-france.com)

Kral Edward Kaleleri ve Surları/İrlanda

Yapı, askeri mimarinin parçalarından olan çift duvarları ve oranları dengeli bir şekilde oluşturulmuş olan planlaması ile benzersiz bir eser olarak gösterilerek 1996 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. Yapı adını İngiltere'nin baş mimarı olan Kral I. Edward'tan almaktadır.

Yapının duvarları içerisinde birbirine geçiş imkanı sağlayan yürüyüş hatları ile dikkat çekmektedir. Avlu içerisinde düzenlenmiş olan yaya yolları ve meydan ilişkisi bakımından ortaçağ mimarisinin değerli bir askeri yapısı olarak görülmektedir [56].

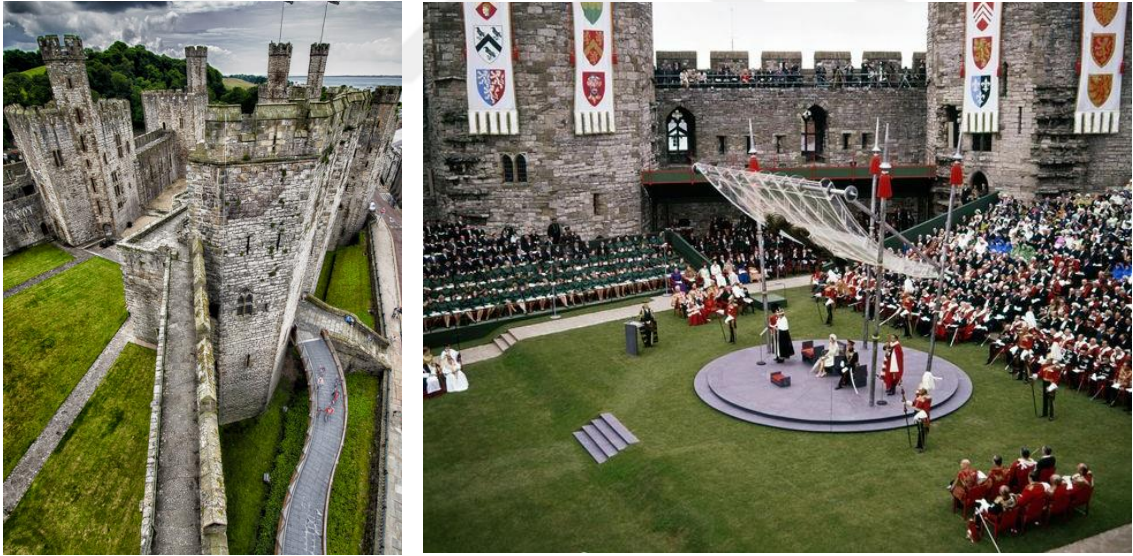
Kalenin etrafında yer alan sur duvarlarının üzeri yine yayalar için yürüyüş yolu olarak düzenlenmiştir. Aynı zamanda kıyıya dönük bir şekilde konumlanması seyir alanı yürüyüş imkanı sunmaktadır. Bu özelliği ile Alanya Kalesi ile benzerlik göstermektedir (Şekil 4. 7).

Etkin kullanım örneklerine bakıldığında, kalenin duvarları içinde yer alan açık alanlar ziyaretçiler için sert zemin yürüyüş yolları ve boş alanlar yeşil çim olarak

düzenlenmiştir. Bu uygulama yöntemi ile açık alanlar daha tanımlı ve anlaşılır görünmektedir. Kot farkına göre zemin malzemesi ile uyumlu merdivenler ve uygun yerlerde oturma elemanları tasarlanmıştır. Kalenin girişinde farklı formu ve malzeme seçimiyle yeni tasarlanan yürüyüş yolu yapılmıştır. Kalede açık alan içerisinde, kale duvarlarının hemen önünde etkinliklere yönelik sahne platformu ve geniş bir izleyici oturma alanı düzenlenmiştir (Şekil 4. 8).

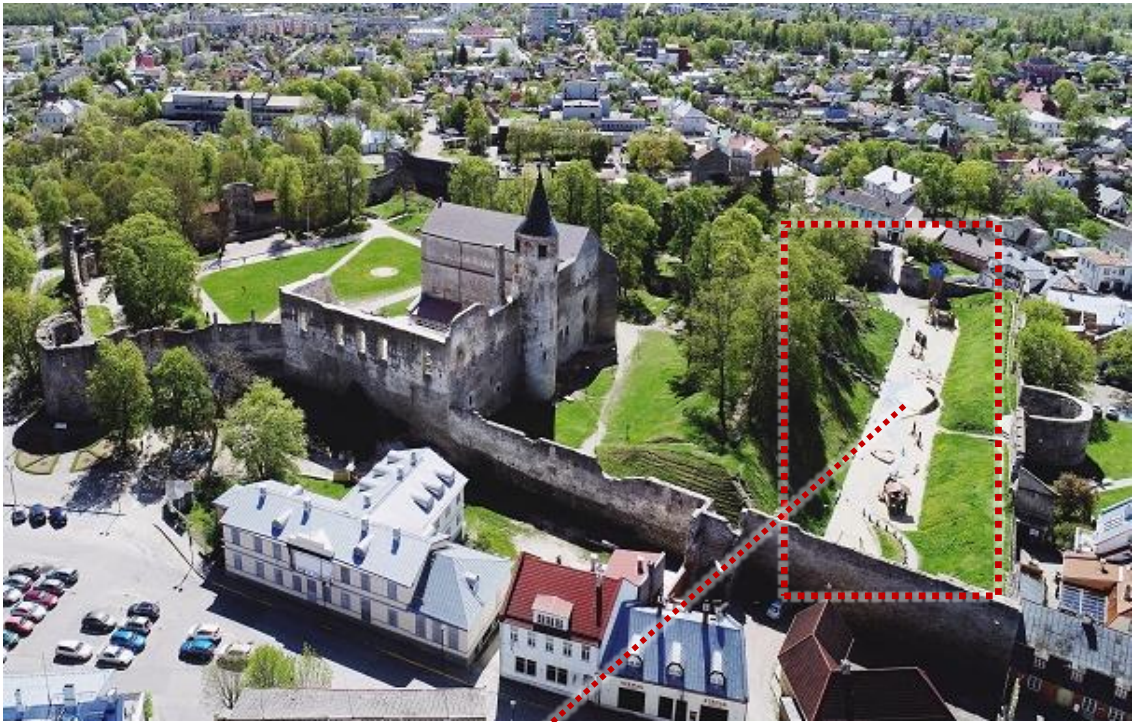
Şekil 4. 7 Kalenin çevresinde ve avlusunda yürüyüş yolları düzenlemesi [56]

Şekil 4. 8 Solda sur üzerinde yürüyüş yolu ve yeni düzenlenen yaya yolu (Kaynak: anotherheader.wordpress.com), sağda ise Kale içerisinde etkinlik ve toplanma alanı düzenlemesi (Fotoğraflar: dailypost.co.uk)

Haapsalu Kalesi/Estonya

Kale 13. yüzyıl ortalarında kurulan bir ortaçağ kalesidir [58]. Kalenin bahçesinde ekinlik alanları oluşturularak gençlere, çocuklara yönelik park alanları düzenlenmiştir (Şekil 4. 9, Şekil 4. 10). Kale, duvarları üzerine uygulanan modern tarzdaki müdahaleleri ile dikkat çekmektedir. Ziyaretçilerin kullanımına yönelik konforu ön planda tutan bu yeni müdahaleler, tarihi yapılarda etkin kullanım için fikir vermektedir. Merdivenler, duvarlar üzerinde veya yanında yer alan yürüyüş yolları, yeni kapılar, korkuluklar gibi elemanlar tarihi yapıdan ayrışması için zıt bir renk ve malzeme seçimi ile uygulama yapılmıştır (Şekil 4. 11).

Şekil 4. 9 Haapsalu Kalesi ve yakın çevresi (Fotoğraf: linnus.salm.ee)

Şekil 4. 10 Kalenin bahçesindeki etkinlik alanları (Fotoğraflar: linnus.salm.ee)

Şekil 4. 11 Kale içerisinde etkin kullanıma yönelik düzenlemeler (Fotoğraflar: linnus.salm.ee, loftcn.com)

Kale yapısı içerisinde tonozlu taş duvarlı mekanlar sergileme-sunum alanı olarak kullanılmıştır. Sunumda kullanılan aydınlatma ve şeffaf bilgilendirme panoları tarihi yapının algılanabilirliğini artıran hafif dokunuşlar olarak görülmektedir (Şekil 4. 12).

Şekil 4. 12 Müze olarak kullanılan yapının tonozlu bölümü içinde sergileme-sunum uygulaması (Fotoğraf: loftcn.com)

Dubrovnik Kalesi ve Surları/Hırvatistan

Dubrovnik eski şehri, etrafında sur duvarları ile çevrili bir orta çağ kentidir. Bir tarafının denize bakıyor olması ve bir kısmının da kayalık üzerinde yer alması bakımından Alanya Kalesi ile benzerlik göstermektedir (Şekil 4. 13). Eski kent ve etrafında yer alan sur duvarları, kuleleri ile tarihi alan 1979 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne eklenmiştir. 2005 yılında UNESCO tarafından başlatılan onarımlarla eski halini geri kazanmıştır [59]. Sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları düzenlenmiş, bir tarafta eski kent bir tarafta deniz görünümü arasında bir gezi yapılmaktadır. Yürüyüş giriş çıkış kontrolleri sağlanarak belli bir ücret karşılığında tamamlanmaktadır. Sur duvarlarında yer alan kulelerin üzeri de bakı terasları olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4. 14). Tarihi kent içerisinde de onarımlar yapılarak turistik amaçlı kullanıma yönelik müzeler, tiyatrolar, sergileme alanları gibi kültürel amaçlı işlevler verilmiştir.

Şekil 4. 13 Dubrovnik eski kenti ve sur duvarları (Fotoğraf: climbermonkeysabroad.com)

Şekil 4. 14 Sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları, bakı terasları (Fotoğraflar: dailydream360.com, pinterest.com, travel-experience.com)

Diyarbakır Kalesi/Türkiye

Diyarbakır Kalesi Roma döneminden Osmanlı dönemine kadar izler taşıyan, surlarla çevrili, içkale ve dışkale diye adlandırılan bölümleri olan kale yapısıdır. Kalenin surları dünyadanın en uzun ve geniş surlar arasında sayılmaktadır. Yığma sur duvarları, kapıları, yazıtları ile yapı 2015 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır [56].

Kalenin sur duvarları etrafında yeşil alanlar ve ziyaretçiler için yürüyüş yolları düzenlenmiştir. Yürüyüş yollarında da yer yer oturma alanları ve kent mobilyaları yerleştirilmiştir (Şekil 4. 15).

Şekil 4. 15 Kalenin surları çevresinde açık alan düzenlemeleri [56]

Kalenin İçkale bölümünde restorasyon çalışmaları yapılmıştır. İçerisinde yer alan tarihi höyüğü, sarayı, cami ve türbesi, eski cezaevi, eski adliye binası gibi tarihi eserleri ile açık hava müzesi görünümündedir. İçkale'de yer alan müzede ise kazılarda çıkarılan eserler sergilenmektedir (Şekil 4. 15, Şekil 4. 16, Şekil 4. 17).

Açık alan içinde yapılan kamusal alan düzenlemeleri ve kent mobilyaları ile kale günümüzde etkin bir şekilde kullanılmaktadır (Şekil 4. 18).

Şekil 4. 16 Suriçinde açık alanda kent mobilyaları ve arkada İçkale müzesi (Fotoğraf: youtube.com)

Şekil 4. 17 Kalenin İçkale bölümünde açık alan düzenlemeleri ve kamusal alan kullanımı görülmektedir (Fotoğraf: youtube.com)

Açık alanda yer alan kademelenmeler yürüyüş yolları ve oturma alanları ile uygun bir şekilde düzenlenmiş, kamusal kullanım ihtiyacını karşılayacak boyut ve nitelikte uygulamalar yapılmıştır (Şekil 4. 17).

Şekil 4. 18 İçkalede tarihi yapılar ve açık alan düzenlemeleri (Fotoğraf: sozcu.com)
Sinop Kalesi

Kale M.Ö. 7. yüzyılda kurulmuştur ve Roma, Bizans ve Selçuklu dönemlerinden kalma izler taşımaktadır. Kalenin 3 m genişliği ve 30 m yüksekliği bulan sur duvarları 2050 m uzunluğundadır. 2013 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır [60].

Kale günümüzde etkin bir şekilde kullanılmaktadır ve sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları, kent mobilyaları düzenlenmiştir (Şekil 4. 19).

Şekil 4. 19 Sinop Kalesi'nin sur duvarları üzerinde yürüyüş yolları ve kent mobilyaları düzenlemeleri (Fotoğraf: gezenek.com)

Kilitbahir Kalesi/ Çanakkale

Kilitbahir Kalesi 1462-63 yıllarında, Fatih Sultan Mehmet tarafından Çanakkale boğazına boğazın kontrolü için yaptırılmıştır. Adının anlamı “Denizin Kilidi” olduğu için Kilid-ül Bahir denilmiştir. Tarihsele süreçlerde çeşitli restorasyonlardan sonra günümüzde 2011-2013 yıllarında bir restorasyon daha geçirmiştir [61]. 1980 yılında da kültür bakanlığınca korunması gerekli kültür varlığı olarak seçilmiştir [62].

Günümüzde Kültür Bakanlığı tarafından yapılan restorasyon çalışmasında çevre düzenlemesi içerisinde açık alan düzenlemeleri, yaya yolları, sergileme gibi düzenlemeler yapılmıştır (Şekil 4. 20, Şekil 4. 21) Kaleye müze işlevi verilmesi ile de etkin kullanımın sağlanması amaçlanmıştır. Kale farklı formu ile ve yeni yapılan düzenlemeleri ile dikkat çekmektedir.

Şekil 4. 20 Kilitbahir Kalesi çevre düzenlemesi (Fotoğraf: fikriyat.com)

Şekil 4. 21 Kale içerisinde ahşap yürüyüş yolu ve sunum- sergi düzenlemesi (Fotoğraf: fikriyat.com)

Kalenin “kale müze” olarak hizmet etmesi hedeflenerek avlusunda ve kale içinde kalenin tarihteki işlevleri esas alınarak çeşitli canlandırma çalışmaları yapılmıştır. Açık alan içerisinde aynı zamanda bir tane mini bir amfi düzenlemesi de uygulanmıştır. Kalenin sur duvarlarının üzeri yürüyüş yolu olarak hizmet vermesi için tasarlanmıştır (Şekil 4. 22).

Şekil 4. 22 Kalenin avlusunda yer alan canlandırmalar ve çevre düzenlemeleri
(Fotoğraf: aa.com)

Seddülbahir Kalesi/ Çanakkale

Seddülbahir Kalesi, Çanakkale Boğazı’nı düşmana karşı savunmak için 1659’da yapılmıştır. Kaleyi IV. Mehmet’in annesi olan Hatice Sultan yaptırmıştır. Ancak mimarının kim olduğuna dair kesin bir veri yoktur. Kale çeşitli dönemlerde kuşatılmış ve hedef alınarak bombalanmıştır [63]. Bu zamanlardan kalma izleri ile kale, ‘gazi kale’ olarak da anılmaktadır.

Kalenin günümüzde onarımı yapılarak müzeye dönüştürülmesi amaçlanmıştır. “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı”ınca kalenin restorasyonu yeni tamamlanmıştır. Kalenin çevre düzenlemeleri, peyzaj ve müze tasarımlarının uygulamaları devam etmektedir [64].

Kalenin çevre düzenlemesi ve müze olarak kullanılacak mekanların tasarımları 3 boyutlu modeller üzerinden anlatılmıştır. Açık alan düzenlemelerinde yeşil alanlar, sert zeminler ve kot farkı olan yerlerde merdivenler yapılmıştır. Sur duvarlarında bulunan kulelerin üzeri yine seyir terasları olarak düşünülmüştür (Şekil 4. 23). Yürüyüş yolları yeni uygulamalarda yer yer ahşap zemin ve granit taş gibi uygun malzeme seçimleri ile tasarlanmıştır. Bilgilendirme panoları da Şekil 4. 24’da tarihi duvarın önünde görüldüğü üzere şeffaf malzeme ile tasarlanmıştır.

Şekil 4. 23 Seddülbahir Kalesi ve yakın çevresinin 3 boyutlu tasarımı (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Şekil 4. 24 Kale içinde uygulanması için tasarlanan çevre düzenlemeleri (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Şekil 4. 25 Kale yapısı içerisinde uygulanması için tasarlanan sunum mekanları (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Açık alan düzenlemelerinin bazılarında modern yaklaşımlar benimsenmiş böylece farklı malzeme seçimleri ile tarihi yapı-yeni ek birbirinden daha tanımlı bir şekilde ayrılmıştır. Tarihi yapı kalıntısının üzerine yapının eski halinin anlaşılması için yapılan ekler farklı ve başarılı bir uygulama olarak dikkat çekmektedir (Şekil 4. 26).

Şekil 4. 26 Yürüyüş yolunun etrafında ve tarihi yapı kalıntısının üzerinde yeni ekler (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Sergileme mekanlarında yapılan farklı sunum teknikleri, sinevizyonlar, canlandırmalar, maket gibi çalışmalar ile tarihi yapının ve alanın eski hali, yaşantısı hakkında fikir vermesi hedeflenmiştir (Şekil 4. 27, Şekil 4. 28).

Şekil 4. 27 Solda seyir alanı ve sağda kapalı alan içinde sunum mekanı (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Şekil 4. 28 Sergi – sunum mekanları (Fotoğraf: muzesergiisleri.com)

Ulusal ve uluslararası ölçekte ele alınan bu kale yapıları ve içinde barındırdıkları eski kentleri incelendiğinde genelinde var olan uygulanmış etkin kullanım örnekleri tespit edilmiştir. Bunları şu şekilde ele almak mümkündür:

Sur duvarları:

- Kale yapılarının ve çevresindeki sur duvarlarının etkin bir şekilde kullanımlarının sağlanması için öncelikle onarımları yapılmıştır.
- Onarımı yapılan sur duvarları üzerinde ziyaretçilere yönelik yürüyüş yolları düzenlenmiştir. Bu yollarda güvenlik önlemleri alınarak korkuluk yapılmıştır. Bazı örneklerde ise duvarın dar olduğu kısımlarda ek yürüyüş zemini ilave edilmiştir.
- Sur duvarlarının üzerinde yürüyüş yollarına ilaveten kule-burç üzerine denk gelen yerlerde dinlenme- bakı terasları düzenlenmiştir.

Yürüyüş yolları:

- Yeni yapılan yürüyüş yolları genellikle ahşap malzeme olarak, granit taş veya da yöreye özgü, uygun boyut ve renkte bir malzeme seçilerek yapılmıştır.

Açık alan düzenlemeleri:

- Açık alan düzenlemelerinde genellikle yürüyüş yolları, kent mobilyaları, oturma alanları, toplanma alanları, etkinlik alanları, kafe gibi kamusal ihtiyaca yönelik uygulamalar yapılmıştır.
- Yürüyüş yolları dışında bulunan boş alanlar çoğunlukla sade bırakılarak yeşil alan şeklinde çim malzeme kullanılarak düzenlenmiştir.

Yapıların yeniden değerlendirilmesi:

- Onarımı yapılan kale yapılarına ihtiyaca yönelik veya turistik amaçlı işlevler verilmiştir.
- Kale yapılarına veya eski kentin içinde barındırdığı tarihi yapılara genellikle müze, sergileme işlevleri verilmiştir.
- Bazı örneklerde açık alanda sergileme- canlandırma yapılmıştır. Sergileme genellikle müze işlevi verilen bir mekan içinde yapılmaktadır. Kapalı

mekanlarda yapılan sergileme - sunum görselleri teknolojinin getirdiği son teknikler kullanılarak konforlu ve etkileyici olması amaçlanarak düzenlenmiştir.

Kent mobilyaları:

- Kalelerde dilbirliğinin sağlanması amacıyla kent mobilyaları tasarlanmıştır. Yönlendirme, bilgilendirme, aydınlatma, oturma elemanları, çöp kutuları uygun renk ve malzeme seçimiyle birbirleri ile uyumu sağlanarak yapılmıştır.
- Sur duvarı üzerindeki yürüyüş yollarında da uygun noktalarda kent mobilyaları eklenmiştir.

Etkinlikler:

- Kale yapılarının etkin kullanımı ve sunumu için yapılan bu düzenlemeler dışında tarihi alanı günümüzde de yaşanır kılmak, canlı kılmak amacıyla genellikle alanın kimliğine uygun olacak şekilde bir konsepti de içinde barındırabilen çeşitli festivaller düzenlenmiştir.
- Tarihi alanlara çocukların da katılımını sağlamak amacıyla açık alanlarda etkinlik alanları, parklar düzenlenmiş veya müze ve benzeri yapılarda çeşitli aktiviteler yapılmıştır.

Kale yapılarının etkin kullanımı ve sunumu için ulusal ve uluslararası düzeyde yer alan örneklerde yapılan ve birçoğunda ortak olan müdahaleler bu şekilde tespit edilmiştir. Tez çalışmasında önerilecek olan açık alan düzenlemeleri ve yürüyüş yolları bu tespitler doğrultusunda oluşturulacak ve tasarlanacaktır.

4.2 Alanya Kalesi'nin Etkin Kullanımı ve Sunumu

4.2.1 Alanya Kalesi'nde Uygulanmış Etkin Kullanım ve Sunum Örnekleri

Tez çalışmasıyla tarihi değerlerin incelendiği arka plan ile kalenin doğal ve kültürel değerleri belirlenmiş, tarihi alanın sunumuna yönelik gezi rotaları ve seçilen alanlarda tarihi çevreyi koruma-etkin kullanmaya ilişkin öneriler üretilmiştir. Alanya Kalesi için hazırlanan alan yönetim planında ele alınan kararların bir kısmı bu tez çalışmasının hedeflerini oluşturmuş ve önerilen gezi rotaları ve odaklarının düzenlenmesinde de esas alınmıştır. Tez çalışması boyunca esas alınan bu kararlar Alanya Kalesi'nin yönetim planında şu şekilde ifade edilmiştir:

Vizyon ve hedefler bölümünde yer alan ve tez konusuyla ilişkilendirilen kararlar:

- Tarihi kentin kültürel değerlerinin korunması ve sürdürülebilir olması,
- Yerel halk ve dışarıdan gelen ziyaretçiler için kalenin uygun bir şekilde korunmasının, yönetilmesinin ve kullanılmasının sağlanması,
- Tarihi alanın yönetimi ve planlaması burada yaşayan yerel halkın da yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyecek olması,
- Tarihi alanın doğal ve kültürel değerlerinin korunması,
- Mekanın ruhunun korunması (Quebec şehrinde sunulmuş olan “ICOMOS Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğü”nde yerin ruhu üzerinde durulmuş ve bu kavram; binalar, rotalar, manzaralar gibi somut ve geleneksel değerler, festivaller, ritüeller, sözlü anlatımlar gibi soyut olan etkenler, fiziksel ve manevi unsurlar tanımlanmıştır.)
- Kültürel değerlerden ödün vermeyerek rahat ve yaşanabilir bir yer için çözümlerin üretilmesi,
- Hedefleri gerçekçi ve ulaşılabilir kılacak araçların belirlenmesi,
- Günlük yaşama müdahale etmeden tarihi alanın ziyaretçiler için çekici ve erişilebilir kılınması şeklinde belirtilmiştir [65].

Turizm konusunda yer alan ve tez konusuyla ilişkilendirilen kararlar:

- Tüm sit alanı içinde kapsamlı bir sunum planı hazırlanması ve İçkale-saray, Tersane, surlar, Ehmedek ve seyir alanları gibi odak noktalarına öncelik verilmesi,
- Ziyaretçiler için açık, ilginç ve güvenli yürüyüş yolu hazırlanması,
- Ziyaretçilerin rotaları için tarihi kapıların mümkün olduğunca kullanılması,
- Mümkün olduğunca çok Alana hakim erişim planının hazırlanması,
- Tersane, Bedesten, terk edilmiş yapılar ve kamusal alanlara uygun fonksiyonların düşünülmesi,
- Sahaya yürüyerek erişimin iyileştirilmesi ve mümkün olduğunca rahat ve güvenli hale getirilmesi şeklinde ele alınmıştır [65].

Alanya Kalesi'nin korunması ve etkin kullanılmasına yönelik hazırlanan yönetim planı kararları tarihi alanda yapılacak her türlü müdahale için yönlendirici konumdadır.

Alanya Kalesi'nin korunması ve etkin kullanılarak değerlendirilmesi kapsamında günümüze kadar bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar:

1. Alanya Belediyesi tarafından yapılan, Alanya Kalesi'nde "Kızılkkule-Tophane hattı Eksen Projesi" olarak adlandırılan kıyı bandının korunması ve değerlendirilmesi işi (projeye dayalı ilk kazı çalışmaları 2006 yılında başlamış ve uygulamaları günümüzde devam etmektedir [66]),

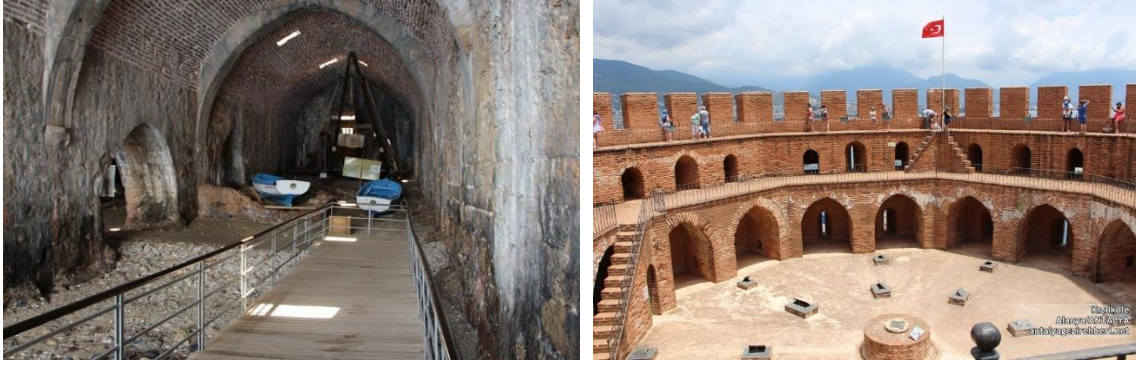
Bu proje kapsamında Kızılkkule, Tersane ve Tophane yapılarının onarımı ve müze-sergi işlevlerinin verilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde Kızılkkule ve Tersane yapılarının onarımı yapılmıştır ve müze olarak kullanılmaktadır. Tophane yapısının ise onarımı devam etmektedir. Bu hat boyunca kıyı şeridindeki yürüyüş yolları yeniden düzenlenmiş, tanımsız yapılara çeşitli işlevler verilmiş, sur duvarı üzeri de yürüyüş yolu olarak tasarlanmıştır. Bu hat boyunca çevre düzenlemelerine yönelik kent mobilyaları uygulanmış, aydınlatma elemanları düzenlenmiştir (Şekil 4. 29, Şekil 4. 30, Şekil 4. 31) [67].

Şekil 4. 29 Kızılkkule – Tophane Eksenindeki yapılar (Fotoğraf: İlhami Yetkin, 2013)

Şekil 4. 30 Alanya Kalesi'nin Kızılkkule-Tophane Eksen Projesi kapsamında yapılan yürüyüş yolu düzenlemesi [6]

Şekil 4. 31 Tersane'nin ve Kızıl Kule' nin içinden fotoğraflar (Fotoğraflar: Antalyagezirehberi.net)

2. Alanya Belediyesine Alanya Kalesi'ndeki tarihi yapıların onarımı ve yeniden işlevlendirilmesi, değerlendirilmesi işi.

Bu kapsamda Alanya Belediyesi tarafından Alanya Kalesi'nde anıtsal yapılarda, sivil mimarlık yapılarında onarım çalışmaları yapılmakta ve bu yapılar kültürel amaçlı kullanıma uygun olacak şekilde yeniden işlevlendirilerek değerlendirilmektedir. Belediye, tarihi sivil mimarlık örneği yapıları varsa mülk sahiplerine ulaşarak onarıma teşvik etmekte veya kendi satın alarak ya da belli bir süreliğine kamusal amaçlı kullanmak üzere onarımını yaparak kiralamaktadır. Bu sayede kendi kaderine terk edilmiş birçok sivil mimarlık örneği yapı etkin bir şekilde kullanımları sağlanarak tekrar hayata kazandırılmaktadır.

Şekil 4. 32 Alanya Kalesi'nde onarımı yapılan kültür evlerinden bazıları. Solda Kemal Atlı Evi, sağda Kayhanlar Evi [6]

Aynı zamanda Alanya Belediyesi, tarihi çevreyi koruma ve yaşatma amacıyla 2000 yılında "Tarihi Kentler Birliği" olarak kurulan kuruluşun bir üyesidir. Bu üyelik ile

Alanya Belediyesi KUDEB (koruma, uygulama ve denetim bürosu) birimini açmış, tarihi alanda onarım çalışmalarına yönelik proje ve uygulama işlerini artırmıştır.

3. İçkale’de yapılan kazı çalışmaları, yürüyüş yolları ve çevre düzenleme işi (devam etmekte) [68],

Bu çalışma 30 yılı aşkın bir süre önce başlamış olup İçkale içerisine bilet ile giriş imkanı sağlanmıştır. İlerleyen süreçlerde yeni ahşap yürüyüş yolları düzenlenmiş, tarihi saray kompleksi gibi yapı kalıntılarının onarımları yapılmış ve günümüzde de kazı çalışmaları ve çevre düzenleme işleri devam etmektedir. İçkale’ye yakın bir zaman ncesine kadar sonradan açılan bir kapı ile girilmekteydi. Günümüzde ise kalenin orjinal giriş kapısı olan doğu kapısından giriş imkanı sağlanmıştır (Şekil 4. 33, Şekil 4. 34).

Şekil 4. 33 İç Kale’nin havadan görünümü [6]

Şekil 4. 34 İç Kale’de Bizans Kilisesi ve yakın çevresindenin yeni düzenlemeler [6]

4. Alanya Kalesi'ne teleferik yapılması ve bu proje kapsamında Süleymaniye Cami-Ehmedek Kalesi arasındaki yürüyüş yollarının yeniden düzenlenmesi işi (2017), Alanya Kalesi'ne, Alanya Belediyesi tarafından 16.12.2013 tarih ve 2246 sayılı kararıyla projeleri uygun bulunan ve 2017 yılında uygulaması tamamlanarak ulaşım açılan ve özel bir firma tarafından işletilen "teleferik hattı" düzenlenmiştir. Bu proje kapsamında Alanya Kalesi'ne 2017 yılında özel bir işletmeci tarafından yapılan ve işletilen teleferik uygulanmıştır. Teleferik Alanya Damlatas Caddesi'nden Alanya Kalesi'ndeki Ehmedek Kalesi'ne çıkmaktadır. Teleferik istasyonu ile kale arasındaki yürüyüş yolları uygulayıcı firma tarafından ahşap zemin olarak yapılmıştır (Şekil 4. 35).

Şekil 4. 35 Alanya Kalesi'nde teleferik uygulaması bu kapsamda düzenlenen ahşap yürüyüş yolları (1. Fotoğraf: tirolinsaat.com, 2. Fotoğraf: Ş. Bora, 2018)

Bu uygulama ile kalenin ziyaretçi sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. Günümüzde kale yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmış, her noktasına giri çıkış yapılır bir vaziyete gelmiştir. Alanya Kalesi bir bakıma canlanmış, daha çok kullanılır bir duruma gelmiştir. Kaleye teleferik ile birlikte gelen bu olumlu etkiler dışında bir takım olumsuz sonuçlar da gün yüzüne çıkmıştır. Kalenin bu şekilde ziyaretçi akınına uğraması, henüz onarımı yapılmayan duvarlar, surlar üzerinde gelişigüzel yürüyüşler yapılmasına, yakın temasın tarihi esere zarar verebileceği noktalarda kalabalık ekipler halinde bulunulmasına kısacası kontrolsüz ve güvenliği zayıf bir ziyaret şeklinin var olmasına sebebiyet vermiştir. Bu alanda kontrollü bir gezinin yürütülmesine, yönlendirme ve uyarı levhalarının sıklıkla konulmasına, tehlikeli

noktalarda ve tarihi esere zarar verilebilecek noktalarda güvenlik önlemlerinin alınmasına ihtiyaç vardır.

5. Alanya Belediyesi tarafından yürütölmüş olan ve 27.08.18 tarih ve 8154 sayılı kurul kararıyla 2018 yılında tamamlanmış olan "Alanya Kalesi Süleymaniye Camii ile İç Kale arasındaki yürüyüş yollarını kapsayan alanın çevre düzenleme projesinin hazırlanması işi" (2018 – 2020)

Bu proje kapsamında Alanya Kalesi'nde Hisariçi Mahallesi'nde yürüyüş yollarının bir bölümü ahşap yürüyüş yolu olarak yeniden düzenlenmiştir. Mevcut özgün taş yolların yolların üzerinde ayrı bir platform oluşturularak, demir konstrüksiyon taşıyıcı sistem üzerine ahşap zemin uygulanmıştır. ahşap zeminler özgün taş duvarların, kayaların bulunduğu noktalarda kayaya ve duvara zarar vermeyecek şekilde biçimleniş göstermiştir. Bu yollar ile ziyaretçilere daha konforlu ve kolay yürüyüş imkanı sağlanmıştır. Tarihi alanın birçok noktası daha ulaşılabilir olmuştur. Aynı zamanda bu proje kapsamında kent mobilyaları tasarlanmış ve uygulamaları yapılarak gerekli yerlere yerleştirilmiştir (Şekil 4. 36).

Şekil 4. 36 Alanya Kalesi'nde yeni düzenlenen ahşap yürüyüş yolları (Fotoğraflar: Ş. Bora, 2020)

4.2.2 Alanya Kalesi'nde Gezi Rotalarının Belirlenmesi ve Kullanım Önerileri

Rotanın tanımı

Rota kelimesi Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde [15]:

"1. Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol.

2. Görüş veya tutuma göre gidilen, izlenen yol." Şeklinde tanımlanmıştır.

Rota kavramı günümüzde çağdaş koruma başlıkları arasında "Kültürel rotalar" adı altında ele alınmaktadır. Sürekli gelişmekte olan bu kavram, çeşitli toplumların kültürlerini, inanışlarını ve yaşam şekillerini bir araya getirerek tek bir bünyede birleştirmektedir [69].

Temeli 1960'larda yapılan "Sürekli Avrupa (Continuous Europe)" çalışmasına dayanan kültür rotaları konusu günümüze kadar çeşitli programlarda, toplantılarda ele alınmış ve kavramın öneminin artmasıyla 1997'de Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü ve 1998'de de ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi kurulmuştur. Bu kuruluşlar, kültürel rotaların araştırılmasını, kayda geçirilmesini ve üzerindeki mirasların korunarak sosyal ve ekonomik açıdan geliştirilerek yaşama katılmasını sağlamak için kurulmuşlardır. Günümüzde ise 2008 yılında hazırlanan ICOMOS Kültür Rotaları Bildirgesi temel bir kaynak olarak kullanılmaktadır [69]. Bu bildirme, kültürel rotalar düşüncesi için; kendi rotasında bulunan değerlere ters düşmez, rotaların bu değerlerin değerini, önemini artıracak olan birer sistem olduğunu vurgulamaktadır [70].

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce 2010'da yürürlüğe giren "Kültür Rotalarına İlişkin Genişletilmiş Kısmi Anlaşma" (Resolution CM/Res(2010)53 establishing an Enlarged Partial Agreement – EPA), Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 03.09.2012 tarihli ve 3609 sayılı Kanun Tasarısı ile başbakanlık onayıyla uygun görülmüştür [71], [55].

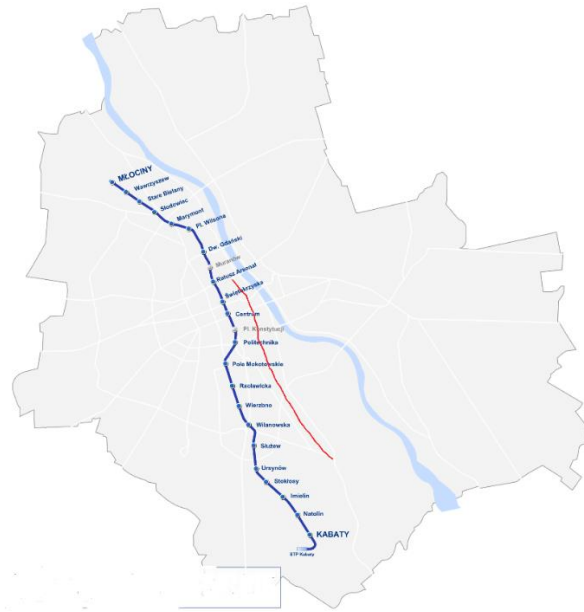
Türkiye'den ve dünyadan kültürel rota örneklerine bakıldığında tarih boyunca çeşitli sebepler ile kullanılmış tarihi yollar dışında mevcutta var olan mirasların, kültürlerin sunum şekli olarak yeni oluşturulan kültürel rotalar da bulunmaktadır. Anadolu'da tarihsel süreçte belli sebepler ile kullanılmış tarihi yolların kültürel rotalara dönüştürülmesine veya yeni rotalar oluşturulmasına Kültür ve Turizm

Bakanlığı'nın desteğinin yanı sıra 2012 yılında kurulmuş olan "Kültür Rotaları Derneği" nin teşviği de öncü olmuştur. Tarihi rotalar olarak İpek Yolu, Baharat Yolu, Evliya Çelebi Yolu, St. Paul Yolu gibi örnekler verilebilir. Belli temalar kurgulanarak yeni oluşturulan kültür rotalarını ise Hitit

Yolu, Don Kişot Yolu, Akdeniz Zeytin Rotası, Likya Yolu, Avrupa Bisiklet Rotaları gibi belirtmek mümkündür [72].

Araştırmalar sonucunda tarihi kale yapıları özelinde bir rota kurgusuna, sisteme rastlanılmamıştır. Ancak kale yapılarının içinde yer aldığı eski kentlerin tarihi değerlerinin sunumuna yönelik bazı örneklerle ya da daha büyük ölçeklerde çeşitli araçları kullanarak birkaç güne sığdırılan, farklı kaleleri bir güzergahta gezdiren gezi rotalarının tasarlandığı örneklerle rastlanılmıştır.

Tarihi kale yapısını barındıran eski kentlerde rota kullanımına örnek olarak tarih kent Varşova'da oluşturulan Kraliyet Rotası (Royal Route) gösterilebilir (Şekil 4. 37). Polonya'nın başkenti olan Varşova'daki eski kent, kentin tamamını kapsayan onarım çalışmaları bakımından 1980 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası olarak seçilmiştir [56]. Bu eski kentte Kale meydanından başlayarak belli bir hat boyuncadevam eden 11 km lik bir rota oluşturulmuştur. Rota gerektiğinde bisiklet ve otobüs gibi araçların kullanımlarına olanak sağlayacak şekilde planlanmıştır [73].

Şekil 4. 37 Varşova eski kentinde oluşturulan Kraliyet Rotası kırmızı renkle ifade edilmiş, mavi renkle de ulaşım güzergahı gösterilmiştir [73]

Şekil 4. 38 Varşova eski kenti (Fotoğraf: greatruns.com)

Şekil 4. 39 Solda Kraliyet Rotasının başlangıcı olan kale meydanı ve sağda rotanın bitişinde yer alan Wilanow Kraliyet Sarayı (Fotoğraf: greatruns.com)

Şekil 4. 40 Eski kent içerisinde bilgilendirme bankları (Fotoğraf: greatruns.com)

Kraliyet rotası Kale meydanı ile başlamakta ve eski kentin görülmeye değer yapılarını, alanlarını gezdirerek devam etmektedir. Rota boyunca çeşitli

bilgilendirme panoları, yönlendirme elemanları bulunmaktadır (Şekil 4. 39, Şekil 4. 40).

Rotaların, bulundukları çevreleri, tarihi alanları kültürleri sunmak için kullanılan bir araç olmalarının yanı sıra kendilerinin de sunumuna, kullanıcıya aktarılması için tanıtım ve sunum öğelerinin kullanılmasına ihtiyaç vardır. Bunlar, rotanın temasına uygun logo tasarımları, broşürler veya kitapçıklar şeklinde tanıtımın bir parçası olarak ele alınmaktadır (Şekil 4. 41).

Şekil 4. 41 Türkiye’de bulunan kültürel rotalar ve simgeleri [72]

Tarihi değerlerin korunması ve yaşatılmasına yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunan ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) Vakfı ile Tarihi Kentler Birliği’ nin birlikteliğinde hazırlanan “Kültür Rotaları Planlama Rehberi”nde [74] ise; koruma, sunum ve tanıtım çalışmaları için oluşturulacak bütüncül bakışın ancak bu rotalar aracılığı ile sağlanabileceğinden bahsedilmiştir.

Alanya Kalesi’nde gezi rotaları tasarımı

Kültürel rotalar için tanımlanan anlamlar, tarihi alan içerisinde düzenlenecek olan gezi rotalarının geliştirilmesinin, kurgulanmasının mantığı ile de örtüşmektedir. Alanya Kalesi’nde gezi rotaları oluşturulurken; tarihi alanda yer alan değerlerin öneminin kavratılması, bütüncül yaklaşımın sağlanması için koruma ve sunum çalışmalarına araç olması hedeflenmiştir.

Alanya Kalesi’nde tarihi alana ziyaretçi gözüyle bakıldığında alanın değerlerini algılamak ve var olan değerlere erişmek günümüzde özellikle bazı alanlarda güç

durumdadır. Bu değerlerin ziyaretçilere aktarımı, sunumu ve ziyaretçiler için yönlendirme sistemleri ise yeterli düzeyde değildir. Tarihi alanın değerlerinin korunarak daha iyi tanımlanmasına, sunulmasına ve yaşatılmasına ihtiyaç vardır.

Alanya Kalesi'nde belirlenen bu zayıf yönler ve ihtiyaçlar doğrultusunda gezi rotaları düzenlenmiştir. Rotalarda mümkün olduğunca fazla alanın erişilebilir olması hedeflenmiştir. Aynı zamanda rotalarda Kale'nin tarihi ve doğal değerlerine vurgu yapılması, tarihi katmanlarının daha iyi algılanması, kamusal açık alanların, terk edilmiş veya atıl vaziyette kalmış değerli yapıların değerlendirilmesi, etkin kullanılması hedeflenmiştir. Bunlar doğrultusunda odak noktaları belirlenmiş ve bu noktalara uygun fonksiyonlar verilerek öneriler geliştirilmiştir.

Rotaları oluştururken ilk etapta alan yönetiminin hedefleri arasında da “güvenli yürüyüş yollarının yapılması” kararı yer aldığı üzere rotaların güvenliği konusuna dikkat edilmiştir. Alanya Kalesi'nin genelinde güvenlik, polis birimi veya olası kaza durumlarında acil sağlık müdahalesi yapılabilecek herhangi bir noktanın var olup olmadığı araştırılmıştır. Edinilen bilgiler ve sahada yapılan tespitler sonucunda tarihi alanda mevcutta kullanılmakta olan bir adet güvenlik kulübesinin var olduğu öğrenilmiştir. Bu kulübe Süleymaniye Cami'nden sonra Ehmedek Kalesi'ne doğru çıkılan yol üzerinde yer almaktadır. Ancak sadece Ehmedek Kalesi'ne hizmet ettiği öğrenilmiştir. Bu birimin haricinde kale içerisinde herhangi bir güvenlik önleminin mevcutta yer almadığı anlaşılmıştır. Kalenin önemli giriş çıkış noktalarından biri olan Koca Kapı ile Kızılkuş'un girişinde birer adet bekçi kulübelerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu kulübeler aynı zamanda bilgilendirme noktası olarak da hizmet vermektedirler.

Tophane Mahallesi'nde Andızlı Cami'nin yakınında öncesinde bir polis bürosunun olduğu ancak sonradan kaldırıldığı ve yerine herhangi başka bir birimin getirilmediği de edinilen bilgiler arasındadır. Bu bilgiler doğrultusunda Alanya Kalesi'nde uygun görülen birkaç noktada güvenlik, polis birimi ve ilk yardım noktasının olması gerektiği ve kalenin bu birimlerce belli sayıda personel tarafından denetleniyor, güvenlik ve kontrolünün sağlanıyor olmasının gerektiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda yeni düzenlenecek olan rotaların tanıtımına, sunumuna yönelik broşür gibi ekipmanların yer alacağı bir standın bilgilendirme noktalarında yer

alması gerekmektedir. Tarihi alanda bilgilendirme noktalarının ise mevcut sayısı yetersizdir ve gerekli yerlerde bu noktaların çoğaltılmasına ihtiyaç vardır.

Kalede yapılan tespitler sonucunda uygun ve gerekli görülen yerlerde yeni bir güvenlik, polis birimi ve ilk yardım hizmetlerinin verileceği birimler eklenmiştir. Mevcutta var olan güvenlik kulübesinin aynı şekilde kullanımının devam etmesi ve ayrıca Tophane Mahallesi'ne hizmet edecek bir güvenlik, polis birimi olarak eskiden Andızlı Cami'nin yakınında kullanılmakta olan birimin tekrardan değerlendirilmesi önerilmiştir. Hisariçi Mahallesi'ne de bir adet daha güvenlik kulübesinin olması gerektiği düşünülmüş ve Kale Caddesi'nden mahalleye giriş noktası konumunda olan Arap Evliyası'nın karşısında bulunan 438 ada 6 parseline bir adet güvenlik birimi veya polis birimi olarak hizmet edecek bir birim koyulmuştur. Aynı zamanda tarihi alanın giriş çıkış noktalarından rotalara dahil olabilecek ziyaretçilerin bilgilendirilmesi adına mevcutta bulunan bilgilendirme noktalarına ek olarak Tophane Mahallesi'nin Tophane Kapısı'nın girişinde Andızlı Cami'nin yakınına ve yoğun ziyaretçi akımının gerçekleştirildiği İç Kale'in sonradan açılan kapısının yakınına birer adet bilgilendirme noktası koyulmuştur. Bu noktalara ilaveten gerekli görülen yerlere rotaların ve tarihi alanın tanıtım ve sunum broşürleri için standların koyulması önerilmiştir (Şekil 4. 42, Şekil 4. 43, Şekil 4. 48).

Alanya Kalesi'nde rotaların odaklarını belirleyen, rotalara yön veren değerler, tez çalışmasının 3. bölümünde hazırlanan analiz çalışmalarının bir parçası olan "3.2.2.1 Alanya Kalesi'nin Doğal ve Kültürel Değerleri" başlığının altında ele alınmıştır (Bakınız: Şekil 3. 34 Alanya Kalesi'nin doğal ve kültürel değerleri). Rotaların güzergahını belirlemekte öncü olan Alanya Kalesi'nin bu değerlerini ve rotalara yön veren diğer referans noktalarını maddeler halinde sıralamak gerekirse;

- Alanya Kalesi koruma amaçlı imar planında belirtilen tur güzergahı,
- Alanya Kalesi'ndeki anıtsal yapılar, tescilli sivil mimarlık örneği ve geleneksel dokuya uyumlu sivil mimarlık örneği yapılar, surlar, burçlar, büyük sarnıçlar,
- Tarihi kapılar(aktif olarak kullanılan veya kullanılmaya tarihi kapılar),
- Özgün yaya yolları (ilk yapıldığı halindeki malzemesini koruyan tarihi yollar),
- Düzenlenmiş yaya yolları (yeni yapılan ahşap yaya yolları, taş yaya yolları),
- Geleneksel dokuyu yansıtan yapıların yoğun olarak yer aldığı sokaklar,

- Kamusal açık alanlar, dinlenme alanları,
- Bitki örtüsü bakımından zengin yeşil alanlar,
- Manzara ve bakı noktaları gibi başlıklar şeklinde belirlenmiştir.

Bütün rotalar kurgulanırken en başta görülmesi gerekli yapıların yer aldığı, temel hat olarak kabul edilen “Kızılıkule – Tophane Ekseni” güzergahının hepsinde ziyaret edilmesi gerektiği düşünülmüş ve rotalar bu amaca göre şekillendirilmiştir. Oluşturulan diğer rotalarda bu hat ortak güzergah olarak belirlenmiş ve analiz çalışmalarında belirtilmiştir.

Her bir rotanın başlangıç ve bitiş noktaları olarak Kızılıkule' nin önünde mevcutta yer alan yaya giriş noktası seçilmiştir. Rotalar belirli bir doğrultuda ilerleyerek, aynı noktayı tekrar gezmeyecek veya üzerinden geçilen bir yola geri dönüşler yapmayacak şekilde kurgulanmıştır. Ziyaretçilerin ulaşımı gerçekleştirirken tüm güzergahı yaya olarak tamamlayabilmeleri amaçlanmış ve rotalar bu şekilde oluşturulmuştur.

Rota-1

Teması: Alanya Kalesi'nde birinci derecede görülmesi gerekli olan özellikle Kızılıkule ve Tersane başta olmak üzere Alanya' nın simgeleri haline gelmiş anıtsal yapıların yer aldığı güzergahtır (Şekil 4. 42). Bu rotanın diğer rotaların da ilk uğrak yeri olarak ortak bir güzergah şeklinde ele alınmasına karar verilmiştir.

Kurgusu: Rota-1'de Kızılıkule' nin önünden başlayarak deniz tarafında sur duvarı üzerinde yer alan düzenlenmiş yaya yolundan ilerleyerek Tersane'ye geçilmektedir. Tersane'den sonra Tophane Kulesi'ne buradan da mevcutta yer alan ve yakın zamana kadar kullanılmakta olan uğrun kapıdan tarihi alana giriş yapılmaktadır. Rota, suriçinde esat burcuna doğru ilerlemekte ve sonrasında tarihi Tahta Minareli Cami'nin önünden geçmektedir. Güzergah daha sonra alt yola inerek tarihi Andızlı Cami'nin önünden Meyyit Kapısı'na buradan da Kızılıkule'ye doğru ilerlemektedir. Kızılıkule' nin önü bitiş noktasıdır. Böylece rota-1 tamamlanmaktadır (Şekil 4. 42).

Uzunluğu ve geçirilecek zaman: Rota-1'in mesafesi 1.350 metredir. Bu mesafenin gününbirlik gelen kısa süreli ziyaretçiler tarafından kullanılması uygun görülmektedir. Rotanın süresi dinlenme noktalarında veya sergi-müze gibi tarihi

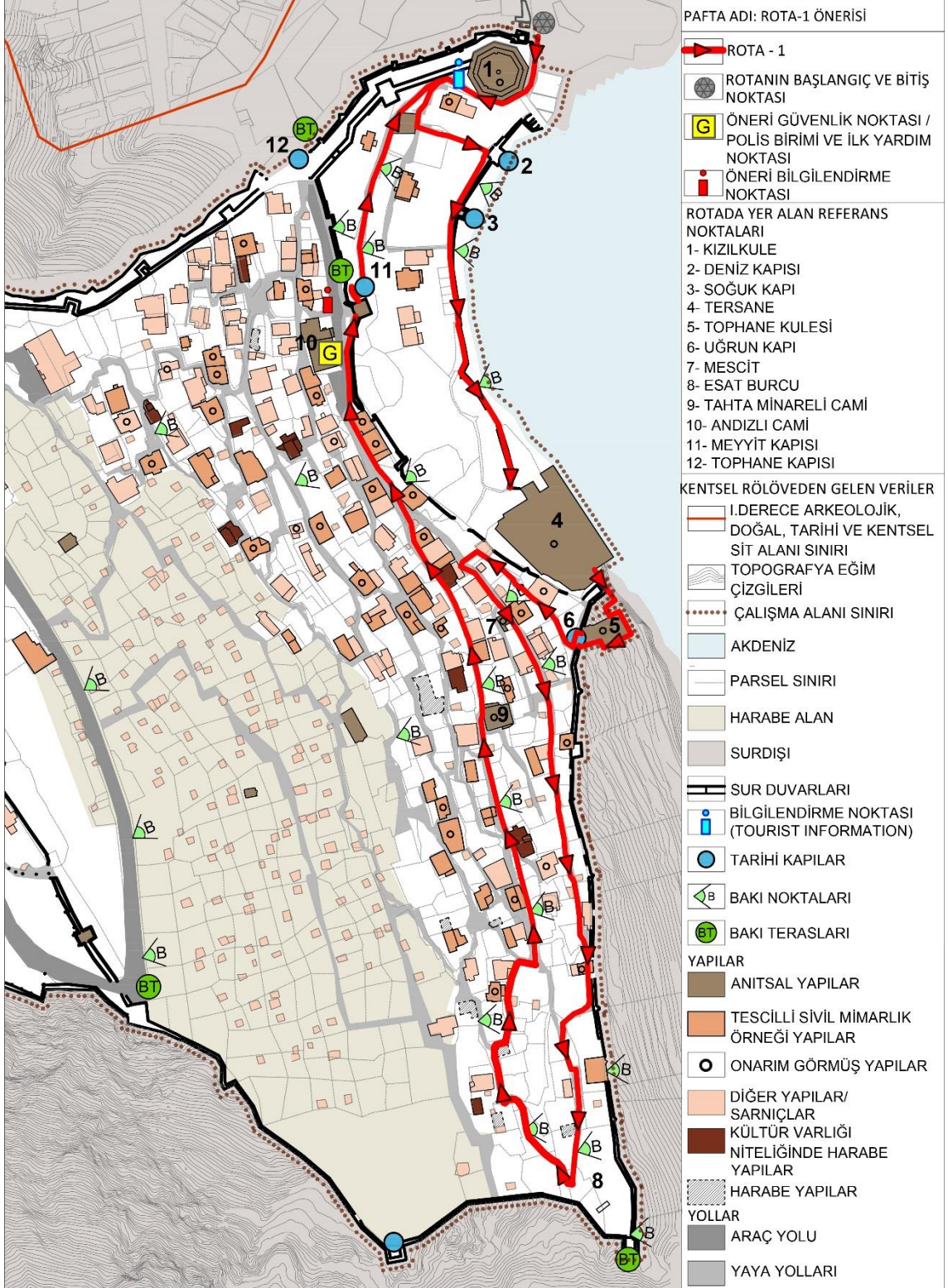
yapılarda geçirilecek zamana göre değişkenlik göstermekle beraber ortalama bir hız ile sadece yürüyüş yapılarak ilerlendiği zaman yarım saat sürmektedir. Bu sürenin ziyaret ve dinlenme ihtiyaçlarına göre yaklaşık olarak 2 saati bulacağı öngörülmektedir.

Zorluk derecesi: Rota üzerinde yer alan yapılara ulaşım, Kızılıkule-Tophane Ekseninde yeni düzenlenen yürüyüş yolu sayesinde kolay ve konforlu bir şekilde gerçekleşmektedir. Tophane'den sonra mahalleye geçiş ve mahalle içerisinde ilerleyiş biraz eğimli ama ulaşım açısından zorluk derecesi kolay bir arazide devam etmektedir.

Rota-1'in üzerinde yer alan anıtsal yapılar bu rotanın referans noktaları olarak tanımlanmıştır. Bu yapılar;

1. Kızılıkule,
2. Tersane,
3. Tophane Kulesi,
4. Uğrun Kapı,
5. Esat Burcu,
6. Tahta Minareli Cami,
7. Andızlı Cami,
8. Meyyit Kapısı'dır.

Rota-1'in referans noktalarında görüldüğü üzere iki tane tarihi kapıdan da geçilmektedir. Şekil 4. 42'de tarafımca hazırlanan Rota-1'in güzergahı gösterilmiştir.

Şekil 4. 42 Tasarlanan Rota-1'in gösterimi

Rota-2

Teması: Rota-1'den gelen bu ortak hat, Rota-2' nin de ilk uğrak yeri olarak kabul edilmiştir. Rota-2'de rota-1'e ek olarak bakı noktaları bakımından zengin bir güzergah üzerinden gezilmektedir. Bunların yanında Tophane Mahallesi'nde harabe alanı ve geleneksel konut dokusunu daha detaylı bir şekilde gezme fırsatı sunan bir rotadır.

Tophane Mahallesi'nin denize paralel olan manzaraya dönük konumlanması sayesinde sokakların bir tarafında eski şehir dokusu bir tarafında da bakı noktaları bulunmaktadır. Böylece sokaklarda ilerlerken oldukça keyifli bir ziyaret gerçekleşmektedir. Rota-2 kurgulanırken ve diğer rotalarda da dikkat edilen en önemli hususlardan birisi bu bakı noktalarıdır. Manzara noktaları mümkün olduğunca rotalara dahil edilmiş, böylece denize paralel bir şekilde kuzey-güney doğrultusunda yürüyüşün gerçekleşmesi planlanmıştır.

Kurgusu: Rota-2, Rota-1' de olduğu gibi Kızılıkule' nin önünden giriş yaparak Esat Burcu'na gelmektedir. Sonrasında sol tarafa yönelerek Rum Mahallesi'ne (harabe alana) ve tarihi Konstantinus Kilisesi'ne uğrayarak devam etmektedir. Bu rota, Tophane Mahallesi'nin geleneksel sokak dokusunu daha detaylı bir şekilde görmek isteyenler için mahalle içerisinde süpriz sokaklarda, tescilli yapılar arasında daha çok vakit geçirme imkanı sunmaktadır. Ayrıca bu rota ile Rum Mahallesi olarak bilinen harabe alanının farklı atmosferini görmek isteyenler için arkeolojik açık alan tadında bir alanı deneyimleme fırsatı sunan rotadır. Rota-2 mahalle içerisinde gezintiyi tamamladıktan sonra Andızlı Cami'nin önüne gelerek rota-1'de olduğu gibi Meyyit Kapısı'ndan geçmekte ve Kızılıkule'ye doğru yol almaktadır. Kızılıkule yine bitiş noktası olarak düzenlenmiştir (Şekil 4. 43).

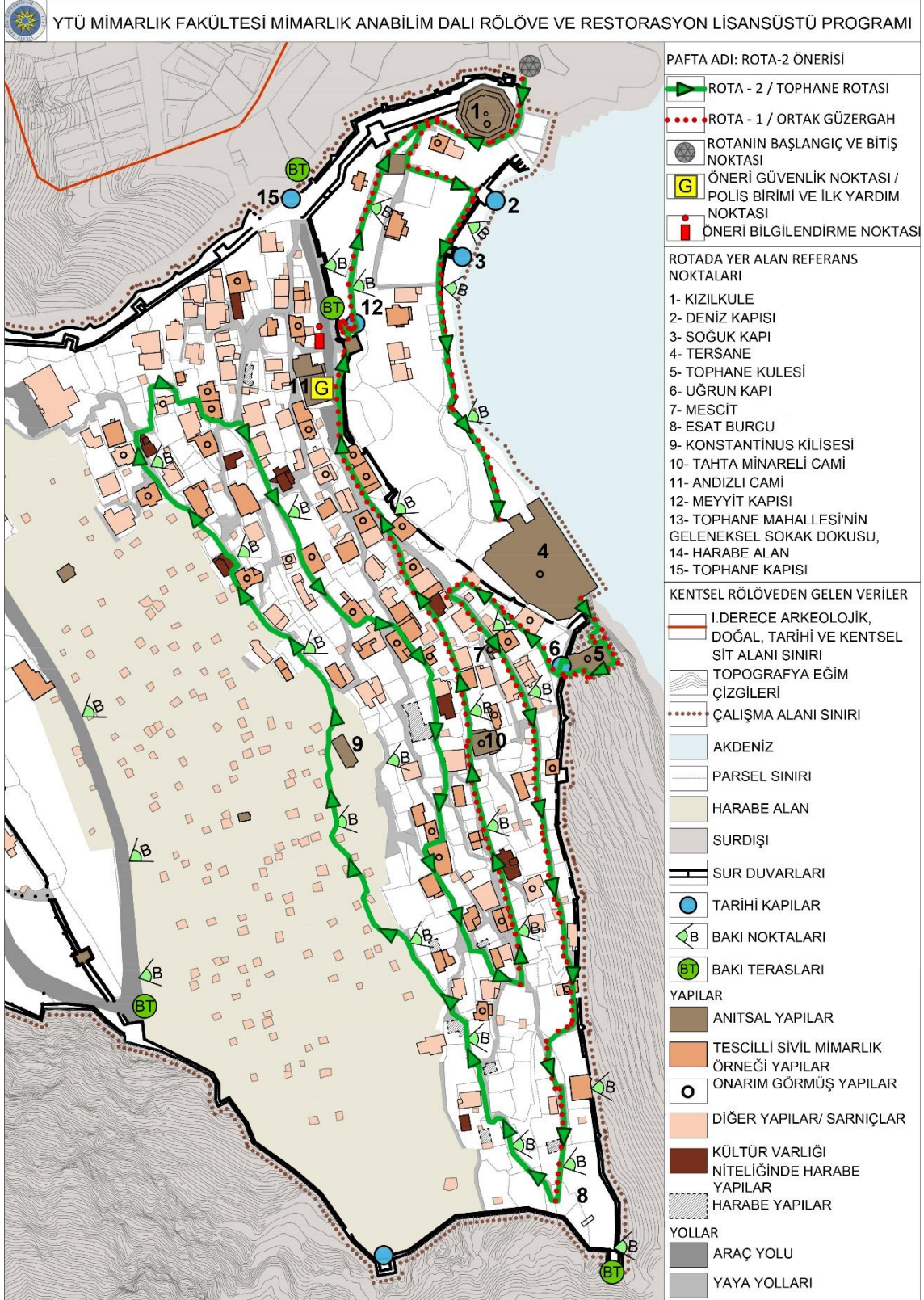
Uzunluğu ve geçirilecek zaman: Rotanın mesafesi 2.5 km dir. Rota-2'nin kullanım süresi rota-1'i de içine aldığı için rota-1'den daha uzundur. Rota üzerinde sadece yürüyüş yaparak ilerlendiği zaman sürenin yaklaşık olarak 1 saat süreceği öngörülmektedir. Ancak ziyaret yerleri, dinlenme noktaları gibi alanlarda geçirilecek vakit değişkenlik gösterebileceği için sürenin bu etkenler ile birlikte yaklaşık olarak 3 saati bulacağı varsayılmaktadır. Bu rotanın, tarihi alana gününbirlik gelen ziyaretçiler tarafından kullanılması uygundur.

Zorluk derecesi: Rota-2 rota-1'e göre daha uzundur ancak daha zorlayıcı bir etap değildir. Rota-1'e ek olarak Tophane Mahallesi'nde kuzey-güney doğrultusunda denize paralel sokaklar üzerinde kolay bir şekilde ilerleyiş gerçekleşmektedir.

Rota-2 güzergahının üzerinde yer alan anıtsal yapılar referans noktaları olarak tanımlanmıştır. Bu yapılar;

1. Kızılkuş,
2. Tersane,
3. Tophane Kulesi,
4. Uğrun Kapı,
5. Esat Burcu,
6. Harabe alan,
7. Konstantinus Kilisesi,
8. Tahta Minareli Cami,
9. Andızlı Cami,
10. Meyyit Kapısı şeklinde belirlenmiştir.

Şekil 4. 43'de tarafımda hazırlanan Rota-2'nin güzergahı gösterilmiştir.

Şekil 4. 43 Tasarlanan Rota-2' nin gösterimi

Rota-3

Teması: Ziyaretçilere Alanya Kalesi'nin tamamını yaya olarak tek bir güzergah ile gezme fırsatı sunan rotadır. Rota, Alanya Kalesi'nin tarihi kapılarını kullanarak kalenin değerlerinin neredeyse tamamını gezdiren, tarihi alanın bakı, manzara bakımından zengin noktalarını mümkün olduğunca görme fırsatı sunan bir güzergahdır. Güzergahın tamamı yürüyüş yapılarak gezilecek şekilde kurgulanmıştır.

Kurgusu: Diğer rotalarda olduğu gibi başlangıç noktası olarak Kızılıkule'nin önü belirlenmiştir. Güzergah Kızılıkule-Tophane eksenini kullanarak rota-1 ve rota-2'de olduğu gibi Tophane Mahallesi'ne giriş yapmakta ve sonrasında Esat Burcu'na doğru ilerlemektedir. Esat Burcu'ndan sonra ise sur duvarı üzerine çıkarak Hisariçi Mahallesi'ne doğru yol almaktadır. Sur duvarının üzeri bakı noktaları ve manzara bakımından oldukça zengindir.

Hisariçi Mahallesi'ne gelince ise mevcutta yer alan sur duvarının yüksekliğinin azaldığı noktada kontrollü iniş sağlanarak yürüyüş zemine inilerek devam etmektedir. Bu yol boyunca Kalenin güney tarafından ilerleyerek İçkale'ye geçiş yapılmaktadır. Bu hat da manzara ve bakı noktaları bakımından oldukça zengindir. İçkale gezildikten sonra mahalledeki geleneksel dokuyu yansıtan yapıların görülmesi için, ara sokaklarda koruma amaçlı imar planında yer alan "tur güzergahı" da dikkate alınarak düzenlenen rotada yürüyüş devam etmektedir. Sonrasında Kale Caddesi' ne geçiş yapılarak tarihi Gemili Mescit'in önünden kuzey yönüne doğru tarihi Bedesten ve arastaların bulunduğu, Hisariçi'nin merkezi sayılabilecek alana gelinmektedir. Sonrasında Süleymaniye Cami'nin önünden Ehmedek Kalesi'ne doğru ilerleyen rota, Eğri Kapı'dan çıkarak yeni düzenlenene ahşap yürüyüş yolundan teleferik üst istasyonuna gelmekte, istasyondan sonra taş patika yoldan ilerleyerek Kale Caddesi'ne gelinmektedir. Caddeden ilerleyerek Kale Kapısı'na gelinmekte ve bu kapı ile Tophane Mahallesi'ne giriş yapılmaktadır. Buradan güney yönüne doğru, Alaaddin Keykubat Anaokulu'na ilerleyen güzergah, Tophane Mahallesi'nin sokak dokusunu, özgün yapılarını, harabe alanı gördükten sonra diğer güzergahlarda olduğu gibi Meyyit Kapısı'ndan çıkış yaparak Kızılıkule'nin önüne gelmektedir. Yürüyüş kolaylığı sağlamak amacıyla rota

yukarıdan aşağıya doğru ilerleyerek devam etmekte, böylece önce üst kotta bulunan Hisariçi Mahallesi, sonra Tophane Mahallesi gezilmektedir (Şekil 4. 48, Şekil 4. 49).

Uzunluğu ve geçirilecek zaman: Rota-3'ün mesafesi yaklaşık olarak 6 km dir. Rota yine sadece yürüyüş yapılarak tamamlandığında 2 saati bulmaktadır. Ancak uzun bir etap olduğu için dinlenme noktalarında vakit geçirme ihtiyacı doğuracaktır ve böylece rota-3 bir tam günü doldurabilecek sürededir.

Zorluk derecesi: Bu rota, tüm kaleyi kapsayan uzun süreli bir parkur olması, merdiven ve eğimli birçok yol üzerinden geçmesi ve belli bir yerde de sur duvarı üzerine çıkması sebebiyle diğer rotalara göre daha zor ve yorucu bir güzergahtır. Kullanıcıların bu kriterleri dikkate alarak gezilerini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Güzergahın zorluk seviyesini düşürmek için rota, önce üst kotta yer alan Hisariçi Mahallesi'nde sonrasında Tophane Mahallesi'nde ilerleyecek şekilde kurgulanmıştır.

Rota-3'te yer alan referans noktaları;

11. Kızılkuş,	1. Ehmedek Kalesi,
12. Tersane,	2. Eğri Kapı,
13. Tophane Kulesi,	3. Yeni düzenlenen ahşap yol ve taş patika yol,
14. Uğrun Kapı,	4. Kale Kapısı,
15. Esat Burcu,	5. Tophane Mahallesi geleneksel sokak dokusu,
16. Sur duvarlarının üzeri,	6. Kontantinus Kilisesi,
17. İçkale,	7. Harabe alan,
18. İçkale Kapısı,	8. Tahta Minareli Cami,
19. Hisariçi Mahallesi sokak dokusu,	9. Andızlı Cami,
20. Gemili Mescit,	10. Meyyit Kapısı
21. Bedesten ve Arastalar,	
22. Süleymaniye Cami,	
23. Helenistik Kapı,	

Alternatif yollar:

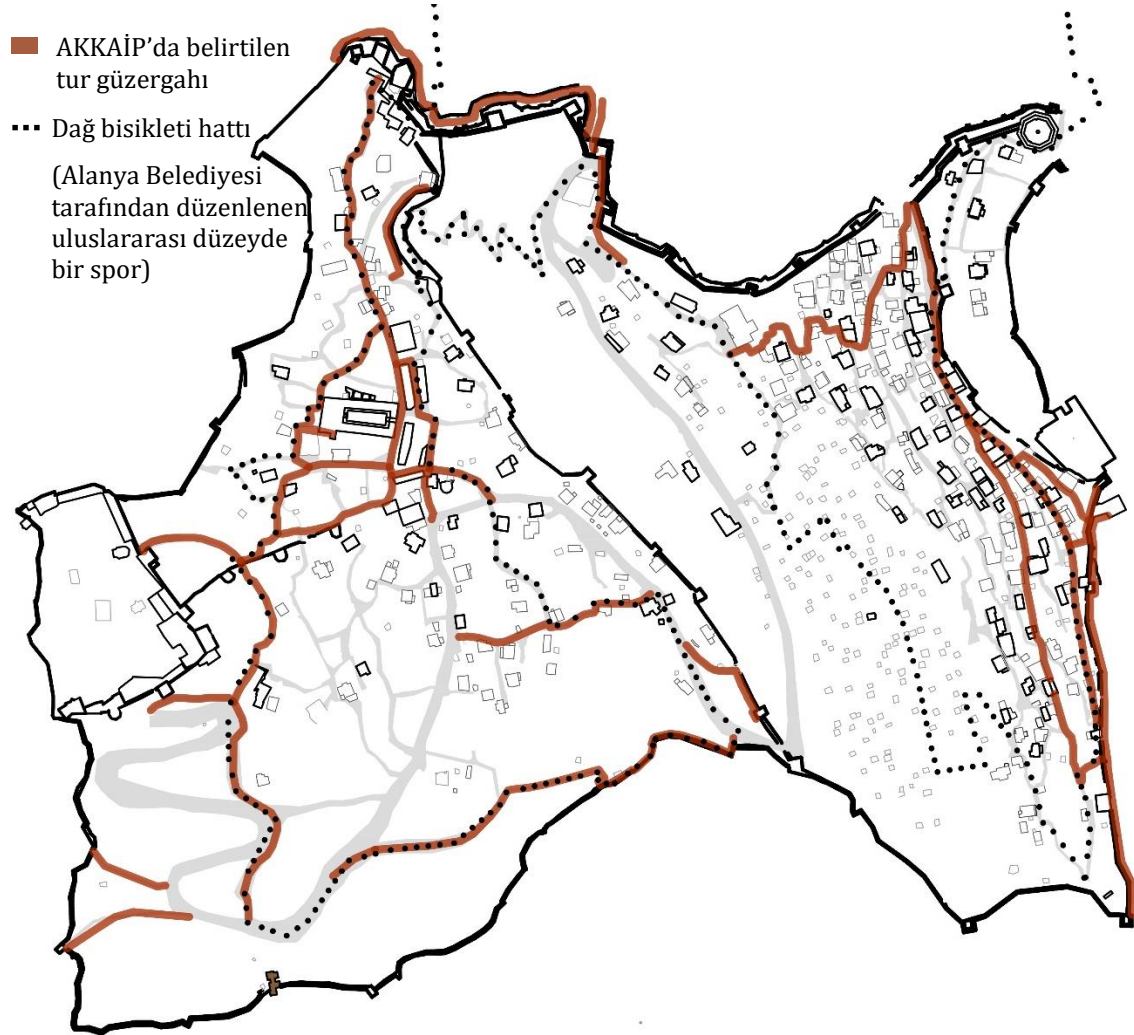
Günümüzde rotalar konusu ele alındığında ölçek, içerik ve amaçları doğrultusunda farklı rotaların kurgulandığı görülmektedir. Rotalarda farklı temalara dikkat çekmek örneğin çocukları tarihi alanlara dahil edebilmek gibi amaçlarla oyun ve sporun da içine dahil edildiği alternatif rotalar oluşturulmaktadır. Bunlar tırmanış, bisiklet, dağcılık gibi alternatifler ile kullanıcı profili ve ilgi alanlarına göre değişmekte, rotaların zorluk derecelerini ve tasarımını etkilemektedir. Ayrıca “Oryantiring” olarak adlandırılan ve daha çok ormanlık, dağlık alanlarda yapılan federasyonlar şeklinde örgütlenmiş bir spor dalı bulunmaktadır. Bu spor bir harita yardımı ile zamana karşı yapılan yön bulma yarışmasıdır. Özellikle çocuklar için de keşif, merak duygularını pekiştiren, tarihi alanı spor, oyun ve kültürle birleştirmeyi hedefleyen bir aktivitedir (Şekil 4. 44). Alanya Kalesi içinde bu tarz alternatif rotaların ve sporların kurgulanması alanın topografyası, doğal tabiatı bakımından oldukça uygundur. Böylece farklı spor, yürüyüş aktiviteleri ile tarihi alanın kültürel peyzajından da yararlanılmış olunacaktır.

Şekil 4. 44 Oryantiring sporundan fotoğraflar (Fotoğraf 1: yoremgazete.com, fotoğraf 2: hurriyet.com)

Alanya Kalesi’nde yakın zaman öncesine kadar uluslararası ölçekte dağ bisikleti yarışı düzenlenmekteydi. Bu hat kalenin bütününde kullanılan ve yer yer Alanya Kalesi'nin koruma amaçlı imar planında belirtilen "Tur güzergahları" nı takip eden bir yol boyunca Hisariçi Mahallesi’nden Tophane Mahallesi’ne inerek Kızılkule’den çıkış yapmaktaydı. Günümüzde bu etkinlik devam etmemektedir. Tur güzergahı mevcut koruma planı kararlarında yer aldığı için rotalar kurgulanırken dikkate

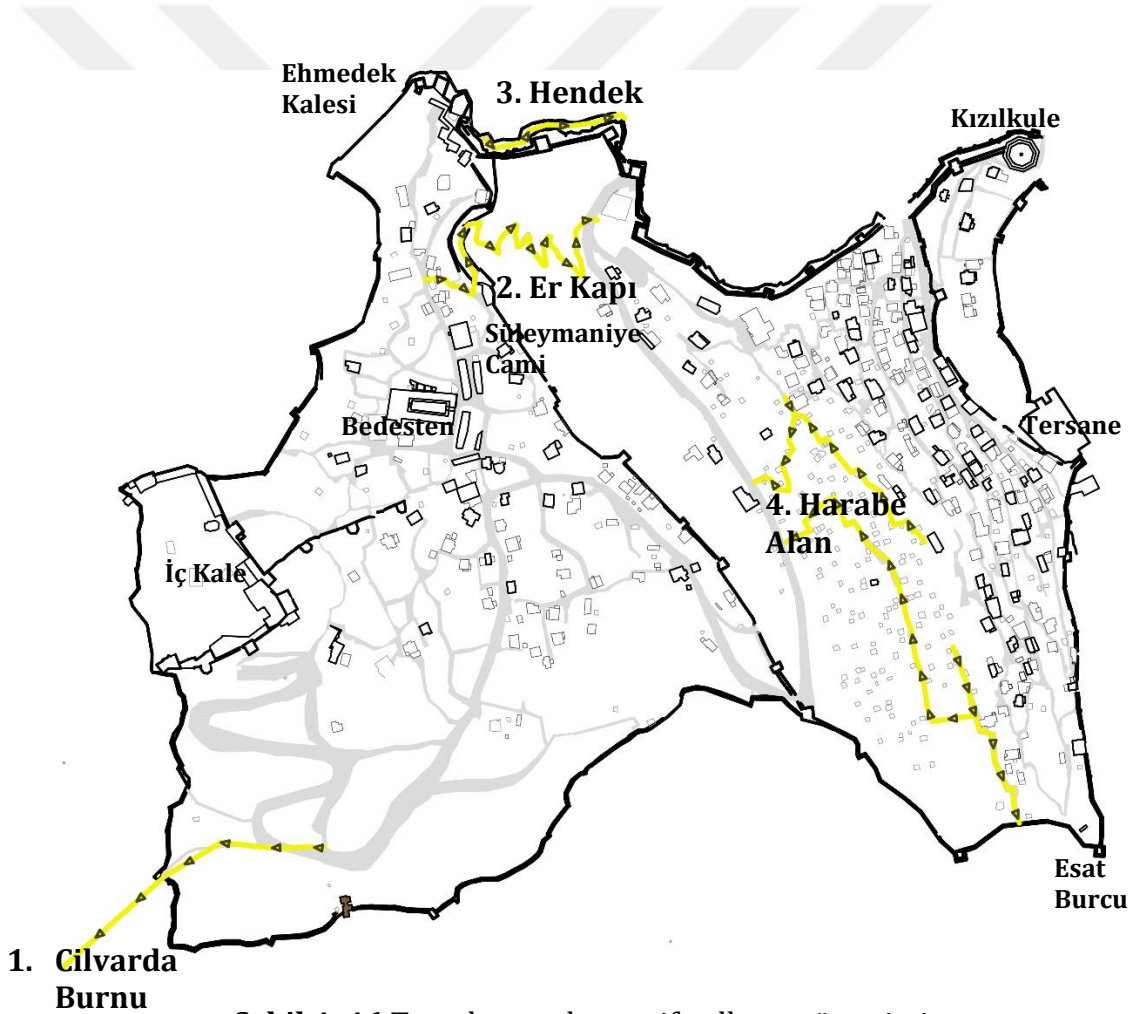
alınmıştır. Dağ bisikleti yarışının da tarihi alanın çeşitli aktiviteler ile sunulması ve tanıtılması açısından önemli bir rol alması bu tarz organizasyonların çoğaltılmasını ve alternatifler ile kaleye dahil edilmesini gerektirmektedir (Şekil 4. 45).

Şekil 4. 45 Alanya Kalesi'nin haritası üzerine AKKAİP'de önerilen tur güzergahı hattı ve Alanya Belediyesi tarafından düzenlenen dağ bisikleti yarışı güzergahı gösterilmiştir

Tarihi alanın farklı aktiviteler ile kültürel peyzajından, doğal topografyasından faydalanılması adına rotalara zenginlik katacak belli noktalarda **alternatif yollar** önerilmiştir. Bu yollar; rotaları birbirine bağlamak, yürüyüş mesafesini kısaltmak gibi amaçlar dışında çeşitli zorluk dereceleri ile kullanıcının ilgisine ve merakına göre çeşitlenmiştir. Tarafımca hazırlanan alternatif yollar Şekil 4. 46'da gösterilmiştir. Bunlar;

1. Cilvarda Burnu'nu görmek isteyenler için, (zorlu bir parkur, tırmanış vb. aktiviteleri içermektedir.)
2. Er Kapı'dan sonra taş patika yaya yolu kullanarak Tophane Mahallesi'ne geçmek isteyenler için, (orta zorlukta bir parkurdur. Patika üzerinde zikzaklar çizerek ilerlemektedir.)
3. Ehmedek Kalesi'nden Kale Caddesi'ne kısa mesafede tarihi hendek içinden geçerek inmek isteyenler için, (Kayalar arasında ilerleyen zor bir parkurdur.)
4. Tophane Mahallesi'ndeki harabe kalıntılarının olduğu Rum Mahallesi'nin farklı dokusunu görmek isteyenler ve Tophane Mahallesi'nden Kale Caddesi'ne geçiş yapmak isteyenler için önerilmişlerdir. (Keşif, merak duygularının pekiştirildiği, orta zorlukta bir parkurdur.)

Şekil 4. 46 Tasarlanan alternatif yolların gösterimi

Rota-3 güzergahında belli noktalarda önerilen mesafeyi bağlayıcı, kısaltıcı veya rotadan farklı bir yer sunan alternatif yollardan 1. nolu Cilvarda Burnu yolu ve 3.

nolu hendek içi yolu zorluk derecesi açısından kolay olmayan, oldukça engebeli ve tehlikeli bir arazi üzerinde ilerlemektedir. Meraklılarına yönelik olarak önerilmiş olan güzergahlardır. 2. nolu taş yol ve 4. nolu harabe alan içindeki yollar ise bakımı yapıldığı takdirde zorluk derecesi açısından orta düzeyde olan yollardır.

Yeşil alan güzergahı:

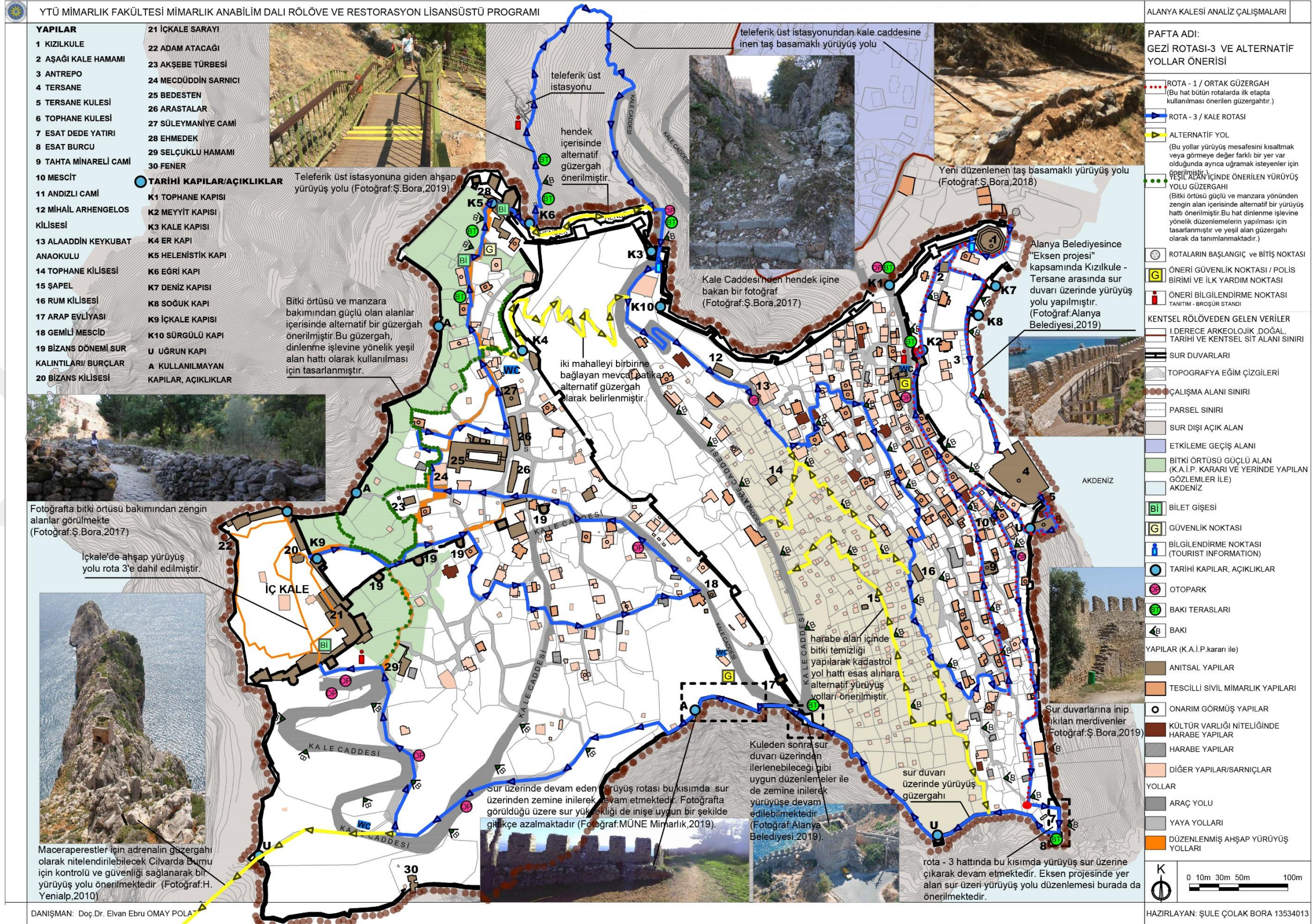
Tarihi alanda İçkale'nin doğu kapısının çevresi ve Ehmedek Kalesi'ne kadar olan, kalenin batı tarafında yer alan kısım bitki örtüsü bakımından oldukça zengindir. Mevcut yeşil alan dokusu, ağaçları ve denize yönelmiş manzarası ile estetik görünümde olan bu alan içerisinde bir yürüyüş yolu önerilmiştir. Bu yol, yeşil alan hattı olarak da tanımlanmıştır (Şekil 4. 48). Güzergahın, yeşil alan bakımından zengin olması, büyük bir bölümünün manzaraya dönük konumda bulunması sebebiyle dinlenme fonksiyonlarını da yerine getirecek bir potansiyelde olduğu fark edilmiştir. Bu hat boyunca dinlenme elemanları, kent mobilyaları ve açık alan düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir.

Yeşil alan hatının güzergaha özgü seçilecek olan bir renk ile hattı tanımlaması ve yönlendirmesi, böylece hattın okunurluğu için bir iz oluşması amaçlanmıştır. Bu izi oluşturan renk ve malzeme, hat boyunca kullanılan bir dinlenme elemanı olarak veya kent mobilyaları, zemin malzemesi, tabelalar, korkuluk gibi elemanlar üzerinde uygulanarak belirtilmesi önerilmiştir (Şekil 4. 47).

Şekil 4. 47 Yeşil alan içerisinde güzergah boyunca devam eden dinlenme elemanı örneği (Fotoğraf: archdaily.com/Çin)

Şekil 4. 48 ve Şekil 4. 49'da yer alan kale haritası ve uydu fotoğrafı üzerinde tarafımca hazırlanan Rota-3 güzergahı gösterilmiştir.

Şekil 4. 48 Tasarlanan Rota-3'ün gösterimi

ALANYA KALESİ'NİN UYDU FOTOĞRAFI ÜZERİNDE ROTA - 3 GÜZERGAHI

- 1) Cilvarda Burnu'na giden yol
- 2) Er Kapı ile Kale Caddesi arasında mahalleyi bağlayan taş yol
- 3) Ehmedek Kalesi'nden Kale Caddesi'ne inilen Hendek içi yol
- 4) Harabe alanı gezmek için ve Kale Caddesi'ne ulaşmak için kadastral yollar

Şekil 4. 49 Alanya Kalesi'nin hava fotoğrafı üzerinde tasarlanan ROTA-3 'ün ve alternatif yolların gösterimi (Fotoğraf: Alanya Belediyesi)

Kale'nin bütününde önerilen rotalar için ziyaretçilere yön vermesi bakımından rotaları tanımlayan bir rengin belirlenmesi uygun görülmektedir. Örneğin Tophane Mahallesi gibi eğimli arazide ilerleyen sokaklarda birçok yerde yürüyüş güvenliği için korkuluk gerekmektedir. Bu korkulukların rotalar üzerinde uygun görülen yerlerde de kullanılması gerekmektedir. Rotalarda yol boyunca devam edecek olan korkulukların seçilen bir renk ile belirtilmesi rotaların güzergahını takip etmekte kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Mevcutta kale içerisinde teleferik projesi kapsamında korkuluklar düzenlenmiştir. Bu korkulukların dil birliğinin sağlanması açısından rotalarda da kullanılması önerilmiştir (Şekil 4. 50).

Şekil 4. 50 Alanya Kalesi'nde Ehmedek Kalesi ile teleferik istasyonu arasındaki yürüyüş yollarında kullanılan korkuluklar (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

4.2.3 Alanya Kalesi'nde Gezi Rotalarının Odaklarının Belirlenmesi ve Kullanım Önerileri

Alanya Kalesi'nde günümüzde potansiyellerini kaybetmiş, atıl vaziyette kalmış birçok açık alan, tarihi yapılar ve içinde yer aldıkları yakın çevreleri yer almaktadır. Tarihi alanın daha etkin kullanımı ve sunumu için önerilen rotalar üzerinde bu potansiyelini kaybetmiş açık alanlar, odaklar belirlenmiştir. Bu alanlar için potansiyellerini kazandıracak, etkin bir şekilde kullanımlarını sağlayacak şekilde öneriler geliştirilmiştir.

Tarihi alanda geliştirilecek öneriler için alanın kamusal amaçlı kullanımına yönelik gereksinimleri dikkate alınmıştır. Açık alanlarda kültürel amaçlı bir etkinlik veya toplanma-bir araya gelme işlevlerini gerçekleştiren herhangi bir açık alanın olmadığı tespit edilmiştir. Seçilen odak noktaları bu gibi kamusal kullanıma hizmet edecek olan işlevler ele alınarak değerlendirilmiştir.

Kültürel etkinlik alanları – meydan: Kültürel etkinlik alanları belirlenirken öncelikle öneri geliştirilecek alanların mevcut plan kararları dikkate alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda alanların mevcut potansiyelleri göz önünde bulundurularak Hisariçi ve Tophane Mahallesi'nde iki tane açık alan bu işlev için seçilmiştir. Bu alanlar:

1) Hisariçi Mahallesi'nde yer alan Bedesten yapısının bahçesi ve yakın çevresi

Bedesten yapısının yakınında yer alan açık alan ise mevcut konumu itibari ile Hisariçi bölgesinin merkezi sayılabilecek bir noktadadır. Ancak günümüzde potansiyeli değerlendirilememiştir ve otopark olarak kullanılmaktadır (Şekil 4. 51). Bedesten yapısının bahçesi ve bahçe içinde yer alan kafe birimi ve Bedesten'in karşısında yer alan açık alanlar, etrafında barındırdıkları tarihi değerlerin arasında bulunan, Kale'nin merkezi diyebileceğimiz, odak noktası konumunda bir alandır. Bu alanlar bütün bir şekilde ele alınarak kültürel etkinlik alanı – meydan – toplanma noktası gibi işlevlerin kullanımı için öneri alan olarak seçilmişlerdir. Seçilen alanların mevcut plan kararı bilgileri analiz çalışmasında belirtilmiştir (Şekil 4. 58). Bu alanın mevcut halini gösteren fotoğraflar da Şekil 4. 59'belirtilmiştir. Rota-3 bu alandan geçmektedir (Şekil 4. 56).

Şekil 4. 51 Bedesten yapısının yakın çevresinin mevcut hali (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

2) Tophane Mahallesi'nde yer alan Esat Burcu'ndaki açık alan

Tophane Mahallesi'nde de bu alana hitap edecek bir kültürel etkinlik alanı belirlenmiştir. Bu alan için öncesinde edinmiş olduğu işlevin yeniden kazandırılması amaçlanarak Esat Burcu açık alanı belirlenmiştir. Potansiyeli yüksek olan bu alanın günümüzdeki hali fotoğraflar üzerinden anlatılmıştır. Fotoğraflarda görüldüğü üzere açık alanın içerisinde yürüyüş yolu geçmektedir. Bu alan ziyaretçilerin alanı gezerken mutlaka uğradıkları bir konumda bulunmaktadır. Günümüzde bu açık alan, harabe olarak kalmış yapılar ve bakımı yapılmayan yeşillikler arasında kalmıştır (Şekil 4. 52). Bu alan Rota-1, Rota-2 ve Rota-3'ün güzergahları üzerinde yer almaktadır (Şekil 4. 57).

Şekil 4. 52 Fotoğrafta solda bir harabeye ait yapı kalıntıları, sağda Esat burcu alanı ve yakın çevresi görülmektedir (Fotoğraf: Sedat Çolak).

Esat Burcu alanı ise öncesinde etkinlik alanı olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde potansiyeli yüksek bir konumda bulunan bu alan kendi haline bırakılmış atıl bir vaziyettedir. Günümüzdeki mevcut hali analiz çalışmasında fotoğraflar ile gösterilmiştir (Şekil 4. 60).

Rekreasyon alanları: Alanya Kalesi'nde günümüzde ziyaretçilerin kullanımına yönelik dinlenme noktası denebilecek bir yeşil alan- park düzenlemesi yer almamaktadır. Bu konu tez çalışmasının “3.2.2.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Sorunları” başlığında da ele alındığı üzere tarihi alanda dinlenme alanları, park alanı önerilmiştir. Bu alanlar; Tophane Mahallesi'nde eskiden çocuk parkı olarak kullanılan alan, İçkale'nin doğu kapısının önündeki açık alan ve Süleymaniye Cami'nin avlusu ile yakınında bulunan yeşil alan olarak belirlenmiştir (Şekil 4. 58).

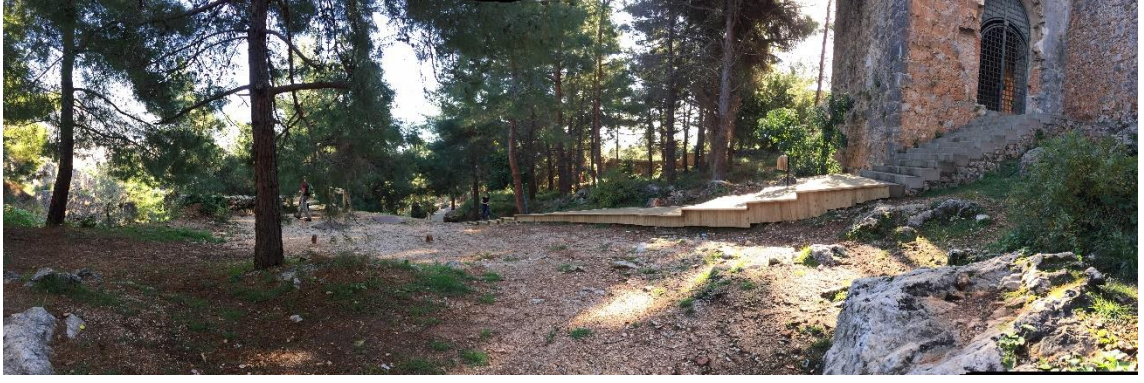
1) Çocuk parkı

Tophane Mahallesi'nde yer alan Konstantinus Kilisesi'nin güneyinde bulunan parsel öncesinde çocuk parkı olarak kullanılmaktaydı. Kale'de günümüzde çocukların tarihi Alana katılımını sağlayacak nitelikte herhangi düzenlemenin yer almayışı öncelikle bu parkın eski işlevinin yeniden kazandırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple bu parsel çocuk parkı kullanımı için önerilmiştir. Bu nokta Rota-2 ve Rota-3'ün güzergahı üzerinde yer almaktadır (Şekil 4. 57).

2) Dinlenme alanları ve yeşil alan düzenlemesi

Alanya Kalesi'nde, "3.2.2.2 Alanya Kalesi'nin Koruma Sorunları" başlığında da ele alındığı üzere kamusal alan kullanımına hitap edecek nitelikte dinlenme alanı, park alanı gibi bir alan yer almamaktadır. Bu eksiklikler ele alındığında tarihi alanda göz ardı edilemeyecek kadar zengin bitki çeşitleri ve doğal tabiatı içerisinde ziyaretçilere yönelik dinlenme-park alanı kullanımını hayata geçirme ihtiyacı doğmuştur.

İç Kale'nin doğu kapısının önünde bulunan açık alan mevcut konumu, yeşil alan bakımından zengin bir yerde bulunması sebebiyle ele alınmıştır (Şekil 4. 53). Bu noktadan Ehmedek Kalesi'ne doğru ilerleyen hat boyunca yer alan zengin bitki örtüsü ve yeşillikler, bu güzergahın düşünülen işleve uygun olduğunu göstermiştir. Bu hat aynı zamanda Rota-3 ile belli noktalarda birleşmektedir. Hattın diğer ucu Süleymaniye Cami'nde bitirilerek bir yeşil alan güzergahı oluşturulmuştur. Süleymaniye Cami kalenin en büyük camisidir. Ancak caminin mevcut avlusu ve çevre düzenlemesi tarihi caminin ihtişamına karşın yetersiz kalmaktadır. Çevre düzenlemesi ile caminin iyi bir sunuma ihtiyacı vardır. Caminin avlusu ile hemen kuzeyinde yer alan Er Kapı ve çevresindeki zengin yeşil alanın meydan, dinlenme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birlikte düzenlenmesi önerilmiştir (Şekil 4. 54, Şekil 4. 55). Böylece İçkale ile Süleymaniye Cami'nin arasındaki yeşil alan hattı dinlenme-yeşil alan güzergahı olarak tasarlanmıştır. Bu güzergah rotalar dışında ayrı bir kısa hat olarak düzenlenmiştir. Hattın Rota-3 ile birleştiği noktalarda tabelalar yardımıyla yeşil alan güzergahına yönlendirme yapılması hedeflenmektedir.

Şekil 4. 53 İçkale'nin doğu kapısının önündeki açık alan (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

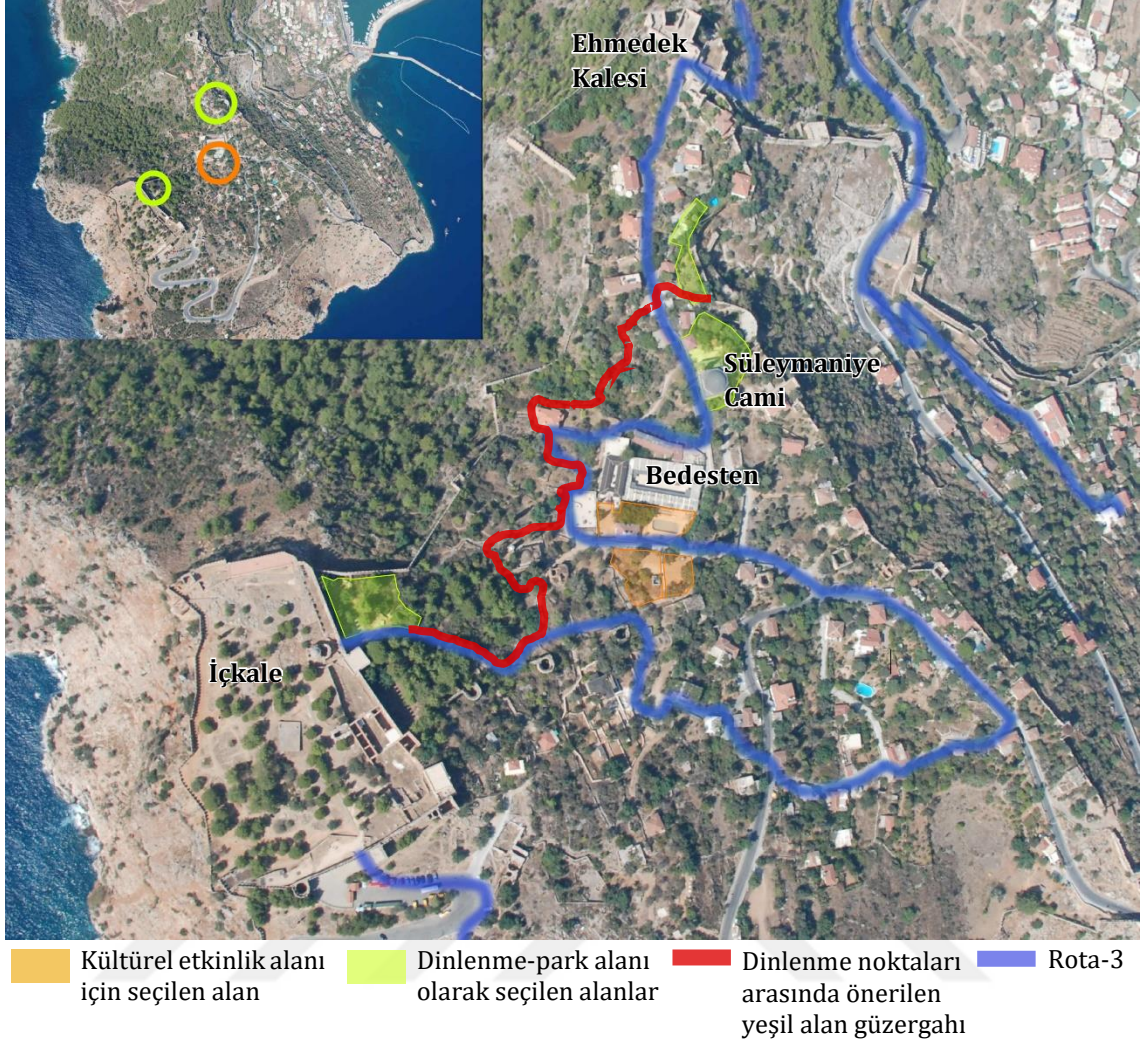
Şekil 4. 54 Süleymaniye Cami'nin avlusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Şekil 4. 55 Er Kapı'dan Süleymaniye Cami'ne geçilen alanların mevcut dokusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Hisariçi ve Tophane Mahallesi'nde seçilen öneri alanlar ve bu alanların Rota-3 ile ilişkisi hava fotoğrafı üzerinde gösterilmiştir (Şekil 4. 56, Şekil 4. 57).

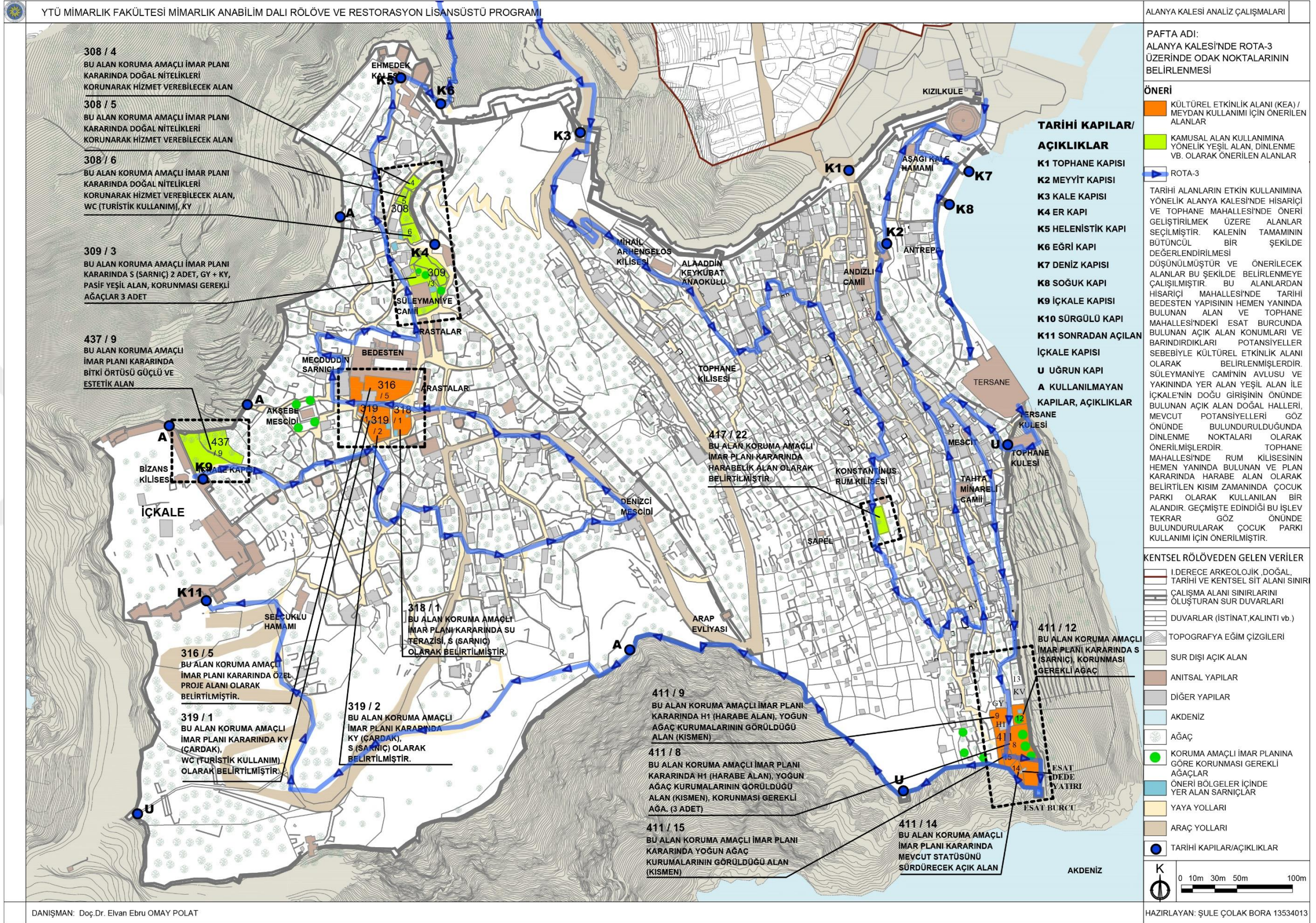
Öneri geliştirilecek alanlar ve mevcut durumları, Şekil 4. 56, Şekil 4. 57, Şekil 4. 58, Şekil 4. 59 ve Şekil 4. 60'deki tarafımca hazırlanan çalışmalarda gösterilmiştir.

Şekil 4. 56 Hisariçi Mahallesi'nde seçilen öneri alanlarının hava fotoğrafı üzerinde gösterilmesi ve Rota-3 ile ilişkisi [6]

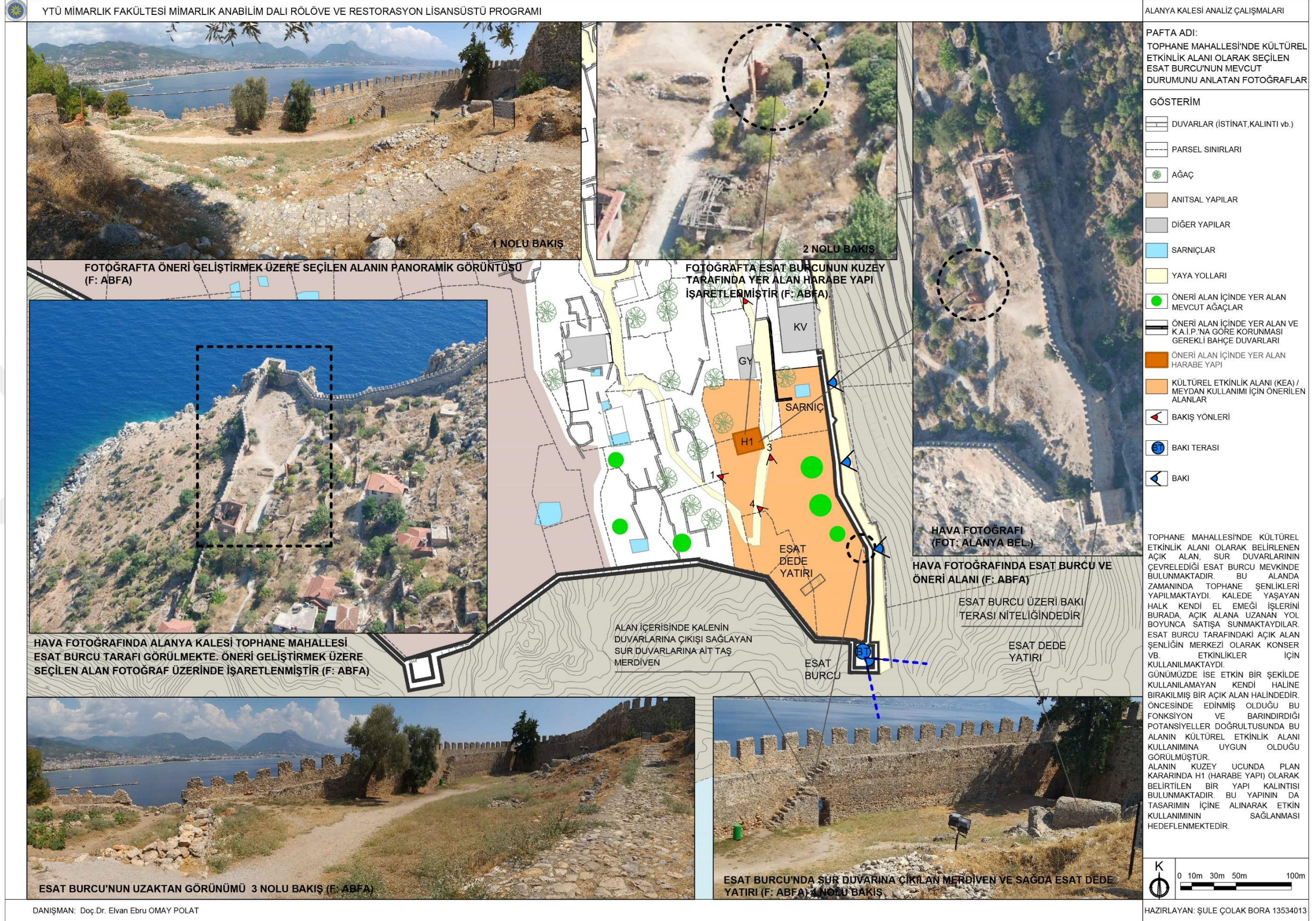
Şekil 4. 57 Tophane Mahallesi'nde öneri olarak seçilen alanlar ve Rota-3 ile ilişkisi gösterilmiştir [6]

Şekil 4. 58 Alanya Kalesi'nde tasarlanan Rota-3 üzerinde belirlenen odak noktaları ve plan kararları gösterilmiştir

Şekil 4. 59 Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten'in yakın çevresinde kültürel etkinlik alanı önerisi için seçilen alanların mevcut halini gösteren analiz çalışması

Şekil 4. 60 Tophane Mahallesi'nde Esat Burcu'nda kültürel etkinlik alanı önerisi için seçilen açık alanın mevcut halini gösteren analiz çalışması

Seçilen Alanlarda Tarihi evrenin Etkin Kullanımına Yönelik Öneriler

Tarihi çevrenin etkin kullanımına yönelik Alanya Kalesi'nde seçilen alanların mevcut potansiyelleri değerlendirilmiş ve etkin kullanımları için tasarım kararları geliştirilmiştir. Bunlar doğrultusunda seçilen alanlarda kültürel etkinlik alanı – meydan- toplanma alanı- dinlenme ve park alanı önerileri geliştirilmiştir. Seçilen alanlar için önerilen tasarımlar analiz çalışmalarında anlatılmıştır.

1. Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten yapısının bahçesi ve yakın çevresi için kullanım önerileri

Seçilen alan Bedesten yapısının bahçesini ve karşı parselinde bulunan açık alanları içermektedir. Tarihi Bedesten yapısının günümüzde restorasyon çalışmaları yürütölmektedir. Bu doğrultuda seçilen alanın potansiyel bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu alan için önerilecek işlevlerin Bedesten yapısı ile ilişkilendirilerek etkin bir şekilde kullanılacağı öngörölmektedir.

Seçilen öneri alanın yakın çevresi ile ilişkileri ve mevcut potansiyelleri değerlendirilerek kullanım önerileri tasarlanmıştır. Bedesten'in bahçesinde yer alan yapının mevcut işlevi dikkate alınarak yine kafe olarak kullanılması önerilmiştir. Böylece tasarımlarda mümkün olduğunca yeni bir yapı var etmekten, yeni müdahalleler önermekten kaçınılmıştır. Yapının kafe olarak kullanılmak üzere onarımının yapılması, bahçesinin de bu işleve yönelik düzenlenmesi önerilmiştir. Yapı plan kararında herhangi bir karar içinde yer almamaktadır. Yapının sonradan eklenmiş olan niteliksiz dönem eklerinden arındırılıp mevcut özgün boyutu ve konumu kullanılarak tasarımın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Kafe kullanımına yönelik gerekli düzenleme yapılırken mevcut ağaçların yerinde korunması, açık alan elemanlarının mümkün olduğunca sade, doğa ile uyumlu malzeme seçilerek yapılması uygun görölmektedir. Yapının bahçe duvarlarının niteliksiz kireç harçlarıyla yapıldığı anlaşılmıştır ve bahçenin duvarlarının kaldırılması önerilmiştir. Böylece kültürel etkinlik alanı önerisi için seçilen bu alan ve karşı parselleri bütöncöl bir görünüme kavuşmuş olacak, kalenin merkezi-meydan kullanımını destekleyen bir görünüm sağlanmış olacaktır.

Tasarım kararlarına bakıldığında, kafe yapısının bulunduğu parsel kot olarak daha aşağıda bulunduğu için basamaklar ile alana geçiş yapılması önerilmiştir. Basamakların oturma elemanı olarak da kullanılması önerilmiştir. Böylece alanın mevcut kotları mümkün olduğunca az müdahale ile değerlendirilmiştir.

Bedesten yapısının karşı parselleri de önerilen kültürel etkinlik alanının bir parçasıdır. Bu parsellerin mevcut plan kararları dikkate alınarak tasarım kararları alınmıştır. Parsellerde 3 adet sarnıç bulunmaktadır. Bunlar analiz çalışmasında işaretlenmiştir. Ayrıca alan üzerinde yer alan bütün ağaçların, koruma amaçlı imar planı kararı ile korunması gerekli duvarlarının ve yerinde yapılan gözlemler sonucu tespit edilen nitelikli taş bahçe duvarlarının gerektiği yerlerde onarımları yapılarak mevcut yerlerinde korunmaları önerilmiştir.

319/1 parselinde koruma amaçlı imar planı kararı ile bir wc önerilmiştir. Aynı parselde mevcutta yer alan elektirik trafosu kaldırılarak yerine WC birimi konulmuştur. 319/2 parselinde bulunan sarnıç ve arkası mevcut kota göre daha yüksek bir konumda olduğu için bu bölüm sergileme alanı olarak kullanılmak üzere basamaklar ile çıkılan ahşap bir platform şeklinde tasarlanmıştır.

Alanya Kalesi'nde yürüyüş yolları projeleri kapsamında tasarlanan ve mevcutta kullanılmaya başlayan sergi panoları, çöp kutusu, oturma elemanı ve yönlendirme levhaları seçilen etkinlik alanları için de önerilmiştir (Şekil 4. 61, Şekil 4. 62).

Şekil 4. 61 Tarihi alanda yürüyüş yolları projeleri kapsamında tasarlanan ve uygulanan oturma elemanları ve yönlendirme levhaları (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Şekil 4. 62 Alanya Kalesi'nde yürüyüş yolları projesi kapsamında tasarlanan ve uygulanan sergi panosu ve çöp kutusu (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

318/1 parselde de iki adet sarnıç bulunmaktadır. Bunların da bakım ve onarımları yapılarak yerinde korunmaları önerilmiştir. Bu bölümün mevcut hali ve potansiyelleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Alanın Bedesten yapısının mevcut potansiyeli dikkate alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Buna yönelik tarihi alan veya Bedesten ile ilgili yapılabilecek sunum etkinliklerinde bu alanın kullanılması, sunumun için gerekli içeriğin yansıtılacağı bir sistemin kurulması amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu sistem ile tarihi alanda açık hava sineması etkinlikleri için de kullanılabilecek bir düzenlemesinin yapılması önerilmiştir. Bu işlevler için sunum veya sinema esnasında yansıtma işleminin gerçekleştirileceği yüzey elemanı olarak alanın hemen karşısında bulunan tarihi "İçburç" un kalıntı halindeki taş duvar yüzeyi önerilmiştir. Bu yüzey fotoğraflardan da anlaşılacağı üzere sunum için uygun boyuttadır ve izleyiciye göre de uygun konumda yer almaktadır. Bu sistem gerçekleştirildiğinde tarihi alanın dokusunu yansıtan bir tarihi taş duvar yüzeyinde sunum gerçekleşmiş olacaktır. Örnek olarak İtalya'nın Bolonya şehrinde tarihi yapıların arasında yapılan bir açık hava sineması gösterilmiştir (Şekil 4. 63, Şekil 4. 64).

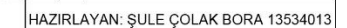

Şekil 4. 63 Seçilen alanda açık hava sineması veya sunum esnasında kullanılması önerilen tarihi içburç yüzeyi (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Şekil 4. 64 İtalya' nın Bolonya şehrinde, tarihi meydanda açık hava sineması uygulaması (Fotoğraf: pinterest.com)

Şekil 4. 65'de tarafımca yapılan analiz çalışması görülmektedir.

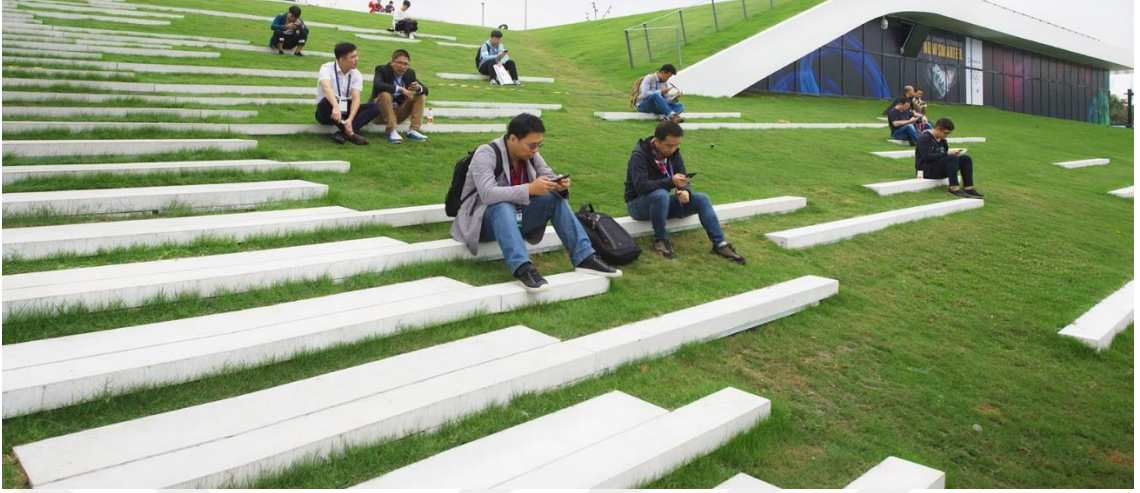
2. Tophane Mahallesi'nde kültürel etkinlik alanı olarak önerilen Esat Burcu açık alanı için kullanım önerileri

Alanya Kalesi'nin Tophane Mahallesi'nde bulunan Esat Burcu'ndaki açık alan Tophane şenliklerinin düzenlendiği etkinlik alanı olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde ise kalenin kendi kaderine terk edilmiş pasif halde kalan açık alanları arasında yer almaktadır. Mevcut potansiyeli değerlendirilemediği için atıl bir vaziyette olan bu alan ziyaretçilerin denk gelirlerse üzerinde geçerek uğradıkları bir yer haline gelmiştir. Alanın barındırdığı potansiyelleri ve eski kullanımı tekrar gözden geçirilerek etkin kullanımı sağlamak amacıyla ele alınmıştır.

Kale'nin Hisariçi Mahallesi dışında alt bölgesinde yer alan Tophane Mahallesi'nde de bu Alana hitab edecek ayrı bir kültürel etkinlik alanı ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. Esat Burcu'nda bulunan bu açık alan bu ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte bir alandır. Alanın içerisinde analiz çalışmasında gösterildiği üzere koruma amaçlı imar planı kararı ile belirtilen korunması gerekli ağaçlar bulunmaktadır. Bunlar da mevcut hali ile korunacaktır. Aynı zamanda öneri alanın içinde yine koruma amaçlı imar planı kararında belirtilen korunması gerekli duvarlar proje üzerinde belirtilmiştir ve tasarım kararları bu duvarları etkilemeyecek şekilde oluşturulmuştur. Alanın güney noktasında Esat Dede adı ile anılan bir yadır bulunmaktadır. Bu yadırın mevcut hali ile korunarak önerilerin geliştirilmesi planlanmıştır.

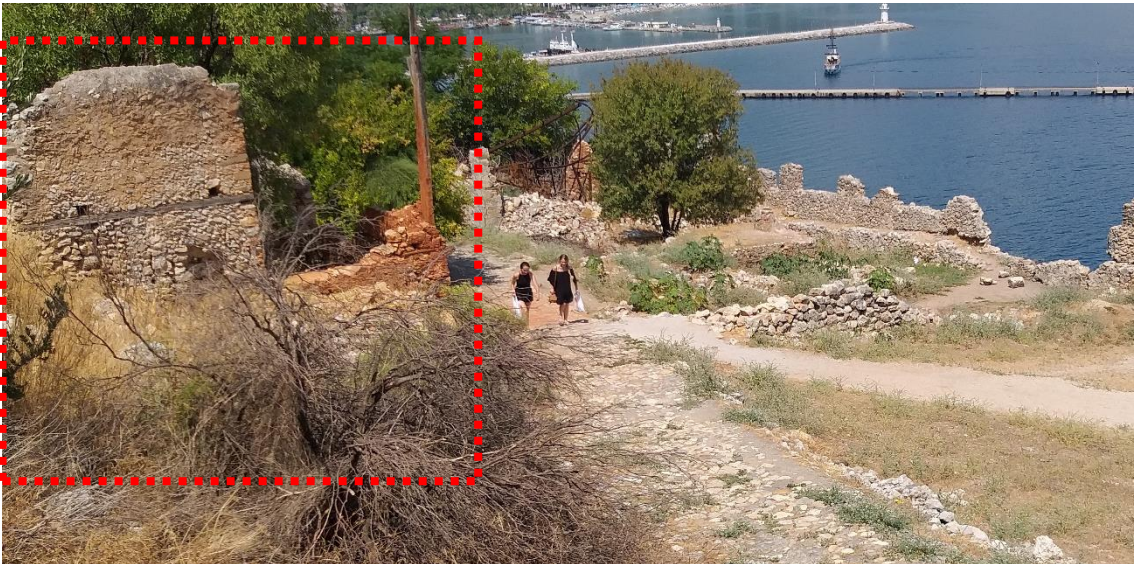
Tasarım önerileri geliştirilirken bu alan için de minimum müdahale ile uygulama kararları esas alınarak düzenleme yapılması amaçlanmıştır. Alanın mevcut dokusu, topografyası gibi etkenler dikkate alınarak öneriler geliştirilmiştir. Tasarım kararlarında en alt kotta bulunan sur duvarları ile çevrili alan sahne alanı olarak önerilmiştir. Kotun yükseldiği kısımlar tespit edilerek uygun boyut ve detayda oturma elemanları yerleştirilmiştir. Bu oturma elemanları topografyanın yapısına uygun şekilde konumlandırılarak mevcut dokunun doğal kademelenmesini bozmayacak şekilde bir dağılım düzenlenerek konumlandırılmışlardır. Oturma elemanlarının yöreye özgü malzemeden üretilmiş blok taş veya kullanıma uygun

olarak seçilecek olan travers benzeri taşlardan yapılması uygun görülmüştür (Şekil 4. 66).

Şekil 4. 66 Topografyaya göre düzenlenmiş oturma elemanları örneği (Fotoğraf: pinterest.com, Çin)

Seçilen alanın kuzeyinde bulunan, plan kararında H1 harabe yapı olarak tanımlanan yapı kalıntısı için, “Yapılı Alan” başlığında tescilli yapılarda ele alınan harabe yapıların kültür varlığı niteliğinde harabe yapılar ile değiştirilmesi kararının uygulanması önerilmiştir. Böylece yapı için, alana yönelik hizmet birimi olarak kullanılması ve kendi mevcut bahçesi ile birlikte değerlendirilerek yeni bir işlev kazanması amaçlanmıştır (Şekil 4. 67).

Şekil 4. 67 Fotoğrafta Esat Burcu açık alanının yakınında yer alan harabe yapı işaretlenmiştir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2020)

Alan içerisinde sur duvarına çıkışı sağlayan merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenle sur duvarının üzerine kontrollü geçişin sağlanarak ve gerekli güvenlik önlemleri alınarak çıkılması önerilmiştir (Şekil 4. 68). Böylece Esat Burcu'nun üzerinin mevcut manzara potansiyeli değerlendirilerek bakı terası olarak kullanılması amaçlanmıştır (Şekil 4. 69). Koruma amaçlı imar planı kararında da bu burcun üzerinin bakı terası olarak kullanılması önerilmiştir. Alanın içerisinde önerilmiş olan Rota-1, Rota-2 ve Rota-3 güzergahlarının hepsi geçmektedir.

Şekil 4. 68 Fotoğrafta karşıda sur duvarının üzerine çıkılan merdiven ve sağda Esat Dede yatırı görülmektedir (Fotoğraf: Ş. Bora, 2019)

Şekil 4. 69 Esat Burcu alanında etkinlik alanı olarak kullanılmak üzere seçilen alanın sınırları gösterilmiştir [6]

Şekil 4. 70'de yer alan tarafımca hazırlanan çalışmada, Esat Burcu'ndaki açık alan için kullanım önerileri gösterilmiştir.

FOTOĞRAFTA YAKIN BİR ZAMAN ÖNCESİNE KADAR DÜZENLENEN TOPHANE ŞENLİKLERİ GÖRÜLMÜŞTÜR.

PORTEKİZ / BARCELONA (K: pinterest.com)

YAKIN BİR ZAMAN ÖNCESİNE KADAR TOPHANE ŞENLİKLERİNİN YAPILDIĞI ESAT BURCUNDA YER ALAN AÇIK ALAN GÜNÜMÜZDE ETKİN OLARAK KULLANILMAMAKTADIR. ALANIN MEVCUT POTANSİYELİ GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULARAK KÜLTÜREL ETKİNLİK ALANI OLARAK DEĞERLENDİRİLMİŞTİR. BU AMAÇLA ESKİ ŞENLİK ALANI TEKRAR GÜNÜMÜZE KAZANDIRILMIŞ VE ETKİN KULLANIMI SAĞLANMIŞ OLACAKTIR.

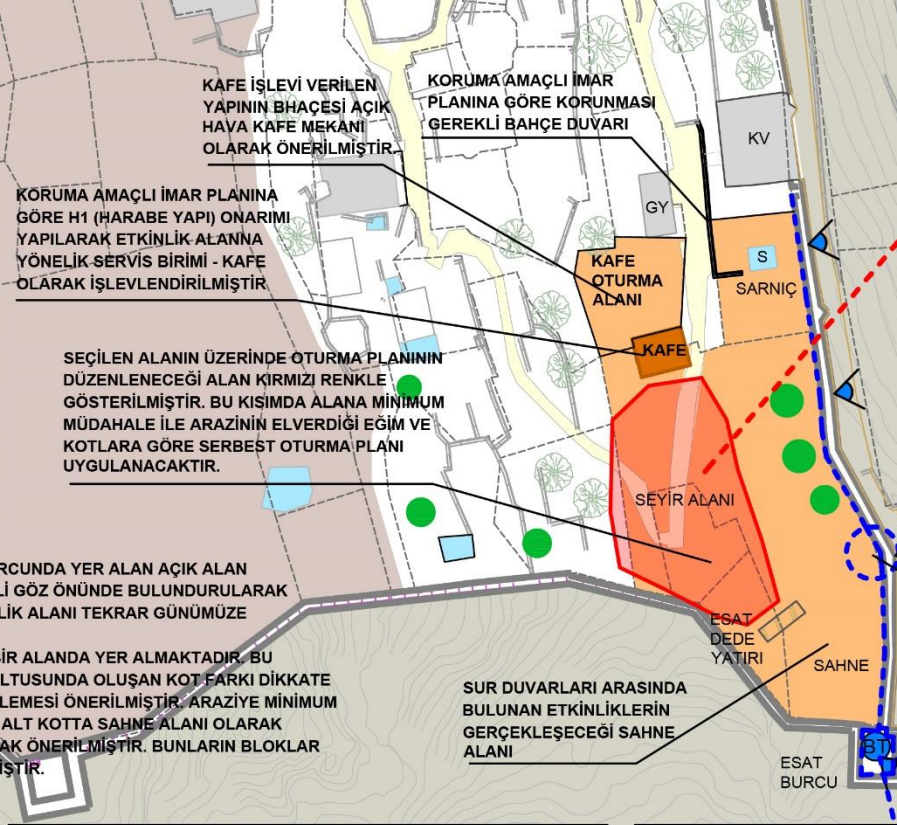
ESAT BURCUNDA MEVCUTTA BULUNAN AÇIK ALAN SUR DUVARININ ÇEVRELEDİĞİ BİR ALANDA YER ALMAKTADIR. BU ALANDA SUR DUVARINA DOĞRU KOT GİTTİKÇE AZALMAKTADIR. DOĞU BATI DOĞRULTUSUNDA OLUŞAN KOT FARKI DİKKATE ALINARAK EĞİM YÖNÜ VE ARAZİNİN KONUMLANIŞINA GÖRE OTURMA ALANI DÜZENLEMESİ ÖNERİLMİŞTİR. ARAZİYE MINİMUM MÜDAHALE İLE YERLEŞİM PLANI OLUŞTURULMUŞTUR. ESAT BURCU TARAFI İŞE EN ALT KOTTA SAHNE ALANI OLARAK DÜZENLENMİŞTİR. OTURMA ELEMANLARI YÖREYE ÖZGÜ TAŞ VEYA TRAVERS OLARAK ÖNERİLMİŞTİR. BUNLARIN BLOKLAR HALİNDE UYGUN BOYUTLARDA TOPOGRAFYAYA GÖRE YERLEŞTİRİLMESİ ÖNERİLMİŞTİR.

ÇİN (K: pinterest.com)

OTURMA DÜZENİNİN DÜZENLENECEĞİ YERLER KIRMIZI RENKLE GÖSTERİLMİŞTİR (F:Ş.B., 2020).

KAFE İŞLEVİ VERİLEN YAPININ BHAÇESİ AÇIK HAVA KAFE MEKANI OLARAK ÖNERİLMİŞTİR.

KORUMA AMAÇLI İMAR PLANINA GÖRE KORUNMASI GEREKLİ BAĞÇE DUVARI

KORUMA AMAÇLI İMAR PLANINA GÖRE H1 (HARABE YAPISI) ONARIMI YAPILARAK ETKİNLİK ALANINA YÖNELİK SERVİS BİRİMİ - KAFE OLARAK İŞLEVLENDİRİLMİŞTİR.

SEÇİLEN ALANIN ÜZERİNDE OTURMA PLANININ DÜZENLENECEĞİ ALAN KIRMIZI RENKLE GÖSTERİLMİŞTİR. BU KİŞİDE ALANA MINİMUM MÜDAHALE İLE ARAZİNİN ELVERDİĞİ EĞİM VE KOTLARA GÖRE SERBEST OTURMA PLANI UYGULANACAKTIR.

SUR DUVARLARI ARASINDA BULUNAN ETKİNLİKLERİN GERÇEKLEŞECEĞİ SAHNE ALANI

ALMANYA (K: pinterest.com)

FOTOĞRAFTA SUR DUVARINA ÇIKIŞI SAĞLAYAN TAŞ BASAMAKLI MERDİVEN GÖRÜLMÜŞTÜR. SOL TARAFTA İŞE KIZILKULE İLE TERSANE ARASINDAKİ ALANDA ALANYA BELEDİYESİNCE UYGULANAN SUR DUVARLARI ÜZERİNDE YÜRÜYÜŞ YOLU VE AHŞAP KORKULUK GÖRÜLMÜŞTÜR. ESAT BURCUNDA DA AYNI ŞEKİLDE BİR UYGULAMA GERÇEKLEŞTİRİLEREK SUR DUVARI ÜZERİNE KONTROLLÜ BİR ÇIKIŞIN SAĞLANMASI ÖNERİLMİŞTİR. BÖYLELİKLE BURCUN ÜZERİNİN DE BAKI TERASI OLARAK KULLANILMASI SAĞLANACAKTIR (F:Ş.B., 2020).

HAVA FOTOĞRAFINDA SEÇİLEN ALANIN ÜZERİNDE OTURMA DÜZENİNİN DÜZENLENECEĞİ YERLER KIRMIZI RENKLE GÖSTERİLMİŞTİR (F: ABFA).

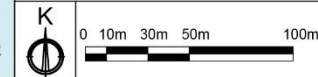
PAFTA ADI:
KÜLTÜREL ETKİNLİK ALANINA ÖNERİ OLARAK SEÇİLEN ESAT BURCU AÇIK ALANI İÇİN KULLANIM ÖNERİLERİ

GÖSTERİM

- DUVARLAR (İSTİNAT, KALINTI vb.)
- PARSEL SINIRLARI
- AĞAÇ
- ANITSAL YAPILAR
- DİĞER YAPILAR
- SARNIÇLAR
- YAYA YOLLARI
- ÖNERİ ALAN İÇİNDE YER ALAN MEVCUT AĞAÇLAR
- ÖNERİ ALAN İÇİNDE YER ALAN VE K.A.I.P.'NA GÖRE KORUNMASI GEREKLİ BAĞÇE DUVARLARI
- ÖNERİ ALAN İÇİNDE YER ALAN HARABE YAPISI
- KÜLTÜREL ETKİNLİK ALANI / (KEA)-2 ALANI
- ÖNERİ İZLEYİCİ YERLEŞİM YERİ
- SUR DUVARI ÜZERİ YÜRÜYÜŞ HATTI
- BAKİ TERASI
- BAKİ

KÜLTÜREL ETKİNLİK ALANI OLARAK BELİRLENEN ALAN TOPHANE MAHALLESİNDE ESAT BURCUNDA BULUNAN SUR DUVARLARININ ÇEVRELEDİĞİ BİR AÇIK ALANDIR. BU ALANDA ZAMANINDA TOPHANE ŞENLİKLERİ YAPILMAKTAYDI. KALEDE YAŞAYAN HALK KENDİ EL EMEĞİ İŞLERİNİ BURADA, AÇIK ALANA UZANAN YOL BOYUNCA SATIŞA SUNMAKTAYDILAR. ESAT BURCU TARAFINDAKİ AÇIK ALAN ŞENLİĞİN MERKEZİ OLARAK KONSER VB. ETKİNLİKLER İÇİN KULLANILMAKTAYDI. GÜNÜMÜZDE İSE KENDİ HALİNE BIRAKILMIŞ BİR AÇIK ALAN VAZİYETİNDE KALMIŞTIR. ALAN, ÖNCESİNDE EDİNİLMİŞ OLDUĞU BU FONKSİYON VE BARINDIRDIĞI POTANSİYELLER DOĞRULTUSUNDA TEKRAR ELE ALINMIŞ VE KALEDE İKİNCİ BİR KÜLTÜREL ETKİNLİK ALANI ÖNERİSİ İÇİN SEÇİLMİŞTİR.

ALANIN KÜZEY UCUNDA PLAN KARARINDA H1 (HARABE YAPISI) OLARAK BELİRTİLMİŞ BİR YAPI KALINTISI BULUNMAKTADIR. KONUMU VE BOYUTU İTİBARIYLA ALANA HİZMET VERMESİ İÇİN SERVİS BİRİMİ OLARAK KULLANILMASI ÖNERİLMİŞTİR.

Şekil 4. 70 Tophane Mahallesi'nde kültürel etkinlik alanı olarak seçilen Esat Burcu'ndaki açık alan için kullanım önerileri (Ş. Bora, 2020)

Rekreasyon amaçlı kullanım önerileri

Alanya Kalesi'nde dinlenme – park işlevini karşılamak amacıyla seçilen potansiyel noktaların mevcut halleri fotoğraflar üzerinden Şekil 4. 71'de anlatılmıştır. Hisarici bölgesinde koruma amaçlı imar planında 'bitki örtüsü güçlü ve estetik alan' olarak tanımlanan kısımlar yerinde incelenmiştir. Süleymaniye Camisi'nin kuzeyinde yer alan yeşil alan da plan kararında 'doğal hali ile korunacak, kamusallaştırılacak alan' olarak belirtilmiştir. Bu alanların mevcut doğal yapıları ve bitki örtüsü zenginliği bakımından dinlenme – park olarak değerlendirilmelerinin alanın potansiyeline uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Bu kapsamda İçkale' nin doğu kapısı ile Süleymaniye Camii'nin avlusu ve kuzeyinde yer alan yeşil alan dinlenme noktaları olarak düşünülmüş ve kamusal alan kullanımına uygun bir düzenleme ile bu noktalarda kentsel donatıların yerleştirilmesi önerilmiştir. Bu iki dinlenme noktası, yeşil alan dokusunun güçlü olduğu hattı içinde barındırdığı için bu alanlar birbirine 'yeşil doku rotası' diye ifade edebileceğimiz bir güzergah ile bağlanmıştır. Analiz çalışmasında gösterildiği üzere yeşil dokunun içinde bu güzergahın ziyaretçiler için tanımlayıcı olması için belirlenen farklı bir renk, malzeme ile yürüyüşün yapılması önerilmiştir (Şekil 4. 71). Bu güzergahta yer alan endemik veya yöreye özgü bitkiler, meyveler hakkında küçük bilgilerin yer aldığı bilgilendirme yazılarının da koyulması gerekmektedir (Şekil 4. 71).

Tophane Mahallesi'nde Konstantinus Kilisesi'nin yan parselinde bulunan zamanında çocuk parkı olarak kullanılan alan yeniden işlevlendirilerek çocuk parkı olarak kullanılması için tasarlanmıştır. Tarihi alanın dokusuna uygun ahşap donatılar seçilerek parkın düzenlenmesi önerilmiştir. Önerilen düzenlemeler Şekil 4. 71'de gösterilmiştir. Böylece bu alanın onarımı yapılarak eski işlevi tekrar hayata geçirildiği takdirde çocukların da tarihi alana etkin bir şekilde katılımı sağlanarak çocuklar üzerinde tarihi çevre algısı oluşmuş olacaktır.

Alanya Kalesi'nde dinlenme – rekreasyon işlevine yönelik öneri geliştirilecek alanlar belirlenmiş ve bunlar için tarafımca tasarlanan kullanım önerileri Şekil 4. 71'de gösterilmiştir.

[illegible]

Şekil 4. 71 Rekreasyon alanları olarak seçilen, İç Kale'nin doğu kapısının önündeki açık alanın, Süleymaniye Cami'nin avlusu ile kuzeyinde yer alan yeşil alanın ve Tophane Mahallesi'ndeki çocuk parkının mevcut halleri ve bunlar için tasarlanan kullanım önerileri gösterilmiştir

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alanya Kalesi; farklı tarihi katmanları barındırması, kültür varlığı niteliğinde anıtsal yapıları, sivil mimarlık örnekleri ve tarihi sarnıçlarıyla, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış zengin kültürüyle, karada ve denizde yer alan oldukça zengin fauna ve florası, doğal tabiatı, endemik bitkileri, arkeolojik alanları, özgün topografyası ve daha birçok soyut, somut mirası ile büyük bir arkeolojik alan görünümünde açık hava müzesi niteliğinde bir yarımadadır. Farklı ölçeklerde değer ve potansiyeller barındıran tarihi alanın yine farklı aktörlerce korunmasına, mevcut değerlerinin daha okunur olmasına, sunulmasına ve değerlerinin ulaşılabilir ve etkin kullanılabilir olması için etraflıca ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, tez çalışmasının birinci hedefleri arasında yer almıştır.

Alanya Kalesi bugün “UNESCO Dünya Kültür Mirası” olarak korunmaya adaydır. Bu alanın mevcut yönetim planının revizyonu ve geliştirilmesi; birçok disiplin tarafından alanın etraflıca ele alınması gerekmektedir. Tarihi alanın mevcut değerlerinin bir bütün olarak korunarak vurgulanmasına, sunulmasına ve sürdürülebilir bir tarihi çevre için etkin bir şekilde kullanılmasına ihtiyaç vardır.

Tez çalışmanın amacı, Alanya Kalesi'nin tarihi değerlerine vurgu yapılarak sunulması, korunarak etkin bir şekilde kullanılması ve bu sayede sürdürülebilirlik ile örtüşen bir koruma yaklaşımının uygulandığı alan olmasıdır.

Tez çalışmasında Alanya Kalesi'nin mevcut durumunun koruma açısından değerlendirilmesi için kalede analiz çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda kalenin sit alanı sınırları ve alt bölgeleri, ulaşım analizi, kentsel rölövesi, kullanım ve yoğunluk analizleri yapılarak kale incelenmiştir. Bu bölümde yapılan analizler ve tespitler sonucunda Alanya Kalesi'nin doğal ve kültürel değerler açısından özgünlüğünü koruyan bir tarihi çevre olduğu çıkarımı yapılmış ve Alanya Kalesi'nin değerleri, sorunları ve potansiyelleri tespit edilmiştir. Kale'nin koruma ile ilişkili sorunlarına bakıldığında tarihi yarımadaanın yeşil dokusunun kullanımına yönelik düzenlemelerin, park ve yeşil alan kullanımının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Özellikle tarihi yarımada üzerinde toplanma, buluşma noktaları kullanımına yönelik

meydan düzenlemesinin olmadığı, tarihi alanda aynı zamanda rekreasyon amaçlı kullanılabilecek dinlenme alanlarına dair bir düzenlemenin de yer almadığı gözlenmektedir.

Bu tespitler sonucunda Kale'nin tanımlandığı tarihi çevrenin değerlerinin yeterli düzeyde tanıtılamadığı, ziyaretçiler tarafından etkin bir şekilde kullanılmadığı ve Kale'nin barındırdığı potansiyellerinin vurgulanmadığı ortaya çıkmaktadır. Alanya Kalesi'nin mevcut değerlerinin ve potansiyellerinin sunumuna yönelik yürüyüş yollarının tasarlanmasının ve alanın etkin kullanımına yönelik öneriler geliştirilmesinin Alanya ve Kalesi için kültürel ve sosyal bir kazanım olacağı düşünülmüştür.

Kültürel miras alanlarının keşfedilmesi ve korunmasında çağdaş koruma yöntemlerinden biri kültürel rotalardır. Tez çalışması kapsamında, doğal ve kültürel miras alanlarından biri olan Alanya Kalesi'nin mevcut değerlerinin sunumu için gezi rotaları tasarlanmış ve bu rotalarda koruma bağlamında korunması ve değerlendirilmesi için gerekli alanlar belirlenmiştir. Belirlenen odak noktalarında tarihi alanın etkin bir şekilde kullanımını sağlamak adına öneriler geliştirilmiştir. Alan içerisindeki doğal ve kültürel değerlerin geliştirilen öneriler ile kullanımının artırılması üzerinde durulmuştur.

Rotalar, tarihi alanın Hisariçi ve Tophane Mahalleleri'nde ziyaretçilerin alanda geçirecekleri süreler dikkate alınarak farklı alternatifler şeklinde tasarlanmıştır. Alanya Kalesi'nin ziyaretçilerinin alanın özgünlüğünü algılaması için gerekli ziyaret noktalarının kurgulandığı güzergah olan **Rota-1** tasarlanmıştır. Bu rota, Kızılkuile ile Tophane arasında Alanya Belediyesi tarafından uygulanmış olan "Eksen Projesi" dikkate alınarak Kızılkuile'den başlayarak eksen boyunca devam eden Tersane ve Tophane Kulesi'nden sonra tarihi alana geçiş yaparak eski mahallede ilerleyen rotadır. Rotaların hepsinde başlangıç ve bitiş noktası olarak Kızılkuile'nin önü belirlenmiştir. **Rota-2**, Rota-1'e ek olarak Tophane Mahallesi'nde biraz daha vakit geçirmek isteyenler, eski yerleşimi daha detaylı görmek isteyenler için oluşturulmuştur. **Rota-3** ise Alanya Kalesi'nin tanımladığı tüm alanı yaya olarak gezmek isteyenler için tasarlanmıştır. Bütün rotaların ortak paydası Rota-1'de yer alan kıyı eksenindeki uygulanmış olan projenin güzergahıdır. Rotaların güzergahları

kurgulanırken dikkat edilen en önemli noktalardan bir tanesi de manzara yönünden zengin olan tarihi alanın bakı ve manzara noktalarından mümkün olduğunca yararlanmak, denize paralel bir doğrultuda gezinin gerçekleştirilmesidir. Ayrıca rotaların tarihi kale kapıları kullanılarak ilerlemesi ele alınan diğer bir önemli noktadır.

Rotalara farklı noktalarda dahil olabilecekler için bilgilendirme mekanları oluşturulmuştur. Alanya Kalesi'nin alan yönetimi hedefleri arasında yer alan "Güvenli yürüyüş yolları düzenlenmesi" maddesi gereğince rotaların güvenliğinin sağlanabilmesi için mevcut önlemler incelenmiş, yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple uygun noktalarda güvenlik, polis noktası ve olası herhangi bir sağlık probleminde ilk yardım müdahalesi için belli noktalar seçilerek koyulması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Alanya Kalesi'nde önerilen gezi rotalarına ek olarak tarihi alanın doğal topografyasından, kültürel peyzajından faydalanmak ve rotaları zenginleştirmek amacıyla "**alternatif gezi güzergahları**" önerilmiştir. Bu güzergahlar; rotaları birbirine bağlamak, yürüyüş mesafesini kısaltmak gibi amaçlarla oluşturulduğu gibi topografyanın doğal yapısı dikkate alınarak çeşitli zorluk dereceleri ile kullanıcının ilgisine ve merakına göre de farklı etaplar şeklinde tasarlanmıştır. Örneğin; "tırmanış" rotası, "maceraperestler" için rota, "harabe alan" rotası gibi alternatifler geliştirilmiştir. Tarihi alanın mevcut potansiyellerinden daha fazla yararlanılması, spor ve oyun gibi etkinliklerin bir arada kullanılarak alanın kullanıcı profilinin zenginleştirilmesi, genç ziyaretçilerin de tarihi alana yönelimlerinin artırılması amaçlanmıştır.

Alanya Kalesi'nin mevcut potansiyellerinin etkin bir şekilde kullanılmadığı analiz çalışmalarında tespit edilmiştir. Bu doğrultuda tarihi alanın etkin bir şekilde kullanılarak sürdürülebilir ve yaşanır bir alan olması hedeflenmiştir. Bunun için rotalar kurgulandıktan sonra rotalar üzerinde belirli odak noktaları seçilmiş ve bu noktalarda kullanım önerileri geliştirilmiştir. Hisariçi Mahallesi'nde Bedesten yapısının parselindeki kafe biriminin ve yakın çevresinin mevcut potansiyeli göz önünde bulundurularak "Kültürel etkinlik alanı" olarak kullanılması önerilmiştir. Tophane Mahallesi'nde ise Esat Burcu açık alanının etkinlik alanı olarak kullanılan

eski işlevi göz önünde bulundurularak “Kültürel etkinlik alanı” olarak kullanılması önerilmiştir. Bu noktalar kalenin merkezi denebilecek konumda olan ve yakın çevresi değerlendirildiğinde bakı ve manzara bakımından zengin, kültür varlıkları ile çevrelenmiş potansiyeli yüksek olan noktalardır.

Alanya Kalesi’nde analiz çalışmaları kapsamında yapılan tespitler sonucunda kalenin mevcut zengin yeşil alan dokusuna rağmen bu potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılmadığı, değerlendirilemediği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda tarihi alanda rekreasyon amaçlı kullanım önerileri geliştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bunun için İçkale’nin doğu kapısının önündeki açık alandan Ehmedek Kalesi’ne doğru ilerleyen yeşil alan hattı içinde “yeşil alan güzergahı” olarak tanımlanan bir güzergah belirlenmiştir. Bu güzergahın iki noktasını dinlenme noktaları olarak tanımlanan; İçkale’nin doğu kapısının önündeki açık alan ve Süleymaniye Cami seçilmiştir. Bu caminin potansiyeline göre mevcutta var olan avlusunun yetersiz olduğu ve cami ile çevresinin etkin bir şekilde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Caminin avlusu ile kuzey ucunda yer alan yeşil alanın birlikte değerlendirilerek dinlenme alanı düzeninin tasarlanması önerilmiştir.

Bu çalışma, Alanya Kalesi’nin etkin kullanımının ve sunumunun geliştirilen bu önerilerle sağlanmasını amaçlamaktadır.

- [1] İ. H. Konyalı, ALANYA (ALAIYYE), Konya: Ayaydın Basımevi, 1946.
- [2] İ. BATUTA, İbn Battuta Seyahatnamesi I, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- [3] S. Seyidioğulları, ALANYA, Alanya: Alanya Ticaret ve Sanayi Odası, 1991.
- [4] Dünya'nın Bütün Camileri, 2015. [Çevrimiçi]. Available: <http://dunyacamileri.blogspot.com/2015/02/antalyanin-alanya-ilcesindeki-camiler.html>. [Erişildi: 2019].
- [5] S. Llyod ve D. Storm RİCE, ALANYA (ALAIYYE), Anka: Türk Tarih Kurumu, 1964.
- [6] Alanya Belediyesi, Fotoğraf Arşivi.
- [7] Antalya Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, *Antalya Kültür Envanteri (Alanya)*, Antalya, İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, 2003.
- [8] K. Manisa, Alanya Kent Kimliği, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi Matbaası, 2002.
- [9] R. M. Riefstahl, Turkish Architecture In Southwestern, Cambridge, 1931.
- [10] Kültür ve Turizm Bakanlığı, Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Turizm Amaçlı Kullanımı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Planlama ve Yatırımlar Dairesi Başkanlığı Araştırma Grup Başkanlığı, Ankara, 1984.
- [11] R. Piri, Kitab-ı Bahriye, "Alanya", 2013.
- [12] D. T. Kejanlı, *Anadolu'da Kale Kentler ve Koruma Sorunları: Diyarbakır Kale Kenti*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 2004.
- [13] M. Bilgiç, *İstanbul Haliç Surları'nın Sürekliliğinin Kentsel Dinamikler Ve Koruma Anlayışı Bağlamında İrdelenmesi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017.
- [14] A. Boran, Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2001.
- [15] Türk Dil Kurumu. [Çevrimiçi]. Available: <https://sozluk.gov.tr/>. [Erişildi: 2020].
- [16] D. Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: Yem Yayınları, 5. baskı, 1993.
- [17] M. Cezar, Türklerde Şehir Yaşamının Başlangıcı Sorunu, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı , 1977.
- [18] A. Boran, Türk Sanatında Kale Mimarisi, *Türkler Ansiklopedisi, Cilt 7*.
- [19] M. T. Ocak, *Anadolu Selçuklu Savunma Yapıları Bağlamında Alanya Kızıl Kule*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 2016.
- [20] K. Özcan, Erken Dönem Anadolu-Türk Kenti.

- [21] G. Yıldız, Kara Kuvvetleri, *Dünya Savaş Tarihi Osmanlı Askeri Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2013.
- [22] N. Öztürk, *Ege Bölgesinde Bulunan Müze İşlevli Kıyı Kalelerinin Mimari Özellikleri Ve Koruma Sorunlarının Bodrum Kalesi Örneği Üzerinden İncelenmesi*, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2019.
- [23] S. Eyice, Kale, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı, 2001, pp. 24. cilt, s: 234-242.
- [24] Alanya Belediyesi, Alanya, [Çevrimiçi]. Available: <https://www.alanya.bel.tr/S/403/Tarihi-Yerler>. [Erişildi: 2020].
- [25] C. Hamamcıoğlu, Alanya'nın Kültürel Hafızası, Turizm ve Topografya, Hisariçi Mahallesi, *Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri IV 2006*, Alanya, ALSAV, 2007, pp. 80-90.
- [26] K. Bilici, Seyahatnamelerde Alanya, *Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992,1993,1994,1995*, Alanya, Alanya Belediyesi, 1996, p. 87.
- [27] Historic City of Alanya Management Plan, Alanya: Alanya Belediyesi, 2012.
- [28] R. Mason, Jstor, [Çevrimiçi]. Available: https://www.jstor.org/stable/3642815?read-now=1&seq=24#page_scan_tab_contents. [Erişildi: 29 11 2019].
- [29] A. Gürbüz, XVI - XVII. Yüzyıllarda Alaiye Kalesi, *10. Tarih ve Kültür Seminerleri*, Alanya, 2001.
- [30] U. Tanyeli, *Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci, Doktora Tezi*, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1986.
- [31] Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, [Çevrimiçi]. Available: <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-68208/alanya-kalesi.html>. [Erişildi: 11 2019].
- [32] S. Redford, *Anadolu Selçuklu Bahçeleri*, İstanbul: Eren yayıncılık, 2008.
- [33] D. Kuban, *Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. baskı, 2008.
- [34] H. Prof. Dr. Karpuz, A. Kuş, F. Şimşek ve İ. Dıvarcı, *Anadolu Selçuklu Eserleri*, Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği, Selçuklu Belediyesi, 2. baskı, 2009.
- [35] Dünya'nın Bütün Camileri, [Çevrimiçi]. Available: <http://dunyacamileri.blogspot.com/2017/08/andzl-camii-alanya-antalya.html>. [Erişildi: mart 2020].
- [36] STRABON, *Antik Anadolu Coğrafyası*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınevi, 2000.
- [37] E. Koçak (Cimrin), Alanya'nın Merkezinde Yaşayan Halkın Göç Ettiği Yaylalarda Geçici (Basit) Türde Yapılmış Geleneksel Evler ve Bir Örnek - Ayaydın Evi, *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III*, Alanya, 1996.
- [38] C. Bektaş, *Türk Evi*, Yem Yayın.
- [39] M. Koçak, *Alanya'dan Nea Ionia'ya*, Alanya, 2004.

- [40] KABA, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Kararları, Alanya: Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, 1999.
- [41] Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı , Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, [Çevrimiçi]. Available: <https://tvk.csb.gov.tr/antalya-ili-alanya-ilcesi-alanya-kalesi-dogal-sit-alani-icerisinde-bulunan-kesin-korunacak-hassas-alana-ait-tescil-islemi-bakanlar-kurulunca-05.02.2018-tarihinde-2018-11370-sayili-karar-ile-gerceklestirilmistir.-duyuru-348126>. [Erişildi: Mart 2020].
- [42] M. B. Uluengin, Rölöve, İstanbul: YEM yayınları, 2002.
- [43] A. KUDEB, Interviewee, [Röportaj]. 2020.
- [44] A. (. T. v. S. Odası), Alanya Ekonomik Rapor 2018,» Alanya Matbaası, Alanya, 2018.
- [45] Seher Türkmen, Unesco Adaylık Dosyası Çalışmalarına ve İlgili Sürece İlişkin Rapor, Alanya, 2020.
- [46] Uluslararası Anıtlar ve Sitler Komitesi ICOMOS , ICOMOS TÜRKİYE MİMARİ MİRASI KORUMA BİLDİRGESİ 2013, 2013. [Çevrimiçi]. Available: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf. [Erişildi: Mayıs 2020].
- [47] M. Tanaç, Zeren, Tarihi Çevrede Ek Ve Yeni Yapı Olgusu, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2010.
- [48] Z. Ahunbay, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul: Yapı Yayın, 2004.
- [49] UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, 1972. [Çevrimiçi]. Available: <http://www.unesco.org.tr/Pages/161/177>. [Erişildi: Mayıs 2020].
- [50] ICOMOS, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri, Paris, Kasım, 2011.
- [51] T.C. Resmi Gazete, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 21.07.1983. [Çevrimiçi]. Available: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. [Erişildi: 2020].
- [52] P. Arabacıoğlu ve I. Aydemir, TARİHİ ÇEVRELERDE YENİDEN DEĞERLENDİRME KAVRAMI, 2007. [Çevrimiçi]. Available: <http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-36349-ARTICLE-ARABACIOGLU.pdf>. [Erişildi: 2020].
- [53] Kültür ve Turizm Bakanlığı, «Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,» 2015. [Çevrimiçi]. Available: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-.html>. [Erişildi: 2020].
- [54] ICOMOS Kültürel Miras Alanlarının Canlandırılması ve Sunumu Tüzüğü (The ICOMOS Charter of Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, Kanada, 2008.

- [55] D. Taşkan, *Bursa Hisar'da Kentsel Değerlerin Belirlenmesi ve Tarihi Mekanların Etkin Kullanımına İlişkin Öneriler, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 2017.
- [56] UNESCO, Dünya Mirası Listesi, [Çevrimiçi]. Available: <https://whc.unesco.org/en/list/?search=castle&order=country>. [Erişildi: 2020].
- [57] Gezimanya, Carcassonne Hakkında Bilinmesi Gerekenler, [Çevrimiçi]. Available: <https://gezimanya.com/carcassonne/carcassonne-hakkinda-bilinmesi-gerekenler>. [Erişildi: 2020].
- [58] visitcastles, THE ASSOCIATION OF CASTLES AND MUSEUMS AROUND THE BALTIC SEA, [Çevrimiçi]. Available: <https://www.visitcastles.eu/castle-of-haapsalu/>. [Erişildi: Haziran 2020].
- [59] Wikipedia, Dubrovnik, [Çevrimiçi]. Available: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dubrovnik>. [Erişildi: 2020].
- [60] Wikipedia, Sinop Kalesi, 2020. [Çevrimiçi]. Available: https://tr.wikipedia.org/wiki/Sinop_Kalesi. [Erişildi: Mayıs 2020].
- [61] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kilitbahir Kalesi, [Çevrimiçi]. Available: <https://catab.ktb.gov.tr/TR-161509/kilitbahir-kalesi.html>. [Erişildi: Mayıs 2020].
- [62] Wikipedia, Kilitbahir Kalesi, 2020. [Çevrimiçi]. Available: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kilitbahir_Kalesi. [Erişildi: 2020].
- [63] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALAN BAŞKANLIĞI, Seddülbahir Kalesi, [Çevrimiçi]. Available: <https://catab.ktb.gov.tr/TR-161510/seddulbahir-kalesi.html>. [Erişildi: 2020].
- [64] muzesergiisleri, Müze Sergi Tasarımı ve Yapım İşleri, Seddülbahir Kalesi, [Çevrimiçi]. Available: <http://www.muzesergiisleri.com/seddulbahir-kalesi/>. [Erişildi: 2020].
- [65] Alanya Kalesi Alan Yönetim Planı, Alanya, 2012.
- [66] O. Arık, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, Alanya Kalesi 2005-2006 Yılı Çalışmaları, Kızılıkule-Tersane-Tophane Eksenli Projesi Kapsamında Yapılan Çalışmalar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Kocaeli, 2007.
- [67] arkitera, Kızılıkule - Tophane Eksenli Projesi, Alanya Belediyesi Meclisi'nde Kabul Edildi, Ocak 2009. [Çevrimiçi]. Available: <https://v3.arkitera.com/h38017-kizilkule---tophane-eksenli-projesi-alanya-belediyesi-meclisinde-kabul-edildi.html>. [Erişildi: 2020].
- [68] O. Arık, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt, Alanya Kalesi 2005-2006 Yılı Çalışmaları, Kilise ve Çevresinde Yapılan Çalışmalar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dösimm Basımevi, Kocaeli, 2007.
- [69] E. Durusoy, Kültürel Rotalar,Tarihi Yoldan Kültürel Rotaya Milas İle Labraunda Arasındaki Yolun Korunması ve Yönetimi, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2016.
- [70] ICOMOS, Kültürel Rotalar Tüzüğü (Charter on Cultural Routes), 2008.

- [71] Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kültür Yollarına İlişkin Genişletilmiş Kısım Anlaşmayı Tesis Eden CM / RES (2010) 53 Sayılı Karar, [ evrimi i]. Available: <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0686.pdf>. [Erişildi: 2020].
- [72] Cultur Routes Society , Culture Routes in Turkey, [ evrimi i]. Available: <https://cultureroutesinturkey.com/tr/>. [Erişildi: 2020].
- [73] Great Runs, Great Runs, Kraliyet Rotası, [ evrimi i]. Available: <https://greatruns.com/warsaw-royal-route/>. [Erişildi: 2020].
- [74] Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL, Kültür Rotaları Planlama Rehberi, 2015. [ evrimi i]. Available: http://www.tarihiKentlerBirliği.org/wp-content/uploads/rota-rehberi_press.pdf. [Erişildi: 2020].

İletişim Bilgisi: sulecolak90@gmail.com

Proje

1. Alanya Belediyesi, “Alanya Kalesi Süleymaniye Camii ile İç Kale Arasındaki Yürüyüş Yollarını Kapsayan Alanın Çevre Düzenleme Projesinin Hazırlanması İşİ”, Alanya, 2018.

